ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ
ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ
ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

NIPUN BHARAT

National Initiative for Proficiency in Reading with Understanding and Numeracy

NIPUN BHARAT

(ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ)

ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼

NIPUN BHARAT

GUIDELINES FOR IMPLEMENTATION

@2021

ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ

ਅਨੁਕੂਲ ਮੁਲਾਂਕਣ : ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਰਨਮਾਲਾ ਗਿਆਨ : ਵਰਨਮਾਲਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਖ਼ਾਸ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ।

ਕਿੱਸਾ-ਕਥਾ ਰਿਕਾਰਡ : ਕਿੱਸਾ-ਕਥਾ ਰਿਕਾਰਡ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਵਿਵਹਾਰ ਜਾਂ ਆਪਸੀ ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਭਾਵਿਤ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ : ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਝਾਅ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸੂਚੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤੁਲਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ : ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਧੀਨ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਬੱਚਾ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਤਣਾਅ-ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗਤਾ/ਸਮਰੱਥਾ : ਇਹ ਉਹ ਤੱਥ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਚ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁ ਵਾਧਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਭਿਆਚਾਰ : ਆਕਸਫੋਰਡ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਅਨੁਸਾਰ – ਕਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬੌਧਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਰਗੀਕਰਨ : ਸਾਂਝੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ : ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਧੀਵਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅੰਕੜੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਕਾਰਜ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਭਾਗ ਹਨ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ : ਬੱਚੇ ਦੇ ਲਿਖਣ-ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਹੈ।

ਸਮੁਦਾਇ : ਆਕਸਫੋਰਡ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਅਨੁਸਾਰ- ਸਮੁਦਾਇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਮੂਹ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਮੂਹ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਧਰਮ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ : ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਉਹ ਵਰਗ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਮਾਪੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਰਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ : ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਉਹ ਵਿਧੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਪਾਠ, ਇਕਾਈ ਜਾਂ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਨਾ/ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਗਿਆਨ : ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ-ਘਟਾ ਭਾਵ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ।

ਫਾਈਨ ਮੋਟਰ ਸਕਿੱਲ : ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਈਨ ਮੋਟਰ ਸਕਿੱਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਮਝ : ਇਸ ਵਿਧੀ ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਧੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜ ਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵੇਖੇ/ਹੰਢਾਏ ਹੋਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਮੋਟਰ ਕੌਸ਼ਲ/ਹੁਨਰ : ਇਹ ਉਹ ਹੁਨਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਹੁਨਰ:-ਤੁਰਨ, ਦੌੜਨ, ਬੈਠਣ, ਰੀਂਗਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ : ਬੌਧਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ, ਸਰੀਰਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ।

ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ : ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ, ਕਲਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਯੋਗਤਾ, ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ : ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਵਿਉਹਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ/ਲਾਹੇਵੰਦ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਖਰਤਾ : ਸਾਖਰਤਾ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲਿਖਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਸਮਝਣ, ਵਿਆਖਿਆਕਰਨ, ਤਿਆਰਕਰਨ, ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ, ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਖਲਾਈ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। (ਯੂਨੈਸਕੋ, 2004; 2017)।

ਮਾਪਣਾ : ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਮਾਪਣ ਸਿਖਲਾਈ ਹੈ।

ਬਹੁਤ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਕਲਾਸ : ਇਸ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਚੁਗਿਰਦੇ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਿਤਕ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਸੰਚਾਲਨ : ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਅਧੀਨ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ-ਮਾਤਰ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਜਾਂ ਲੇਬਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਦਾ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਅਤੇ ਮਿਲਾਣ : ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਣ ਜਾਂ ਜੋੜਾ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ : ਛਪੀ ਹੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ, ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗਿਆਨ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਧੁਨੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਝ: ਇਹ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ।

ਤਸਵੀਰ ਵਰਣਨ : ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਘਟਨਾ, ਸਥਾਨ, ਕਹਾਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਲਾ, ਚਿੜੀਆ-ਘਰ, ਸਰਕਸ ਆਦਿ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ (ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?) ਤਰਕ ਕਰਨ (ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ?), ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨ (ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ?) ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਗਤੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ- ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਵਿਧੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ, ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੱਲ ਦੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ : ਇਹ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ, ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮਾਪੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਹੀ ਗਤੀ, ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਬਲ, ਅਵਸਥਾ, ਵਿਰਾਮ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ, ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪਾਠ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰਵ-ਸੰਖਿਆ ਸਮਝ : ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਸਤੂਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੋੜ ਮਿਲਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਯੋਗਤਾ ਹੋਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਵਸੰਖਿਆ ਸਮਝ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਰੂਪ : ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਵਿਧੀਵਤ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਜਾਂ ਦੁਹਰਾਓ ਸਰੂਪ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਧੀ : ਇਸ ਵਿਧੀ ਤਹਿਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਜਾਂ ਵਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜ ਕੇ ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰੁਬਰਿਕਸ : ਰੁਬਰਿਕ ਇੱਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੰਦ (ਟੂਲ) ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਮੌਖਿਕ, ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਜਾਂ/ਅਸਾਈਨਮੈਂਟਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ, ਨਿੱਜੀ-ਸਮਾਜਿਕ ਗੁਣਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਾਂਝਾ ਪੜ੍ਹਨ ਕਾਰਜ : ਸਾਂਝਾ ਪੜ੍ਹਨ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕਿਤਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਲਾਸ ਉਸੇ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਵਿਚਲੇ ਛਪੇ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਸਰਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਚਿੱਤਰਾਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਦੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਮਵਾਰਤਾ/ਲੜੀਵਾਰਤਾ : ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਮਝ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਮਝ : ਸਥਾਨਕ ਸਮਝ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਸਮਝ, ਗਣਿਤ ਦਾ ਉਹ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਕਾਰ, ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਸਥਿਤੀ, ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਤੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਵੇਦੀ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਵਿਕਾਸ : ਵੇਖਣ, ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ।

ਸਪਾਈਰਲ ਸਿਖਲਾਈ : ਸਪਾਈਰਲ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਿੱਖਣਾ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਰੇਣੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।

ਸਮੁੱਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਝ : ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਭਰਪੂਰ, ਸਾਹਿਤਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਇੰਗ, ਸਕ੍ਰਿਬ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਰਸੀਦ

ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਜਿਸਨੂੰ ਸਮਝ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ (ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਫ਼ਾਰ ਪ੍ਰੋਫਿਸ਼ੀਏਂਸੀ ਇਨ ਰੀਡਿੰਗ ਵਿਦ ਅੰਡਰ ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਐਂਡ ਨਿਊਮਰੈਸੀ) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਪੋਖਰਿਆਲ 'ਨਿਸ਼ੰਕ' ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਮਾਨਯੋਗ ਸਿੱਖਿਆ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਜੇ ਸ਼ਾਮਰਾਓ ਧੋਤਰੇ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨੀਤਾ ਕਰਵਾਲ ਜੀ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨੀਸ਼ ਗਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰਾਲੇ, NCERT, UNICEF, ਗੁਜਰਾਤ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਵਿਭਾਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਕਸ਼ਮ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਨੋਡਲ ਅਫ਼ਸਰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਨੋਦ ਰਾਓ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ SPD ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਜੇ ਕਿਰਨ ਆਨੰਦ, GCERT ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਟੀ.ਐਸ. ਜੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਯੂਨੀਸੈਫ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਖੀ ਮਿਸਟਰ ਟੈਰੀ ਡਿਉਰਨੀਅਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡਮੁੱਲੇ ਸਹਿਯੋਗ, ਚੁੱਕਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਲਈ, ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ NCERT ਦੀ ਕੋਰ ਡਰਾਫ਼ਟ ਟੀਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਅਣਥੱਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਦਿੱਤੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੈਂਟਰਲ ਸਕੁਏਅਰ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਟੀਮ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ PRATHM, Room to Read, and Language and Learning Foundation ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇਗਾ।

रमेश पोखरियाल 'निशंक'
Ramesh Pokhriyal 'Nishank'

शिक्षा मंत्री
भारत सरकार
MINISTER OF EDUCATION
GOVERNMENT OF INDIA

ਸੰਦੇਸ਼

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ 2026-27 ਤੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਰ ਬੱਚਾ ਜਮਾਤ 3 ਤਕ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ("ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਫ਼ਾਰ ਪ੍ਰੋਫਿਸ਼ੀਏਂਸੀ ਇਨ ਰੀਡਿੰਗ ਵਿਦ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਐਂਡ ਨਿਊਮੇਰੇਸੀ" ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ) ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰ ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਆਸਾਨ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ, ਉਸਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤਾਂ/ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਲਿਟਰੇਸੀ ਅਤੇ ਨਿਊਮਰੈਸੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤਕਨੀਕੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਿਸ਼ਨ ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਟੀਚੇ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

(Ramesh Pokhriyal 'Nishank')

सबको शिक्षा, अच्छी शिक्षा

Room No. 3, 'C' Wing, 3rd Floor, Shastri Bhavan, New Delhi-110 115
Phone : 91-11-23782387, 23782698, Fax : 91-11-23382365
E-mail : minister.hrd@gov.in

संजय धोत्रे
SANJAY DHOTRE

राज्य मंत्री
इलेक्ट्रॉनिकी और सूचना प्रौद्योगिकी,
संचार एवं शिक्षा मंत्रालय
भारत सरकार
Minister of State
Electronics & Information Technology,
Communications and Education
Government of India

ਸੰਦੇਸ਼

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਬੱਚੇ ਲਈ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਗ੍ਰੇਡ- 3 ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਜੀਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਬੱਚਾ ਗ੍ਰੇਡ-3 ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ 'ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ' ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ, ਰਾਜ ਪੱਧਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ, ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ, ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੰਜ-ਪੱਧਰੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਟਾਕਹੋਲਡਰਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਸਹਿਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸੋਚ ਅਪਣਾਏਗਾ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗਾ। NEP 2020 ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੋਮੇਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਵਿਕਾਸ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰਣਨੀਤਕ, ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਾਂ/ਯੂਟੀ ਲਈ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੇ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਯੋਗ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ੁੱਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ।

(Sanjay Dhotre)

Digital India
Power To Empower

कार्यालय : इलेक्ट्रॉनिक्स निकेतन, 6, सी.जी.ओ. कॉम्प्लेक्स, नई दिल्ली–110003, दूरभाष : 011-24368757-58 फैक्स : 011-24360958
Office : Electronics Niketan , 6, C.G.O. Complex, New Delhi-110003, Tel. : 011-24368757-58, Fax : 011-24360958
E-mail : mos-office@meity.gov.in, Website : www.meity.gov.in
@SanjayDhotreMP @sanjaydhotremp @mp_sanjaydhotre

अनीता करवल, भा.प्र.से
सचिव

Anita Karwal, IAS
Secretary

सत्यमेव जयते

स्कूल शिक्षा और साक्षरता विभाग
शिक्षा मंत्रालय
भारत सरकार
Department of School Education & Literacy
Ministry of Education
Government of India

ਸੰਦੇਸ਼

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਇਮਾਰਤ ਓਨੀ ਹੀ ਉੱਚੀ ਬਣ ਸਕੇਗੀ ਜਿੰਨੀ ਉਸਦੀ ਨੀਂਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੀ 7 ਸਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਥੋੜਾ ਵੱਧ ਤਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬੜੀ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਮਰ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਵਾਲੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਦੁੱਗਣੀ ਤੇਜ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। 'ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ' ਮਿਸ਼ਨ ਬੱਚੇ ਦੀ ਅੱਠ ਸਾਲ ਤਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤਬਦ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੌਧਿਕ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਨਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਵੀ ਮਾਹੌਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਉਦੋਂ ਤਕ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੱਚੇ ਵੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪਛੜੇ ਰਹਿਣਗੇ , ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਉਦਾਹਰਨ ਵੀ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਅਤੇ ਮੂਲ ਗਣਨਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਲਝਾਅ ਕਾਰਨ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਬੜਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ।

ਨਿਪੁਨ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਗਿਆਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਣ ਕਿ ਬੱਚੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਧੁਨੀਆਂ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਮਝ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਖੇਡ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਤਕਨੀਕ (ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਉਣੇ, ਕਲਾਵਾਂ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਆਈਸੀਟੀ ਵਰਗੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਕਰਨਾ , ਕਹਾਣੀ-ਕਥਨ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ, ਸਮੂਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਰੋਲ ਪਲੇਅ, ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਰਕ ਕਰਨਾ ਆਦਿ) ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਹਰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਾਬਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਬੱਚੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਮੇਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਉਚੇਚੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ, ਸਾਰੇ ਸਹਿਭਾਗੀ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਥੇ ਗਏ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

Anita Karwal

(Anita Karwal)

124 'सी' विंग, शास्त्री भवन, नई दिल्ली–110001
124 'C' Wing, Shastri Bhawan, New Delhi-110001
Telephone: +91-11-23382587, +91-11-23381104 Fax : +91-11-23387589
E-mail: secy.sel@nic.in

National Initiative for Proficiency in reading with Understanding and Numeracy

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਹਿਤ
ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ/ਯੋਗਤਾ/ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ

ਤਤਕਰਾ

ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ	ਪੰਨਾ ਨੰ.
ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ	02
ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੰਖੇਪ	14
ਭਾਗ-ਉ : ਅਕਾਦਮਿਕ ਪਹਿਲੂ	
ਅਧਿਆਇ 1 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ	47
ਅਧਿਆਇ 2 ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਮਝ	57
ਅਧਿਆਇ 3 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਗਣਿਤਕ ਕੌਸ਼ਲ	81
ਅਧਿਆਇ 4 ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ/ਵਧਣਾ	99
ਅਧਿਆਇ 5 ਅਧਿਆਪਨ: ਬੱਚੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਧਾਉਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ	113
ਅਧਿਆਇ-6 ਸਿਖਲਾਈ ਮੁਲਾਂਕਣ	129
ਅਧਿਆਇ 7 ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ: ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ	151
ਅਧਿਆਇ 8 ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ/ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡੀਊਲ	165
ਭਾਗ ਬੀ: ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਪਹਿਲੂ	
ਅਧਿਆਇ 9 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ: ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ	175
ਅਧਿਆਇ 10 ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤਕ ਯੋਜਨਾ/ਵਿਉਂਤ	195
ਅਧਿਆਇ 11 ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ	209
ਅਧਿਆਇ 12 SCERTS ਅਤੇ DIETS ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ	219
ਅਧਿਆਇ 13 ਦੀਕਸ਼ਾ/NDEAR ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ: ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ	227
ਅਧਿਆਇ 14 ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਏ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ	235
ਅਧਿਆਇ 15 ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਫਰੇਮਵਰਕ	245
ਅਧਿਆਇ 16 ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ	249
ਅਧਿਆਇ 17 ਖੋਜ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ	257
ਅਨੁਲੱਗ	265

ਸੰਖੇਪ ਕਾਰਜਕਾਰੀ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਸਮਝ

ਵੀਨਾ ਤੇ ਰਾਕੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਉੱਜਵਲ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਸਨ। ਉੱਜਵਲ 6+ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੌਸ਼ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਵੀਨਾ ਤੇ ਰਾਕੇਸ਼ ਪੀ.ਟੀ.ਐਮ. ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਲਾਸ-ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਜਵਲ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਨੇ ਉੱਜਵਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਬੱਚਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਬੁਲਾਉਣ 'ਤੇ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਰੌਲੇ-ਰੱਪੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਨਾਲੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਵੀਨਾ ਤੇ ਰਾਕੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਰਨਮਾਲਾ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹੋਮਵਰਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਬਣੇਗਾ ।

ਜਦੋਂ ਉੱਜਵਲ ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਵੀਨਾ ਅਤੇ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਨਵੇਂ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ, ਉੱਜਵਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਹੁਤ ਨਿੱਘਾ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਕਲਾਸ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਕੀਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉੱਜਵਲ ਕਲਾਸ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਪਰ ਉਹ ਵਰਨਮਾਲਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ", ਰਾਕੇਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉੱਜਵਲ ਨੂੰ 'ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 4-5 ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ 8-10 ਵਾਕ ਢੁੱਕਵੀਂ ਗਤੀ (ਲਗਭਗ 30-35 ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਤੀ ਮਿੰਟ ਸਹੀ) ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।

ਮਾਪੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗੇ ਕੀ ਕਰਨ। ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉੱਜਵਲ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਕਲਾਸ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜੁੜ ਸਕੇ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉੱਜਵਲ ਬਾਕੀ ਜਮਾਤੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉੱਜਵਲ ਇੱਕ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ, ਚੁਸਤ-ਦਰੁਸਤ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਅਤੇ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਵੀਨਾ ਤੇ ਰਾਕੇਸ਼ ਨੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉੱਜਵਲ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ, ਆਨੰਦਮਈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।

ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਤਰਜੀਹ 2026-27 ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪਾਲਿਸੀ (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ) (NEP) 2020 ਇਹ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। NEP, 2020, ਅੱਗੇ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਤੁਰੰਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਬਣ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੇਗਾ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ 'ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਭਾਰਤ' ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੁਨਿਆਦ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਸਕੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਰ ਬੱਚਾ 2026-27 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਗਰੇਡ-3 ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮ ਵਰਕ, ਦਿਲਚਸਪ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ (ਆਨਲਾਈਨ ਅਤੇ ਆਫਲਾਈਨ ਦੋਵੇਂ), ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਮਾਪਣ ਯੋਗ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਕਾਸ , ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਕਨੀਕਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ (MoE) ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਫ਼ਾਰ ਪ੍ਰੋਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਇਨ ਰੀਡਿੰਗ ਵਿਦ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਐਂਡ ਨਿਊਮੇਰੇਸੀ (NIPUN ਭਾਰਤ) 'ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਲਿਟਰੇਸੀ ਐਂਡ ਨਿਊਮੇਰੇਸੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਗਰੇਡ 3 ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਕਾਰਜਯੋਗ ਏਜੰਡੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਮਗਰਾ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਦੀ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਸਮੇਤ, 3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਚੌਥੀ ਅਤੇ 5ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ, ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁੱਕਵੀਂ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਵਾਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ 2026-27 ਤੱਕ FLN ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

FLN ਕਿਉਂ?

ਬੁਨਿਆਦ ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚੇ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਸਮਝਣ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਦੇ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗਰੇਡ-3 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ “ਸਾਡੀ 2026-27 ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ ਸਾਡੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਭਾਵ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ (MoE) ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਖੇਤਰਾਂ ’ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਰਹੇਗਾ- ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਤਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ/ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ। ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਬੱਚਾ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ 3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅੰਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਥਾਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਪੜਾਅ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ-1 ਵਿਚਕਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੁਚਾਰੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, NCERT ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ECCE ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਗ੍ਰੇਡ-1 ਵਿੱਚ ਸੁਚਾਰੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਪੂਰਨ, ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ, ਸੰਮਲਿਤ, ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਅਤੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਵਾਲੇ ਬਣੋ।

FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ MoE ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰ, ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਬਲਾਕ, ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪੰਜ-ਪੱਧਰੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਤਰਜ਼ੀਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਨ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਰੇਗੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ’ਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰੋਡਮੈਪ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟੀਚਿਆਂ ’ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰੇਗਾ। ‘ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਫ਼ਾਰ ਪ੍ਰੋਫਿਸ਼ੀਏਂਸੀ ਇਨ ਰੀਡਿੰਗ ਵਿਦ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਐਂਡ ਨਿਊਮੇਰੇਸੀ (NIPUN ਭਾਰਤ)’ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ

ਲਈ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, FLN 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ/ਵਿਆਪਕ ਸੋਚ/ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਏਗਾ।

FLN ਹੁਨਰ ਕੀ ਹਨ?

ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ :

ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉੱਭਰਦੇ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਹਿਤ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉਚਿੱਤ ਸੰਪਰਕ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਕੌਸ਼ਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ/ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਧੇਰੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਹਨ:

- **ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ:** ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।
- **ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ:** ਇਸ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਤੁਕਾਂਤ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਰੁਝੇਵੇਂ ਤੋਂ ਉੱਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- **ਡੀਕੋਡਿੰਗ:** ਇਸ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ, ਡੀਕੋਡਿੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪਛਾਣ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।
- **ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ:** ਇਸ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਪੜ੍ਹਨ/ਲਿਖਣ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।
- **ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ:** ਇਹ ਡੋਮੇਨ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- **ਪੜ੍ਹਨ ਪ੍ਰਵਾਹ (ਗਤੀ):** ਸ਼ੁੱਧਤਾ, ਗਤੀ (ਆਟੋਮੈਟਿਕਿਟੀ), ਸਮੀਕਰਨ (ਪ੍ਰੋਸੋਡੀ) ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਤੋਂ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- **ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾ:** ਸਮਝ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- **ਲਿਖਣਾ:** ਇਸ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਲਿਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।
- **ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ/ਪੜ੍ਹਨ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ:** ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਣਿਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਭਾਗ ਹਨ:

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ: ਸਮਝ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਨਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲ/ਹੁਨਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਨਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਤਰਕ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ। ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪੂਰਵ-ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ/ਕੌਸ਼ਲ, ਸੀਰੀਏਸ਼ਨ/ਲੜੀਵਾਰਤਾ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਨਰ/ਕੌਸ਼ਲ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

- **ਪੂਰਵ-ਨੰਬਰ ਧਾਰਨਾਵਾਂ:** ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ
- **ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਸੰਚਾਲਨ:** ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਨੰਬਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਅਧਾਰ ਦਸ ਅੰਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ
- **ਮਾਪ:** ਤਿੰਨ ਅੰਕਾਂ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਜੋੜ, ਘਟਾਓ, ਗੁਣਾ ਅਤੇ ਭਾਗ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਵਰਤਣਾ
- **ਸਮਝ:** ਤਿੰਨ-ਅੰਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਧਾਰਨ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਮਰ੍ਹਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ।
- **ਪੈਟਰਨ:** ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਬਾਰੇ ਉਸਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਸਿੱਖਣਾ।

ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪਹੁੰਚ FLN

ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ : ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵੀਜ਼ੂਅਲ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਵੀਜ਼ੂਅਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਕਹੈਕਰਨ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਪਾਠਕ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਸਕਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਅਮੂਰਤ ਸੋਚ ਦੀ ਨੀਂਹ ਖੇਡ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ (ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਉਣ, ਕਲਾ ਏਕੀਕਰਨ, ਖੇਡ ਏਕੀਕਰਨ, ਕਹਾਣੀ-ਕਥਨ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ, ਆਈਸੀਟੀ ਏਕੀਕਰਨ, ਸਮੂਹ ਕੰਮ, ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ, ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਰਕ ਆਦਿ) ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਹਰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਿੰਦੂਆ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ:

- ਲੜਕਿਆਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਉਚਿੱਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਧਿਆਨ, ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਲਿੰਗ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਪੋਸਟਰ, ਖਿਡੌਣੇ/ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ।
- ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿੰਗ ਪੱਖਪਾਤੀ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਤੁਕਾਂ/ਗਾਣੇ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ ਜੋ ਕੁੜੀਆਂ, ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕਿੱਤਿਆਂ/ਪੇਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਨ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।
- ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੁੱਚੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਵੈ-ਕਾਬੂ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਗਨ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਖਿਡੌਣੇ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਲਈ ਪੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਿਡੌਣਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਆਦਿ ।

ਕਾਬਲੀਅਤ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ :

ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਲਈ ਰਸਮੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਤ ਸਿਖਲਾਈ -ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ-ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਮੱਗਰੀ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਟੈਸਟ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ। ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ :-

- ਬੱਚੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਗਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਨ।
- ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਮਾਪਣਯੋਗ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਾਰਗ ਹਨ।

- ਰਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲ ਦੇ ਤੌਰ ’ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਨਰਾਂ ਜਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਈ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

NEP ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ’ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗ/ਡੋਮੇਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਵਿਕਾਸ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਡੋਮੇਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

- ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਟੀਚਾ 1: ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਟੀਚਾ 2: ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰਕ ਬਣਦੇ ਹਨ।
- ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਟੀਚਾ 3: ਬੱਚੇ ਛੇਤੀ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਤਕਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਰੇਕ ਟੀਚੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ NCERT ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ‘ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ‘ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ’ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, NEP 2020 ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸੋਚ, ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਸਿੱਖਣ ਆਦਿ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਮਿਆਦ ਬੁੱਧੀ , ਯੋਗਤਾ, ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ, ਮਾਨਸਿਕ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੜਾਅ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਮੱਖ ਉਦੇਸ਼ FYL-1 ਤੋਂ FYL-6 (ਉਮਰ ਸਮੂਹ 3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ) ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਦਰਾਂ (Rate) ’ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ/ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ’ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਨਿੱਜੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ ’ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਖ਼ਲ ਦੇ ਕੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਰੇਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ’ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਅੰਤਰਾਂ ਦੀ ਛੇਤੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ , FYL-1, FYL-2, FYL-3, FYL-4, FYL-5 ਅਤੇ FYL-6 ’ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ।

ਇਸ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਿਰਾਂ/ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ/ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ:

- ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਖ਼ੂਬੀਆਂ, ਲੋੜਾਂ, ਰੁੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ।
- ਬੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਨਾ।
- ਸੰਬੰਧਤ ਮਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ।
- ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਪਾੜੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ।

ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਟੀਚੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 'ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ' ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ (ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ), ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜਦਾ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ,

- **ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ (SBA):** ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ SBA ਤਣਾਅ-ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਨਿਰੀਖਣ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਕਈ ਟੂਲ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ, ਚੈਕਲਿਸਟ, ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ, ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ (ਅਧਿਆਪਕ, ਸਾਥੀਆਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ 360-ਡਿਗਰੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੁਆਰਾ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਫੋਕਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ SBA ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

  SBA ਲਈ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ: ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ; ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਪੀਅਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ; ਅਤੇ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਦੀ ਵਰਤੋਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ (ਹੋਲਿਸਟਿਕ) ਪ੍ਰੋਗਰੈਸ ਕਾਰਡ (HPC) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਪਾਇਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। HPC ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

  - ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਸਕੋਰ ਜਾਂ ਲੈਟਰ ਗਰੇਡ ਦੇ ਬਜਾਏ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
  - ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਤੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕੀ ਸਿਰਫ਼ ਅਕਾਦਮਿਕ।
  - ਸਾਖਰਤਾ, ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਈਕੋਮੋਟਰ ਹੁਨਰ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਨਿੱਜੀ ਸਫ਼ਾਈ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਤਾਕਤ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।
  - ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ, ਡਰਾਇੰਗ, ਕਲੇਅ-ਵਰਕ, ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਉਣਾ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ, ਕਵਿਜ਼, ਗਰੁੱਪ ਵਰਕ, ਰੋਲ ਪਲੇਅ, ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਕੇਤਕ/ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

- ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ: ਸਮਝ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ , ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 360-ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

- **ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਮਾਨਕੀਕ੍ਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ:** ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅੰਕੜਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ (ਡੇਟਾਸਿਸਟਮ) 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ 'ਸਿਸਟਮ' ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਕੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਟੂਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ (ਮਲਟੀਪਲ ਚੁਆਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ MCQ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨਿਰਮਿਤ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਐਨ 'ਮੁਲਾਂਕਣ ਫਰੇਮ ਵਰਕ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਿਸਟਮ ਪੱਧਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ 2021 ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ NAS ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, NCERT ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਸਮੇਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਬੈਂਚ ਮਾਰਕਿੰਗ ਅਧਿਐਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਟਰਾਪੋਲੇਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਸਰਵੇ (NAS)2021 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਸਬ-ਸਿਸਟਮ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

  ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਜ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਸੰਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ/ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡੀਊਲ

ਮੋਡੀਊਲ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਜੋ ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਕੇਅਰ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ECCE) ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮ ਵਰਕ, ਜੋ ਕਿ ਮਹਿਲਾ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ (MWCD) ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤਿਆਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇੰਟਰਫੇਸ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਕੇਅਰ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ECCE) ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸੁਚਾਰੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

NEP 2020 ਨੇ NCERT ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੇਡ-1 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ '3-ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਲੇ-ਆਧਾਰਿਤ' ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡੀਊਲੋ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੱਕ ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡੀਊਲ (SPM) ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਸਾਖਰਤਾ, ਪੂਰਵ-ਗਿਣਤੀ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੌਸ਼ਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਲਾਸ-1 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹਿਦਾਇਤ ਦੇ ਲਗਭਗ 12 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੋਡੀਊਲ ਵਿੱਚ ਵਰਣਮਾਲਾਵਾਂ, ਧੁਨੀਆਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਬੁੱਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, NCERT ਨੇ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਪਲੇਅ ਆਧਾਰਿਤ 'ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮਾਡਿਊਲੋ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ- NEP 2020 ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣਗੇ ਕਿ 5ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ''ਪ੍ਰੀਪੇਰੇਟਰੀ ਕਲਾਸ'' ਜਾਂ 'ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ' (ਭਾਵ, ਕਲਾਸ 1 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੈਪਰੇਟਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੋਧਾਤਮਕ, ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

SCERTs ਅਤੇ DIETs ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ

।ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ: ਸਮਝ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ SCERTs ਅਤੇ DIETs ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, SCERT ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਵਿਸਤਰਿਤ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 5 ਤਕ ਦਿਲਚਸਪ, ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਦੀ ਵਾਧੂ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰੇਕ DIET ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ FLN ਲਈ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਪੂਲ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾਕਾਰ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫੈਕਲਟੀ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ SCERTs ਅਤੇ DIETs ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਰਥਕ/ਸਹਾਇਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ:

- ਫੈਕਲਟੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸਤਰਿਤ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਮੀਨਾਰ, ਉੱਨਤ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਕੋਰਸ, ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਤੈਨਾਤੀ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਖੋਜ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।
- SCERTs ਅਤੇ DIETs ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ SCERT ਫੈਕਲਟੀ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਵਧਾ ਕੇ ਅਤੇ SCERT ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- FLN ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ SCERT ਅਤੇ DIET ਫੈਕਲਟੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ/ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ।
- ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਦੌਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੋ।
- ਫੈਕਲਟੀ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਫੈਕਲਟੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ। ਫੈਕਲਟੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਚਿੱਤ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।
- FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ 'ਤੇ ਨਾਮਵਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰੋ।
- ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਓ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਉੱਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫੋਕਸ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, DIETs ਦੇ ਨਾਲ BRCs ਅਤੇ CRCs ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ BRCs ਅਤੇ CRCs ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਲਿਟਰੇਸੀ ਐਂਡ ਨਿਊਮੇਰੇਸੀ ਮਿਸ਼ਨ (FLN) ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਮੁੱਖ ਏਜੰਸੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸਦੇ ਤਹਿਤ, BRC ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ FLN ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਚੌਕਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਥੇ ਗਏ ਟੀਚੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਕੇਟ ਆਫ਼ ਲਰਨਿੰਗ ਐਕਸੀਲੈਂਸ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ BRC/CRC ਅਤੇ FLN ਬਲਾਕ ਪੱਧਰੀ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੌਰੇ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

DIKSHA:

DIKSHA ਪੋਰਟਲ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਵੇਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਦੇ ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਤੀਜਾ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਨਾਲ FL&N 'ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ-ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਇਕੁਇਟੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਮਿਆਰੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ, NCERT ਦੁਆਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਰੀਡਿੰਗ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ DIKSHA 'ਤੇ ਉੱਚਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। SCERT ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 500 ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਸ਼ੇ, ਪ੍ਰਤੀ ਗ੍ਰੇਡ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਆਰੀ ਆਈਟਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ/ਕੌਸ਼ਲ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸਰੋਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ, ਸਿਖਲਾਈ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਸਮੱਗਰੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੈਂਡ-ਆਊਟ, ਵੀਡੀਓ, ਰੀਡਿੰਗ ਸਰੋਤ, ਸਿੱਖਿਆ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੋਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਹੈਂਡਬੁਕ, ਗਤੀਵਿਧੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ, ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ।

SCERTs ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, DIKSHA ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ DIKSHA ਮੋਬਾਈਲ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਐਕਸੈੱਸ/ਪਹੁੰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਾਠ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹੋਣ। DIKSHA 'ਤੇ FLN 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਵਰਟੀਕਲ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਹੋਣਗੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਪਹੁੰਚ: ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ: ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ’ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ 2026-27 ਤੱਕ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣ। NEP 2020 ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

- ਖੇਡ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ’ਤੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸੰਮਲਿਤ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ, ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਬਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਖਿਆ, ਮਾਪ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਤਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਮਝ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਬਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ/ਘਰ/ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ(ਮਾਂ) ਵਿੱਚ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ ’ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਧਿਆਪਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ’ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਂਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੀਆ ਸਰਗਰਮੀਆ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ।
- ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ, ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਕੰਮ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਰਕ, ਕਵਿਜ਼, ਰੋਲ ਪਲੇ, ਗੇਮਾਂ, ਮੌਖਿਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ, ਛੋਟੇ ਟੈਸਟਾਂ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ।
- ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਟਰੈਕਿੰਗ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ’ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਵਿਭਾਗ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ (MoE) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਨ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਰੇਗੀ।

ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਮਿਸ਼ਨ 2026-27 ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਪੱਧਰੀ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ’ਤੇ ਮਾਪਣ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ੰਡ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ

ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਨਤਕ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਿਤ FLN ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁ-ਸਾਲਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ 2026-27 ਤੱਕ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇਂ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਰਣਨੀਤਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਵਿਆਪਕ ਫੋਕਸ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ:

- **ਟੀਚਾ ਨਿਰਧਾਰਨ:** ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ 2026-27 ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਸਮੇਤ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੀਚਿਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੁੱਚੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੁਨਿਆਦ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਲਕਸ਼ ਜਾਂ ਟੀਚੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- **ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ:** ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈਵਾਦ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ, ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਜੋ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਗਿਆਨ, ਅਨੁਭਵ, ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ।
- **ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ:** ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿੱਥੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾਂ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੇ।
- **ਟੀਚਿੰਗ ਲਰਨਿੰਗ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਅਭਿਆਸ:** ਮੂਲ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, NCERT, CBSE, KVS ਅਤੇ SCERTs ਬੁਨਿਆਦ ਪੜਾਅ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ, ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਵਾਧੂ ਸਿੱਖਣ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ।
- ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ: ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ:
    - ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ
    - ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ (ਐਨਏਐਸ, ਐਸਏਐਸ, ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਮੇਤ)
- **ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ (ਸਟੇਕਹੋਲਡਰਾਂ) ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ IEC:** ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ,ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ:

- FLN, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਇਨਫੋਗ੍ਰਾਫਿਕਸ।
- ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਸੰਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ, ਰਾਜ/ਯੂਟੀ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਸਕੂਲ ਲਈ ਸੰਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ,ਆਦਿ।
- ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫ਼ਾਰਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

- ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਈ.ਟੀ. ਸਿਸਟਮ: ਵੱਡੇ ਡੇਟਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ ਏਮਬੇਡ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਈ.ਟੀ. (ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ) ਸਿਸਟਮ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਈ.ਟੀ. ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ/ਯੂਟੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ।
- ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਲਈ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਲੋੜਾਂ ਵਜੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵਾਂਝੇ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਂਝੇ ਸਮੂਹਾਂ (SEDG) ਖੇਤਰਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਜ਼ੋਨ (SEZ) ਅਤੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ/ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਫਰੇਮ ਵਰਕ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ, ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਆਈ.ਟੀ. ਆਧਾਰਿਤ ਹੱਲ ਦੁਆਰਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਪੱਧਰੀ ਬਾਲ-ਵਾਰ (ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ) ਨਿਗਰਾਨੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ: ਸਲਾਨਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਿਗਰਾਨੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, FLN ਲਈ ਤਰਜੀਹ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ DIKSHA ਅਤੇ UDISE+ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਪਨ-ਸੋਰਸ ਟੂਲਸ, ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪਛਾਣਾਂ ਲਈ ਹੱਲ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਕੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸੇ ਸਮੇਂ NDEAR ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

- ਮੌਜੂਦਾ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ FLN ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਅਪਗਰੇਡ ਅਤੇ ਲਾਭ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- NDEAR ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਲਿਸੀ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- MoE ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ NDEAR ਸੰਸਥਾਗਤ ਢਾਂਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਆਰਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

FLN ਡੇਟਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਮਾਪ ਲਈ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਅਤੇ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ ਨੂੰ ਕਈ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਵਰਤੀ/ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਤੋਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਲੈਕਸ਼ਨ ਡਰਾਈਵ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੱਧਰ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਡਾਟਾ ਖਿੱਚਣਾ (Pul ਕਰਨਾ), ਸਮਕਾਲੀ ਕਰਨ, ਮੈਨੂਅਲ ਅੱਪਲੋਡਿੰਗ ਆਦਿ ।

ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ

ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਸਫਲ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੋਲੀਓ ਖ਼ਾਤਮਾ ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹਨ :

- ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਨਿਗਰਾਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਆਗੂ , ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਲੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਦੇਖ ਰੇਖ ਲਈ ਤਰਜੀਹ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਕ ਘੋਖ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
- ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਾਰੀਕੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਟਰੈਕਿੰਗ ਅਤੇ ਵਿਉਂਤ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਲਈ , ਟੀਚੇ ਤੱਕ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਨਤਾ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗੀ ।
- ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ, ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਧੇਰੇ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਪੂਰਨ ਫੋਕਸ।
- ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅਤੇ 'ਪਿੰਡ ਪ੍ਰੇਰਕ' ਤੱਕ ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉੱਚ ਫ੍ਰੀਕਿਵੈਂਸੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ।
- ਮੁੱਖ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ (ਸਟੇਕਹੋਲਡਰਜ) ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਟਿਕਾਊ ਹਨ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਧਨ, ਤਕਨੀਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ MoE ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ MoE ਅੰਤਰ-ਮੰਤਰਾਲਾ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਪਾਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

ਖੋਜ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ

ਖੋਜ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਐਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਰਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ (ਐਕਸ਼ਨ ਰਿਸਰਚ) ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਬਲਾਕ, ਕਲੱਸਟਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੋਜ ਦੇ ਤਰਜੀਹੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਸਮੂਹਾਂ ਜਾਂ ਖੋਜ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਅਧਿਆਪਕ।

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਦਰ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਬੀਆਰਸੀ / ਸੀਆਰਸੀ / ਡੀਆਈਈਟੀਟੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਆਦਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਪੀ.ਐੱਮ.ਯੂ. ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ., NIEPA ਅਤੇ ਹੋਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ NGOs ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ, SCERT, DIETs, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਖੋਜ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਏ/ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਕਰਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਿਉਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ (ਸਟੇਕਹੋਲਡਰਜ) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

- **ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਵਿਭਾਗ, MoE:** ਵਿਭਾਗ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡਿੰਗ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ।
- **ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼:** ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ, 2026-27 ਤੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ:
    - ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ FLN ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁ-ਸਾਲਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣਾ।
    - ਸਾਲਾਨਾ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਮਾਪ ਲਈ, ਸਾਲਾਨਾ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣਾ।
    - NAS ਵਿੱਚ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਅੰਤਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੜਾਅ-ਵਾਰ ਐਕਸ਼ਨ ਪਲਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਬਣਾਓ।
    - ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਅਤੇ FLN ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ।
    - ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਡੇਟਾਬੇਸ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ।
    - ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
    - ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹੀਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਵਰਦੀਆਂ ਦੀ ਡਲਿਵਰੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
    - ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੂਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ।
    - ਸਕੂਲ/ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
    - SMC ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ।
- **ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਉਂਸਿਲ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ (ਐਨਸੀਈਆਰਟੀ):** ਐਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਏਗੀ:
    - ECCE ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਲਈ ਹੋਰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਅਕ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ FLN 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਇੱਕ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।

- ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਉਚਿੱਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਧਾਊ ਪੈਕੇਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਲਰਨਿੰਗ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਵਿਕਾਸ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਸੂਚਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ।
- ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਗ੍ਰੇਡ-1 ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਗ੍ਰੇਡਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ 3-ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਲੇਅ ਆਧਾਰਿਤ ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡੀਊਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।

- **ਸੈਂਟਰਲ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (CBSE):** CBSE, CBSE ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ DoSE: ਨੂੰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇਗਾ।ਇਹ NCERT ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਕੋਡੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ECCE ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਏਗਾ।
- **ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਸੰਗਠਨ (KVS):** KVS ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।ਇਸ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, KVS ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਯੋਗਤਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ CBSE ਅਤੇ NCERT ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।
- **ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟਰੇਨਿੰਗ (ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ.) :** ਐਸਸੀਈਆਰਟੀ ਨੂੰ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਿੰਗ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ/ਅਨੁਕੂਲਤਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਵਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।ਅਧਿਆਪਕ, ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲਈ ਵਾਧੂ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਕਿ ਦਿਲਚਸਪ, ਆਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।
- **ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡਟਰੇਨਿੰਗ (DIETs):** DIETs ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ -ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਖ਼ੁਦਮੁਖ਼ਤਿਆਰ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਹਰੇਕ DIET ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ FLN ਲਈ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਪੂਲ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾਕਾਰ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫੈਕਲਟੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- **ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ (DEOs) ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ (BEOs):** FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧੀਨ DEOs ਅਤੇ BEOs ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਮੁਫਤਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਵਰਦੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ

ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵੰਡ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਮੁਹਾਰਤ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਸਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ/ਯੂਟੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰੋਤ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, DEOs ਅਤੇ BEO FLN 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੇ।

- **ਬਲਾਕ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰ (BRCs) ਅਤੇ ਕਲੱਸਟਰ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰ (CRCs):** BRC ਅਤੇ CRCs ਦੋਵੇਂ ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਕਲੱਸਟਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਮੁੱਖ ਏਜੰਸੀ ਹੋਣਗੇ।ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਉਹ FLN ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੁਧਾਰ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- **ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ:** ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਡਾਗੋਜੀ ਲੀਡਰਾਂ ਵਜੋਂ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ/ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।
- **ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ(NGOs)/ ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (CSOs):** ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਿਤ FLN ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਵਿੱਚ ਮਾਹਿਰ NGO/ CSOs ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ NGO ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ:
    - ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
    - ਸਥਾਈ ਲਾਮਬੰਦੀ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ
    - ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਆਡਿਟ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ।
- **ਸਕੂਲ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ/ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀਆਂ (SMCs), ਕਮਿਊਨਿਟੀ/ਸਮੁਦਾਏ ਅਤੇ ਮਾਪੇ:** ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ SMCs, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਬਹੁਤ-ਇੱਛਤ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- **ਵਲੰਟੀਅਰ:** ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 2026-27 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੇਡ-3 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੀਅਰ ਗਰੁੱਪਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਥਾਨਕ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖ਼ੁਦ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ।
- **ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ:** ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ FLN ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ

ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੁੱਖ ਪੜਾਅ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ।

“ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਿੰਡ (Village) ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।”

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਫਲ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਚੈੱਕ ਲਿਸਟਾਂ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਟੀਚਿੰਗ- ਲਰਨਿੰਗ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ: ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ-

- **ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ :** ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਲਾਸ ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਕੇਵਲ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।
- **ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣਾ:** ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਨਾ, ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਨਕਲ ਕਰਨਾ, ਇੱਕ ਮਕੈਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੁਹਰਾਓ ਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ਬੱਚੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ‘ਟਾਈਮ-ਆਨ-ਟਾਸਕ’ (ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਟੀਚਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ) ਦਾ ਪੱਧਰ ਘਟਦਾ ਹੈ । ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚੇ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਰੁੱਝੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੱਚੇ ਸਿਖਲਾਈ ਵਾਲੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਅਨੁਭਵੀ ਅਤੇ ਅਸਲ- ਸੰਸਾਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਜੇਕਰ ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ’ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਅਸਲ-ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਗ਼ੈਰਰਸਮੀ ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- **ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੋ:** ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਛੜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪਾੜਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- **ਨਿਰੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅੰਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ:** ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਸਮੇਤ, ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੁਨਰਾਂ ਜਾਂ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਟੈਸਟਿੰਗ ’ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣਾ।ਅਧਿਆਪਨ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- **ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ/ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ-ਭਰਪੂਰ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣਾ:** ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ TLM ਹਨ। ਅਕਸਰ, ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵਰਨਮਾਲਾ ਅਤੇ ਨੰਬਰ ਚਾਰਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾ ’ਤੇ ਪੇਂਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ-ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਵੀ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ।ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਪੱਧਰੀ, ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ, ਵਿਆਪਕ ECCE ਖੋਜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗ੍ਰੇਡ ਸਕੂਲ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, NCERT ਨੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਿਸ਼ਠਾ (ਸਕੂਲ ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਹੋਲਸਟਿਕ ਐਡਵਾਂਸਮੈਂਟ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ) ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।ਨਿਸ਼ਠਾ ਮਾਡਲ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਸਟਮਾਈਜ਼ਡ FLN ਪੈਕੇਜ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਤੱਕ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਖ਼ਾਸ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਚੈਕਲਿਸਟ

ਅਧਿਆਪਕ ਤਿਆਰੀ	**ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:** a. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ b. ਸਮਾਜਿਕ-ਨਿੱਜੀ ਗੁਣ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਲ c. ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੁਨਿਆਦ ਪੜ੍ਹਾਅ d. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ e. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੰਖਿਆ f. ਕਲਾ-ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪਹੁੰਚ ਖੇਡ ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ. g. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ h. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ i. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ j. ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨਾ
ਪ੍ਰੀ-ਕਲਾਸ ਤਿਆਰੀ	a. ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੱਗਰੀ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ, ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰੋ ਜਾਂ ਵਰਤੋ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦਿ। b. ਸ਼ਬਦ ਦੀਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਮੀਰ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਛਾਪੋ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪੋਸਟਰ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ. c. ਸਵਦੇਸ਼ੀ/ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਜੋ ਕਿ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਯੋਗ. ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਹੇਰਾ-ਫੇਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪਹੁੰਚਯੋਗਤਾ ਹੈ। d. ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਖੇਤਰ, ਰਚਨਾਤਮਕ ਖੇਤਰ ਆਦਿ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੁਫ਼ਤ ਖੇਡ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਵਿਕਾਸ ਹੁਨਰ ਆਦਿ e. ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅੱਖ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। f. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਿਆਨ/ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।
ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ	**ਅਧਿਆਪਕ ਕਲਾਸਰੂਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:** a. ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। b. ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈਵਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। c. ਕਲਾ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਦੁਆਰਾ ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਕਵਿਤਾ, ਤੁਕਾਂਤ, ਖੇਡਾਂ, ਖਿਡੌਣੇ, ਗੀਤ, ਜਾਂ ਸਰਗਰਮੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਘਰ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ/ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਅਮੀਰ ਸਥਾਨਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। (ਏਕੀਕਰਣ ਕਲਾ, ਖੇਡ, ICT, ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ, ਖਿਡੌਣੇ, ਖੇਡਾਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਆਦਿ)। d. ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਲਾਸਰੂਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਅੰਤਰ/ਬਹੁ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ. e. ਕਈ ਗਤੀਵਿਧੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਲਾਸਰੂਮ - ਪੂਰਵ-ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ

	(ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ), ਪੂਰਵ-ਸੰਖਿਆ ਹੁਨਰ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾ), ਬੋਧਾਤਮਕ ਹੁਨਰ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪੈਟਰਨ ਮਾਨਤਾ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਆਦਿ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਹੁਨਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁਨਰ ਆਦਿ f. ਲਿੰਗ, ਅਸਮਰਥਤਾਵਾਂ, ਵਿਭਿੰਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਕਲਾਸਰੂਮ, ਆਦਿ **ਮੁਲਾਂਕਣ:** a. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ (SBA) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। b. ਬੁਨਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਿੱਖਣਾ 'ਨਿਰੀਖਣ' ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਰੁੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਅਧਾਰ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ. c. ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਖੇਤਰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸੰਕਲਪ / ਹੁਨਰ। d. ਹਰੇਕ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਦੋ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਆਈਟਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ ਲਈ ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ। ਪਿੱਛੇ ਵਰਤੋ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ LOs ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਿੰਕੇਜ। e. ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਮੂਨੇ/ਡਾਟਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ।
ਬਾਹਰ ਕਲਾਸਰੂਮ	a. ਮੁਲਾਂਕਣ ਡੇਟਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ, ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਾਇਤਾ ਰਣਨੀਤੀਆਂ। b.. ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਕਸਰ PTM ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘਰ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਬੱਚਾ c. ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਰਡ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ 'ਤੇ। d. SMC ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਡ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਣ ਲਈ/ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੋ। e. ਪਿਛਲੀਆਂ ਲਈ ਮੁਹੱਲਾ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਉਪਚਾਰਕ ਅਵਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ ਗ੍ਰੇਡ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ. f. ਅਕਾਦਮਿਕ ਲਈ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਮੀਖਿਆ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਅਤੇ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਸਹਾਇਤਾ, ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਫਾਲੋ-ਅੱਪਸ- ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ। g. ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ, ਯੋਜਨਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕਲੱਸਟਰ/ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਪਾਠ, ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਤੀਜੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। h. ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਹਾਰਤਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਅਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਕ ਹੋਵੇਗੀ। FLN 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਮਾਪਿਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲਾਮਬੰਦੀ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ FLN PMUS/ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

FLN ਮਿਸ਼ਨ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਕੂਲ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰੁਝੇਵੇਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਯਮਤ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ 'ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ, ਸਥਾਨਕ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਪਿੰਡ, ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪੇਰੈਂਟਸ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇੱਕ ਕਦਮ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੇਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ FLN ਹਫ਼ਤੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਮਿਤੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਲਾਨਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਆਧਾਰਿਤ ਲੀਮਿੰਗ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਡਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਘਰ ਨੂੰ ਮੰਨੋਰੰਜਨ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ੀਟਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਯਮਤ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਪੂਰਵ-ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਲਾਂ ਅਤੇ ਵੀਡੀਉਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਸਵੈਚਾਲਿਤ ਰੀਮਾਈਂਡਰ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ SMCS/SDMCS ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ (ਚੈਕਲਿਸਟ)

ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਲਾ	a. ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਮਰ-ਮੁਤਾਬਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ। b. ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਸ.ਐਮ.ਐਸ. ਜਾਂ ਵਟਸਐਪ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਓ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਰੇਲੂ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਸਮੱਗਰੀ, ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲਈ ਸਕੂਲ/ਅਧਿਆਪਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ c. ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਕਸਰ PTM ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੋ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੋ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ. d. ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰੋ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ FLN ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ. e. ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ WhatsApp ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੋ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਬਾਰੇ ਨਿਯਮਤ ਅੱਪਡੇਟ। Diksha ਵਰਗੀਆਂ ਐਪਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਘਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖਣਾ	a. ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣਾ, ਇਕੱਠੇ ਗਾਉਣਾ, ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਇੱਕਠੇ ਤੁਕਾਂਤ, ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ. b. ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਿੰਟ-ਅਮੀਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੇਖੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੇਬਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬਣਾਓ ਪੈਕੇਜ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ, ਮੁਦਰਾ, ਕੈਲੰਡਰ, ਆਦਿ ਦੇ ਸ਼ਬਦ। c. DIKSHA ਨੂੰ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਸੈੱਲ ਫ਼ੋਨ 'ਤੇ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕਰੋ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। d. ਸਧਾਰਨ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ (ਸਕੂਲ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਤੋਂ) ਉਧਾਰ ਲਓ ਜਾਂ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਲਓ (ਇਸ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਜ਼ਟਰੀ) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਲਈ। e. 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ 'ਟਰੈਕਿੰਗ ਪ੍ਰਗਤੀ' ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਮਾਸਿਕ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਸਮੂਹ ਮੀਟਿੰਗਾਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋ-ਐਕਟਿਵ ਮਾਪੇ ਬਣੋ, ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੋ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੱਧਰ.

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਚੈਕਲਿਸਟ

FLN ਲਈ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ	a. SMC/ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ/ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ FLN ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ। ਮਾਪੇ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ • ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੇਲੇ/ਗੁਣਉਤਸਵ/ਪ੍ਰਵਾਸ ਉਤਸਵ: ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਸੇਵਿਕਾ/ਸਹਾਇਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਯੋਗੀ। • ਫੰਕਸ਼ਨ/ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। • ਚੌਪਾਲ ਵਰਗੇ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ।

- ਨਿਯਮਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੋ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ (ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ, ਕੰਧ ਲਿਖਣਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਚੌਪਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ)
- ਗਣਿਤ ਜਾਂ ਕੁਇਜ਼ ਮੁਕਾਬਲੇ - ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ।
- "ਵਾਲ ਮੈਗਜ਼ੀਨ" ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਲਈ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਥਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰੋ। ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ "ਸੰਪਾਦਕ" ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ)
- ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ। ਇਹ ਇੱਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਜਿੱਥੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀਕੈਂਡ ਜਾਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
- ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇਕ ਘੰਟੇ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰੋ।

b. ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰੋ ਜੋ ਘਰੇਲੂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਸ਼ਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਅਵਾਰਡ ਅਤੇ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ।

c. NYKS, NSS ਅਤੇ NCC ਦੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਉਣ, ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਘਰ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰੋ। ਉਹ ਮਾਵਾਂ/ਮਾਪਿਆਂ/ਐਸ.ਐਚ.ਜੀਜ਼ ਆਦਿ ਨਾਲ ਘਰ-ਘਰ ਆਊਟਰੀਚ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

d. ਲੋਕਲ ਬਾਡੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਟੀਮ ਬਣਾਉਣਾ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੁਝ ਉਪਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ।

e. SMC ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਡ-ਵਾਰ/ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ।

f. ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ III ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਨਫੋਗ੍ਰਾਫਿਕਸ/ਪੋਸਟਰ/ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨਾ; ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ (ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਅਧਿਆਪਕ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਭਾਈਚਾਰੇ) ਨਾਲ ਸਧਾਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

g. SMCs ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਹੀਂ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਚੈਕਲਿਸਟ

ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ/ ਤਿਆਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	a. FLN ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ, ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮਤੀਆਂ, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ। b. ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਲੇਜ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚਰਚਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ: • ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲ/ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਬੇਸਲਾਈਨ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ। • ਉਚਿਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ 100% ਦਾਖਲੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। • ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੀਰੋ ਡਰਾਪ ਆਊਟ ਅਤੇ NO ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। • ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢਲੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ। • FLN ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ।
ਭਾਈਚਾਰਾ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ	a. ਫਰੰਟਲਾਈਨ ਵਰਕਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਿਲਾ ਸਮੂਹ ਅਤੇ SHG ਮੈਂਬਰ, ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ, ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੋਬੀਲਾਈਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ। b. ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਾਈਟਾਂ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਕ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ 'ਤੇ SHGs ਅਤੇ ਮਹਿਲਾ ਫੋਰਮ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਓ। c. FLN TLM ਪ੍ਰਸਾਰ, ਨਿਗਰਾਨੀ, ਅਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਸਟਰ ਟ੍ਰੇਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰੋ। d. ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, SMCs, NGOs ਅਤੇ CSOs ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਟੇਟ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ IEC ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤਬਦੀਲੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਓ।
ਨਿਗਰਾਨੀ	a. ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਤਸਦੀਕ ਕਰੋ। b. ਮੁਲਾਂਕਣ ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਅਪਲੋਡ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ, TLM, ਆਦਿ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੋ। c. ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਤਿਮਾਹੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰੋ।

ਭਾਗ ਉ

ਅਕਾਦਮਿਕ ਪਹਿਲੂ

ਅਧਿਆਇ 1
ਸਾਡਾ-ਪਛਾਣ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ

ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਇਕਸਾਰ ਰੂਪ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਜਿੰਨੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾਏਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਬੱਚੇ ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਇਕਾਈ (ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ) ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਖਰ ਜਾਂ ਦੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ-ਪੂਰਵਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਵਾਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ (ਮੈਮੋਰੀ) ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੀ ਪੈਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ 40-50 ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸਰਲ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚੇ 4 ਤੋਂ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਪੁਰਤਗਾਲੀ, ਤਾਮਿਲ, ਉਰਦੂ ਵਰਗੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਤੰਤ੍ਰਿਕਾ ਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਅਤੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੱਚੇ ਵੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਕੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। (ਭਾਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।) ਕਈਆਂ ਕੋਲ ਘਰ ਵਿਚ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗ੍ਰੇਡ 2 ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗ਼ਰੀਬੀ ਅਤੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਿਹਤ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਣਉੱਚਿਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1.1 ਪ੍ਰਸੰਗ

ੳ. ਪਰਿਵਰਤਨ ਬਿੰਦੂ

ਭਾਰਤ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ 250 ਮਿਲੀਅਨ ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ 9.4 ਮਿਲੀਅਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਕੂਲੀ ਢਾਂਚੇ ਵਾਲੀ ਸਰਬ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਮਸਲਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਕੂਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਤੇ ਆ ਰਹੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਖੋਜ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆਨ ਅਤੇ

ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਉਦਾਸੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੂਲ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਉਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਸਮਤਲ ਸਿਖਲਾਈ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗਰੇਡ 3 ਤੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ। ਗਰੇਡ 3 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖ (read to learn) ਚੁੱਕੇ ਹੋਣਗੇ।

ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਪਾੜਾ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਰੇਡ 3 ਤੋ ਬਾਅਦ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇਹ ਦੁੱਗਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਜਾਂ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਢੰਗ ਕਾਰਨ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਔਖੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗਰੇਡ 3 ਪਰਿਵਰਤਨ ਬਿੰਦੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।[1]

ਅ. ਬੋਝ ਰਹਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਯਸ਼ਪਾਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ (1983)

ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗੈਰ ਸਮਝ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਸਲ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।

ੲ. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮ ਵਰਕ-2005 :

ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਬਾਰੇ ਡਰ ਅਤੇ ਅਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚ ਗਣਿਤ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਡਰ ਅਤੇ ਅਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣੇ-ਪਹਿਚਾਣੇ ਤੱਥ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਧਿਆਪਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਕਾਰਜ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ।

ਸ. ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ 4 (SDG)

ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਗ਼ਰੀਬੀ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇਕ ਕੁੰਜੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ 4(SDG) ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ (signatories) ਵੱਲੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

1 ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ 2018 (WDR 2018) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣਾ

SDG 4 ਦਾ ਟੀਚਾ : “ਸਮੂਹਿਕ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।”

SAG 4 ਅਧੀਨ ਮੁੱਖ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਅਤੇ ਟੀਚੇ ਹਨ :

ਟੀਚਾ 4.1	ਟੀਚਾ 4.2	ਟੀਚਾ 4.5
ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿਸ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡੇ ਮੁਫ਼ਤ, ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਮਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਕਰਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲ ਸਕਣ ।	ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦਾ ਮਿਆਰੀ ਵਿਕਾਸ, ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਣ।	ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੱਕ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਹ. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020:

ਐਨ. ਈ. ਪੀ. 2020 ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰੰਭਕ ਪੱਧਰ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ 5 ਕਰੋੜ ਹੈ, ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਐਨ.ਈ.ਪੀ. 2020 ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਣ। ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਤੁਰੰਤ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਬਣ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਨ.ਈ.ਪੀ. 2020 ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਗਰੇਡਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸੰਮਲਿਤ (inclusive) ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਮੂਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਹੁੰਚ ਇਕ ਜਾਣੀ-ਪਹਿਚਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਜਾਂ ਘਰੇਲੂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕ ਸਹਿਮਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਬਿਹਤਰ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਐਨ.ਈ.ਪੀ. ਨੀਤੀ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ, ਬੋਲਣ, ਗਿਣਨ, ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸੋਚਦੇ ਪ੍ਰੈਪਰੇਟਰੀ ਅਤੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਰਚਨਾਤਮਕ/ਅਨੁਕੂਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਚਰਿੱਤਰ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਜੋ ਕੇ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਤੈ 'ਰੋਟ ਮੈਮੋਰਾਈਜੇਸ਼ਨ' (ਰਟ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਨਾ) ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਦਲ ਕੇ ਨਿਯਮਤ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਗਾਤਾਰ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗਰੇਡ ਦੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਾੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਿਸਟਮ ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉੱਚ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਿਤ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, 'ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਭਾਰਤ' ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ 2026-2027 ਤੱਕ ਗਰੇਡ 3 ਦਾ ਹਰ ਬੱਚਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ, ਆਨ-ਲਾਈਨ ਅਤੇ ਆਫ਼-ਲਾਈਨ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪ ਸੂਚਕੇ ਅੰਕ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਕਨੀਕਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜੀਵੰਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ।

1.2 ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯੋਜਨਾ (Scenario)

ੳ. ਯੂ.ਆਈ.ਐਸ (UIS) ਰਿਪੋਰਟ:

617 ਮਿਲੀਅਨ ਸਮੇਤ

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ (6 ਤੋਂ 11 ਸਾਲ) ਦੇ 387 ਮਿਲੀਅਨ (56%) ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਚੇ

ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ 10 ਵਿਚੋਂ 6 ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੁਹਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਯੂਨੈਸਕੋ (UNESCO) ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਫ਼ਾਰ ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ (UIS) ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ 617 ਮਿਲੀਅਨ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਵਿਚ ਘੱਟ-ਘੱਟ ਮੁਹਾਂਰਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਯੂ. ਐਸ. ਆਈ. ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੱਧ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ 81% ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਉਪ ਸਹਾਰਾ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਵਿਚ 87% ਬੱਚੇ, ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ 7% ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੁਹਾਂਰਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਿਆਨ/ਹੁਨਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। (4 ਲੋਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ 230 ਮਿਲੀਅਨ ਸਮੇਤ (ਉਮਰ 12 ਤੋਂ 14 ਸਾਲ) ਅੰਕੜੇ ਇਹ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਮੱਧ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਦਰ ਹੈ। ਖੇਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 81% ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰ (241 ਮਿਲੀਅਨ) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਲੋਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੋਣ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਉਮਰ 152 ਮਿਲੀਅਨ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਲੋਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲਗਭਗ 89 ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਸ਼ੋਰ

ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਉਮਰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਲੋਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲਗਭਗ 132 ਮਿਲੀਅਨ ਮੁੰਡੇ (ਪੁਰਸ਼ ਅਬਾਦੀ ਦਾ 84%) ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਗੇ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਕੁੜੀਆਂ (108 ਮਿਲੀਅਨ) ਦੀ ਦਰ 77% ਹੈ।

ਯੂ.ਐਸ. ਆਈ. ਡਾਟਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ 387 ਮਿਲੀਅਨ ਵਿਚੋਂ 262 ਮਿਲੀਅਨ (68%) ਬੱਚੇ ਜੋ ਕਿ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਹਨ, ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਗ੍ਰੇਡ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਖੋਜਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਧੀਆਂ ਜਮਾਤੀ ਮਾਹੌਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫ਼ਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੀ. ਆਈ. ਐਸ. ਏ. 2015 ਗਣਿਤ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮੱਧ ਜਾਂ ਉੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੇਠਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣਾ (Life and Tail) ਜਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਔਸਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਧਣ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਉੱਚ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਰਿਪੋਰਟ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਘੱਟ ਅਤੇ ਮੱਧ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ 53% ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗ਼ਰੀਬੀ/ਅਸਮਰਥਾ (poverty) ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ। 10 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਸਮਰਥਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਉਮਰ ਤੇ 55% ਬੱਚੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ।

1.3 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯੋਜਨਾ :

ੳ. ਪਹੁੰਚ 'ਤੇ ਧਿਆਨ

1990 ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ (SSA) ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ : 2009 ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 6-14 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਬਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ 'ਚ ਸਕੂਲ, ਮੁਫ਼ਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ, ਮੁਫ਼ਤ ਵਰਦੀਆਂ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ/ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਸਹਾਇਤਾ, ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਹੋਸਟਲ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਕਈ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਇਸਦਾ ਸੰਕਲਪ (Key) ਹੈ।

ਅ. ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਧਿਆਨ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੋਵਾਂ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ (MOE) ਨੇ 26 ਅਗਸਤ 2014 ਨੂੰ (SSA) ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ ਦੇ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਉਪ-ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, 'ਪੜ੍ਹੇ ਭਾਰਤ ਬੜ੍ਹੇ ਭਾਰਤ' (PBBB) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਣਿਤ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀ.ਬੀ.ਬੀ.ਬੀ. ਦੇ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਹਨ : ਅਰਲੀ-ਰੀਡਿੰਗ ਅਤੇ ਰਾਈਟਿੰਗ ਵਿਦ ਕਪਰੀਹੈਂਸ਼ਨ (ERWC) ਅਤੇ ਅਰਲੀ ਮੈਥੈਮੈਟਿਕਸ (EM) ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ- ਨਾਲ ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਜਮਾਤ I ਅਤੇ II ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਪੀਰੀਅਡਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਿੰਟ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜਮਾਤ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨੁੱਕਰ (corner) ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਬਾਇਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਰਕ ਸਮੱਗਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ, ਜਿੱਥੇ ਕਬਾਇਲੀ ਆਬਾਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਿਲ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ MoE ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜਾਅ-ਵਾਰ/ਜਮਾਤ ਵਾਰ 'ਸਿੱਖਣ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤਿ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਐਸ. ਐਸ. ਏ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਲਬਧ ਫੰਡਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਛੇਤੀ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ 2 ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਦਖ਼ਲ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਟੀਚੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਕਸ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਰਾਜਾ ਜਿਵੇਂ ਆਸਾਮ (ਰੀਡਿੰਗ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ), ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਉਤਰਾਖੰਡ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉੜੀਸਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ (Early grades Reading and Numering) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ 2 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਨ/ਸਾਖਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਮੇਘਾਲਿਆ ਨੇ ਗਣਿਤ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਏ. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਹਰੇਕ ਕਲਾਸ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ (ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ) ਗਣਿਤ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਧਿਐਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਰਸਮੀ ਬਿਆਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਿੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇ/ਸੰਕਲਪ/ਕੋਰਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੌਰਾਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ (LOs) ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ 20 ਫਰਵਰੀ 2017 ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ

ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ (ਆਰ.ਟੀ.ਈ.) ਨਿਯਮ 2010 (ਨਿਯਮ 23 (2) (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਕੋਡਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਲਈ ਜਮਾਤ-ਵਾਰ, ਵਿਸ਼ਾ-ਵਾਰ Los ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸ. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਮਾਪਣਾ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ (NCERT) ਦੇ MoE ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 2017 ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਸਰਵੇ (NAS) ਕਰਵਾਇਆ। NAS ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤੇ ਗਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ 701 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ 3, 5 ਅਤੇ 8 ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ LOs ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਘੱਟ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਨਾਲ ਘਟਦੀ ਹੈ।

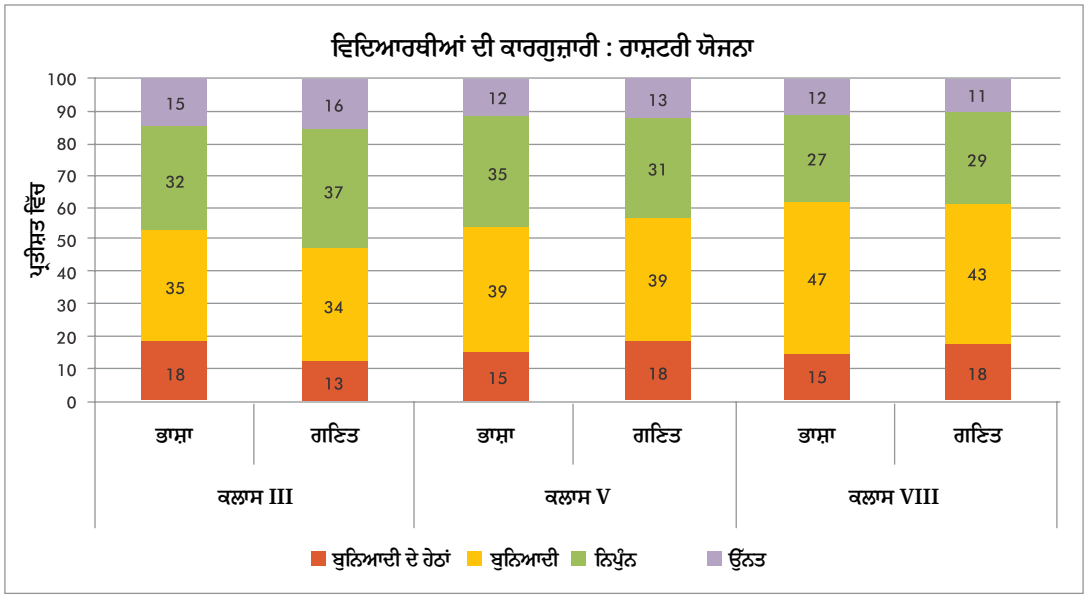

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗ੍ਰਾਫ਼ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ 47% ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਜਮਾਤ III ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਮੁਹਾਂਰਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਕੇ 39 % ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਰਫ਼ 53% ਨੇ ਜਮਾਤ III ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਘਟ ਕੇ 40% ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ 'ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

1.4 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ

ੳ. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ :

ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ (ਐਨ. ਈ. ਪੀ.) NEP ਅਤੇ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਭਾਰਤ ਅਭਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਿਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਰ੍ਹਾ 2026-27 ਤੱਕ ਗ੍ਰੇਡ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਏਜੰਡਾ ਤੇ ਪਹਿਲ ਕਰਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ 'ਸਮਗਰ ਸਿਕਸ਼ਾ' ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੱਕ, 5 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨਗੇ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਚੌਥੀ ਜਾਂ ਪੰਜਵੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਸਾਡੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਰਜ਼ੀਹ 2026-27 ਤੱਕ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖ਼ਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ' ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੀ ਨੀਤੀ ਸਾਡੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਆਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਗਣਿਤ) ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।

ਉਪਯੋਗੀ ਸਰੋਤ
ਬੋਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖਣਾ, 1993, ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ (ਯਸ਼ਪਾਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ) http://14.139.60.153/bitstream/123456789/22/1/122.pdf
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ, 2005, ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ https://ncert.nic.in/pdf/nc-framework/nf2005-english.pdf
ਪਧੇ ਭਾਰਤ ਬਧੇ ਭਾਰਤ, ਮੋਈ; https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/document-reports/Padhe-Bharat-Badhe-Bharat.pdf
ਵਰਲਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਰਿਪੋਰਟ 2018 (WDR 2018)—ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਣਾ ਵਾਅਦਾ https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2018
ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਸਰਵੇ 2017, NCERT ਅਤੇ MoE https://ncert.nic.in/pdf/NAS/WithReleaseDate_NPPTL.pdf
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/NEP_Final_English_0.pdf
ਯੂਨੈਸਕੋ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਫਾਰ ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ (UIS) 2017; ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਰਹੇ (ਫੈਕਟ ਸ਼ੀਟ ਨੰਬਰ 46 ਸਤੰਬਰ, 2017) http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/fs46-more-than-half-children-not-learning-en-2017.pdf

ਅਧਿਆਇ 2

ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਹ ਅਧਿਆਇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ :

- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਲੋੜ: ਸਮਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ।
- ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਵਾਦ
- ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ: ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ, ਕੀਵਰਡ, ਪੂਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ (ਤਾਲਮੇਲ)
- ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿੱਚ ਤਾਲੀਮ ਤਬਦੀਲੀਆਂ
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਤੇ ਮੁੱਖ ਭਾਗ: ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾ ਲਿਖਣਾ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਆਦਿ।

2.1 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਲੋੜ

(ਸਮਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ)

ੳ. ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਂਹ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ :

ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁੱਢਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੀਂਹ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਹੁਨਰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦ ਹਨ ਬਲਕਿ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਿਅਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਂਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ, ਤਰਕ ਬਣਾਉਣ, ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਖਰਤਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਬੋਧਾਤਮਕ ਹੁਨਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਬੋਧਾਤਮਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਟਿਅਲ ਤੇ ਸਲਜ਼ਬੀ, 1989) ਸਾਖਰਤਾ ਬਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ, ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਇਹ ਸਮਝ ਮੌਜੂਦਾ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੜ੍ਹ ਨਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਐਨ ਲਗਾਤਾਰ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਹਕੀਕਤ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਹਨ।

ਏ. ਮਥੁਰਾ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਵੱਲੋਂ 2007 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਥੁਰਾ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਥੁਰਾ ਦੇ 5 ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ 561 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਰ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਸਾਖਰਤਾ/ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬੱਚੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਯੂਨੀਸੈਫ਼ ਅਤੇ ਏ.ਐਸ.ਈ.ਆਰ. ਵਿਖੇ 'ਸੈਂਟਰ ਫ਼ਾਰ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ (CECED) ਵੱਲੋਂ ਇੰਡੀਆ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇਮਪੈਕਟ ਸਟੱਡੀ (2017) :

ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ (ਜਨਮ ਤੋਂ 9 ਸਾਲ) ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਦੌਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਿਣਤੀ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁਨਰ ਖੇਤਰ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੰਚਾਰ, ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ, ਭਾਸ਼ਣ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਬੰਧਨ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ, ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਖਰਤਾ ਅਨੁਭਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਮਝ, ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੰਗੇ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸਮਾਜਿਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਆਚਾਰ, ਸਮਰੱਥਾ, ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਅੰਤ, ਵਰਗੀਕਰਨ, ਮੇਲ, ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਏ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਰਵੱਈਆ ਅਤੇ ਸੁਭਾਅ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੁਨਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਚੇਤ ਅੰਤਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਐਨ.ਈ.ਪੀ. 2020 :

ਐਨ.ਈ.ਪੀ. 2020 ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ (ECCE) ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

> **ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਚਤ ਦਿਮਾਗ਼ ਦਾ 85/ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਾਸ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਤੰਦਰੁਸਤ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਮਾਗ਼ ਦੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਉਤੇਜਨਾ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।**
>
> (ਐਨ.ਈ.ਪੀ. , ਪੈਰਾ 1.1)

ਇਸ ਲਈ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਵਨਾਤਮਕ-ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ/ ਕਲਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਸਾਖਰਤਾ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਵੋਤਮ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਿਆਰੀ 'ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਕੇਅਰ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ' (ECCE) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ (2020) ਨੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗਾਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ, ਮੋਟਰ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕ. ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਰਵੱਈਆ ਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਚੰਗਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੁਗਿਰਦੇ ਦੀ ਛਪਾਈ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਮਿੱਟੀ, ਕਾਗ਼ਜ਼, ਕਿਤਾਬਾਂ ਆਦਿ ਉੱਤੇ ਲਿਪੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਤਜ਼ਰਬਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਟੀਚਾ ਸਮਝ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏ। ਸਾਖਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਡੀਕੋਡਿੰਗ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਿਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ, ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਮੈਸਨ ਅਤੇ ਸਿਨਹਾ, 1993)

2.2 ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਜਮਾਤ

ਓ. ਬੱਚੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਦਖ਼ਲ ਵਜੋਂ:

ਭਾਸ਼ਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਉਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਿੰਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਮ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਬੋਲਣਗੇ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ਕਿ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਖਾਉਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਫੋਕਸ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣਾ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾਈਵਾਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਈ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

2.2.1. ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈਵਾਦ

ਓ. ਸੰਭਾਵੀ ਸਥਿਤੀ 1: ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅ. ਸੰਭਾਵੀ ਸਥਿਤੀ 2 : ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇੱਕੋ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਏ. ਸੰਭਾਵੀ ਸਥਿਤੀ 3 : ਬੱਚੇ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

ਸ. ਸੰਭਾਵੀ ਸਥਿਤੀ 4 : ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। (NEP, 2020)

ਹ. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਂਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੋਂਖ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।[1]

2.3 ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮ ਵਰਕ, 2013 ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਅਤੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਹਰੇਕ ਉਪ-ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਤਰ-ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :

ੳ. ਸੰਵੇਦੀ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਵਿਕਾਸ: ਦੇਖਣ, ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ।

ਅ. ਸਰੀਰਕ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ : ਕੁੱਲ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ, ਵਧੀਆਂ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ, ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ : ਅੱਖ-ਹੱਥ ਤਾਲਮੇਲ: ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਸਰੀਰਕ ਤਾਲਮੇਲ, ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੋਸ਼ਣ, ਸਿਹਤ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ।

ੲ. ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ: ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਕੋਈ ਰੇਖਿਕ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਹੁਨਰ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ, ਸੁਣਨ, ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਸਾਖਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਖੋਜ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉੱਭਰਦਾ ਸਾਖਰਤਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਆਨੰਦ ਸਮੇਤ ਅਸਲੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ ਪਾਠਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ. ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ : ਪੂਰਵ-ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, (ਤੁਲਨਾ, ਵਰਗੀਕਰਨ, ਸੀਰਰੇਸ਼ਨ, ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ, ਗਿਣਤੀ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ: ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਵਨਾ, ਪੈਟਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨ: ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ, ਸੰਖਿਆ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਠਾ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਡਾਟਾ ਸੰਭਾਲਣ ; ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੋਚ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਨਿਰੀਖਣ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੁਨਰ ; ਭੌਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ।

1 ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ, ਗਿਣਤੀ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 'ਨਿਸ਼ਠਾ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ' ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕ. ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ : ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਲਾ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਾ, ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ, ਕਲਾਤਮਕ, ਨ੍ਰਿਤ/ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸੁਭਾਅ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।

ਖ. ਵਿਅਕਤੀਗਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ : ਸਵੈ-ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ; ਸਵੈ-ਨਿਯੰਤਰਨ; ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰ/ ਸਵੈ-ਸਹਾਇਤਾ ਹੁਨਰ; ਆਦਤ ਦਾ ਗਠਨ; ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਅਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ; ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਲਗਨ; ਸਹਿਯੋਗ; ਹਮਦਰਦੀ; ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇ; ਸਮੂਹ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ; ਸਮਾਜ ਪੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ; ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ।

'ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ '(2019) ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਬਾਰੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚਣਾ, ਰਚਨਾਤਮਕ ਹੋਣਾ, ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ, ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਵਿਕਾਸ, ਖੋਜ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਖੋਜ ਲਈ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਚ ਬਦਲਾਵ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਿੰਟ ਭਰਪੂਰ ਮਾਹੌਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ।

2.4 ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ੳ. ਬੱਚੇ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਸੰਵੇਦੀ ਉਤੇਜਕ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਤੰਤੂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ) ਦੀ ਧੁਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਆਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇਖਣਯੋਗ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਨਵੇਂ ਮੌਕੇ, ਜੀਵਤ ਅਨੁਭਵ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ।

ਇ. ਇਹ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਧੁਨੀ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੂਰਵ-ਸੂਚਕ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਤ ਅਨੁਭਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੀਤਾਂ ਜਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੌਸਮਾਂ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਕੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੌਰਾਨ ਫੋਕਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਂ ਬਣਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੁਆਰਾ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ।

2.5 ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚ

ੳ. ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਮਾਡਲ-

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਾ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। 1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਤਪਰਤਾ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਜੈਵਿਕ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰਸਮੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮਾਡਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਤਿਆਰੀ ਹੋਏ।

- ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕਿੰਡਰਗਾਰਟਨ ਜਾਂ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੇਡ (6 ਸਾਲ ਅਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਸਲੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਕਾਸ ਸਬੰਧੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਆਰਥਰ ਗੋਸੇਸ ਨੇ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁੱਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁਨਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ।
- ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਨੁਭਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਲੋੜੀਂਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪੂਰਵ-ਲੋੜੀਂਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਭੇਦ ਸੁਣਨ ਦਾ ਭੇਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਨਰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਏ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਡਿੰਗ-ਰੈਡੀਨੇਸ ਮਾਡਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਬੱਚਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚਾਰ ਹੁਨਰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਨਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਚਿੰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤਿਆਰੀ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਨਾਲ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਕੁੱਝ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਜੋ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ-

1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੱਕ ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਚੁਨੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਮਰਜੈਂਟ ਸਾਖਰਤਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਖਰਤਾ ਸਾਖਰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚਾ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਖਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ (ਗ੍ਰੇਡ 1 ਜਾਂ 2 ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਲਿਖਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਸਮੇਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਪਰ ਬਚਪਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਚਣਾ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਲਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਇਹ ਪੜਾਅ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

1. ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਉੱਭਰਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਕਹੋ ਵਰਗੇ ਅਭਿਆਸ ਸਮੇਤ ਹਨ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

2. ਲਿਖਣ ਦੇ ਉੱਭਰਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਡਰਾਇੰਗ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਪਹੁੰਚ, ਕੀਵਰਡ ਪਹੁੰਚ, ਪੂਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

2.5.1. ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ

ਹਾਲ ਹੀ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਕਈ ਪਹੁੰਚਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਡਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ (ਧੁਨੀ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ) ਦੇ ਨਾਲ (ਸਮਝ, ਉਦੇਸ਼, ਅਰਥ) ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਰਵਪੱਖੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਲਈ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਬੱਚਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਤਣਾਅ-ਮੁਕਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸਾਖਰ ਹੋਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਤੋਂ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਅਤੇ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਸਾਖਰਤਾ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ

ਪੜ੍ਹਦੇ/ਲਿਖਦੇ ਮਾਡਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬੱਚੇ ਸਾਂਝ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ, ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਖਰਤਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖ਼ੁਦਮੁਖ਼ਤਿਆਰੀ, ਲਚਕਤਾ, ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸਾਂਝਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਲਿਖਣਾ, ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਲਿਖਾਈ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਲਿਖਤ ਵਰਗੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਾਖਰਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਪੁੰਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਿਪੁੰਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਾਖਰਤਾ ਵਾਲੇ ਬਣਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਸਾਖਰਤਾ ਪਹੁੰਚ ਜੋ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਫਿਟਜ਼ਗੇਰਾਲਡ, 1999) ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉੱਭਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਖਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੁੱਖ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ –

ੳ. ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਿੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਉਲਟ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਾਲ ਨਾਲ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਸਗੋਂ ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਅ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੱਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਭਰਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਮਝ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੜਾਅ ਇਹ ਸਮਝ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਣਾਇਆ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਪੂਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂ ਧੁਨੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ੲ. ਮੌਖਿਕ ਚਰਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ. ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਤ ਡਰਾਇੰਗ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਲਿਖਤ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ।

ਹ. ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਮਝ ਸਕਣ।

ਕ. ਸਾਖਰਤਾ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਾਡਲਿੰਗ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਾਡਲ ਦੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ/ਨਮੂਨੇ ਬੱਧ ਲਿਖਣਾ, ਸਾਂਝਾ ਪੜ੍ਹਨ/ਲਿਖਣ, ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਰੀਡਿੰਗ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨ/ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕਣ।

ਖ. ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

2.6 ਮੁੱਢਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ

ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਣਨ, ਬੋਲਣ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਮਾਨ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਸੰਚਾਰ, ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ੳ. ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਮਝਣਾ

- ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਲਿਖੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿਸਕੁਟ ਅਤੇ ਟੌਫੀਆਂ ਦੇ ਰੈਪਰ, ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੋਸਟਰ ਆਦਿ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਪੈਂਨ, ਪੈਨਸਿਲ, ਚਾਕ ਫੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹ ਨ, ਉਹ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਅਰਥ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤਕ ਹਨ ਨਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਦੀ ਸੂਝ ਵੀ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਾਂਗ ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਕਾਰਜਯੋਗ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਟੀਚਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਛਪੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਆਨੰਦ ਸਮੇਤ ਅਸਲੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ ਪਾਠਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ (ਸਿਮੈਂਟਿਕ, ਸਿੰਟੈਕਟਿਕ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਫੋ-ਫੋਨਿਕ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਧੁਨੀ (ਫੋਨਿਕ)ਵਿਗਿਆਨ (ਸਿਨਹਾ, 2001)
- ਪੜ੍ਹਨਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ, ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਯੋਗ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਜੋ ਜੀਵਨ ਭਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

- ਲਿਖਣਾ ਵੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣਨ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਲਿਖਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ, ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਿਖਣ ਦੀਆ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਬੱਚੇ ਸੁਧਾਈ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਵਧਦੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਬਦਲਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉੱਭਰਦਾ ਸਾਖਰਤਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਕਸਰ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ

ਸਫਲਤਾ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਝ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਝ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰਸਮੀ ਰਦਾਇਤ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ

ਸਕੂਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਵਾਦ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕੁੱਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਮੁਹਾਰਤ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ-ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਅਨੁਭਵ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ-ਮੇਢੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਵਿਅਕਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲਾਈਨਾਂ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲਿਖਣ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਰਵਾਇਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲਿਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡਰਾਇੰਗ ਨੂੰ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲਿਖਣ/ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੁੱਝ ਅਰਥਪੂਰਨ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਵਧਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖਣ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਉੱਭਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ। ਹਿੰਦੀ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ। ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ, ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਥਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੰਤਰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਏ. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬੁਨਿਆਦ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਲਿਖਤੀ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ-

- ਉੱਭਰਵੀਂ ਲਿਖਾਈ – ਡਰਾਇੰਗ ਅਤੇ ਸਕ੍ਰਿਬਲਿੰਗ : ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਡਰਾਇੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਦੀ ਡਰਾਇੰਗ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਬੱਚਾਂ ਦੇ ਡਰਾਇੰਗ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਤਮਕ ਡਰਾਇੰਗ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਪਾਤਰਾਂ ਵਰਗੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਡਰਾਇੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਰਵਾਇਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਬੇਤਰਤੀਬ ਅੱਖਰਾਂ ਖੋਜ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

- ਰਵਾਇਤੀ ਲਿਖਤ : ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਿਆਕਰਨ, ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਰਸਮੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਤੇ ਖੋਜੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਲਿਖਣ ਦੀ ਰਚਨਾ: ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਘੱਟ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲਿਖਣਾ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬੋਧਾਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੇਖਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਰਵਾਇਤੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ/ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਦੀ ਆਪਸੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਾਂਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਪੜ੍ਹਨ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੁਹਾਰਤਾਂ ਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ, ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚਾ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸੁਨੇਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਲਿਖਤੀ ਕਾਰਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਮਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰਥ-ਪੂਰਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇਗੀ।

ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣਾ – ਇੱਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

ਬੱਚੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਰੇਡੀਓ ਵੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਵੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਉਹ ਸਰੋਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਛਪੀ ਸਮੱਗਰੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ, ਘਰ ਦੀ ਨੰਬਰ ਪਲੇਟ, ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਲੋਕ ਕਲਾ ਮੰਧ ਕੈਲੰਡਰ, ਗੈਸ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਭਾਂਡਿਆਂ ਤੇ ਉੱਕਰਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਟੈਟੂ, ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਸੂਚੀਆਂ, ਟੂਥਪੇਸਟ ਬਾਕਸ ਆਦਿ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਛਪੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ, ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਮਝ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪੂਰਵ-ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

2.7 ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਭਾਗ :

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਹੁਨਰ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਰਵੱਈਏ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਵਿਕਿਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ, ਸਵੈ-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਲਿਖਣਾ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ, ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵ, ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਰਪੂਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਅਨੁਭਵ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਵਾਨਗੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਧਰੀ ਹੋਈ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਮਝ, ਮੌਖਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਵਿਸਤਰਿਤ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਭੰਡਾਰ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁੱਝ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ:[2]

ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਤੋਂ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ/ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ, ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ, ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇਣ, ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

---

2 ਪੜ੍ਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਝ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕ ਹਨ ਜੋ ਕੁੱਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਕਾਰਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ –

- ਪੂਰਵ- ਅਨੁਮਾਨ - ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਪਾਠਕ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦਾ ਜਾਂ ਅਗਲੇ ਵਾਕ ਬਾਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਸਮਝ – ਪਾਠਕ ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਸਵੈ –ਸੁਧਾਰ – ਪਾਠਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਅਰਥ ਬਣਾਉਣਾ – ਪਾਠਕ ਲਿਖਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਆਨੰਦ – ਪੜ੍ਹਨਾ ਆਨੰਦਮਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਬਦ ਵਾਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਕ ਦੇ ਅਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਬਦ ਅੱਖਰ ਦੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਰੂਪਾਂ ਸਮੇਤ, ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਅਰਥ ਕੱਢਣਾ ਹੈ। ਸਮਝ ਮੌਖਿਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਭਰਪੂਰ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਸੰਕਲਪ

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਸੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ ਲਿਖਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਨੇ ਬਦਲਣ ਤੱਕ, ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਕਵਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲੇਖਕ ਬਾਰੇ, ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ। ਸਮਝ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਲਿਖਤ

ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਏਨਕੋਡ ਕੀਤੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤਰਕਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਵਾਇਤੀ ਲਿਖਤ ਵੱਲ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਇੱਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕ੍ਰੀਬਲਿੰਗ ਅਤੇ ਡਰਾਇੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਲਿਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਧੁਨੀ

ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਪੜ੍ਹਨ/ਲਿਖਣ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 2

ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ

ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਧੁਨੀ ਬਣਤਰ ਦੀ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਜੋ ਆਕਰਕਾਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਤੁਕਬੰਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਰੁਝੇਵੇਂ ਤੇ ਉੱਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਡੀਕੋਡਿੰਗ

ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ਬਦ ਪਛਾਣ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਉੱਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਧੁਨੀ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਵੀ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਪਾਠ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ

ਸ਼ੁੱਧਤਾ, ਗਤੀ, ਆਟੋਮੈਟਿਕਟੀ) ਸਮੀਕਰਨ,(ਪ੍ਰੋਸੇਡੀ, ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਤੋਂ

ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੋਜ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ, ਬੱਚਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 12 ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਮਾਡਲ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੂਚਕ ਹੈ। [3]

ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ/ਪੜ੍ਹਨ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ

ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਬੱਚਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਹਿਰ ਕਰਕੇ, ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

2.8 ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ

ੳ. **ਇੱਕ ਪ੍ਰਿੰਟ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾਉਣ:** ਇੱਕ ਪ੍ਰਿੰਟ ਭਰਪੂਰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ, ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮੌਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪਾਠ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ, ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੇਬਲ ਲਗਾ ਕੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖ ਕੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉੱਭਰਵੀਂ, ਲਿਖਤ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਬਣਾ ਕੇ, ਥੀਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈਬਲ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰੀਡਿੰਗ ਕੌਰਨਰ/ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਖੇਤਰ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਲਈ ਮਹੱਤਵਰੂਪਨ ਸਥਾਨ ਹੈ।

> ਕਈ ਬਾਲ-ਅਨੁਕੂਲ ਭਾਗ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਕਾਰਨਰ, ਸੰਦੇਸ਼ ਬੋਰਡ, ਥੀਮ ਬੋਰਡ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚਾਰਟ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲਾਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਚਾਰਟ, ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਚਾਰਟ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਚਾਰਟ ਆਦਿ, ਡਿਸਪਲੇ ਬੋਰਡ (ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆ ਲਿਖਤਾਂ, ਡਰਾਇੰਗ, ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਤਸਵੀਰਾਂ। ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਦਾਇਤ ਸਮੱਗਰੀ ਆਦਿ) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

3 ਹੈਲਨ ਅਬਦਜ਼ੀ, 2006, ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

- ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੋ
- ਪਾਠ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਨਾ
- ਪੁਸਤਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ
- ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਬਦਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਅ. **ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ** ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਮਾਪੇ, ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਕਹਾਣੀ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਚ, ਟੋਨ, ਰਫਤਾਰ, ਆਵਾਜ਼, ਵਿਰਾਮ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ, ਸਵਾਲ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਅਨੁਭਵ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਸਚਪੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਲਿਖਣ/ਡਰਾਇੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਏ. **ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ, ਸੁਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ :** ਕਹਾਣੀਆਂ-ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਅਸਲ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ-ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਦਿਲਸਚਪ ਸਮੱਗਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ, ਦਿਲਚਸਪ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਮੌਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਚੰਗੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁੜ-ਸੁਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ, ਧਾਰਨਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਕਹਾਣੀ ਤਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸਾਰਥਿਕ ਹੋਵੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ, ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸ. **ਗੀਤ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂਤ :** ਬੱਚੇ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ, ਤੁਕਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤ, ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਰਗਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧੁਨੀ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹ. **ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨਾ :** ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪਾਲਤੂ ਜਾਨਵਰਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ/ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਾਰਟੂਨ ਫ਼ਿਲਮਾਂ, ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਮਨਪਸੰਦ ਭੋਜਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਕ. **ਡਰਾਮਾ ਅਤੇ ਰੋਲ ਪਲੇ :** ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਨਾਟਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਡ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਜਾਂ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਣਨਾ, ਬੋਲਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਪਸ ਬਣਾਉਣ, ਲਿਖਣ,

ਛੋਟੇ ਸੰਵਾਦਾਂ, ਸੱਦੇ/ਪੋਸਟਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰਕ ਬਣਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਦਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦ ਹੈ।

ਖ. ਪਿਕਚਰ ਰੀਡਿੰਗ/ਟਾਕ : ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ, ਬੱਚਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗ. ਪੜ੍ਹਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ : ਇਸ ਵਿੱਚ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਤੇ ਪਾਠ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਅੱਖਰ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਪਾਠ ਹੋਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਂਝ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ 2 ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ।

ਘ. ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਕਿਨਾਰਾ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ : ਹਰ ਜਮਾਤ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ/ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਛ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ। ਬੱਚਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਵੈ-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਅਤੇ ਆਰਟ ਕਰਾਫ਼ਟ ਸਮੱਗਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਚ. ਜਮਾਤ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ : ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆ ਹਨ। ਉਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਰੀਪੱਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਣ, ਡਰਾਇੰਗ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ, ਹਾਜ਼ਰੀ ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਬੱਚਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਸਮੱਗਰੀ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਛ. ਅਨੁਭਵ ਆਧਾਰਿਤ ਲਿਖਤ : ਜਮਾਤ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਭਵ ਲਿਖਣ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੌਕੇ ਹਨ। ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਕੁੱਝ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮਾਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਤੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਭਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਮੂਹ ਵੀ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੱਚੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜ. **ਮਿਡ-ਡੇਅ-ਮੀਲ:** ਇਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹੀਂ ਰੁਟੀਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਭੋਜਨ, ਭਾਂਡਿਆ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਡ-ਡੇ – ਮੀਲ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਫਾਈ, ਪੋਸ਼ਣ, ਜੰਕ ਫੂਡ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ, ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਆਦਿ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਝ. **ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀ :** ਅਧਿਆਪਕ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਵਧਾਨੀ ਪੂਰਵਕ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲਿਖਤੀ ਗਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਧੇਰੇ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾ ਲਿਖਣਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਦਿਲਚਸਪ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੋਸਟਰਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਪਾਠ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ।

ਯਾਦ ਰੱਖਣਯੋਗ

- ਹਰ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਲਾਸ 1 ਵਿੱਚ ਬਲਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨ, ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਮਰ ਵਰਗ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਰੁੱਚੀਆਂ ਨਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਕਾਰਜਸ਼ਾਲੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਿਤ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਹਰ ਐਫ.ਐਲ. ਐਨ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਗਰਮ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਯੂ. ਵੀ. ਐਲ. ਕਿਤਾਬਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਥਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਐੱਚ. ਐਲ. ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ (ਐੱਚ. ਐੱਲ.) ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

2.9 ਤੀਜੀ ਭਾਸ਼ਾ/ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ

ੳ. ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਗਿਆਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਨੀਂਹ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਧੇਰੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤੀਜੀ ਭਾਸ਼ਾ/ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਾਖਰਤਾ ਰੁਝੇਵੇਂ ਲਈ ਇਕਸਾਰਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁੱਝ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ, ਸਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਭਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਸਣਾਉਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਵਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਚੇਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ, ਪੈਰਾ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਤੌਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਤੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ੲ. ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਪਾਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨਿੱਖੜਵੇਂ ਸੰਗੀਤ/ਧੁਨੀ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ. ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਡ-ਮਿਕਸਿੰਗ ਅਤੇ ਕੋਡ-ਸਵਿਚਿੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਹ. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਦੇਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਆਵੇਗੀ।

ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੁੱਝ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਲੀਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ-ਮੁਖੀ ਸਿਖਲਾਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚੁਨੌਤੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪ੍ਰਾਠਕਰਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਦਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤੱਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਵ-ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ?

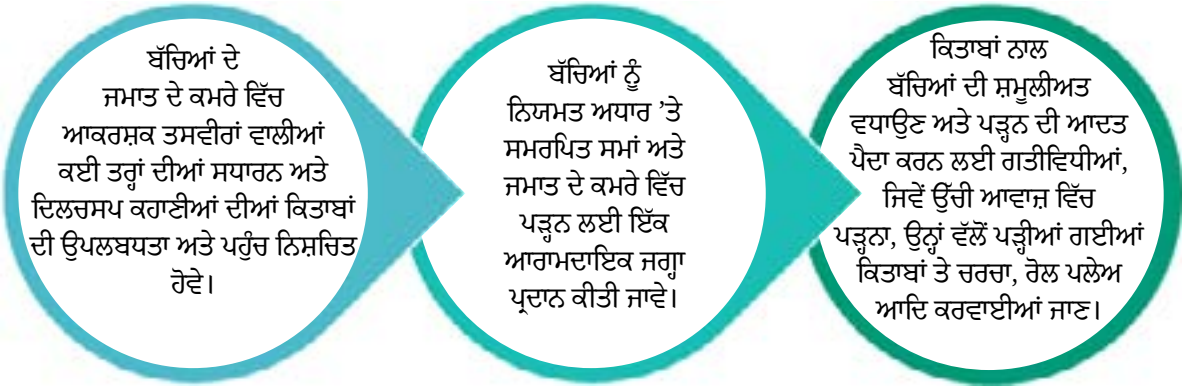

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਕੂਲੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

- ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਮਾਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ, ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸਾਂਝਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ, ਤੁਕਾਂਤ ਅਤੇ ਗੀਤ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।
- ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਮੇਂ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ
- ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।

ਉਪਯੋਗੀ ਸਰੋਤ

SAATHAQ: ਕੁਆਲਿਟੀ ਐਜ਼ੂਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਤਰੱਕੀ (NEP ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ, MoE
https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/upload_document/SARTHAQ_Part-1_updated.pdf
https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/upload_document/SARTHAQ_Part_2.pdf

ਅਬਦਜ਼ੀ, ਹੈਲਨ। 2006. ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਕੁਸ਼ਲ ਸਿਖਲਾਈ: ਬੋਧਾਤਮਕ ਨਿਊਰੋਸਾਇੰਸ ਦੇ ਫਰੰਟੀਅਰ ਤੋਂ ਇਨਸਾਈਟਸ। ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ, ਡੀਸੀ: ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ. ©ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ।
https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/7023 License: CC BY 3.0 IGO

ਫਿਟਜ਼ਗੇਰਾਲਡ, ਜੇ. (1999)। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ "ਸੰਤੁਲਨ" ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਰੀਡਿੰਗ ਟੀਚਰ, 53, ਭਾਗ 2 100-107

ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, NCERT, 2019
https://ncert.nic.in/dee/pdf/Combined_Pre_school_curriculumEng.pdf

Teale, W. H., & Sulzby, E. (1989)। ਉਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ: ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ। D. S. Strickland & L. M. Morrow (Eds.), ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ: ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ (ਪੰਨਾ 1-15)। ਨੇਵਾਰਕ, DE: ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰੀਡਿੰਗ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ।

ਮੇਸਨ, ਜੇ.ਐਮ., ਅਤੇ ਸਿਨਹਾ, ਐਸ. (1993)। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਸਾਖਰਤਾ: ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਗੋਟਸਕੀ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ। ਬੀ. ਸਪੋਡੇਕ (ਐਡ.), ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਹੈਂਡਬੁੱਕ (ਪੀਪੀ. 137-150) ਵਿੱਚ। ਨਿਊਯਾਰਕ: ਮੈਕਮਿਲਨ.

ਸਿਨਹਾ, ਐੱਸ. (2019)। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨਿਰਦੇਸ਼। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ, 101-118. https://doi.org/10.1163/9789004402379_006

USAID, CECED ਅਤੇ ਕੇਅਰ, 2016, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ: ਇੱਕ ਸਥਿਤੀ ਪੇਪਰ

CECED, ਅੰਬੇਡਕਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ASER ਸੈਂਟਰ। (2017)। ਇੰਡੀਆ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇਮਪੈਕਟ ਸਟੱਡੀ।

http://img.asercentre.org/docs/Research%20and%20Assessments/Current/Education/Research%20ProjILts/IILEIStudyReport2017.pdf

ਯੂਨੀਸੇਫ (2019), ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਅਰਲੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਿਆ

ਯੂਨੀਸੇਫ (2020), ਅਰਲੀ ਲਰਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼

https://www.unicef.org/india/media/2586/file/Guidelines-for-Design-and-Implementation-of-Early-Learning-Programmes.pdf

ਅਧਿਆਇ 3

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤਕ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

- ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਗਣਿਤਕ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਰਕਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ।
- ਮੁੱਢਲੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਭਾਗ : ਪੂਰਵ ਅੰਕ ਸੰਕਲਪ; ਅੰਕ ਅਤੇ ਅੰਕ ਸੰਚਾਲਨ; ਅਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਮਾਪ ਸੰਬਧੀ ਸਮਝ ਪੈਟਰਨ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ, ਗਣਿਤਕ ਸੰਚਾਰ।
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਿਤਕ (ਅੰਕ) ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ।
- ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਿਤਕ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਉਪਯੋਗੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੁਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜ।
- ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੁਬਰਿਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਖੇਤਰ : ਗਣਿਤਕ ਉਦੇਸ਼ - ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ।

3.1 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ੳ. ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਿਆਨ :

ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਅੰਕ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਨ:-

1. ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ।
2. ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵੱਧ ਅਤੇ ਘੱਟ, ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
3. ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ (ਸੱਤ ਦਾ ਅਰਥ ਸੱਤ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਜਿਹੜਾ ਛੇ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵੱਧ ਹੈ)
4. ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ। (ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਅੰਕ 7 ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਸੱਤ ਦਾ ਹੈ)।
5. ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ (ਦੱਸ ਅੱਠ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਛੇ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹੈ)।
6. ਇੱਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ ਆਦਿ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ।
7. ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ।

ਅ. ਸਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਕੌਸ਼ਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ :

1. ਚਾਰ ਅਧਾਰਭੂਤ ਕਾਰਵਾਹੀਆਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸੁਲਝਾਉਣਾ-ਜਮਾਂ, ਘਟਾਅ, ਗੁਣਾ ਅਤੇ ਭਾਗ।
2. ਗਣਿਤਕ ਸਮਝ ਦਾ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਤਰਕ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਣਿਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੋਚਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਤਰਕ ਆਧਾਰਿਤ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣਾ।

3.2 ਮੁੱਢਲੇ ਗਣਿਤਕ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ

ੳ. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਅਤੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣਾ, ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ, ਖੇਡਣ, ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬਧੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਹੁਨਰ ਨਹੀਂ ਬਲਿਕ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿਖਲਾਈ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅ. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਨਾ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਬੱਚਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਹੁਨਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸਹਿਯੋਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਗਣਿਤਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਝ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਰਗੇ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਢਲੇ ਵਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਗਣਿਤਕ ਨੀਹਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਢੁੱਕਵਾਂ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਿਖਲਾਈ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਣਿਤਕ ਸਮਝ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਿਤਕ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਿਰਧਾਰਕ ਕਾਰਕ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਚਲੀ ਲਚਕ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਧਾਰਿਤ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀ ਸੰਬਧੀ ਸਮਝ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਵੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਗਣਿਤਕ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਕ ਕਾਰਕ ਹਨ।

ਸ. ਬੱਚੇ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ, ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵੱਧਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਉੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗਣਿਤਕ ਯੋਗਤਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵੱਧਦੀ ਹੋਈ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਕ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਖੋਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬਿਹਤਰ ਨਤੀਜ਼ੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

3.3 ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਣਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਤੱਤ

ੳ. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗਣਿਤਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ :

1. ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਣ ।
2. ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੱਸ ਅੰਕ (1 ਤੋਂ 10) ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

3. ਤਿੰਨ ਅੰਕਾਂ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਧਾਰਨ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਾ।

4. ਤਿੰਨ ਅੰਕਾਂ ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ, ਘਟਾਅ, ਗੁਣਾ ਅਤੇ ਭਾਗ ਦੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ।

5. ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਵਸਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ।

6. ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ ਤੋਂ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਸਰੂਪਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ-ਘਾਟਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ।

7. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਅੰਕੜਿਆਂ/ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ।

ਅ. ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ 7 ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ :

1. ਪੂਰਵ-ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਧਾਰਨਾਵਾਂ
2. ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਅੰਕ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ
3. ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਮਝ
4. ਮਾਪ
5. ਸਰੂਪ
6. ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ
7. ਗਣਿਤਕ ਸਮਝ ਦਾ ਸੰਚਾਰ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਿਤਕ ਯੋਗਤਾ ਹਰ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ ਹੈ।

3.3.1 ਪੂਰਵ-ਸੰਖਿਆ-ਧਾਰਨਾਵਾਂ

ਗਣਿਤ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਅਕਸਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਾ ਵਸਤਾਂ ਗਿਣਨ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਆਪਸੀ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ, ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹੁਨਰ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਵ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪਹਿਲੂ :

- ਜਦੋਂ ਵੀ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਉਪ-ਸਮੂਹਾਂ, ਗਿਣੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਅਤੇ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਕਾਇਆ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ।
- ਜਦੋਂ ਗਿਣਤੀ ਕਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਗਿਣੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਗਿਣੇ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।

- ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਾਂ ਲੜੀਵਰਤਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।
- ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰ ਸਮੂਹ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖਿਡੌਣੇ, ਟਾਫ਼ੀਆਂ ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ ਜਾਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਦੇ ਹੋਏ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਜ਼ਿਆਦਾ/ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਇਸਲਈ ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ੳ. ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਸਾਂਝੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਵਰਗੀਕਰਨ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਾਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਣੂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਨਕ/ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਾਰਜ ਦੀ ਜਟਿਲਤਾ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਨਕ ਜਿਵੇਂ ਰੰਗ, ਆਕਾਰ, ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਅ. ਲੜੀਵਾਰਤਾ/ਕ੍ਰਮਵਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬੱਚਾ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ 'ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਤੇ 'ਤੋਂ ਛੋਟਾ' ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਰ ੳ ਅ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਅ ੲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ੳ ਵੀ ੲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਲੜੀਵਾਰਤਾ, ਸਰੂਪ ਦੀ ਸਮਝ ਲਈ ਆਧਾਰ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ 3 ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੜੀਵਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਵਸਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ੲ. ਇੱਕ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਨ ਜਾਂ ਜੋੜੇ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਦੀ ਇੱਕ ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਵਿਉਹਾਰ ਦੀ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਤੇ ਕੁੱਝ', ਤੋਂ ਵੱਧ/ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਤੇ ਜਿੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਉਲੀਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕੇ।

ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹੋਣ ਉਨੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਰਲੀਕਰਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਹਰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਿਹਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਦੱਸ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬੱਧ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਵ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

3.3.2 ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਸੰਚਾਰਨ

ੳ. ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਗਿਣਨ ਅਤੇ ਮਾਪਣ ਲਈ ਗਣਿਤਿਕ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅੰਕ, ਕ੍ਰਮਵਾਚਕ ਅੰਕ, ਨਾਂ ਮਾਤਰ ਅੰਕ

- ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜਮਾਤ 5 ਦੇ 30 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਿਕਨਿਕ ਲਈ ਗਏ।
- ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਭੂਰੇ ਵਾਲ ਹਨ।
- ਨਾ-ਮਾਤਰ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਵਾਂ/ਲੇਬਲਾਂ ਵਜੋਂ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੱਡੀ ਨੰਬਰ 2298 ਹੁਣੇ ਹੀ ਰਵਾਨਾ ਹੋਈ ਹੈ।

ੲ. ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੁਨਰ ਹਨ ਸੰਖਿਆ ਸਮਝ, ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸ਼ਬਦ ਚਿੰਨ ਲਿਖਣੇ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ/ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਆਦਿ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਜ-ਜਮਾਂ, ਘਟਾਅ, ਗੁਣਾ, ਭਾਗ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਪਯੋਗ।

ਸ. ਜੋੜ, ਘਟਾਅ, ਗੁਣਾ ਅਤੇ ਭਾਗ ਵਰਗੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜਮਾਂ ਅਤੇ ਘਟਾਅ ਦੇ ਕਾਰਜ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਗੁਣਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜੋੜ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਭਾਗ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘਟਾਅ ਨਾਲ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਕੇਵਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਣਨਾ ਯੋਗਤਾ ਹੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਗਣਿਤ ਦੇ ਉੱਚ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਅ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਵਾਧਾ ਜਾਂ ਘਾਟਾ, ਦੋ ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਘਟਾਅ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਆਮ ਰਣਨੀਤੀ "ਲੈ ਜਾਓ"/"ਛੱਡ ਦਿਉ" ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ। ਛੋਟੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਅ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਕੁੱਝ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ "ਅੰਕ ਗਿਆਨ" ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹਨ।

ੳ. ਇਹਨਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ, ਬੱਚਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਮਾਤਰਾ : ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਗਿਣਨਾ (ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਸਧਾਰਨੀਕਰਨ)

- ਗਿਣਤੀ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ/ਤੁਲਨਾ (ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੌਸ਼ਲ)
- ਸੰਚਾਰ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅੰਕ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਸਮਝ, ਜੋੜ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ। (ਸੰਚਾਰ ਕੌਸ਼ਲ)
- ਛੋਟੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲਈ ਜੋੜਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਅਲੱਗ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਤੇ ਘਟਾਅ ਦੇ ਕਾਰਜ ਰਾਹੀਂ “ਕਿੰਨੀਆਂ” ਠੋਸ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇਣਾ (ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੌਸ਼ਲ , ਸੰਚਾਰ ਕੌਸ਼ਲ)

ਅ. ਇਹਨਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ :

- ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਦਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿਭਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੋਟੀਆਂ, ਪੈਂਸਲਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੰਗ, ਆਕਾਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਆਪਸੀ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਨ ਅਤੇ ਛਾਂਟਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਤੇ ਸੰਖਿਆ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਂਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇ ਜਿਵੇਂ ਹਰੇਕ ਗਿਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ/ਛੂਹ ਕੇ/ਹਿਲਾ ਕੇ।
- ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਘਰ ਦੇ ਪਤੇ, ਪੈਕਟਾਂ ਉੱਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਕਿਤ ਮੁੱਲ ਆਦਿ।
- ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ- ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬਾਰੇ, ਨੇੜੇ, ਲਗਭਗ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ।
- ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਜਵਾਬ ਲਈ ਪਰਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- ਅਜਿਹੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖਿਡਾਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਸਧਾਰਨ ਬੋਰਡ ਗੇਮਾਂ, ਕਾਰਡ ਜਾਂ ਡਾਈਸ ਖੇਡਾਂ ਆਦਿ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਿਉ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ, ਦੂਰ ਜਾਣਾ, ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਜੋੜ, ਘਟਾਅ, ਗੁਣਾ, ਭਾਗ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਮਝ ਸਕਣ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਮਝ ਕਰ ਸਕਣ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਇੱਕਠੇ, ਲੈ ਜਾਓ , ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ, ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਜਿਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।

3.3.3 ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਮਝ

ੳ. ਸਥਾਨਕ ਸਮਝ

ਸਥਾਨਕ ਸਮਝ ਗਣਿਤ ਦਾ ਉਹ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਆਕਾਰ, ਘੇਰਾ, ਸਥਿਤੀ, ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਤੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਥਾਨਕ ਸਮਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ 3ਡੀ. ਅਕਾਰ ਅਤੇ ਠੋਸ, ਠੋਸ ਦੀ ਸਮਤਲ ਤੇ ਟੇਢਾ ਤਲ , 2ਡੀ ਆਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਠੋਸ ਆਕਾਰ ਦੇ ਤਲ ਉੱਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਧੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਟੇਢੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਆਕਾਰ, ਟੇਢੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਆਦਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿਕੋਣ, ਚਤੁਰਭੁਜ, ਗੋਲਾ ਆਦਿ।

ਅ. ਇਹਨਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਬੱਚਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਿਉਮੈਟਰੀਕਲ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾਤਮਕ ਸਮਝ ਲਉ।
- ਘੇਰਾ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਖ਼ੁਦ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ।
- ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਨਾਰੇ, ਕੋਨੇ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਾਰੇ ਪੜਚੋਲ ਆਦਿ।
- ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ (3 ਡੀ) ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਕਾਰ (2 ਡੀ) ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਪੜਚੋਲ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰੋ।
- ਕਾਗ਼ਜ ਉੱਤੇ ਸਧਾਰਨ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉ।
- ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭੋ।

ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਵਸਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਗੋਲੇ ਵਰਗ ਦਾ ਗੇਂਦ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜ ਕੇ ਅਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਖ਼ੁਦ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਸੰਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀ ਲੱਭਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਹ ਸਮਝ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਗਣਿਤਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਥਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਖੋਜੀ ਸੈਰਾਂ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਰ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖੇ ਗਏ ਮੀਲ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:

- ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਲੀਕਦੇ ਹਨ, ਵਿਭਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਪਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਬਲਾਕਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਬਣਾਉਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲਾਕ, ਡਿੱਬੇ, ਬਕਸੇ, ਆਕਾਰ ਛਾਂਟਣ ਅਤੇ ਪਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਕਈ ਮੌਕੇ ਦਿਉ।
- ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਕਸੇ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਬਲਾਕ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ, ਬਾਹਰੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਦੇ ਉੱਪਰ ਜਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਉੱਪਰ, ਹੇਠਾਂ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਅੰਦਰ, ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਚੜਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਆਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ। ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਟਿਕਾਣਾ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਉ- ਚਾਲੂ/ਬੰਦ, ਉੱਪਰ/ਹੇਠਾਂ, ਅੰਦਰ/ਬਾਹਰ, ਅੱਗੇ/ਪਿੱਛੇ, ਸਾਹਮਣੇ/ਪਿੱਛੇ, ਉੱਪਰ/ਹੇਠਾਂ, ਗਤੀ ਸ਼ਬਦ-ਉੱਪਰ/ਹੇਠਾਂ, ਅੱਗੇ/ਪਿੱਛੇ, ਵੱਲ/ਦੂਰ, ਸਿੱਧਾ/ਟੇਢਾ, ਦੂਰੀ ਸ਼ਬਦ-ਨੇੜੇ/ਦੂਰ, ਨੇੜੇ/ਦੂਰ, ਤੋਂ ਨੇੜੇ/ਤੋਂ ਦੂਰ, ਸੱਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ/ਸੱਭ ਤੋਂ ਲੰਬਾ ਆਦਿ।

3.3.4 ਮਾਪ

ੳ. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪ

ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਵਾ-ਵਾਸਤਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਲੈਣ ਦੇਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਖਰੀਦਣਾ, ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਲਈ ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣਾ ਆਦਿ। ਬੱਚੇ ਅਕਸਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੱਦ ਦੀ ਤੁਲਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਘੁਟ ਬਚੇ ਹਨ, ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਬਚਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਮਨਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਆਦਿ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਕਈ ਭੌਤਿਕ ਗੁਣਾਂ ਜਿਵੇਂ ਲੰਬਾਈ, ਭਾਰ, ਘੇਰਾ, ਸਮਾਂ ਤੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦੀ ਗ਼ੈਰ ਰਸਮੀ ਸਮਝ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਪ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿੱਤੇ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਪ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

- ਲੰਬਾਈ/ਦੂਰੀ
- ਭਾਰ/ਪੁੰਜ
- ਘੇਰਾ/ਸਮਰੱਥਾ
- ਸਮਾਂ
- ਤਾਪਮਾਨ

ਅ. ਮਾਪ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਸਾਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕਰਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਘੜਨ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਮਾਪ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਲਨਾ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਇੱਕ ਪੈਨਸਿਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਕੇਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੀ ਤੁਲਨਾ) ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਸਿੱਧੇ ਤੁਲਨਾ ਵੱਲ ਵੱਧਦਾ ਹੈ (ਬਲੈਕਬੋਰਡ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨਾ) ਅਸਿੱਧੀ ਤੁਲਨਾ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਸੀਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਤ ਵਸਤੂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਲੈਕਬੋਰਡ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਤੇ ਚੌੜਾਈ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਪਕ ਡੋਰੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਮਿਆਰੀ ਯੂਨਿਟਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹੱਥ ਦੀ ਗਿੱਠ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਮਾਪ :

ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਖਿਆ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੈਨਸਿਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਡੱਬੀ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਜਿੰਨੀ ਲੰਬੀ ਹੈ ਘਰ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਜੱਗ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਕੱਪ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਆਲੂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਮਟਰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਣਗੇ ਆਦਿ ਇਹ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਮਝ ਸਕਣ ਕਿ ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਈ ਦੀ ਇਕਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮਿਆਰੀ ਯੂਨਿਟ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝ ਸਕਣ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ ਜਿਵੇਂ ਰੂਲਰ, ਤੋਲ ਸਕੇਲ, ਘੜੀ, ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣ ਸਕਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਉਂ ਕਰੀਏ।

ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਮਾਪ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਾਜੇ ਜਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਤੁਲਨਾ ਜਾਂ ਮਾਪ ਰਾਹੀਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਾਧਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਦਿਉ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਬਾਂਹ ਕਿਸਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਉਹ ਤੁਲਨਾ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਤਾਰਾਂ, ਤੀਲਾਂ ਵਾਲੀ ਡੱਬੀ, ਕਾਗਜ਼ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਆਦਿ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਚੁਣਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁੱਕਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਚੁਣਨ ਦਿਉ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀ ਮਾਤਰਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਦੋ ਡੱਬੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ) ਅਤੇ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਕੀ-ਕੀ ਤਰਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਪੂਰਵਕ ਚਰਚਾ ਕਰੋ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਗਿਲਾਸ ਦਿਉ ਅਤੇ ਪੁੱਛੋ, "ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਗਲਾਸਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਹੈ"?

ਸ. ਮਾਪ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਵਿਧੀ :

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਪ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁਨਰ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਾਪ ਅਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਹਨ। ਮਾਪ ਲਈ ਸਮਝ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਪਣਾਈਆ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

- ਤੁਲਨਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਮੌਕੇ ਦਿਉ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇਂ ਤੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਮਾਪਕ ਬਣਾਉਣ ਦਿਉ। ਬੱਚੇ ਉਦੋਂ ਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਮੀਟਰ, ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ, ਗ੍ਰਾਮ, ਲੀਟਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਪ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਤਜ਼ਰਬੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਬਲਾਕ ਬਣਾਉਣੇ, ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਘੜਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰੋ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਘੇਰਾ, ਉਚਾਈ, ਭਾਰ, ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਮਾਪ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੌਕੇ ਲੱਭੋ।
- ਸਧਾਰਨ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ (ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਮੂਰਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਵਧੋ (ਬੀਤਿਆ ਕੱਲ, ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ, ਮਹੀਨੇ, ਸਾਲ ਆਦਿ)।

3.3.5 ਸਰੂਪ

ੳ. ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਰੂਪ:

ਸਾਡੇ ਸਰੂਪ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹਨ। ਸਰੂਪ ਸ਼ਬਦ ਲਗਭਗ ਸਾਡੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਜਾਵਟੀ ਡਿਜਾਈਨ, ਅੰਕੜੇ, ਨਮੂਨੇ, ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਆਦਿ। ਗਣਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਟਰਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਕ੍ਰਮ, ਲੜੀ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਬੱਚਾ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੈਟਰਨ ਸੰਖਿਆ, ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਧੁਨੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੰਧ, ਦੁਹਰਾਉ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਪੈਟਰਨ ਰੰਗ, ਆਕ੍ਰਿਤੀ, ਆਕਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪਛਾਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਪੈਟਰਨ/ਸਰੂਪ :

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਟਰਨ/ਸਰੂਪ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਦੁਹਰਾਉ, ਗ਼ੈਰ ਦੁਹਰਾਉ, ਵਿਕਾਸ/ਪਤਨ ਆਦਿ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗਣਿਤਕ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ।

ੲ. ਪੈਟਰਨ/ਸਰੂਪ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ :

ਪੈਟਰਨ/ਸਰੂਪ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਟਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਹਰੇਕ ਸੰਖਿਆ ਪਿਛਲੀ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਸੰਖਿਆ ਅਗਲੀ

ਸੰਖਿਆ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੈਟਰਨ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਧੁਨੀ ਪੈਟਰਨ, ਸੰਖਿਆ ਪੈਟਰਨ, ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਟਰਨ, ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਟਰਨ, ਸਮਰੂਪਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪੈਟਰਨ ਆਦਿ।

ਸ. ਪੈਟਰਨ/ਸਰੂਪ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਨ :

ਪੈਟਰਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਸਰ ਚਾਰ ਵੱਡੇ ਚਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਸੁਝਾਅ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

1. ਪੈਟਰਨ/ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ : ਪੈਟਰਨ ਜਿਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੀ ਇਹ ਦੁਹਰਾਓ ਵਾਲਾ ਪੈਟਰਨ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਾਲਾ ਪੈਟਰਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 1,2,1,2.....ਜਾਂ 2, 5, 8, 11, ...

2. ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ : ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਹੈ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉ ਦੀ ਇਕਾਈ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ (ਦੁਹਰਾਉ ਪੈਟਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪੈਟਰਨ ਦੇਖਣ ਦਿਉ ਅਤੇ ਸਾੜ੍ਹੀਆਂ, ਟਾਈਲਾਂ, ਬੋਰਡਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪੈਟਰਨ ਵਾਂਗ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉ।

3. ਪੈਟਰਨ/ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ : ਦੁਹਰਾਉ ਦੀ ਇਕਾਈ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ 1, 2, 3, 1, 2, 3, 1, 2 , 3, ਦੁਹਰਾਉ ਦੀ ਇਕਾਈ 1, 2, 3, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਹਰਾਉ ਦੀ ਇਹ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 1, 2,3, 1, 2, 3, 1, 2, 3, 1, 2, 3, 1, 2, 3, 1, 2, 3, 1, 2, 3, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੁਹਰਾਉ ਪੈਟਰਨ ਲਈ, ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਉ ਦੀ ਇਕਾਈ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

4. ਨਵੇਂ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਣਾ : ਇੱਕ ਵਾਰ ਬੱਚਾ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨੋਂ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਪਛਾਣ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੈਟਰਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ :

0, 5, 10, 15, 20, 25.....

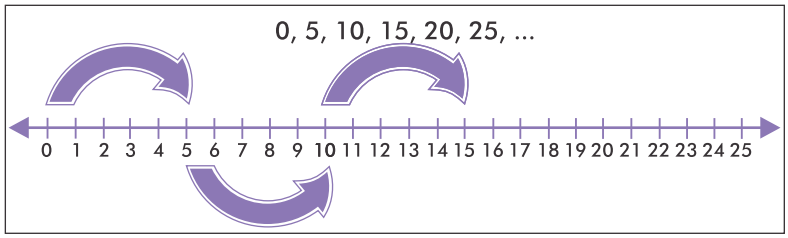

ਬਿੰਦੂਆਂ ਵਾਲੇ ਪੈਟਰਨ

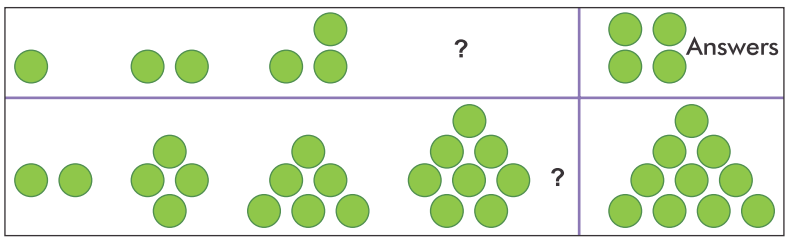

3.3.6 ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

ੳ. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅੰਕੜੇ :

ਅੰਕੜੇ ਇੱਕ ਕੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਕੜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਜੋ ਕਿ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਮਾਜ ਲਈ ਇਹ ਮੱਹਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਕੜੇ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਣਗੇ।

ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮੇਂ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹੇ ਡਾਟਾ ਕੁੱਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਖੜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਡਾਟਾ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਣਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਕੜਾ ਗਤਿਵਿਧੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਹਿਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੁੱਚੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਘੱਟ ਹੀ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੈ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅ. ਅੰਕੜਾ ਭਾਗ :

ਅੰਕੜਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਨ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ, ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰਨਾ, ਅੰਕੜੇ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਿਕਟੋਗ੍ਰਾਫ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਚਿਤ ਸਕੇਲ ਦੀ ਚੌਣ ਅਤੇ ਪਿਕਟੋ/ਤਸਵੀਰ ਗ੍ਰਾਫ , ਡਾਟਾ ਤੋਂ ਸਾਰੰਸ਼ ਕੱਢਣੇ।

ੲ. ਇਹਨਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਬੱਚਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

1. ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।
2. ਰਿਕਾਰਡ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਕੱਢਣ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾਵਾਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਉ।
3. ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।
4. ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਿਖਾਉ/ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
5. ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪਿਕਟੋਗ੍ਰਾਫ ਅਤੇ ਬਾਰਗ੍ਰਾਫ ਵਰਗੀਆਂ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਧੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਸ. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

1. ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ।

2. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ।

3. ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਉਤਪੰਨ ਕਰੋ ਕਿ ਬੱਚਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਉਸਾਰੇ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ।

4. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਮੌਕੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਡਾਟਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡਾਟਾ ਤੋਂ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

5. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚਰਚਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ, ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

6. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਡਾਟਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਤੇ ਇਸਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਕੱਢਦੇ ਹਨ।

3.3.7 ਗਣਿਤਕ ਸੰਚਾਰ

ਗਣਿਤਕ ਸੰਚਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ, ਸੰਕੇਤਾਂ, ਚਿੱਤਰਾਂ, ਗ੍ਰਾਫਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ (ਸਮਝਣਾ) ਅਤੇ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਲਿਖਣਾ (ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ) ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ੳ. ਗਣਿਤਕ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ :

ਭਾਸ਼ਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਣਿਤ ਵੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਉਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗਣਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। 'ਕਿੰਨੇ?" 'ਕਿੰਨੇ ਇੱਕਲੇ?' 'ਕਿੰਨੇ ਬਚ ਗਏ'? ਆਦਿ ਗਣਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਗਣਿਤਕ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਜਿਹੀ ਗਣਿਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਸੰਚਾਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਚਾਰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਸਹਿਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਗੋਲਾਕਾਰ ਵਸਤੂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਬੱਚਾ ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਡੂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ 'ਗੋਲਾਕਾਰ ਦੀ ਬਜਾਏ' 'ਲੱਡੂ ਵਰਗਾ' ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦਿਉ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਗੋਲਾਕਾਰ ਵਸਤੂ ਲਈ 'ਲੱਡੂ ਵਰਗਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅ. ਗਣਿਤਕ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ :

- ਸਧਾਰਨ, ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਘਰੇਗੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਬਲੈਕਬੋਰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੋ ਜਾਂ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿਉ।
- ਗਣਿਤਕ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਸੰਬੰਧ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਜੋ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਸਮੇਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਨਾਅ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰਤਾਪੂਰਵਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇਂ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗਣਿਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਠੋਸ ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਗਣਿਤ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਣਗੇ।

3.4 ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਿਤਕ (ਗਿਣਤੀ) ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ :

ੳ. ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਗਣਿਤਕ ਹੁਨਰ :

ਗੁਣਾਤਮਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਣਿਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਜਿਵੇਂ ਨਿਰੀਖਣ, ਤਰਕ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਸਧਾਰਨੀਕਰਨ, ਸੰਚਾਰ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ, ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਹੇਰ-ਫੇਰ ਤੇ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਕੁੱਝ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

- ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ : ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੁਵਿਧਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਵ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ

ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ।

- ਖੋਜ ਅਤੇ ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ ਲਈ ਸਥਾਨ: ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲੱਭਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ (ਸਟੈਂਡਰਡ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੋਜ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਵਿਭਿੰਨ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪੜਚੋਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਿਤੀਆਂ/ਸੰਦਰਭ ਉਸਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

- ਹੇਰ-ਫੇਰ/ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੀ ਇਸਤੇਮਾਲ/ਖਿਡੌਣੇ (ਖਿਡੌਣੇ ਪੈਡਾਗੋਜੀ) : ਤਜ਼ਰਬੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਗਣਿਤ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਛੋਟੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਹੇਰ-ਫੇਰ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸੀ ਖਿਡੌਣੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤਕ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗਣਿਤ: ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਜਿਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੀਵਨ ਗਤਿਵਿਧੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤੇ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਤੇ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਾਲ ਭਰ ਦੇ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ : ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਘਰ ਤੋਂ ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗਣਿਤ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰਦਾਇਤ ਘਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕੇ। ਗਣਿਤਕ ਸਿਖਲਾਈ ਬੱਚੇ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਘਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਗਣਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗਣਿਤਕ ਤਰੀਕੇ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ।

- ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ : ਗਣਿਤ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਦੂਜੇ ਹੋਰ ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਵਿਭਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਆਦਿ। ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਤੁਕਾਂਤ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਭਿੰਨ ਜੀਵਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੂਹਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ।

- ਗਣਿਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ: ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਕਾ ਉਠਾਉਣ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ, ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ, ਸਮਝ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਸਮਝ ਨੂੰ ਗਣਿਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਅਰਥ ਪੂਰਨ ਸਮੱਸਿਆ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਨਰ ਗਣਿਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ, ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਗਣਿਤਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ-ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਚਾਰ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਰਗ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਣੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਆਦਿ।

- ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਵਿਕਲਪੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਦੇਣਾ : ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਬਣਾਉਣੇ-ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਰੱਦੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਇੱਕ ਗਣਿਤ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਫਾਰਮੂਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਿਆਰੀ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਉੱਤੇ ਜੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਾਥੀ ਸਿਖਲਾਈ ਰਾਹੀਂ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਦੇ ਅਨੇਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕਿ ਗਣਿਤਕ ਤਨਾਅ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

- ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ (ਗਣਿਤ ਨਾਲ ਪੁਨਰ ਸਿਰਜਣਾ): ਗਣਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਸਿਖਲਾਈ ਉਤੇ ਜੋਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਲਚਕਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਵਿਤਾ, ਤੁਕਾਂਤ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਪਹੇਲੀਆਂ, ਆਦਿ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਥਾਨਕ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਸੰਗੀਤ , ਨਾਚ, ਰੈਪ ਗੀਤ, ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣਾ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ।

- ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹ: ਸਾਰੀਆਂ ਗਣਿਤਕ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਵਾਬ/ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੁਲਝਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ , ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਗਣਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਾਰੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ।

- ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਿਖਲਾਈ : ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗੀ ਜਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਸਾਂਝੀ ਸਿਖਲਾਈ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਅਤੇ ਝਿਝਕ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਗਣਿਤਕ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

Useful Resources

The Department of Education and Skills, LITERACY AND NUMERACY FOR LEARNING AND LIFE : The National Strategy to improve literacy and Numeracy among Children and Young people 2011-2020. https://www.education.ie/en/ publications/ Policy-Reports/lit _num_strategy_full.pdf

Danahy, Laurie Early Numeracy (2020, April 27) https://www.alaweb.org/assets/documets/csd_EarlyNumeracy.pdf

Fuson KC (1988). Children's counting and concepts of number. New YorkL Springer verlag.

Gelman R, & Galistell CR (1978). The child's understanding of number. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bisanz J, Sherman JL, Rasmussen C, & Ho E (2005). Development of arithmetic skills and knowledge in preschool children in Campbell JID (ed.), Handbook of mathematical cognition (pp. 143-162). New York : Psychology Press.

LeFevre J.A, Fast L, Skwarchuk S-L, Smith-Chant BL, Bisanz J, Kamawar D, & Penner-Wilger M (2010). Pathways to mathematics : Longitudinal Predictors of performance. Child Development, 81, 1753-1767. (Pubmed)

Purpura DJ, & Ganley CM (2014), Working memory and language : Skill-specific or domain-general relations to mathematics? Journal of Experimental Child Psychology, 122, 104-121. (PubMed)

ਅਧਿਆਇ 4

ਜੋੜਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵੱਲ ਵੱਧਣਾ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

- ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
- ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ: ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਾਸਲ ਮੁਹਾਰਤ ਕਾਰਨ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਾਧੇ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਤਿਨ ਵਿਕਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮੁੱਚਾ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ।
- ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਧੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਨਾ।

ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ "ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਬੜੀ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ, ਇਸਲਈ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੋਗੇ"?

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਟੋਟੋ-ਚੈਨ ਕੁਝ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ੋਰ ਮੱਚ ਗਿਆ.....

"ਇੱਕ ਸੈਰ"।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਠੀਕ ਹੈ" ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲ ਭੱਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਟੋਟੋ-ਚੈਨ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਰੌਕੀ ਨਾਲ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸੈਰ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਸੈਰ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨੌ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੇ ਇੱਕ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਚੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਦੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਚੈਰੀ ਦੇ ਦਰਖ਼ਤ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੜੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਨਜ਼ਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਸੈਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਅਸਮਾਨ ਨੀਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਤਿਤਲੀਆਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਲਰੀਆਂ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸੀ। ਲਗਭਗ ਦਸ ਮਿਨਟ ਦੀ ਸੈਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਧਿਆਪਕਾ ਰੁਕ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਕੁੱਝ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹਨਾਂ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖੋ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਫੁੱਲ ਕਿਉਂ ਖਿਡਦੇ ਹਨ? "ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਝੁੱਕ ਕੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਮਾਦਾ/ਇਸਤਰੀ ਕੇਸਰ ਅਤੇ ਪੁੰਕੇਸਰ ਭਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤਿਤਲੀਆਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੱਚਮੁੱਚ, ਤਿਤਲੀਆਂ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੱਗੀਆਂ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੈਰ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ- ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਪਾਠ ਸਨ।

'ਟੋਟੋ ਚੈਨ-ਦ ਲਿ

ਟਲ ਗਰਲ ਐਟ ਦ ਵਿੰਡੋ' ਵਿੱਚਲੇ ਅੰਸ਼, ਟੈਟਸੁਕੋ ਕੁਰੋਯਾਨਾਗੀ ਅਤੇ ਡੋਰਥੀ ਬ੍ਰਿਟਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਵਾਦਿਤ

4.1 ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ

ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਉਹ ਤੱਥ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਗਿਆਨ, ਕੌਸ਼ਲ ਅਤੇ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ, ਜਮਾਤ, ਕੋਰਸ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ। ਗਿਆਨ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਉਹ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਇਹ ਤੱਥ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਗਿਆਨ, ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ, ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣਾ ਵਰਗੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਿਖਲਾਈ ਨਤੀਜਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਪੇ ਵੀ ਜਾ ਸਕਣ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖੋਜ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ ਨੇ 2017[1] ਵਿੱਚ ਹਰ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਲਈ "ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤਰ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਨ। ਲਗਾਤਾਰ, 2019 ਵਿੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਲਈ ਵੀ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ[2]। ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ ਲੜੀਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁਝਾਏ ਗਏ। ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਤੇ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਨਤੀਜੇ LOS ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਧਾਰਿਤ ਅਨੁਸਰਨ ਲਈ ਪੈਡਾਗੋਜੀਕਲ ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਨਪੁਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ/ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲੀਕ ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ LOS ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਉਪਯੋਗੀ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਅੰਕਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

4.2 ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ੳ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਅਨੁਭਵ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭਾ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਜੀਅ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਣ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਪਸੀ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇਣ, ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰੁਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੇ ਬਾਲਪਨ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਭਰਪੂਰ ਸਮਾਂ ਬਿਤੌਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਮਾਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲਗਾਵ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧ, ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਅਰਾਮ ਦੇ ਬੀਤਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਕਿੰਡਰਗਾਰਡਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਵੱਖੋਂ-ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕੋ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਵੀ 12 ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕੁਸ਼ਲਤਾ, ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੀ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਕੌਸ਼ਲ

1. ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, https://ncert.nic.in/pdf/publication/otherpublications/tilops101.pdf
2. ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ https://ncert.nic.in/pdf/publication/otherpublications/learning_outcomes.pdf

ਵਿਕਾਸ , ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਸਿੱਖਲਾਈ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅ. ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ

ਜਦੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਰਸਮੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਜਮਾਤ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬਧੀ ਪੂਰਾ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖਰਾ ਉਤਰਨ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆ ਵਿਅਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕਤਰਫਾ ਹਦਾਇਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖਲਾਈ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਬੱਚੇ ਜੋ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੇ ਸਿਲੇਬਸ ਖਤਮ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਹੀ ਵਿਧੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਲਾਈ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਸ ਜਾਂ ਫੇਲ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਆਉਂਦੇ ਆਉਂਦੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਰੂਪ ਪੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਤੋੜ ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਹੈ। ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ:

- ਯੋਗਤਾ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਯੋਗ ਸਿਖਲਾਈ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।
- ਇਹ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਅਨੁਭਵਾਂ, ਕਲਾ/ਖੇਡਾਂ/ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਆਦਿ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਬੱਚਾ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤ ਸਕੇ ।
- ਇਸ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਮੌਜੂਦਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੁੱਝ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਅਗਲੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪਤਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।[3]
- ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਜਾਂ ਤੱਥ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

3. ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ - 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸਕੂਲ ਸਿਸਟਮ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ; ਓਈਸੀਡੀ ਸਫ਼ਾ 67-68 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਐਂਡਰੀਅਸ ਸ਼ਲੇਚਰ ਦੁਆਰਾ, "ਮਾਸਟਰੀ ਸਿੱਖਣ ਇਸ ਸਮਝ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਣਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਉਹ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਜੌਹਨ ਕੈਰੋਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੀ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭਿੰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਜੋ ਪੂਰੀ ਕਲਾਸ ਲਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਜੋ ਉਸਦੇ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇਂ ਹੋਣ। ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਦੂਸਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ; ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸੋਚ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਹ ਡੂੰਘਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਾਹਰ, ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

ਯੋਗਤਾ ਮਾਡਲ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਪੱਧਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਅਗਲੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਉਮਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਇਹ ਵਿਭਿੰਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ/ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਲਚਕਤਾ ਨਾਲ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਫਲ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਦਰ ਲਈ, ਸਿਖਲਾਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ।

ਏ. ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ :

ਰਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿੱਥੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਿਖਲਾਈ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਭਾਗੀਦਾਰੀ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਅਪਣਾਉਦਾ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹਲ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸੰਚਾਰ ਕੌਸ਼ਲ, ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨਾਲ ਆਪ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

4.3 ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ

ੳ. ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ :

ਯੋਗਤਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ, ਕੌਸ਼ਲ, ਸਮਾਜਕ ਮਾਹੌਲ , ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬਲੀਅਤਾਂ, ਨਜ਼ਰੀਏ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਦੇ ਯੋਗ , ਸਹੀ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਬਦਲਾਵ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਸਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸੱਚਾਈਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੌਸ਼ਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕੌਸ਼ਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਖਰਤਾ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਨਾ/ਸੰਖਿਆ, ਡਿਜੀਟਲ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜੋਕੇ ਡਿਜੀਟਲ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ, ਸਭ ਕੁੱਝ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਨਵੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਸੰਜਮ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸਾਂਝਾ ਕੰਮ, ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ, ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਉਣੇ, ਸਵੈ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਯੋਗਤਾ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਸਵੈ-ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇੱਕ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅ. ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ:

ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਕੌਸ਼ਲ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ, ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਜ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ, ਵਿਕਲਪਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਉਣ, ਪੂਰਵ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜਿਹੜੇ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਉਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਏ. ਪ੍ਰਬੰਧ ਯੋਗਤਾ/ਕੌਸ਼ਲ :

ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ, ਸੂਚੀ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ/ਦੇਖਭਾਲ , ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ, ਸਾਫ਼-ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਜਮਾਤ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਣਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬੈਗ, ਬੂਟ, ਕੱਪੜੇ ਆਦਿ ਕਿੱਥੇ ਰੱਖਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਸੰਜਮ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਕਾਰਜ/ਫਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਤੀਵਿਧੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨਾ, ਖੇਡਣ ਉਪਰੰਤ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣਾ ਆਦਿ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਸੂਚੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ. ਸੰਚਾਰ ਕੌਸ਼ਲ :

ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਮਾਜਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕੁਸ਼ਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਨਿਜੀ ਗੱਲਬਾਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ, ਬੋਲਦੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ/ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਵੀ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸੰਚਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਚਰਚਾ, ਬਹਿਸ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਿਖਲਾਈ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਰਫ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਹ. ਉਤਸੁਕਤਾ ਵਧਾਉਣਾ :

ਬੱਚੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿਰਜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਵਸਤੂਆਂ ਸੰਬਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਕੁੱਝ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ, ਸਮਝੇਗਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੂਝਵਾਨ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਰੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਰਥਕ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚਲਾ ਸੰਬੰਧ ਸੋਚਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬਧ ਜੋੜਨਾ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਲਿਖਾਈ ਨਾਲ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਆਪਣੀ ਅਰਥ ਗਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ, ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕੇ।

4.4 ਤਿੰਨ ਟੀਚਾ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ

NEP 2020 ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਅਧੀਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤਰ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਾਖਰਤਾ ਤੇ ਸੰਖਿਆ ਵਿਕਾਸ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਤ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਪਹਿਲੂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਜਟਿਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਥੇ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ :

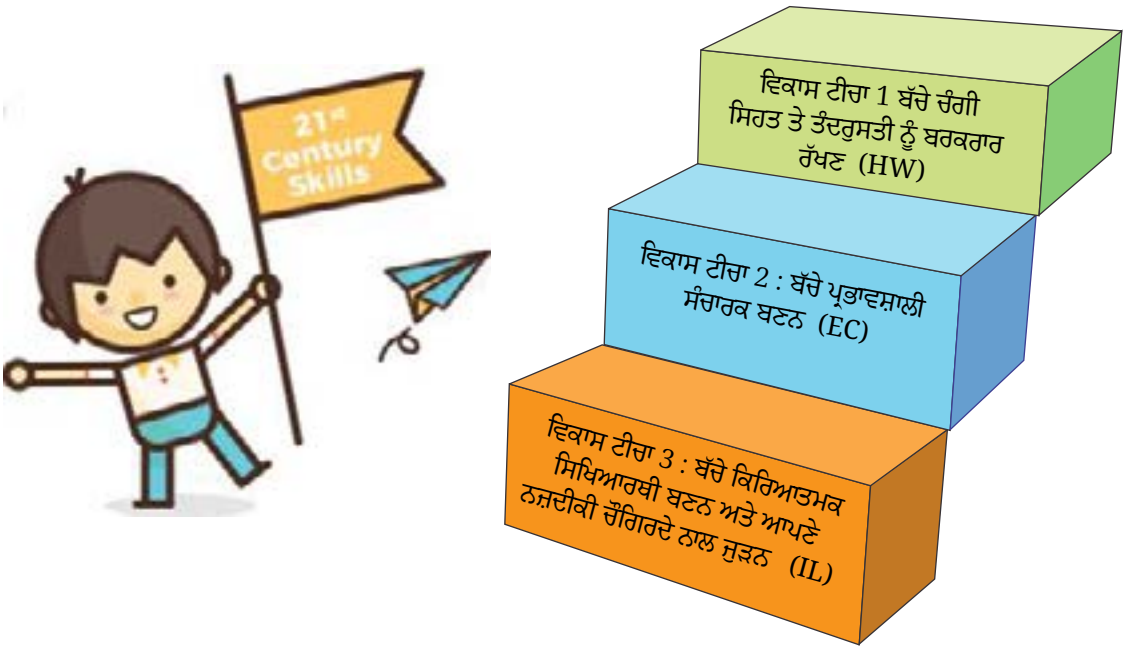

ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ 1:
ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ (HW)

ੳ.	ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲ ਭੌਤਿਕ, ਸਮਾਜਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਸਾਲ ਹਨ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਉਤਸਾਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਅ.	ਜਿਉਂ ਹੀ ਉਹ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਇੰਦਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜੋੜੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਖੇਡਣਾ , ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।
ੲ.	ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੰਦਾ ਇਹ ਵਖਰੇਵਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਮੰਨਣਯੋਗ ਬਲਕਿ ਇਸ ਵਖਰੇਵੇਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਸ.	ਸੱਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਮੱਰਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੋਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੰਗੀ ਸਰੀਰਕ ਸਿਹਤ ਲਈ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਵੈ-ਸੰਕਲਪ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ , ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਭਰ ਰਹੇਗਾ।
ਹ.	ਇਹ ਟੀਚਾ ਸਿਹਤ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਮਾਜਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਿਹਤ, ਪੋਸ਼ਣ, ਸਫ਼ਾਈ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ FY 1- FY 6 ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੋ 3 ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਦੇ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਜਮਾਤ III – 2 ਸਾਲ ਤੱਕ ਆਂਗਨਵਾੜੀ/ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ, ਇੱਕ ਸਾਲ ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ)

ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ 2 :
ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰਕ ਬਣਨ (EC)

ੳ.	ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਨਾ ਪਸੰਦ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਹੈ।
ਅ.	ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਨੁਭਵ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਕੇ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰ ਸਕਣ।
ੲ.	ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਵੀ ਕਰ ਸਕਣ ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਵਰਗੇ ਉੱਚ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਸ.	ਹਾਂਲਾਕਿ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਬੱਚੇ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਘਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਬੀਲਾਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਮਾਧਿਅਮ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਮੌਖਿਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ/ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਜਾਂ ਕੀ ਵਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਪੜਾਈ ਸਿਰਫ਼ ਡੀਕੋਡਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਮਸ਼ੀਨੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲੀ ਵਿਸ਼ੇ ਭਾਸ਼ਾ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪਾੜਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜੀ ਦੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਦੇਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੜਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਛਪਾਈ, ਪੁਸਤਕ ਜਾਂ ਅਰਥ ਅਤੇ ਪੜਨ ਦਾ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸੰਬਧੀ ਸੰਕਲਪ ਵੀ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਹਿਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੇਗੀ (3-6 ਸਾਲ ਤਕ) ਅਤੇ ਇਹ ਟੀਚਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਪਹਿਲ/ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਹਿੰਦੀ/ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ/ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵੱਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ 3
ਬੱਚੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ (IL)

ੳ.	ਬੱਚੇ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਉਤਸੁਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਖਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ-ਇਸਦੇ ਰੰਗ, ਇਸਦੇ ਅਕਾਰ, ਇਸਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ, ਇਸਦਾ ਘੇਰਾ ਇਸਦੇ ਸਰੂਪ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਇਹ ਸਮਰੱਥਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਰਿਸ਼ੀਲਤਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਸਰੂਪ/ਪ੍ਰਬੰਧ, ਅਕਾਰ ਅਤੇ ਗਣਿਤਕ ਅੰਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਗੌਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ 'ਦੇਖਦੇ' ਹਨ। ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਰਾਹੀਂ ਸਹੁਲੀਅਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ 'E'- Exploration (ਪੜਚੋਲ), Experimentation (ਪ੍ਰਯੋਗ), Enquiry (ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ), ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੂਰਵ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਦਰਭ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।
ਅ.	ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਹੈ- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਤਾਰਕਿਕ ਸੋਚ ਵੱਲ ਵਧਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਮਝ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੰਕਲਪ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸੱਭ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸੰਕਲਪ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ।
ੲ.	ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਨੁਭਵ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੰਬਧੀ ਸਮਝ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੇ।
ਸ.	ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ ਤੇ ਤਰਕ ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਮੂਰਤ ਨਿਯਮ ਆਧਾਰਿਤ ਸੋਚ ਦੀ ਨੀਂਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਬਾਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ ਇਹਨਾਂ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸਮਝ ਉਭਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੂਪ/ਪੈਟਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਮੂਰਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਬਾਲਪਨ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਗਣਿਤ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੂਰਵ ਸੰਖਿਆ ਸੰਕਲਪ ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਸਮਝ, ਅਕਾਰ, ਦੂਰੀ, ਲੰਬਾਈ, ਚੌੜਾਈ, ਭਾਰ ਅਤੇ ਉੱਚਾਈ ਦੁਆਰਾ ਅੰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਲਜੈਬਰਾ ਦੀ ਸਮਝ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਰੇਖਾ ਦੀ ਸਮਝ ਤੱਕ ਦਾ ਗਿਆਨ।

4.5 ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਕੋਡੀਫਿਕੇਸ਼ਨ

ੳ. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ : ਟੀਚਾ 1- HW (ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ), ਟੀਚਾ 2- EC (ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰਕ), ਟੀਚਾ 3- IL (ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ/ਕਿਰਿਸ਼ੀਲ ਸਿਖਿਆਰਥੀ)। ਹਰੇਕ ਟੀਚੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'pre-school curriculum' and 'Learning Outcomes' ਵਿੱਚੋਂ ਉਲੀਕੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ NEP 2020 ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਰਿਪੇਖ ਅਤੇ ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ, ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਸਿਖਲਾਈ ਆਦਿ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅ. ਅਸਾਨ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ ਲਈ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੰਬਰ/ਕੋਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੰਬਰ ਲੜੀਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ੲ. ਇਹ ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਟੀਚੇ ਅੱਗਿਓਂ ਛੇ ਸਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ 3 ਸਾਲ ECCE ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਸਕੂਲ ਅਨੁਸਾਰ

ਸ. ਮਾਪ ਸੰਦਰਭੀ ਮਾਪਦੰਡ ਲਈ, NCERT ਅਤੇ SCERT ਅਨੁਬੰਧ 1 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਇਕਸਾਰ ਕੋਡਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਟੈਗ ਦੀਕਸ਼ਾ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਉੱਤੇ ਆਈਟਮ ਬੈਂਕ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੇ।

ਹ. NCERT ਅਤੇ SCERT ਵਲੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਵਿਕਸਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਇਸ ਇਕਸਾਰ ਕੋਡਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕ. ਕੋਡੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

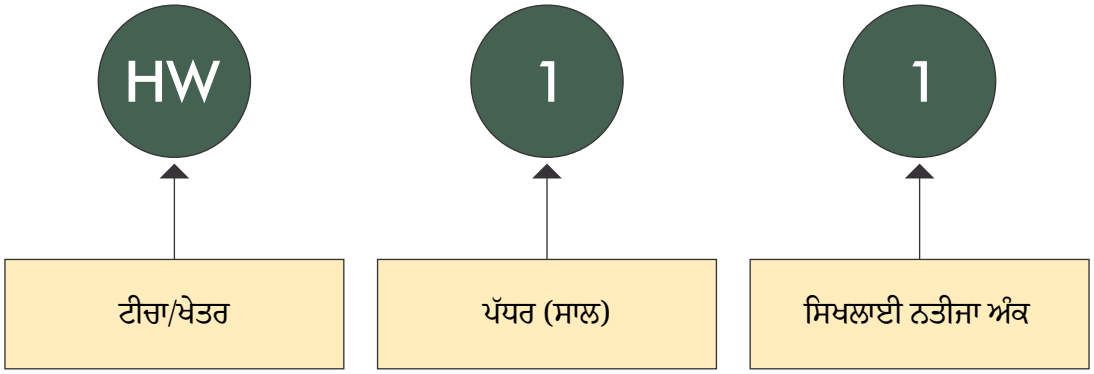

ਅਨੁਬੰਧ 1 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਟੀਚਿਆਂ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੜੀਬੱਧ (ਕੋਡੀਫਿਕੇਸ਼ਨ) ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਟੀਚਿਆਂ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਸਮਝਣਾ

* **ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਟੀਚੇ :** ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਡੋਮੇਨ/ਖੇਤਰ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਪੱਖ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀਆ ਜਟਿਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ।

* **ਯੋਗਤਾ :** ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਉਹ ਤੱਥ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕੋਰਸ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਜ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ

* **ਸਿਖਲਾਈ ਨਤੀਜੇ :** ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਨਤੀਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਨ। ਸਿਖਲਾਈ ਨਤੀਜੇ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕੜੇ/ਤੱਥ ਹਨ ਜੋ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸ ਮਾਪਦੰਡ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

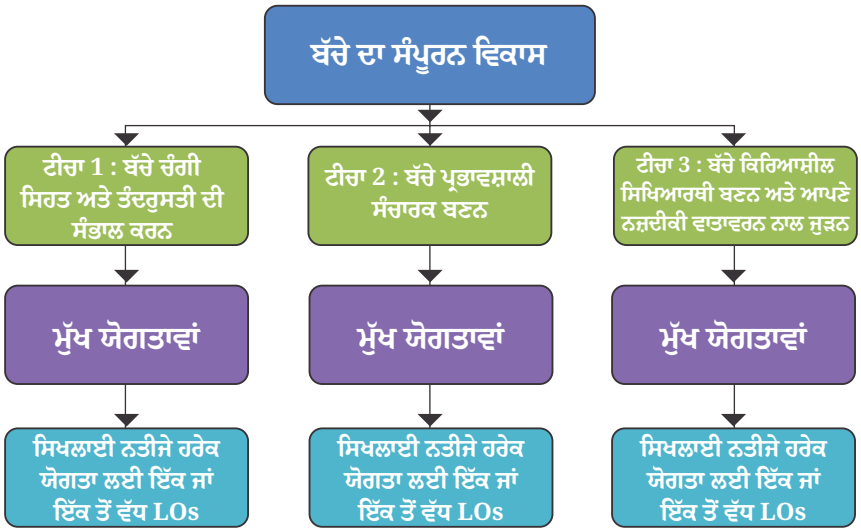

ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ

	ਯੋਗਤਾ	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ	ਜਮਾਤ 1	ਜਮਾਤ 2	ਜਮਾਤ 3
		ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ					
ਟੀਚਾ 1	**ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ**	ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਸ਼ਰੀਰਕ ਵਿਸ਼ੇਬਤਾਵਾਂ ਲੱਭਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਸ਼ਰੀਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਲਿੰਗ, ਰੁੱਚੀਆਂ, ਪਸੰਦ, ਨਾ-ਪਸੰਦ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ	ਵਿਭਿੰਨ ਸਰੀਰਕ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਰੀਰਕ ਹਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਹੀ ਅਵਸਥਾ/ਆਸਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਸਰੀਰਕ ਹਰਕਤਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਸਮੁੱਚੇ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਤੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਟੀਚਾ 2	**ਧੁਨੀਆਤਮਕ ਤੁਕਾਂਤ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ**	ਗਾਉਂਦਾ/ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਤੁੱਕ ਮਿਲਾਉਂਦਾ/ਗੀਤ ਅਤੇ ਤੁੱਕਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ L2	ਤੁਕਾਂਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਬਿਨਾਂ ਤੁਕਾਂਤ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅੰਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਤੁਕਾਂਤ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਜੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੁਣਿੰਦਾ ਤੁਕਾਂਤ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ	ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਤੁਕਾਂਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਟੀਚਾ-3	**ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ**	ਇੱਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਯੋਗ ਵਸਤੂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਆਕ੍ਰਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗ, ਘੇਰਾ ਅਤੇ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਆਦਿ ਦੋ ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਵੱਡਾ/ਛੋਟਾ, ਲੰਬਾ/ਛੋਟਾ	ਆਕ੍ਰਤੀ, ਰੰਗ, ਆਕਾਰ ਆਦਿ ਤਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ। ਸਥਿਤੀ ਦੱਸਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ (ਨੇੜੇ , ਅੰਦਰ, ਹੇਠਾਂ) ਵਸਤਾਂ ਦੱਸਣ ਲਈ	ਵਿਭਿੰਨ ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵਸਤਾਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਵਿਭਿੰਨ ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ।	ਵਿਭਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਤਾਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਮਾਨਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ

ਅਧਿਆਇ 5

ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ

ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰੋ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

- ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇ।
- ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।
- ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਰੁੱਚੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਾਲ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਸਤਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ।
- ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਸਮੇਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ।

ਜਿਤੇਨ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਪੈਲਿੰਗ ਟੈਸਟ ਕਦੇ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਟੀ.ਵੀ. ਅਤੇ ਗੇਮਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੀਲਾ ਦੀ ਸਖਤੀ ਬਾਰੇ ਜਿੰਨਾ ਘੱਟ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, ਓਨਾ ਹੀ ਵਧੀਆ ਹੈ। 'ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਭ ਕੁਝ ਗਲਤ ਹੋ ਗਿਆ 'ਤੇ ਇਕ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ...ਕਿੰਨਾ ਬੋਰਿੰਗ। ਅਮਤ, ਸ਼ੰਕਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੋਰ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਹ ਕਲਾਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।ਇਸ ਲਈ, ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਭਾਰੀ ਮਨ ਨਾਲ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ...ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੀਲਾ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਕ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਸ੍ਰੀ ਅਮਿਤਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿੰਨਾ ਅਜੀਬ ਸੀ। ਇਹ ਨਵੀਂ ਅਧਿਆਪਕਾ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ।

ਜਿਤੇਨ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਿਤਾ ਨੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਕਲਾਸ ਵੱਲ ਮੁੜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਨਪਸੰਦ ਜਗ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਲਿਖਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਤੇਨ ਨੇ ਆਈਸਕ੍ਰੀਮ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਇੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਆਈਸਕ੍ਰੀਮ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ- ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬੇਹਤਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦਾ....ਮੈਂ ਸਪੈਲਿੰਗ ਦੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਿਤਾ ਨੇ ਹਰੇਕ ਡਰਾਇੰਗ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮਈ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲਗਭਗ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਖੇਡ ਸਮਾਗਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਸਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਖਿੱਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ। ਬੇਸ਼ਕ, ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਲਿਖਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ।"

ਇਸ ਲਈ 'ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸੁਆਗਤ' ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਜਿਤੇਨ ਨੂੰ ਦੋ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਸਪੈਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਿਤਾ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਾਫੀ ਸਹਿਣ ਸ਼ੀਲ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਤੇਨ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਈਸਕ੍ਰੀਮ ਪਾਰਲਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਫ੍ਰੀ ਜਰਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਈਸਕ੍ਰੀਮ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਿਤਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(ਉਹ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹਫਤਿਆਂ ਬਾਦ ਕਿਤਾਬਚੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਸੀ। ਉਹ ਸਪੈਲਿੰਗ ਅਤੇ ਸੋਹਣੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਿਤਾ ਨੇ ਗੁਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਚਿਆ-"ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀ ਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਸਿੱਖ ਲਏ ਹਨ," ਪਰ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਕਿਤਾਬਚੇ ਲਈ ਲੈ ਆਉਣ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ)।

ਬੱਚੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ 3-9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੁਕਵੀਆਂ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਭਰਪੂਰ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜੋ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਹਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ–ਬੋਧਾਤਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ, ਮਨੋ-ਮੋਟਰ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਜੋ ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

5.1 ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

5.1.1 ਸਮੱਗਰੀ

ਐਫ ਐਲ ਐਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਫੋਕਸ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਵਿਚ ਢੁੱਕਵੇਂ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਸਰਬਪੱਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਹਤ, ਬੋਧ, ਭਾਸ਼ਾਈ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ, ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

5.1.2 ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ

ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਿੱਖਣਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਿੰਟ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ/ਵਿਗਿਆਨੀ ਵਸਤੂਆਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਖਿਡੌਣੇ ਆਦਿ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ, ਕਲਾਸਰੂਮ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਡਰਾਇੰਗ ਸ਼ੀਟ, ਰਾਈਟਿੰਗ ਸ਼ੀਟ, ਰੰਗਦਾਰ ਪੈਨ, ਸਕੈਚਪੈਨ, ਰੰਗ, ਪੈਂਸਿਲ, ਵਾਈਟ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਉਪਲਬੱਧ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨਾਲ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸਮੇਤ ਦੋਸਤਾਨਾ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5.1.3 ਪੂਰਵ ਯੋਜਨਾ ਬੰਦੀ

ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਕਦਮ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ-

- ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਰੇਂਜ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਚੁਣੋ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ 3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਲਈ ਸੂਚੀ ਬੱਧ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੁੱਚੀ, ਕਾਬਲੀਅਤ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਓ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁੱਝੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ ਢੁੱਕਵੇਂ ਹੁਨਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਖ਼ਲ ਅੰਦਾਜੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

5.1.4 ਉਮਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ-ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁੱਚੀਆਂ, ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ-

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁੱਚੀਆਂ, ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:

- ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿੱਖਿਆ।
- ਠੋਸ ਅਤੇ ਅਮੂਰਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ
- ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ (ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ)
- ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।
- ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ।
- ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।
- ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰਤਾ।
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਰੀਖਣ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਰੋਜਾਨਾਂ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ।
- ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ, ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਅਤੇ ਕਲਾਸ 1-3 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਪਰਿਵਰਤਨ।

5.1.5 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੁਭਾਅ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸ-

ੳ. ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸ:

ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਉਹ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜ, ਨਿਰੀਖਣ, ਜਾਂਚ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਸਮੱਸਿਆ-ਹੱਲ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ। ਫਿਰ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਟੀਚਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਧਿਆਪਕ ਮਹੀਨਾਵਾਰ, ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ, ਕਲਾਸਰੂਮ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਬੱਚੇ ਲਈ ਆਕਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸੁਆਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਮਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ ਢੁੱਕਵੀਂ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹੇਰਾ-ਫੇਰੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹਰੇਕ ਸੰਕਲਪ/ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅ. ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਉਂਤਬੱਧ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜਾਅ ਵਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸਧਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੂਚਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਓਪ-ਐਂਡ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕਰਨਾ, ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਕਲੱਸਟਰ/ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਕੂਲਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ੲ. ਯੋਗ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਪਨ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਖਿਡੌਣੇ, ਸਮੱਗਰੀ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਖੇਡਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਅੰਦੋਲਨ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਸਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ. **ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕਈ ਮੌਕੇ-**

ਸਥਾਨਕ ਭਾਵਨਾ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ, ਤਾਲ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰੀਕੇ। ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ/ਗਤੀਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਣਾ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਸੰਸਾਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਆਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਭਾਵਪੂਰਤ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣਸ਼ੀਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਲਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲ ਮੇਲ, ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ, ਜੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ, ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੁੱਝ ਸਾਬਤ ਹੋਈਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਹੁਨਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ, ਮੌਖਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ, ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਦੂਜੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ। ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਦੇ ਹੁਨਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਕੁਝ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਨ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਾਖਰਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਣਨ,ਬੋਲਣ,ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰਕ ਬਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹ. **ਪ੍ਰਬੰਧਨ-**

ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਬਾਲਵਾ ਇਕ ਲਈ, ਉੱਭਰਦੀਆਂ ਕਾਬਲੀਅਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਉਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਤਮਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। 20 ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਅਧਿਆਪਕ ਉੱਭਰਦੀਆਂ ਕਾਬਲੀਅਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਮੁਫ਼ਤ ਖੇਡ/ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਉਚਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਮਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮੂਹਿਕ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪ੍ਰਗਤੀ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ

ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨ ਸਮੂਹਿਕ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਖੇਡਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਆਪਣੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ/ਖੇਡਣ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਾਣਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ ਦਾ ਸਵਾਦ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਫਲਾਂ ਦੇ ਛਿਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕੂੜੇ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣਾ, ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰਕਰਨਾ, ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਆਦਿ।

ਕ. ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ

3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਐਕਸਪੋਜਰ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਚ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਚਿਤ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਕਲਾਸ 3 ਤੱਕ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਐਫ ਐਲ ਐਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-

- ਮਾਡਲ ਸਾਖਰ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਵਿਵਹਾਰ
- ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਅਭਿਆਸ/ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ
- ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜਾਂਚਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੂਚਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ
- ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੁੱਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖਰਣ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
- ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੋਸੀ ਖਿਡੌਣਿਆਂ, ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।

5.2 ਸਿਖਲਾਈ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਓ. ਸਿਖਲਾਈ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਸੁਧਾਰ (ਐਲਈਪੀ) ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ

ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਪੋਸਟ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪਚਾਰਕ ਸਿੱਖਿਆ, ਪੜ੍ਹੇ ਭਾਰਤ ਵਧੇ ਭਾਰਤ (ਪੀਬੀਬੀਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਰੇਡਾਂ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਡਿਊਲ ਅਤੇ ਨਮੂਨਾ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ ਆਦਿ ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੱਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਹੈ।

ਅ. ਐਲ ਈ ਪੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼-ਕੋਵਿਡ 19 ਜਵਾਬ

ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੌਰਾਨ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟਰੇਨਿੰਗ (ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ.) ਨੇ 'ਵਿਦਿਆਰਥੀ' ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ। ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਨਲਾਈਨ ਸਿੱਖਣ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਖਲਾਈ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (ਐਲਈਪੀ) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼-

- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਰਕਬੁੱਕ, ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਓ।
- ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਲਗਾ ਕੇ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਨਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਦੂਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਦਿਓ।
- ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮਾਡਲਾਂ ਲਈ ਉਪਾਅ ਸੁਝਾਓ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੀਮਤ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ।
- ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਕਲਾਸ ਦੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਖਲਾਈ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਸੁਝਾਓ ਦਿਓ।
- ਲੋਕਲ ਬਾਡੀ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੈਲਪ ਲਾਈਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਟੀਮ ਬਣਾਉਣਾ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੁੱਝ ਉਪਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ।
- ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾ ਦਾ ਕੋਵਿਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ, ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ, ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

5.2.1 ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ

- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਵਿਤਕਰੇ, ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਧਾਰਨ ਤੇ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਐਸੋਸੀਏਸਨ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਿੰਗ ਅਨੁਭਵ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਠ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਅਮੂਰਤ ਸੋਚ ਦੀ ਨੀਂਹ ਖੇਡ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਿਡੌਣਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਕਲਾ ਏਕੀਕਰਨ, ਖੇਡ ਏਕੀਕਰਨ, ਕਹਾਣੀ ਕਥਨ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ, ਆਈ. ਸੀ. ਟੀ. ਏਕੀਕਰਨ, ਸਮੂਹ ਕੰਮ, ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ, ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਰਕ ਆਦਿ) ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਜੋ ਹਰ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹਨ। ਗਣਿਤਕ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚੇ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਉਪਚਾਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

- ਮਾਪੇ/ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਜਾਂ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ (ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਜਾਂ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਜਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੋਂ) ਜਾਂ ਰੇਪਰ ਜਾਂ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੀ ਗਣਨਾ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਖਰੀਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਹੋਏ ਕੁੱਲ ਖਰਚੇ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰੈਪਰਾਂ, ਸਾਈਨ ਬੋਰਡਾਂ, ਵਾਹਨਾਂ 'ਤੇ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਂਗਲਾਂ/ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

- ਮਾਪਿਆਂ/ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹਾਰਡ ਪੇਪਰ/ਗੱਤੇ/ਕੂੜੇ ਕਾਰਟੂਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕਾਰਡ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ 'ਤੇ ਅੰਕਾਂ ਜਾਂ ਵਰਣਮਾਲਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਕੇ, ਪਲੇਵੇਮੈਥਡ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਰੁੱਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਦਿਲਚਸਪ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ 2 ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੂਲ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਉ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿੰਗਰ, ਕੰਕਰ, ਦਾਲਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

5.3 ਬਾਲ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ

ਬੁਨਿਆਦ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਦੀ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਰੁੱਚੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਉਂਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਟੀਚਾ ਇਕ ਸੁਰਤਾ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜ ਕੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਣਿਤ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁਕਵੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ (ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ) ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਿਆਦਾਤਰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਯੋਗ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਂ ਝਿਜਕ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁੱਝ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣਾ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਉਲ-ਜਲੂਲ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧੀ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲ ਮੇਲ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਾਖਰਤਾ ਤੇ ਸੰਖਿਆ, ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ, ਬੋਲਣ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਲਾਸਰੂਮ ਇੰਟਰ ਐਕਟਿਵ ਕਲਾਸਰੂਮ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ, ਢੁੱਕਵੇਂ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਯੋਗ ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
• ਇੱਕ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਧਿਆਨ, ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਲੜਕਿਆਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
• ਲਿੰਗ ਪੱਖ-ਪਾਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਪੋਸਟਰ, ਖਿਡੌਣੇ/ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ।
• ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿੰਗ ਪੱਖਪਾਤੀ ਕਥਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ।
• ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਤੁਕਾਂ/ਗਾਣੇ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ ਜੋ ਲੜਕੀਆਂ ਅਤੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਖਾਸ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੇਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।
• ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੁੱਚੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਗਨ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
• ਖਿਡੌਣੇ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਬਿਨਾਂ/ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਉਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਿਡੌਣਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।

5.4 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧ 1 ਅਤੇ 6 (ਉਮਰ 3-9 ਸਾਲ)

ੳ. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵਧਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਉਪ-ਕੰਪੋਨੈਂਟ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

ਅ. ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਵੇਂ-ਜਾਣੂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ, ਸਧਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਠੋਸ ਤੋਂ ਅਮੂਰਤ ਵੱਲ ਵਧਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ੲ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਹਰ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਪ੍ਰਿੰਟ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੀ ਬੱਚਾ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਾ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਦਿ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ? ਮੁਲਾਂਕਣ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ

ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਹਰੇਕ ਹੁਨਰ/ਸੰਕਲਪ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ), ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਹੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ) ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ/ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪਾੜੇ (ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ)।

ਸ. ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਕਈ ਟੂਲ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ, ਚੈੱਕਲਿਸਟ, ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਨ-ਬਿਲਟ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਗੈਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5.5 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਸਮੇਤ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਾਸ

ੳ. **ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ-** ਲੋੜੀਂਦੇ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਵਾਲੇ ਵਧੀਆ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਸਮੇਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਡਿਜੀਟਲਾਈਜੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿੱਖਰ ਹੀ ਹੈ।ਪਰ ਇਹ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਹੋਰ ਮੰਗਾਂ ਰੱਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਆਉ ਅਸੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਸਮੇਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝੀਏ।

ਅ. **ਚੰਗੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ-** ਇਸ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਕੋਰਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਜਾਂ ਪਾਠਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-

- ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਕੀ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ?
- ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਪਾਂ?
- ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਣਗੇ?

ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਾਧਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ

ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਰੋਡ ਮੈਪ ਹੈ। ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਅਧਿਆਪਕ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਓ।

ਈ. ਦੀਕਸ਼ਾ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਇੱਕ ਡਿਜੀਟਲ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਹਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਯੋਗ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਅੰਤਰ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਖਪਤਕਾਰ ਬਣਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਵੀ ਬਣਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰਾਂ ਲਈ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੂਲ ਅਤੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਪੈਕੇਜ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

5.6 ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ (ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ)

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਯੋਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅਲਮਾਰੀਆਂ, ਸਥਾਨਕ ਖਿਡੌਣੇ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਦਿਅਕ ਖੇਡ ਸਮੱਗਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਟ, ਨੰਬਰਾਂ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹੀ ਲੇਬਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ। ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲਓ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਰੱਖੋ। ਸਰਗਰਮੀ ਜਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਖੇਤਰ/ਮਿੰਨੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਗਣਿਤ/ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਵਾਲੇ ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਰੱਖਣਾ। ਗਤੀਵਿਧੀ ਜਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਰਾਈਟਿੰਗ ਏਰੀਆ, ਬਲਾਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਏਰੀਆਕਾਰ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ

ਸੰਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਖੇਤਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਸੀ ਆਈਏਫਾਈਮ ਏਰੀਆ, ਹਾਜ਼ਰੀ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਡ ਖੇਤਰ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਿੰਟ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਵਰਨ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਅਨੰਦਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਬੀ. ਰੋਜਨਲ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਜਾਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਸੁਚੇਤ ਜਾਂ ਅਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋ ਸਕਣ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਨੰਬਰਾਂ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬੋਰਡਗੇਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸਟ ਨਾਲ ਜੋੜਨ, ਫੈਕਸ ਅਤੇ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੋੜ (ਅੱਗੇ ਦੇ ਕਦਮ) ਅਤੇ ਘਟਾਓ (ਪਿੱਛੇ ਕਦਮ) ਆਦਿ ਦਾ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਸਥਾਨਕ/ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਖੇਡ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਕਲਪਾਂ/ਮੁਹਾਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਸਲ/ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਮਹੀਨਾਵਾਰ/ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਸ਼ਾ, ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਰਾਜੂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਰੀਆ ਦੀ ਕਲਾਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਲਾਸ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਰੀਆ ਨੇ 'ਦਿਲਾ ਇਨ ਐਂਡ ਦਮਾਊਸ' ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਤਾਕਤਵਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਈਏ, ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਫਿਰ 'ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕੀ ਹੈ' ਬੋਰਿੰਗ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਆਮ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਜਾਣ ਦੇ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਆਸ਼ਾ ਵੱਲ ਮੁੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, "ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਛੋਟਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?' ਆਸ਼ਾ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਗ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੀ'। ਫਿਰ ਉਹ ਸੀਮਾ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਛੋਟੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਹੈ? ਸੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਕਦੇ-ਕਦੇ ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ- ਕਿੰਨੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ?' ਅਸੀਂ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਲਈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਾਜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਇਕ ਚੰਗੀ ਚੀਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਇਕ ਉਦੇਸ਼ਹੀਣ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ' (ਉਫ...ਉਸਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਸਾਹਮਣੇ' ਕਿਥੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ। ਆਸ਼ਾ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ ਕਦੇ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਲਾਸ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜ ਰਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਉਪਯੋਗੀ ਸਰੋਤ
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ.
ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, 2019 ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ.
ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, 2020

ਅਧਿਆਇ 6
ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਮੇਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਕਈ ਢੰਗ
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਡੋਮੇਨ – ਭੌਤਿਕ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ, ਨਿੱਜੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਸਾਖਰਤਾ, ਗਣਿਤ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸਿਵ ਕਲਾ ਅਤੇ ਡਿਜਾਈਨ
- ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਹੋਲੇਸਟਿਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਾਰਡ (ਐਚਪੀਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਪੋਰਟਫੋਲੀ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ-ਐਫਐਲਐਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ, ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡੋਮੇਨ

ਡਿਕਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਲੇਟਾਂ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਗਲਤ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਯੋਕਤ ਵਿਅੰਜਨ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ।

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਲੋੜੀਂਦਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਲੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਮੁੰਡੇ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ, "ਮੈਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ?" ਕੁੱਝ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਜਦਕਿ ਦੂਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦੇਵਾਂ।

ਇੱਕ ਲੜਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਹੁਣ ਲਕਸ਼ੀਰਾਮ ਭਾਈ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੂਜੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਗ ਪੜ੍ਹਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਰੈਂਕ ਦੇਣਗੇ।"

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।" "ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਣਾ ਹੈ।

ਕੱਲ੍ਹ ਦੁਬਾਰਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗਾ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖੋਗੇ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ-ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿੰਨਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ?"

"ਪਰ ਰੈਂਕਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ?" ਇੱਕ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ?" "ਨਹੀਂ।"

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰੈਂਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?" "ਨਹੀਂ।"

"ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਲੰਬੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁੱਝ ਛੋਟੇ ਹਨ, ਕੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਰੈਂਕ ਹੈ?" "ਨਹੀਂ"।

"ਕੁੱਝ ਅਮੀਰ ਹਨ, ਕੁੱਝ ਗਰੀਬ ਹਨ, ਕੀ ਸਕੂਲ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਰੈਂਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਂ ਗਰੀਬ?"

"ਨਹੀਂ।"

"ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਰੈਂਕ ਸਿਸਟਮ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖੇਡ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਇੱਕ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਖੇਡ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਲਿਖਾਈ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਹਨ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇੰਨੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹੀ ਹੈ।"

6.1 ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ :

- ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਰਵੱਈਏ, ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸਵਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੰਭਾਵੀ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸੁਚਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣ ਜਾਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਡੇਟਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਈ ਸੰਬੰਧੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ, ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਭ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ।
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਅਧਿਆਪਕ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਤੱਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਿੱਖਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ।

6.2 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਾਂਕਣ :

- ਬੁਨਿਆਦ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਬੁੱਧੀ, ਯੋਗਤਾ, ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ, ਮਾਨਸਿਕ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੜਾਅ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਨਲੈਂਡ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਵਰਗੇ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮਤਾ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਉਦੇਸ਼ ਐਫਵਾਈ-1 ਤੋਂ ਐਫਵਾਈਐਲ-6 (3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸਮੂਹ) ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥਨ ਅਤੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਢੁੱਕਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇੱਕਠੀ ਕਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵੱਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸਮਰਥਤਾ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਲੱਛਣਾਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣਾ ਵੱਖੋਂ-ਵੱਖਰੇ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਤੱਕ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚਾ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਲੋੜਾਂ, ਰੁੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

- ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਰੇਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਫ.ਵਾਈ.-1, ਐਫ.ਵਾਈ.-2, ਐਫ.ਵਾਈ.-3, ਐਫ.ਵਾਈ.-4, ਐਫ.ਵਾਈ.ਐਲ.-5 ਅਤੇ ਐਫ.ਵਾਈ.ਐਲ.-6 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅੰਤਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੋ ਸਕਣ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਰੈਫ਼ਰਲ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਖਲ ਦੀ।
- ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਖੋਜ, ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿ 'ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਸੀ' ਅਤੇ 'ਬਦਲੀਆ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ'। ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਕੂਲ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ, ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਡੇਟਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਇਸ ਲਈ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਕੀਨਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ :
    - ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਲੋੜਾਂ, ਰੁੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ।
    - ਬੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦਖ਼ਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣਾ।
    - ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰੋ।
    - ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਾੜੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਓ।
- ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਦਰ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਿਕਾਸ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਤੱਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਸਮਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗਤੀ ਸਿਹਤ, ਪੋਸ਼ਣ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਦੇ ਪੱਧਰ, ਪਰਿਵਾਰ, ਸਕੂਲ , ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮੂਲਈਅਤ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਦੇਖਭਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਪਰਕ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸਮੂਲੀਅਤ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਹਰੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਦੇਖਭਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਰਗਰਮ ਦਿਲਚਸਪੀ, ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣਾ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਝਟਕੇ ਜਾਂ ਤੂਫ਼ਾਨੀ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ

- ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਟੀਚੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ' ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ (ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ) ਸੰਸਾਰ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ :
- ਇਹ 'ਪ੍ਰਾਈਮ ਲਰਨਿੰਗ ਏਰੀਆ' ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਗ੍ਰੇਡ ਸੀ, ਕਲਾਸ-1 ਜਾਂ ਐਫ.ਵਾਈ.-4,5 ਅਤੇ 6 ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਛੇ ਪੜਾਅ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ।
- ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਟੀਚੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਟੀਚਿਆਂ ਅਧੀਨ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਸਟਮ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਦੇਖਣ ਲਈ ਵਿਵਹਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿੱਸਾਤਮਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਿਤ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ।
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਵੈ-ਚਿੱਤਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਬਲੀਅਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਵਾਸ਼ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤਰੱਕੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਝੁਕਾਅ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ :
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ :
    - ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ (ਐਸ.ਬੀ.ਏ.) – ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ।
    - ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ-ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਨ.ਏ.ਐਸ, ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਅਤੇ ਥਰਡ-ਪਾਰਟੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ) ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ।

6.3 ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ

- ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ (ਐਸ.ਬੀ.ਏ) ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕ ਖੁਦ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਜਿੱਥੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੇਂਦਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਿਆਰੀ ਟੈਸਟਾਂ ਦੇ ਉਲਟ)। ਸਕੂਲ-ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ (ਐਸ.ਬੀ.ਏ) ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਛਤ ਝੁਕਾਅ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸਰੂਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਰਾਜ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਮਿਆਰੀ ਟੈਸਟ ਐਸ.ਬੀ.ਏ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਐਸ.ਬੀ.ਏ ਕਲਾਸ, ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਾਸ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਈਕਰੋ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੈ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਐਸ.ਬੀ.ਏ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਨਾਲੋਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਐਸ.ਬੀ.ਏ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੀਖਣ, ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਦਾ ਰੱਖ-ਰੱਖਾਅ, ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ।
- ਐਸ.ਬੀ.ਏ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਰਚਨਾਤਮਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਐਸ.ਬੀ.ਏ. ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਹੂਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਯੋਗਤਾ, ਰਵੱਈਏ ਦੀ ਰੁੱਚੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

6.4 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ

- ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਣਾਅ-ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਨਿਰੀਖਣ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤੀ-ਦਿਨ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਸਥਿਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ, ਕਲਾਕਾਰੀ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਆਦਿ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਸਮੇਤ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਕਈ ਟੂਲ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ, ਚੈਕਲਿਸਟ, ਪੋਰਟਪੋਲੀਓ ਅਤੇ ਪਰਸਰਪ ਕਿਰਿਆਵਾਂ (ਅਧਿਆਪਕ, ਸਾਥੀਆਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ 360-ਡਿਗਰੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੁਆਰਾ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ, ਜਦੋਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਫੀਡਬੈਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਮਾਪਣ ਲਈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪੇਪਰ ਪੈਨਸਿਲ ਟੈਸਟ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਤ ਅੰਤਰਾਲਾਂ 'ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪਹੁੰਚ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੁੱਚੀਆਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਐਸ.ਬੀ.ਏ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਭਾਸ਼ਾ, ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਵਧਦਾ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲ ਲੈਵਲ 1 ਤੋਂ 6 (ਐਫਵਾਈਐਲ 1 ਤੋਂ ਐਲ 6) ਲਈ ਅਨੁਬੰਧ-1 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੱਕਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਕਲਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ, ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੇ ਅਕਸਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੱਧਰ 1	ਪੱਧਰ 2	ਪੱਧਰ 3	ਪੱਧਰ 4
ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ।	ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਖੁਦ	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ 5-15 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੱਚੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਖ਼ਲ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਿਛੋਕੜ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ, ਉਸੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣਹਾਰ ਬੱਚੇ ਹੋ ਸਕਦੇ

ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ, ਮਿਸਾਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ 1.8 ਪਾਠ ਉਦੇਸ਼-ਚੋਣਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਿਸਾਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਪੇਟਿੰਗ

ਪੱਧਰ 1	ਪੱਧਰ 2	ਪੱਧਰ 3	ਪੱਧਰ 4
ਬੱਚਾ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਰੰਗ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਰੰਗ ਬਾਰੇ ਉਸਦੀ ਪਸੰਦ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਰੰਗ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੰਗ ਚੁਣੋਤੀ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ।	ਬੱਚਾ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। (ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖਾਸ ਉਪਜ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ)	ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੇਂਟਿੰਗ (ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ)	ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਪੇਟਿੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਰੰਗ ਚੁਣਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ)

ਆਈਐਲ 1.3 ਬੀ-ਪਾਠ ਉਦੇਸ਼-ਜਾਣੀ ਪਛਾਣੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਿਸਾਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ-ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ, ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ।

ਪੱਧਰ 1	ਪੱਧਰ 2	ਪੱਧਰ 3	ਪੱਧਰ 4
ਬੱਚਾ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਇੱਕ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਸੁਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ।	ਬੱਚਾ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਵੇਗਾ।	ਬੱਚਾ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਕਰੇਗਾ)।	ਬੱਚਾ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅਤੇ 5 ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰਾਗ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਹੀਣਤਾ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਨਕਲੀ ਬਣਾਏ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਪੱਧਰ – (1) ਪੱਧਰ 1. – ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਰੱਥਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ (2) ਪੱਧਰ 2- ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ (3) ਪੱਧਰ 3- ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ (4) ਪੱਧਰ 4- ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਵੱਧ

6.5 ਬੁਨਿਆਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ 3 ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਫੋਕਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਐਸ.ਬੀ.ਏ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਮੁੱਖ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ :

ਟੀਚਾ 1- ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਾਉਣ

ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ। ਇਹ ਟੀਚਾ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਐਫ.ਵਾਈ. 1- ਐਫ.ਵਾਈ. 6 ਤੋਂ ਸਫ਼ਾਈ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਟੀਚੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੁਲਾਂਕਣ –

- ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ (ਜਪਿੰਗ, ਹਾਪਿੰਗ ਆਦਿ) ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ (ਡਰਾਇੰਗ, ਰੰਗ, ਥ੍ਰੈਡਿੰਗ ਬੀਡਜ਼ ਆਦਿ) ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਅਭਿਆਸਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਨੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਕਤ, ਤਾਲਮੇਲ, ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਖਾਂ-ਹੱਥ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਲਈ ਕੁੱਲ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਕ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸਾਂ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲਿ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਧੋਣਾ, ਜਦਕਿ ਮੂੰਹ ਢੱਕਣਾ, ਖੰਘਣਾ, ਕੂੜਾ ਡਸਟਬਿਨ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣਾ, ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹਾਉਣਾ ਆਦਿ।
- ਵਸਤੂਆਂ, ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ-ਬੱਚੇ ਜੋ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਣ, ਤਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਇਹ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਵੱਛਤਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮੁੱਲ ਹੈ ਜੋ 'ਪਕੜਿਆ' ਹੈ ਅਤੇ 'ਸਿਖਾਇਆ' ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜੁੱਤੀ ਉਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਢੁੱਕਵੀਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਰੱਖੇ।
- ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤਰੱਕੀ ਉਹਨਾ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮੌਖਿਕ ਦੁਆਰਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਅਤੇ ਕੋਝੀ ਉਤੇਜਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ

ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ। ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਾਰਡ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

- 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਦਾਰਤਾ (ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣਾ) ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੀਅਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਰਚਨਾਤਮਕ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਵਿਤਾ, ਤੁਕਾਂਤ, ਗੀਤ, ਸੰਗੀਤ (ਵੋਕਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ, ਸਟਰਿੰਗ, ਵਿੰਡ ਯੰਤਰ), ਡਰਾਇੰਗ ਅਤੇ ਪੇਟਿੰਗ, ਕਠਪੁਤਲੀ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਾਡਿਲਿੰਗ, ਪੇਪਰ-ਕ੍ਰਾਫਟ, ਖਿਡੌਣੇ-ਮੇਕਿੰਗ, ਕੋਰੀਓਗ੍ਰਾਫੀ ਆਦਿ।
- ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਲਾ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿਲਚਸਪੀ, ਯੋਗਤਾ , ਕਲਪਨਾ, ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਬਾਹਰੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਨੈੱਲ ਸ਼ੇਅਰਿੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਬੱਚੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਫੋਲਡ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਆਰਟਵਰਕ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਅਤੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਕੁੱਝ ਮੁਲਾਂਕਣ ਮਾਪਦੰਡ ਹਨ ਜੋ ਪੇਪਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫੋਲਡਿੰਗ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਓਰੀਗਾਮੀ ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸੁਹਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਉਤਪਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਥ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਕੱਚੇ ਉਤਪਾਦ ਨੂੰ ਅਨੰਦ, ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ।

ਟੀਚਾ 2 – ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰਕ ਬਣਦੇ ਹਨ

ਇੱਕ ਵਾਰ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਪੜਾਅ (3-6 ਸਾਲ) ਦੌਰਾਨ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੀਚਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਹਿੰਦੀ, ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਇਸ ਟੀਚੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ :

- ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਜੇ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾ ਹੋਵੇ) ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਲਝਣ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਮੁਫ਼ਤ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ।

- ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਉਣ, ਉਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਰੂਪ ਦੇਣ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਤਾ ਤੋਂ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮੌਖਿਕ ਫੀਡਬੈਕ।

- ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਸੁਣਨਾ, ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜ ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਾਪਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- ਗ਼ੈਰ-ਮੌਖਿਕ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ 'ਭਾਵਾਂ' ਅਤੇ 'ਮੁਦਰਾਵਾਂ' ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਅਮੀਰ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਅਤੇ ਮੁਦਰਾ ਦੇਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਸੰਕੇਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- ਸੈਂਸ ਆਫ਼ ਹਿਊਮਰ' ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਿਕਸਤ ਹੋਵੇ।

- ਬੁਨਿਆਦ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਫਲਤਾ, ਘਟੀ ਹੋਈ ਅਸਫਲਤਾ ਦਰ, ਬਿਹਤਰ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਲਗ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

- ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇਂ ਐਕਸਪੋਜਰ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਸਾਖਰਤਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਸਮਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪਾਠ ਸੜਕ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਇਕ ਪੋਸਟਰ, ਕਰਿਆਨੇ ਦਾ ਰੈਪਰ, ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਰੇਲਗੱਡੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਦਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਪੋਸਟਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੋਸਟਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਧਾਰਨ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, 'ਪੋਸਟਰ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ?'

- **ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੱਧਰਾਂ ਸਮੇਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ-**
  - ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ-ਕੀ ਬੱਚਾ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
  - ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ-ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ
  - ਪ੍ਰੋਸੀਐਂਟ-ਬੱਚਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਪਯੋਗੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ।
  - ਉੱਨਤ-ਕੀ ਬੱਚਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

  ਪੜਨ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਇਹ ਚਾਰ ਪੱਧਰ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉਸ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਫੋਕਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਟੀਚਾ 3 – ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਤਕਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ-

ਇਸ ਟੀਚੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ-

- ਗਣਿਤ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅੱਜ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਡਿਜੀਟਲ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ, ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ, ਦੂਰੀਆਂ, ਵਜ਼ਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ, ਜਿਓਮੈਟਰੀ ਅਤੇ ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ-ਅਯਾਮੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਸਮੂਹਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ, ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਦਿਸ਼ਾ, ਦੂਰੀਆਂ, ਭਾਰ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਸਿਰਫ਼ ਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਣ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੱਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਸਮੂਹੀਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ਇੱਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਜੋ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤਕ ਸੋਚਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ 2, 3 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖੋਂ-ਵੱਖਰੇ ਰੰਗ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 2, 3 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਸਮੂਹ ਹਨ? ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਵੇਖਣਾ, ਸਮੂਹੀਕਰਨ ਅਤੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੀ ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਸਿਰਫ਼ ਲਗਾਤਾਰ ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਵੱਖਰੇ ਗਣਿਤ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ, ਭਾਵ, ਗਣਿਤ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਵੀ ਹੈ।
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਯੋਗੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੇ।
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਹੇਠਾਂ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ-
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਟੈਸਟਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ-ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਵਿਭਿੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ 'ਇਕਵਚਨ' ਟੈਸਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਹੁਨਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਆਰਥਿਕ, ਭੂਗੋਲਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਜਾਂ ਸਮੂਹਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਨੰਦਮਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮਾਡਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਟੈਸਟ ਦਾ ਵਿਕਾਸ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਟੈਸਟ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਸਬੈਜਕਟਿਵਟੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮੁੱਖ ਫੋਕਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਲਾਸਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟੈਸਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕੇ।

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੈਂਕ ਦਾ ਵਿਕਾਸ-ਐਨਸੀਈਆਰਟੀ ਅਤੇ ਐਸਸੀਆਰਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਲ ਵੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੈਂਕ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹਰੇਕ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੁਇਜ਼ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ ਕੁਇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਆਡੀਓ-ਵਿਜ਼ੁਅਲ ਟੂਲਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ-ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁੱਝ ਆਡੀਓ-ਵਿਜ਼ੁਅਲ ਟੈਸਟ ਵੀ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਡੀਓ-ਵਿਜ਼ੁਅਲ ਟੂਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਉਚਿਤ ਹੋ ਸਕਣ ਜੋ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

- ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ-ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ। ਇੱਕ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ, ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅੰਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਨਵੀਂ ਕਲਾਸ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ) ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੀਅਰ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ, ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਨੋਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਮੌਖਿਕ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

- **ਰੁਬਰਿਕਸ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ-**

  ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ[1] ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਦੇ ਵਰਣਨਯੋਗ ਵੇਰਵੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੇਂ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਆਦਿ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਰਤਣ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

1 ਰੁਬਰਿਕਸ ਸੀਸੀਈ ਅਤੇ ਐਸਬੀਏ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਲਾਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਰੁਬਰਿਕਸ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਮਾਪਦੰਡ	ਪੱਧਰ I	ਪੱਧਰ II	ਪੱਧਰ III
ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਛਾਣ	ਕੁਝ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸਮਾਨ/ਸਮਰੂਪ ਆਕਾਰਾਂ (ਦਿੱਤੀ ਗਈ/ਮੌਜੂਦਾ) ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸਮਾਨ/ਸਮਾਨ ਆਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਦੱਸਿਆ/ਮੌਜੂਦਾ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ)	ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖੇ ਗਏ ਸਮਾਨ/ਸਮਾਨ ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ
ਨਾਮਕਰਨ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ	ਕੁਝ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਪਰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ	ਕਿਸੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਸਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ	ਕਿਸੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ
ਨਾਮਕਰਨ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ	ਖਿੱਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਤੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਤੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਤੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ, ਨਾਮ ਦੇਣ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ
ਕਲਪਨਾ/ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ	ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ/ਸੁਰਾਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡਰਾਇੰਗ/ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਚਿੱਤਰ/ਆਬਜੈਕਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਡਰਾਇੰਗ/ਕਲਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਫਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਿੱਤਰ/ਆਬਜੈਕਟ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ	ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡਰਾਇੰਗ/ਕਲਾ ਅਤੇ ਕਰਾਫਟ ਦੁਆਰਾ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਅੰਕੜੇ/ਵਸਤੂਆਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ

- ਨੇੜੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲ ਭੌਤਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਵਸਨੀਕਾਂ, ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ, ਲੋਕ, ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਉਪਯੋਗਤਾ), ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਸਮੇਤ ਉਪਲਬੱਧ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਉਪਯੋਗਤਾ) ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇਂ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੌਦੇ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਨਿਰੀਖਣ, ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੇਕਟਾਂ/ਕਾਰਜਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਰੁੱਚੀ ਅਤੇ ਰੁੱਚੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਉਪਯੋਗੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਰੇਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਰੇਂਜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ

- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਾਓ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਫਰੇਮਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਰੀਡਿੰਗ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਓ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਈ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ, ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ।

6.6 ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ – ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ (ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ)

6.6.1 ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

A. ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ 'ਨਿਰੀਖਣ' ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

B. ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਲੇ-ਵੇ ਢੰਗ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੁਝਾਈ ਗਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, 'ਉਹ ਕਿਸ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ?' 'ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਖੇਡਦੇ ਹਨ?' 'ਕਿਹੜੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ?'

C. ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਜਾਂ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜਜ਼ਬ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਢੁਕਵਾਂ ਸਵਾਲ ਹੈ – ਕਿਹੜੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੰਚ ਬੱਚੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ?' ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਰ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰਜੀਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਬਾਲਗ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ।

D. ਨਿਰੀਖਣ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਸੰਦਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਵਾਪਰਨਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਪੂਰਵ-ਸੂਚਕ ਹੈ।

ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਅਧਿਆਪਕ ਗਤੀਵਿਧੀ

ਟੀਚਾ- 'ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ'

ਅਧਿਆਪਕ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਸੀ ਫੜਨ ਲਈ ਕਹੇਗਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਫੁੱਟ ਉਪਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕਰੇਗਾ। ਬਾਕੀ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਹੋਣਗੇ, ਦੋੜਨਗੇ ਅਤੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਉੱਚੀ ਛਾਲ ਲਗਾਉਣਗੇ। ਬੱਚੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ।

6.6.2 ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਪੀਅਰ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਗਜ਼ੀ ਪੈਨਸਿਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ ਅਤੇ ਪੀਅਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਵੈ ਅਤੇ ਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਅਤੇ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਲੱਕੜ ਦੇ (ਵਾਤਾਵਰਨ-ਅਨੁਕੂਲ) ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਰਚਨਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਝ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਵੈ ਅਤੇ ਪੀਅਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਾਠ-ਉਦੇਸ਼-ਈਵੀਐੱਸ 6.7 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਦਾਹਰਨ ਸਵੈ ਅਤੇ ਪੀਅਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਾਠ ਉਦੇਸ਼-ਈ.ਵੀ.ਐੱਸ 6.7 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇੰਦਰੀਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਿੱਖ/ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ/ਖਾਣਾ/ਗੱਲਬਾਤ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਤਰ/ਸਮਰੂਪਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਸਤੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ,ਜਾਨਵਰਾਂ,ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ,ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਸੰਦ-ਨਾਪਸੰਦ/ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਗਤੀਵਿਧੀ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਤਾ ਹੈ।

ਸਰੋਤ – ਤਿਕੋਣਾ, ਆਇਤਾਕਾਰ, ਗੋਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਵਰਗ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ ਗੱਤੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਇਹਨਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਖਿਡੌਣੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿਆਹੀ ਪੈਡ, ਚੂੜੀਆਂ, ਮੁੰਦਰੀਆਂ ਆਦਿ।

ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੀਟ

ਦਾ ਨਾਮ .....

ਵਿਕਲਪ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ, ਜਿਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ-

(ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਕ ਇਮੋਜੀ ਜਾਂ ਸਮਾਈਲੀ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ)

1. ਮੈਂ ਆਬਜੈਕਟ ਨੂੰ ਗਰੁੱਪ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਾਗਜਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਆਕਾਰ ਬਣਾਏ ਅਧਿਆਪਕ/ਦੋਸਤ
2. ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਸਮੂਹ ਕੀਤਾ, ਸਿਰਫ਼ ਕੁੱਝ ਲਈ ਵਸਤੂਆਂ, ਮੈਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਿਹਾ.....
3. ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗਰੁੱਪ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ.....
4. ਮੈਂ ਆਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਪੀਅਰ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਸ਼ੀਟ

ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਦਾ ਨਾਮ .....

1. ਬਿਨਾਂ ਮਦਦ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ..... ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
2. ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ .....ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
3. ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ.....ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
4. ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਕੰਮ ਲੱਭਣਾ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਚੁੱਪ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ.....ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

6.6.3 ਪੈਰਟਫੋਲੀਓ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

- ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ-
  - ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ/ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੁਣਨ/ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਬੰਡਲ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ, ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨਾ, ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ।
  - ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਐਲੋਗੋ/ਕੋਡ ਇੱਕ ਫਾਈਲ ਫੋਲਡਰ (ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ) ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੋ।
  - ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਸਿੱਖਣ ਖੇਤਰ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਰਾਇੰਗ, ਪੇਟਿੰਗ, ਵੀਡੀਓ/ਆਡੀਓ ਟੇਪ, ਫੋਟੋਆਂ, ਕਿੱਸੇ) ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ/ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

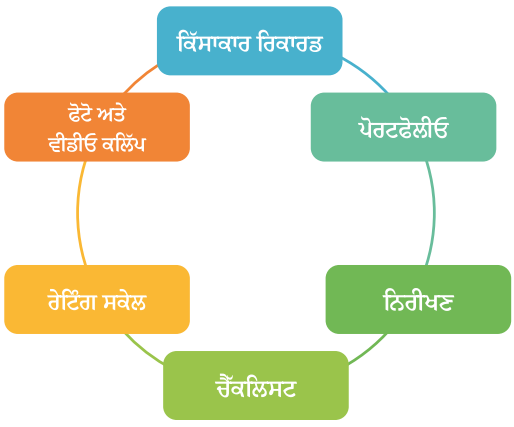

  - ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ/ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜੋ।
  - ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ ਕਿ ਕੰਮ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।
  - ਡਾਟਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਸਵੀਰ ਸਮਝਾਓ।

6.7 ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਰਡ (ਐਚ.ਪੀ.ਸੀ.) ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੰਕਲਨ ਪ੍ਰਗਤੀ

- ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਪਾਇਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਐਚ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਹੈ। ਐਚ.ਪੀ.ਸੀ. ਇੱਕ ਮਿਆਦ/ਸਮੈਸਟਰ ਜਾਂ ਸਕੂਲੀ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਉਲਟ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।
- **ਐਚ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ-**
- ਏ ਵਿਸ਼ਾ ਖੇਤਰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਸਕੋਰ ਜਾਂ ਲੈਟਰ ਗ੍ਰੇਡ ਦੇ ਉਲਟ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਸੰਪੂਰਨ ਭਗਤੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।
- ਸਾਖਰਤਾ, ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਈਕੋਮੋਟਰ ਹੁਨਰ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਨਿੱਜੀ ਸਫ਼ਾਈ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਨੁਬੰਧ 1 ਵੇਖੋ) ਤਾਂ ਜੋ ਤਾਕਤ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।
- ਪੇਟਿੰਗ, ਡਰਾਇੰਗ, ਕਲੇ-ਵਰਕ, ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਉਣਾ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਤੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ, ਕੁਇਜ਼, ਗਰੁੱਪ ਵਰਕ, ਰੋਲ ਪਲੇਅ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਕੇਤਕ/ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਸਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 360-ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

6.8 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਮਿਆਰੀ ਮੁਲਾਂਕਣ

- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡੇਟਾ 'ਸਿਸਟਮ' ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸਿਹਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਵਿੱਚ 'ਸਿਸਟਮ' ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਕੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਟੂਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨਿਰਮਿਤ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਐਨ 'ਮੁਲਾਂਕਣ ਫਰੇਮਵਰਕ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਡੇਟਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਨਪੁੱਟ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।
- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, 2017-18 ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਸਰਵੇਖਣ ਨੇ ਗ੍ਰੇਡ 3,5,8 ਅਤੇ 10 ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਦ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਨਈਪੀ 2020 ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, 2021 ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਐਨ.ਏ.ਐਸ ਸਿਸਟਮ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਧਿਐਨ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਸਮੇਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਬੈਂਚਮਾਰਕਿੰਗ ਅਧਿਐਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਟਰਾਪੋਲੇਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਸਰਵੇ (ਐਨ.ਏ.ਐੱਸ) 2021 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਸਬ-ਸਿਸਟਮ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

6.9 ਸਿੱਟਾ

ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ, ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਇਸ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਉਚਿਤ ਐਕਸਪੋਜਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋੜੀਂਦੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਡੇਟਾ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ, ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਆਦਿ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ। ਨਿਰਵਿਘਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਐਸ.ਡੀ.ਜੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੁਝਾਈ ਗਈ ਅਧਿਆਪਕ ਗਤੀਵਿਧੀ

ਟੀਚਾ – ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਏਗਾ। ਬੱਚੇ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰਾਹ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਲਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਠ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣ ਸੀ (ਉਸਦੀ ਮੋਂਟੇਸਰੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਸੀ) ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਤੇ ਚਿੜ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲਈ ਮੀਲ ਪੱਥਰਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਸੀ'। ਮਾਂ ਸ਼ੈਲਾ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ, 'ਮੈਂ ਵੀ ਇੰਨੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕੁਝ ਗ਼ਲਤ ਜਾਪਿਆ, ਉਹ ਇਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖ ਸਕੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਮਯਾ ਦੀ ਮਾਂ-ਸੈਂਡੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਉਸਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਮਯਾ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਅ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਕੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਮਾਡਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੈਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਲਕ੍ਰਮਿਕ ਉਮਰ ਨਿਉਰੋਲੋਜੀਕਲ ਉਪਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਵੀ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਇੰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੈਂਡੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਮਰਾਂ-ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੀਲ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਚਿੱਤਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਮਾਗ ਕਿਵੇਂ ਇਨਪੁਟ (ਉਤਸ਼ਾਹ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਟਪੁੱਟ (ਬੋਲੀ, ਅੰਦੋਲਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸਦੀ ਮਾਂ ਸ਼ੈਲਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਾਹ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਇਨਪੁੱਟ ਮਿਲੇਗਾ-ਉਤਸ਼ਾਹ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਸਟੇਜ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਦਸਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਾਰਾਹ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੈਲਾ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਵਧਣ' ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰਕ ਤਾਕਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੁੱਠ ਰੀਂਗਣ ਅਤੇ ਰੇਂਗਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਰੀਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਸਾਰਾਹ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਚਮਕਦਾਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ (ਉਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਧੰਨਵਾਦ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਬੇਦਖਲੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ)। ਉਦੋਂ ਤੋਂ, ਸਾਰਾਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਿਉਰੋਸਾਹਿੰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਰਹੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ।

ਅਧਿਆਇ 7

ਸਿੱਖਿਆ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

- ਅਧਿਆਪਨ –ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਮਝ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਕਾਰਡ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸ਼ਡਿਊਲ।
- ਐਨ. ਈ. ਪੀ., 2020 ਅਨੁਸਾਰ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ।
- ਮੁੱਖ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਲ ਬਣਾਉਣਾ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਨਤ ਕੋਰਸ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨਾ।

7.1 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

1. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲ/ਹੁਨਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ, ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਪੜਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ, ਗਣਿਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੋਚ ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗ੍ਰੇਡ ਵਿੱਚ ਰੱਟਾ ਲਾਉਣਾ, ਯਾਂਤਰਿਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਹੁਨਰਾਂ ਵੱਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜਨ, ਲਿਖਣ, ਬੋਲਣ, ਗਿਣਨ, ਗਣਿਤ, ਹਿਸਾਬ ਅਤੇ ਤਾਰਕਿਕ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ, ਰਚਨਾਤਮਕ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਬੁਨਿਆਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੀ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਬਹੁਤ ਅਸਾਨ, ਤੇਜ਼, ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ, ਵਧੇਰੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸਾਰੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

2. ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੀ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜਣ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਂਹ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਹਿਸਾਬ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ/ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਸਮਝ ਦੇ ਬੋਝ ਨਾਲ ਡਰ ਅਤੇ ਭੈਅ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰੰਤਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗ੍ਰੇਡ ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

3. ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਕਲਾਸ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਦੇ

ਹਨ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹੋਰ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਕ ਨਿੱਘਾ, ਸੰਮਲਿਤ ਸਿੱਖਣ, ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਨਾਉ, ਚਿੰਤਾ ਜਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

- ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰੇ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝੇ।
- ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣੇ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿੱਖਦਾ ਰਹੇ।
- ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਸਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਜੋਂ ਦੇਖੇ।
- ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਨਜ਼ਰੀਏ/ਹਕੀਕਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
- ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ।
- ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵਜੋਂ ਲਾਭਕਾਰੀ ਕੰਮ, ਇੱਕ ਉਤਪਾਦਕ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਹੱਥੀ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰੇ।
- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਢਾਂਚੇ, ਨੀਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੇ। (ਐਨ.ਸੀ.ਐਫ. 2005)

4. ਗਿਆਨ ਉਸਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ: ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਲ ਭਰ ਬੱਚੇ ਢੁੱਕਵਾਂ ਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ, ਨਿੱਜੀ ਗੁਣਾਂ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਵੱਧਣ। ਅਧਿਆਪਕ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਸੀ ਤਾਲ-ਮੇਲ, ਖੇਡ ਵਿਧੀ, ਛੋਟੀਆਂ ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਹੱਥੀ ਸਿੱਖਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਏ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇ।

5. ਰਚਨਾਤਮਕ ਕਲਾ ਸਰੂਪ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਣਾਉਣਾ: ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ

ਅਧਿਆਪਕ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਹਰ ਕੰਮ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿੱਘਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਕਰਾਤਮਕ ਜਾਂ ਨਕਰਾਤਮਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਨਕਰਾਤਮਕ ਰੱਵਈਆ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੜਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ/ਵਿਗਾੜ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਖੁੱਦ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਵਹਾਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਮਾਹੌਲ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਜਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਰੀ ਜਰੂਰੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਇਕਦਮ ਬਾਦ ਜਾਂ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

6. ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸਰੋਤ: ਸਕੂਲੀ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਹ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸਰੋਤ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੰਝ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜਾਂ ਨਕਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਬਣਦੇ ਹਨ।

7. ਸਲਾਹਕਾਰ: ਸਲਾਹਕਾਰ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਹੋਰ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਕਿੱਤੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਉਪਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜਾਂ ਨਕਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਲਾਹਕਾਰ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੇਣਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਢੰਗ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਲਾਹਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਫ਼ਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

8. ਕਾਊਂਸਲਰ ਜਾਂ ਸਲਾਹਕਾਰ : ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਭੂਮਿਕਾ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਿੱਥ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰਾ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪੜਾਉ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਸਿੱਖਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੜਾਅ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਦਿੱਕਤਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਲਈ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਵ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਚਿੰਨ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ / ਦਿੱਕਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਕੂਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

7.2 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ :

ਜਿਵੇਂ ਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਨ. ਈ. ਪੀ. 2020 ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਉਪਰ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰਕ (ਭੌਤਿਕ) ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਾਖਰਤਾ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਵਿਕਾਸ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਯੋਗਿਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਢਾਚੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਤਾਬੱਧ/ਕੋਡੀਫਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਰੰਭਿਕ (ਪ੍ਰੀਪਰੇਟਰੀ), ਮਿਡਲ ਤੇ ਮਾਧਮਿਕ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਉਮਰ ਤੇ ਗਤੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਭਿੰਨ ਵਿਦਿਅਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠੇ/ਹੱਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਜਿੱਠਣ ਸਮੇਂ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣ। ਇਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਵੇਰਵਾ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

1. ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਉਦੇਸ਼ (ਪਹਿਲਾ) :

ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ : ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਐਫ. ਵਾਈ. ਐਲ-1 ਤੋਂ ਐਫ.ਵਾਈ. ਐਲ 6 (ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲ ਪੱਧਰ 1 ਤੋਂ 6 ਉਮਰ ਗਰੁੱਪ 3 ਤੋਂ 9) ਤੱਕ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਿਹਤ, ਪੋਸ਼ਣ, ਸਫ਼ਾਈ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

2. ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਉਦੇਸ਼ (2) ਦੂਜਾ :

ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰਕ : ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਆਸਨ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫ਼ਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਆਰੰਭਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਮੌਖਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਂ ਛਾਂਪੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਾ ਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜਨਾ ਤੇ ਲਿੱਖਣ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪੜਨਾ ਸਿਖਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਰੰਭਿਕ ਪੜਾਅ ਤੇ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਪੜਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰੰਭਿਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ, ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੰਬੰਧ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਰੰਭਿਕ ਪੜਾਅ ਦੌਰਾਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲੀ/ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਿੰਦੀ/ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ/ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ/ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾ

3. ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਉਦੇਸ਼ 3 (ਤੀਜਾ) :

ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜਣਾ : ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਣਨਾ, ਬੋਲਣਾ, ਛੂਹ ਲੈਣਾ, ਪਕੜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੱਸਣਾ ਆਦਿ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਨੇੜੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਧਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਝ ਤੋਂ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਵਧੇਰੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ, ਹਿਸਾਬੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੁਆਰਾ ਭੌਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਅਸਰ ਦੁਆਰਾ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਰੰਭਿਕ ਜਾਂ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਧਿਐਨ ਵਰਗੇ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦੇ ਹਨ।

7.3 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

- ਬੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਜਾਂ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਜਿਆਦਾਤਰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਮੂਹਿਕ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਚੁਪ ਸੁੰਨ/ਦਰਸ਼ਕ।
- ਗਤੀਵਿਧੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਉ, ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਜਾਂ ਨਕਲ ਕਰਨਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮਸ਼ੀਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਟਾਸਕ-ਆਨ-ਟਾਈਮ ਭਾਵ ਡਿਊਟੀ ਘਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚੇ ਪੂਰੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਮੇਂ ਕਿਰਿਆਤਮਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ।
- ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਜਾਂ ਮਜ਼ੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਂ ਰੁੱਚੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਜੇਕਰ ਪੜਾਈ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਏ ਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜਾਉਣਾ- ਸਿਖਾਉਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ।

- ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸਮੇਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਜਾਂ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਟੈਸਟਿੰਗ ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਨ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਅਧਿਆਪਨ ਨਾਲ ਜੋੜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਬੱਚੇ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਗਣਿਤਿਕ/ਹਿਸਾਬੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਾਸਤਵਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਲਾਸ ਗਣਿਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਲਾਸ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਨਮਾਲਾ ਤੇ ਨੰਬਰ ਚਾਰਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਪੇਂਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਅਧਿਕਤਾ ਤੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

7.4 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਕਾਰਡ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕਰਨਾ :

ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਜੋ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਲਬਧ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਪ ਕੀਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ :

1. ਕਲਾਸਰੂਮ ਪ੍ਰਬੰਧਕ :

   ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤ ਦੀ ਥਾਂ, ਬੈਠਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਉਮਰ, ਯੋਗਤਾ, ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗਤੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ, ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਸਮੱਗਰੀ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਮਾਪਿਆਂ/ਸਮੁਦਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

2. ਕੁਝ-ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ :

   ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਨਮੂਨਾ ਕਾਰਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਟੀਚਾ, ਉਦੇਸ਼ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਯੋਗਤਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਕਾਰਡ ਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਹੋਵੇ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇ।

3. ਸੰਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ :

   ਹਰੇਕ ਯੋਗਤਾ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤਰੱਕੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਮਦਦ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਆਇ-6 (ਛੇ) ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਵੇਰਵੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਬੱਚੇ

ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ।

7.5 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ :

1. ਬੁਨਿਆਦੀ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰੱਥਾ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ :

   ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਧਰੀ, ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਿਆਪਕ ਈ.ਸੀ.ਸੀ. ਈ. ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਜਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਕੂਲੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਰਫ਼ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਰਸਮੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਸਭ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਸੂਤਰ ਜਾਂ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਗਤੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

2. ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ/ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤ ਸਕਤਾ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਨਿਯਮਤ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਿਵਸਥਿਤ ਨਾ ਹੋਣਾ :

   ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਾਜ-ਸਤਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਅਸਲ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਆਦਿ ਦਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਾਰਿਆਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਅਕਸਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਢੰਗਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਰਿਫਰੈਸ਼ਰ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਅਤੇ ਸਾਈਟ ਤੇ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਦੇ ਹੋਰ ਰੂਪਾਂ ਨਾਲ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਅਨੁਸਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਚਲਾ ਰਹੇ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਸਲਿਆਂ/ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਜਾਂ ਘੱਟ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਹੈ।

3. ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ-ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਐਨ.ਸੀ.ਆਰ.ਟੀ. ਨੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਨਿਸ਼ਠਾ (ਸਕੂਲ ਮੁਖੀਆ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਉਨਤੀ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ) ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਗਸਤ 2019 ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ (ਹੁਣ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ) ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਇੱਕ ਸਡਿਊਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਅਧਿਐਨ, ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਸਾਰੇ ਸਾਡਿਉਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਜਾਂ ਅੰਕਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ

ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਠਾ ਦੀ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਸਮੱਸਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

4. ਨਿਸ਼ਠਾ ਮਾਡਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਪੜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਪੈਕੇਜ਼ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਪੈਕੇਜ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਮਾਡੀਉਲ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ	ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ	ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ	ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਤੇ ਹੱਲ ਕੱਢਣਾ
ਸਮਾਜਿਕ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗੁਣ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਜਾਂ ਮੁੱਲ	ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੰਖਿਆ	ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ	ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੀ ਆਰ ਸੀ/ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਪਤੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ।	ਕਲਾ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਲਾਈ ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਖੇਡ ਅਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪਹੁੰਚ	ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਵਧਾਉਣਾ	

ਇਹਨਾਂ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਡੀਉਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ/ਆਨਲਾਈਨ ਤਰੀਕਾ/ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਮੋਡ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਏ ਸਿੱਖਲਾਈ ਦੇ ਆਨਲਾਇਨ ਮੋਡ/ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਅੰਤਰਕਿਰਿਆਤਮਕ (interactive) ਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

ਐਨ. ਈ. ਪੀ 2020 ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਨੁਸਾਰ ਐਫ.ਐਲ. ਐਨ. ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਔਸਤਨ, ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਸ਼ਨਾ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖਲਾਈ ਉਪਰੋਕਤ ਦਿੱਤੇ ਸੁਝਾਅ ਵਾਲੇ ਸਡਿਉਲਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਿਖਲਾਈ ਸੱਤ ਦਿਨ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਆਨਲਾਇਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਮਾਡੀਉਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਐਲ. ਐਨ. ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਜਰੂਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸੰਮਲਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਹਰ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਤੋਂ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਾਰੀ ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਘੱਟ ਲਾਗਤ ਵਾਲੀ ਨਵੀਨਤਾਦਾਰੀ ਟੀ.ਐਲ. ਐਸ. (ਟੀਚਿੰਗ ਲਰਨਿੰਗ ਮੈਟੀਰੀਅਲ) ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਸਤਰ ਤੇ ਐਸ.ਸੀ.ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਐਸ. ਦੁਆਰਾ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਖਲਾਈ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸਾਥੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਅਧਿਐਨ ਸਮੂਹ (ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਲਰਨਿੰਗ ਕਮਿਊਨਿਟੀਜ਼) ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕਲਸਟਰ (ਸਮੂਹ)/ਬਲਾਕ ਸਤਰ ਤੇ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਕਲਾਸ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਤਰ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਹਾਰਤਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸੰਮੇਲਨ (ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ) ਅਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

7.6 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਲ ਬਣਾਉਣਾ :

- ਡੀ. ਆਈ. ਈ. ਟੀ. ਐਸ., ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਐਸ. ਸਕੂਲੀ ਮੁੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਫੈਕਲਟੀ ਦੇ ਮੈਬਰਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ 10 ਮਾਡਿਊਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਸਲਾਹਕਾਰ ਲਈ 7 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁਖ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਮੋਡ ਰਾਹੀਂ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣਗੇ ਜਾਂ ਦਿਕਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਆਨਲਾਈਨ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਗੇ।
- 50 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ 6KRPS 6 ਕੇ. ਆਰ.ਪੀ. ਐਸ. ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਲਈ ਸਰਵੋਤਮ ਅਨੁਪਾਤ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਫ.ਐਲ. ਐਨ. ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਹੱਥੀਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਵੇਗੀ।
- ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫੈਕਲਟੀ ਮੈਬਰਾਂ ਅਤੇ ਡੀ.ਆਈ.ਈ.ਟੀ. ਫੈਕਲਟੀ ਮੈਬਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸਤਰ ਤੇ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਮੁਖ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਨੂੰ 7 ਦਿਨਾਂ ਮਿਆਦ ਲਈ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਮਡਿਊਲ, ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਕਿਟ ਸਮੇਤ ਰੰਗੀਨ ਖਿਡੌਣੇ, ਆਡਿਉ-ਵਿਡਿਉ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂਲ, ਓ ਆਰ. ਆਫ. ਟੂਲ, ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ, ਡਰਾਇੰਗ ਸ਼ੀਟਾਂ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ ਹੋਰ ਸਹਾਇਕ ਸਮੱਗਰੀ ਜਿਵੇਂ ਹੈਂਡਆਉਟਸ ਤੇ ਵੀਡਿਉ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸਿੱਖਿਆ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਮਗੱਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ (ਹੈਂਡਬੁਕ) ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

7. 7 ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਗੀ ਕੋਰਸ/ਅਡਵਾਂਸ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ

(ਖਿਡੌਣੇ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਮੁਲਾਂਕਣ, ਕਲਾਸਰੂਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਆਦਿ)

- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਲਈ ਹੁਣ ਤੋਂ 2-3 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਐਸ. ਦੁਆਰਾ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਥੋੜੇ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ਗੀ ਕੋਰਸ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਕੋਰਸ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਿੱਖਿਅਕ, ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- ਇਹ ਕੋਰਸ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਅਤੇ ਆਨਲਾਈਨ/ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਮੋਡ/ਬਲੇਂਡ ਮੋਡ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਕੁਝ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੋਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਹ ਹਨ-ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਤਰ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਖਰਤਾ ਤੇ ਸੰਖਿਆ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਖਿਡੌਣਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਜੋ ਕਿ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਡੌਣੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਂ ਢੰਗ ਨੂੰ ਬਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ਇਹ ਕੋਰਸ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ ਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਰਵੱਈਏ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਨ ਸਰਵਿਸ ਟੀਚਰ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਤਰ 'ਤੇ ਸਿਖਆਰਥੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਇਹ ਰਵਈਏ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੂਰਵ-ਸੇਵਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੰਬੋਧਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨਪੜ੍ਹ ਮਾਪਿਆਂ ਵਾਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਇੰਨਾ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਬੱਚੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿਖਾਈ ਗਈ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਇੰਨੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮੀਦ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ-ਸਿਖਾਉਣਾ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਆਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲੋਂ ਘਟੀਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਲਈ ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਗ਼ਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

7.8 ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ (ਘੱਟ ਲਾਗਤ ਵਾਲੇ ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ. ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ, ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਆਦਿ)

ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 3-9 ਸਾਲ ਦੇ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਝਾਉਣ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਿਡੌਣੇ, ਕਿਟ, ਈ. ਸੀ. ਸੀ. ਈ. ਕਿਟ, ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਕਿਟ, ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ, ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਆਦਿ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਾਡਲ ਵਜੋ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. ਟੀ. ਐਸ. ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਤਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਲਾਕ ਸਤਰ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ/ ਗੱਲਬਾਤ ਚਾਰਟ	ਅਖ਼ਬਾਰ ਜਾਂ ਰਸਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਤਸਵੀਰਾਂ	ਤੁਕਾਂਤ ਦੀ ਕਿਤਾਬ/ਤੁਕਾਂਤ ਵਾਲੇ ਪੋਸਟਰ	ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਸਕ
ਵਰਨ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਚਾਰਟ	ਮਿਸ਼ਰਨ ਅਭਿਲਾਸ ਲਈ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦਾ ਪੈਟਰਨ	ਵਿੰਗੋ ਸਥਿਤ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦਾ ਪੈਟਰਨ ਤੇ ਡਾਈਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ	ਸਿੱਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਤੁਕਾਂਤ
ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ	ਰੰਗ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਲਈ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਡਰਾਇੰਗ ਸ਼ੀਟ		ਰੰਗੀਨ ਪੈਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰੇਯੋਨ

7.9 ਕਲਾਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ : ਹਰ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮ/ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ

- ਤਰਜੀਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ/ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਹੁਭਾਸ਼ਾਈ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਕਲਾਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਸੰਪੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ।
- ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ (ਆਜ ਕੀ ਬਾਤ) ਵਰਗੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਘਰ ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਪੁਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤੇ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜਨ ਲਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਤੱਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ ਖਾਸ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਣਾ, ਜੇਕਰ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਮਝ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਗਣਿਤਿਕ ਜਾਂ ਹਿਸਾਬੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੇਣਾ।

- ਰਸਮੀ ਗਣਿਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਜਿਵੇਂ – ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਚਿੰਨ ਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਆਦਿ।
- ਸਾਧਾਰਨ, ਦੋਸਤਾਨਾਂ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਜੇਕਰ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਣਿਤਿਕ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ :

ਲਕਸ਼ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ – ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰਕ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਹਾਦਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਏਗਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਪੁਛੇਗਾ। .

ਕਲਾਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੌਰਾਨ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ...

- ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਲਈ ਇੱਕ ਰੋਜਾਨਾ ਸਮਰਪਿਤ ਸਲਾਟ- ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ 90 ਮਿਨਟ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਲਈ 60 ਮਿਨਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਪਲਬਧ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ, ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਹੋਰ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਕਰੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰੇ। ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਾਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈਵਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ।
- ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਕੰਧਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪੋਸਟਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਭਰਪੂਰ ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਚੰਗੀ ਗੁਣਵਤਾ ਵਾਲੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਹੱਈਆਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ/ ਕਰਾਉਣਾ। ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕੇ ਜਾਂ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਹੇਰਾ-ਫੇਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਜਿਵੇਂ –ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਖੇਤਰ, ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਖੇਤਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਖੇਡ, ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਹੁਨਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।
- ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਇ 8

ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ/ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡਿਊਲ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

- ਕਲਾਸ 1 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ: ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ਗ੍ਰੇਡ (ਐਨ. ਈ. ਪੀ. 2020) ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਪਹੁੰਚ।
- ਐਨ.ਸੀ.ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਐਸ.ਪੀ. ਐਮ. ਮੋਡੀਊਲ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।

8.1 ਕਲਾਸ 1 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ :

1. ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਲੋੜ: ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਵਿੱਚ ਗੁਣਵਤਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ 'ਪਰਿਵਰਤਨ' ਅਤੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮਾਪ ਸਕੂਲ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਲਈ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ (ਯੂ.ਨੀ.ਆਈ.ਸੀ.ਈ.ਐਫ. 2016) ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਾ ਜੋ ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਉਸ ਕੋਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਘੱਟ ਹੁਨਰ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸਕੂਲ (IBID) ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਲ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ, ਬੋਧਾਤਮਕ, ਮਨੋਪ੍ਰੇਰਣਾ (ਸਾਈਕੋ ਮੋਟਰ) ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

2. ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਢਾਂਚਾ: ਈ. ਐਫ. ਐ. ਗਲੋਬਲ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰਿਪੋਰਟ (2007) ਖੋਜ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਪੰਜ ਵੱਖਰੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਪਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਿੱਖਣ/ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਆਮ ਗਿਆਨ। "ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਨੁਸਾਰ", ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ (ਐਮ. ਡਬਲਿਉ. ਸੀ. ਡੀ.) ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁਡ ਕੇਅਰ ਐਂਡ ਐਜੁਕੇਸ਼ਨ (ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ.) ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਢਾਂਚਾ ਗਵਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀ. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰਿਤ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਖਾਸ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। (ਐਮ. ਡਬਲਿਉ. ਸੀ. ਡੀ. 201317) "ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤਕ ਨਿਰੰਤਰ ਬਦਲਾਵ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਰੂਰੀ ਹੁਨਰ ਅਤੇ

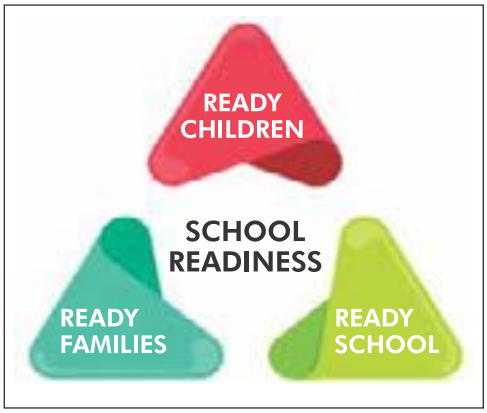

ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਮੰਦ/ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

3. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਤਿਆਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਲੈਣ ਲਈ (ਇੰਟਰਫੇਸ) ਜਰੂਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਤੋਂ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁਡ ਕੇਅਰ ਐਂਡ ਐਜੁਕੇਸ਼ਨ (ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ.) ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਬਦਲਾਵ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ (ਆਈ. ਬੀ.ਆਈ.ਡੀ.) ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈਂ।

4. “ਤਿਆਰੀ ਬੱਚੇ” ਪਹਿਲੂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ’ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਮਲਿਤ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ:

- ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੁਚਾਰੂ ਬਦਲਾਵ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ/ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਭਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬਹੁ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।
- ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਖਾਸ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਘਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਮਰਪਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ’ਤੇ ਜੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਪੜਨ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸ਼ਾਮਿਲ।
    - ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।
    - ਲਿਖਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ, ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਢੂੰਢਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।
    - ਨੰਬਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵ ਨੰਬਰ ਸੰਕਲਪ, ਵਰਗੀਕਰਨ, ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ, ਕ੍ਰਮਗਾਰ ਸੋਚ, ਲੜੀ, ਸਮੱਸਿਆ ਨਿਯਾਨ/ਹੱਲ ਅਤੇ ਤਰਕ (ਆਕਾਰ, ਰੰਗ) ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

5. ‘ਤਿਆਰ ਸਕੂਲ’ ਪਹਿਲੂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ’ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਿਰਵਿਘਨ ਬਦਲਾਵ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

- ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੌਕਾ ਵੀ।

- ਸਕੂਲ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਜਾਂ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।
- ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦਰਮਿਆਨ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਾੜਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਣਨੀਤੀਆਂ (ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠੇ ਸਿਖਲਾਈ, ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਜੋੜਣ ਵਾਲੇ ਵਿਕਲਪ) ਰਾਹੀਂ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਬਦਲਾਵ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਕੋਲ ਸਰੋਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਹੀ ਗੁਣਵਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਕਲਾਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਰਗੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜਰੂਰੀ ਸਪਲਾਈ ਜਿਵੇਂ ਉਮਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਅਧਿਆਪਨ, ਸਹਾਇਕ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਧਿਆਪਨ, ਸਿੱਖਿਆ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ।

6. 'ਤਿਆਰ ਪਰਿਵਾਰ' ਪਹਿਲੂ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆਰੰਭਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ।

- ਸਹਾਇਕ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਘਰ ਦਾ ਉਤੇਜਕ ਮਾਹੌਲ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜਾਰੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਕਤਵਰ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਪੂਰਵ ਸੂਚਕ ਹਨ। ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਘਰ ਆਧਾਰਿਤ/ਕੇਂਦਰ ਆਧਾਰਿਤ ਉਤੇਜਨਾ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਕੀਦੇ, ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਵਚਨਬਧਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।
- ਮਾਪਿਆਂ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ, ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ, ਗਾਉਣ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਨ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਜਾਂ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।

ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸਿੱਖਣ, ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਮਾਪਨ ਤੇ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ 'ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ' ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ, ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ' ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਵਰਪੱਖੀ ਜਾਂ ਬਹੁਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾਗਤ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਏ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਡੀ.ਓ.ਐਸ.ਈ.ਐਂਡ.ਐਲ. ਅਤੇ ਐਮ. ਓ. ਡਬਲਯੂ. ਸੀ.ਡੀ. ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਵ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿ-ਸਥਾਨ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ, ਐਮ. ਓ. ਈ. ਅਤੇ ਐਮ. ਓ. ਡਬਲਿਓ. ਸੀ. ਡੀ. ਵਲੋਂ 2017 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਏ ਬਦਲਾਵ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਸਥਾਪਨ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ/ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

8.2 ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡੀਊਲ ਜਮਾਤ 1 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ

ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡਿਊਲ (ਐਸ. ਪੀ. ਐਮ.) ਬੱਚੇ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਸਾਖਰਤਾ, ਪੂਰਵ-ਗਿਣਤੀ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਲਾਸ ਇੱਕ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 12 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ ਢੁੱਕਵਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਪਿਆ ਅਤੇ ਕੰਬੋਡੀਆ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵੇਗਿਤ ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਈ. ਸੀ. ਈ. ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਥੋਪੀਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਰੇ ਯੂਨੀਸੇਫ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਏ. ਐਸ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ, ਸਾਖਰਤਾ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੰਬੋਡਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਐਸ. ਆਰ.ਪੀ. ਦਖਲ ਅੰਦਾਜੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਰਸਮੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ :

- ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਤੀਜੇ: ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਤੀਜੇ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ/ਹੁਨਰ ਜਾਂ ਨਿਪੁੰਨ ਸੈਟਾ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਰਮਿਆਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ।
- ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ: ਕਲਾਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਲਿਤ ਜਾਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ-ਪੂਰਵ ਸਾਖਰਤਾ ਕੌਸ਼ਲ ਜਾਂ ਹੁਨਰ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ) ਪੂਰਵ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਹੁਨਰ ਜਾਂ ਕੌਸ਼ਲ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸੰਖਿਆ, ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾ) ਬੋਧਾਤਮਕ ਹੁਨਰ ਜਾਂ ਕੌਸ਼ਲ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਆਦਿ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਹੁਨਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁਨਰ ਆਦਿ।

- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ: ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ. ਅਤੇ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਸਕਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫੋਕਸ/ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸਦੇ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਪਾਠ ਇੱਕ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਨ: ਐਸ. ਪੀ. ਐਮ. ਲਈ ਖਾਸ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਤੇ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸ ਇਸਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕਲਾਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਾਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋੜਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਏਕੀਕਰਨ ਇੱਕ ਗ੍ਰੇਡ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫ਼ਾਇਦੇਮੰਦ ਰਹੇਗਾ।

ਐਨ. ਈ. ਪੀ. 2020 ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਗ੍ਰੇਡ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਾਖਿਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ।

ਕੁਆਲਿਟੀ ਈ.ਸੀ. ਸੀ. ਈ. ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਪੋਵਿਜ਼ਨਿੰਗ

- ਮਿਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਸਰਵ ਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਨੇ ਜਲਦੀ ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ 2030 ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਹਾਸਿਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਾਖਿਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ।
- ਇਸ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਬੱਚਾ ਇੱਕ "ਪੀਰਪਰੇਟਰੀ ਜਾਂ ਆਰੰਭਿਕ ਕਲਾਸ ਜਾਂ ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ (ਕਲਾਸ 1 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਯੋਗ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ।
- ਆਰੰਭਿਕ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕਿ ਬੋਧਾਤਮਕ, ਪ੍ਰਭਾਵਮਈ, ਮਨੋ-ਪ੍ਰੇਰਣਾ (ਸਾਇਕੋਮੀਟਰ) ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡਿਊਲ

- ਅਗਲੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਣਵਤਾ ਈ.ਸੀ.ਈ. ਦਾ ਵਿਆਪੀਕਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੇਡ ਇੱਕ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਾਖਿਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਪੈ ਜਾਣ।
- ਐਨ.ਈ.ਪੀ. ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੁਝਾਅ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਤੰਤਰ "ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡੀਊਲ (ਐਸ. ਪੀ. ਐਮ.) ਹੈ।
- ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਗ੍ਰੇਡ ਇੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਖੇਡ ਆਧਾਰਿਤ ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡੀਊਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਨਮਾਲਾ, ਧੁਨੀਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਐਨ. ਸੀ. ਆਰ. ਟੀ ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀ. ਆਰ. ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਐਨ. ਈ. ਪੀ. 2020 ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਬੱਚਾ ਆਰੰਭਿਕ ਕਲਾਸ ਜਾਂ ਬਾਲ-ਵਾਟਿਕਾ (ਕਲਾਸ 1 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਆਂਗਨਵਾੜੀਆਂ/ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ/ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, ਅਧਿਆਪਨ, ਸਿਖਲਾਈ ਸਮਗੱਰੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਮਰੇ (ਏ. ਸੀ. ਆਰ.) ਟਾਯਲੇਟ ਜਾਂ ਪਖਾਨਾ, ਪੀਣ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਚਕਦਾਰ ਬਹੁਪੱਖੀ, ਬਹੁਪੱਧਰੀ, ਖੇਡਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ, ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ, ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਸਿਖਲਾਈ, ਵਰਨਮਾਲਾ, ਭਾਸ਼ਾ, ਸੰਖਿਆ, ਗਿਣਤੀ, ਰੰਗ, ਆਕਾਰ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਖੇਡਾਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਣਾ, ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣਾ, ਰੰਗ ਭਰਨੇ ਤੇ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕਲਾ, ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ, ਡਰਾਮਾ, ਕਠਪੁਤਲੀ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਰੱਥਾ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ, ਚੰਗਾ ਸੁਭਾਅ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਫ਼ਾਈ, ਟੀਮ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਰੰਭਕ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਐਨ.ਸੀ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ, ਖੇਡ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੋਧਾਤਮਕ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ, ਮਨੋ-ਪ੍ਰੇਰਣਾ (ਸਾਇਕੋ ਮੋਟਰ) ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮੋਡੀਊਲ :

ਐਨ.ਈ.ਪੀ. ਨੇ 3 ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਖੇਡ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਕੂਲੀ ਮਾਡੀਊਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅੰਤਰਿਮ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਐਨ.ਸੀ. ਆਰ. ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰੇਡ ਇੱਕ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਉਮੀਦ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਵਰਕਬੁੱਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਧੁਨੀ, ਸ਼ਬਦਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਨੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ 'ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮਾਡੀਊਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡ ਆਧਾਰਿਤ 'ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮਾਡੀਊਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ :

1. ਵਿਭਿੰਨ ਸੈਟਿੰਗ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
2. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ਾਖਰਤਾ ਤੇ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਂਹ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
3. ਕਲਾਸ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਸੁਚਾਰੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ/ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪਰਿਚਿਤ ਜਾਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਾ।

ਮਾਡੀਊਲ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ :

ਮਾਡੀਊਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ 12 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹਿਦਾਇਤ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸਾਖਰਤਾ, ਪੂਰਵ ਸੰਖਿਆ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੌਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਵਿਆਪਕ ਲਕਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਟੀਚਿਆਂ, ਮੁੱਖ ਕੌਸਲਾਂ

ਜਾਂ ਹੁਨਰਾਂ, ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੰਕਲਪ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਤੇ ਸਿਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸ ਅਨੰਦਮਈ, ਅਰਥਪੂਰਨ ਤੇ ਖੇਡ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਨੁਭਵ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਬੰਧ ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜਰੂਰੀ ਤੱਤ ਹਨ –

- ਖੇਡ: ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਣਾ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਖੇਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਖਿਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ: ਕਿਸ਼ੋਰ, ਹਾਣੀ, ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਸਿਬਲਿੰਗ (ਭੈਣ-ਭਰਾ) ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਨਿਖੜ ਅੰਗ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹਾਣੀ, ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਬਾਲਗ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸਿੱਖਣ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਵਾਤਾਵਰਨ: ਬੱਚੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਕੇ, ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ, ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸਧਾਰਨੀਕਰਨ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਉਮਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਕਲਾ, ਪ੍ਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ ਬੀ

ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਹਿਲੂ

ਅਧਿਆਇ 9

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ : ਪੱਖ ਤੇ ਪਹੁੰਚ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

- ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ
- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼
- ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਰਚਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ
- ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜਿਵੇਂ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ-ਮਿਸ਼ਨ, ਸ਼ਟੇਰਿਹਾ ਕਮੇਟੀ, ਹਾਜ਼ਰੀ ਮਿਸ਼ਨ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ, ਬਲਾਕ/ਕਲਸਟਰ ਸ੍ਰੋਤ ਕੇਂਦਰ, ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਆਦਿ।
- ਰੀਲੀਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਰਿਕਿਆ, ਖਾਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ
- ਐਫ.ਐਲ. ਐਨ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਅੰਸ਼ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ

9.1 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ : ਸੰਦਰਭ

ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਐਨ.ਈ.ਪੀ. 2020 ਦੁਆਰਾ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਯੋਜਨਾਵੱਧ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਜਤਨ ਪੂਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਤਰਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿਚ ਇਹ ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਕਲਪੀ ਸਮਝ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਿਖਲਾ, ਖੇਡ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁੱਢਲੀ ਗ੍ਰੇਡ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਵੇਗੀ।

ਜਿਵੇਂ ਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ 'ਆਤਮਾ ਨਿਰਭਰ ਭਾਰਤ' ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਰ ਬੱਚਾ 2026-27 ਤੱਕ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਕੌਸ਼ਲ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਵੇ।

9.2 ਵਿਜ਼ਨ

ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮੱਰਥ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। 2026-27 ਤੱਕ ਹਰ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿੱਖਣ ਯੋਗਤਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਿੱਖਲਾਈ ਸੰਪੂਰਨ, ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ, ਸੰਮਲਿਤ, ਆਨੰਦਰਦਾਇਕ ਅਤੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ 3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੱਕ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰੇਗਾ।

ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਮਾਹੌਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨ ਪਿਛੋਕੜ, ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਦਮਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਐਨ.ਈ.ਪੀ. 2020 ਵਿਚ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

9.3 ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮੰਤਵ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ 2026-27 ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਵਿਚ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣ।

ਐਨ.ਈ.ਪੀ. ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ :

- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰੇਰਿਤ, ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਬਣਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਹਨ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਖਿਆ, ਮਾਪ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਇਸ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਦੀ ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੱਸਿਆ ਹਲ ਕਰ ਸਕਣ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ/ਘਰ/ਮਾਤਰ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੰਤਾ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਧਿਆਪਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਣਾ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਅਦਾਕਮਿਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨੀਂਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ।
- ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ, ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਕਾਰਜ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕਾਰਜ, ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ, ਰੋਲ ਪਲੇ, ਖੇਡਾਂ, ਮੌਖਿਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ, ਛੋਟੇ ਟੈਸਟਾਂ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ 'ਜਿਵੇਂ ਦੇ ਅਤੇ ਲਈ' ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਟਰੈਕਿੰਗ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਖੇਡ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ। ਇਸਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੋਜਾਨਾਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।

9.4 ਦਾਇਰਾ

ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ 3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਪ੍ਰੀ- ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਪ੍ਰੀ- ਸਕੂਲ ਪੜਾਅ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜੁੜਓ ਤੇ ਸੁਚਾਰੂ ਪਰਿਵਰਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਰਚਨਾ (ਖਾਕਾ) ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ.ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਛਤਰੀ(ਓਹਲਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ 3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.. ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ 3 ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗ੍ਰੇਡ 1 ਵਿੱਚ ਸੁਚਾਰੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਈ.ਸੀ.ਈ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਢਾਂਚਾ ਜੋ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਈ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਂਗਨਬਾੜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਦੋਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਫਰੇਮਵਰਕ (ਢਾਂਚੇ) ਵਿਚ ਲਚਕਦਾਰ, ਬਹੁ-ਪੱਖੀ, ਬਹੁ-ਪੱਧਰੀ, ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ, ਗਤੀਵਿਧੀ-ਆਧਾਰਿਤ, ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਆਧਾਰਿਤ, ਵਰਨਮਾਲਾ, ਭਾਸ਼ਾ, ਸੰਖਿਆ, ਗਿਣਤੀ, ਰੰਗ, ਆਕਾਰ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਖੇਡਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ, ਤਰਕਪੂਰਨ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਹਲ ਕਰਨਾ, ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਪੇਟਿੰਗ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਲਾ, ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ, ਨਾਟਕ, ਕਠਪੁਤਲੀ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਹਰਕਤ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ, ਸੰਵੇਦਸ਼ੀਲਤਾ, ਚੰਗਾ ਵਿਹਾਰ, ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਨਿੱਜੀ ਤੇ ਜਨਤਕ ਸਫ਼ਾਈ, ਸਮੂਹਕ ਕੰਮ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਸਕੂਲ ਤਿਆਰੀ ਮਾਡਿਊਲ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿਖੱੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਢਾਂਚਾ. ਹਰੇਕ-ਵਰਗ ਵਿਚ ਮਾਪਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਾਰ ਕੋਡਬੱਧ ਸਿੱਖਿਆ ਨਤੀਜੇ, ਵੱਖ –ਵੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪਹੁੰਚ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ- ਆਫ ਲਾਈਨ ਅਤੇ ਆਨ-ਲਾਇਨ ਦੋਵੇਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ, ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਆਈ.ਟੀ. ਆਧਾਰਿਤ ਟਰੈਕਿੰਗ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ।

9.5 ਈ.ਸੀ.ਸੀ.. ਦੇ ਭਾਗ ਵਜੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ, ਰੁਝੇ ਹੋਏ ਪਾਰਕ ਤੇ ਲੇਖਕ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਯੋਗ ਹੋਣ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ, ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣ। ਉਹ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਲਿਖਣਾ।

ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਮਾਜਕ. ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਬੋਧਾਤਮਕ ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ, ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਸਮੁੱਖ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ- 'ਦੇਖਭਾਲ' ਅਤੇ 'ਸਿੱਖਿਆ' ਦੇਖਭਾਲ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਹੀ ਪੋਸ਼ਣ, ਟੀਕਾਕਰਨ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਾਖੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਹੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਕੂਲਾਂ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਬਚਪਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ 3 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜਮਾਤਾਂ ਤੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ (ਹਿਸਾਬ) ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਬੋਧਾਤਮਕ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਇੱਥੋਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਚਿੱਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਮਾਤ 3 ਤੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ, ਗਣਿਤ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਨਿਆਤੀ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਉੱਚ ਸਵੈ-ਮਾਨ, ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ-ਬਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ (ਮੁੱਢਲੇ) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਰਵਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਦਾ ਹੁਨਰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ, ਤਰਨ ਕਰਨ, ਸਰਗਰਮ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਖੁਸ਼, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਭਰਪੂਪਰ, ਸੋਚ ਭਰਪੂਰ, ਸਿੱਖਿਅਕ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹੁਨਰ ਤੇ ਸੰਖਿਆ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਣ।

9.6 ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਰਚਨਾ

ਮਿਸ਼ਸ਼ਨ ਲਈ ਪੰਜ-ਪੱਧਰੀ ਢਾਂਚਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ, ਰਾਜ ਪੱਧਰ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ, ਬਲੋਕ ਪੱਧਰ ,ਸਕੂਲ ਦੇ ਪੱਧਰ ਹੇਠਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ-

9.7 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਲੇਗਾ। ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗ ਕਰਨ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ:

1. ਐਨ.ਈ.ਪੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਟੀਚਿਆਂ, ਨਤੀਜਿਆਂ, ਮੀਲ-ਪੱਧਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿਚ 2026-27 ਤੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰਣਨੀਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ ਅਤੇ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

2. ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।

3. ਸਾਧਾਰਨ ਮਾਪਣਯੋਗ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਗ੍ਰੇਡ-ਅਨੁਸਾਰ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਮੁਹਾਰਤ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਟੂਲ-ਕਿੱਚ(ਮਾਪਣ ਯੰਤਰ) ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।

4. ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਸਥੀਤਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿੰਭਿਨਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅੰਤਰਾਂ, ਸੰਭਾਵਿਤ ਕਾਰਨਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾ, ਜਿਲ੍ਹਾ, ਬਲਾਕ ਤੇ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮਿਸ਼ਨ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ।

5. ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਅਤੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਸ਼ੁਭਵ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਵੀਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।

6. ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ।

7. ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ, ਜਿਲਾ, ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਤੀਵਰ ਜਾਗਰੁਕਤਾ ਅਭਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।

8. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਈ.ਟੀ. ਆਧਾਰਿਤ ਤਗੜਾ/ਸਮਾਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਿਲ੍ਹਾਦਾਰ, ਸਕੂਲ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਰਗ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

9. ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੰਤਰਾਲੇ/ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਭਾਗ, ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਸਰਕਾਰ, ਨਿਪੁੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਕੇ ਸਮਾਨ ਮੰਚ ਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।

10. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਜਾ ਲਈ ਆਈ.ਟੀ.ਈ. ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਧਾਨ/ਐਮ.ਆਈ.ਐਸ. । ਈ ਗਵਰਨੈਂਸ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।

11. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ-ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਰਵੋਤਮ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ।

9.8 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਟੀਅਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਟੀਅਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਢਾਂਚਾ (ਐਸ.ਈ.ਐਡ.ਐਲ) ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਐਮ.ਓ.ਡਬਲੀਓ.ਸੀ.ਡੀ. ਕਬਾਇਲੀ ਮਾਮਲੀਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ, ਸਿਹਤ ਮੰਤਕਰਾਲੇ, ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ, ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਐਨ.ਆਈ. ਈ.ਪੀ.ਏ. ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਅਤੇ ਨਾਮਜਦ ਮਾਹਿਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਐਨ.ਜੀ.ਓ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੰਤਰ-ਵਿਗਿਆਨ, ਬਾਲ-ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ।

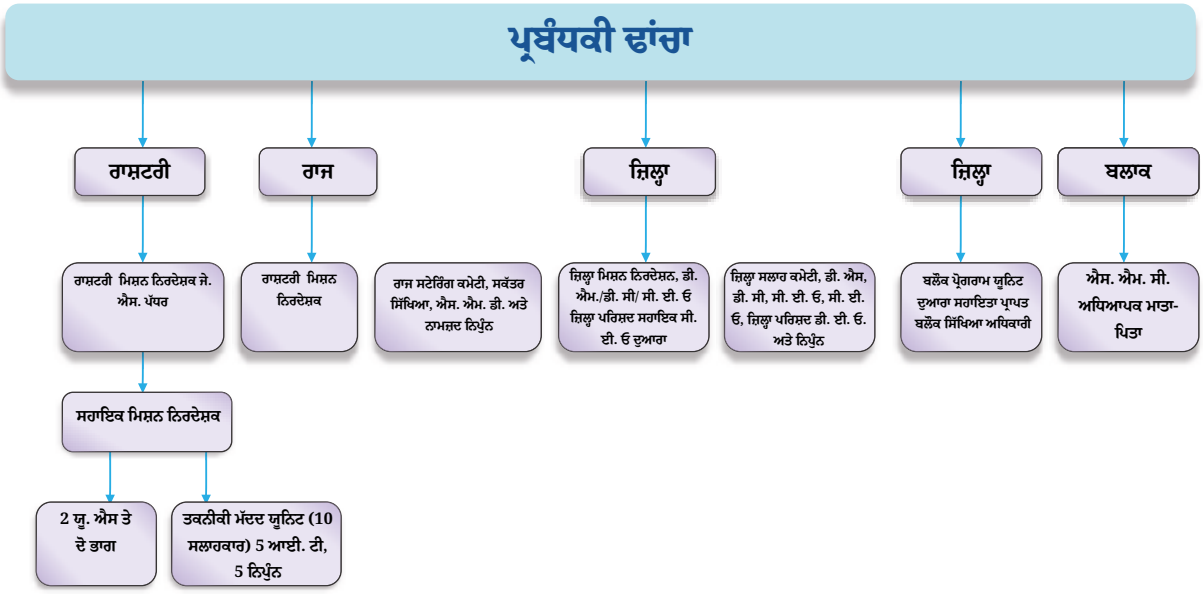

9.9 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ: ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਢਾਂਚਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਇਕਾਈ	ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਿਕ ਮੁਖੀ	ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ਟੀਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ	ਸਕੱਤਰ ਐਸ. ਈ. ਐਡ. ਐਲ	ਨੀਤੀ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।
ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬੋਰਡ	ਸਕੱਤਰ ਐਸ. ਈ. ਐਡ. ਐਲ	ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ। ਬਜਟ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ।
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਐਸ. ਈ. ਐਡ. ਐਲ	ਮੁੱਲ ਨਿਰਧਾਰਨ, ਮੁਲਾਂਕਣ, ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ, ਰਾਜ, ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜੀ।
ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ	ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ	ਜਰੂਰੀ ਤਕਨੀਕੀ ਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
ਐਨ. ਆਈ. ਈ. ਪੀ. ਏ.	ਉੱਪ-ਕੁਲਪਤੀ	ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਓਰਿਤ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਅਗਵਾਈ ਵਿਕਾਸ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੇ ਨਤੀਜੇ, ਸਕੂਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ
ਪੀ. ਐਸ. ਯੂ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤ ਤਕਨੀਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

9.9.1 ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ: ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਟੇਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ (ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ.)

- ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
- 2026-27 ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ-ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟੀਚੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ।
- ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਲਾਨਾ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ।
- ਹਰ ਰਾਜ/ਯੂ.ਟੀ. ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰਜ-ਯੋਜਨਾਂ (ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ) ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅੰਤਰਾਲ (ਜਿਵੇਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਘਾਟ. ਅਸਾਮੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕ, ਜਨਸੰਖਿਆ, ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਦੇ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ- ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੰਬੰਧੀ) ਨੂੰ ਭਰਨਾ।
- ਪ੍ਰੋਗਰਾਮੇਟਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।

9.9.2 ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ- ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬੋਰਡ (ਪੀ. ਏ. ਬੀ.)

ਸਕੱਤਰ (ਐਸ. ਈ. ਐਂਡ. ਐੱਲ) ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਗਠਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਵਾਨਰਗੀ ਬੋਰਡ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਜ ਹੋਣਗੇ-

- ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਬਜਟ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ
- ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
- ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮੇਟਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ, ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਨੀ।
- ਹਰੇਕ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੱਤਰਾਂ/ਰਾਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਛਿਮਾਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨੀ।
- ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ/ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਾਂਝ।

9.9.3 ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ

- ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਟਰੈਕਿੰਗ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਮਿਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਮੇਂ ਅੰਕ ਲੋੜੀਂਦੇ ਟੀਚੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ।
- ਪ੍ਰਗਤੀ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਲਾਨਾ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.
- ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ।
- ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸ਼ਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਲੇਖਾ (ਬਜਟ) ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ।
- ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ-ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਗਰੇਡਿੰਗ ਲਈ ਵਿਧੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ਓਪਚਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਗਰਾਨੀ/ਨਿਰੀਖਣ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ।
- ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਾਣਾਉਣਾ।
- ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ।
- ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਈ. ਟੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ/ਵਿਭਾਗਾਂ, ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ, ਮਾਹਿਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਦਿ ਸਮੇਤ ਹਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਮੰਚ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।

- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਕਲੱਸਟਰ ਪੱਧਰ ਤੇ ਤੀਬਰ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ, ਮਾਪਿਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

9.9.4 ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ- ਸਹਾਇਕ ਮਿਸ਼ਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ

- ਉਪਰੋਕਤ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਟਰੈਕਿੰਗ, ਗੁਣਵੱਤਾ, ਪੈਸੇ ਦੀ ਉਪਲਬਧੀ, ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ –ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ।
- ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ-ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਪੂਰਣ-ਮੁਲਾਂਕਣ।
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ-ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ ਟੀ, ਐਨ. ਆਈ. ਈ. ਪੀ. ਏ, ਸੀ. ਬੀ. ਐੱਸ. ਈ. ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਆਦਿ।
- ਬਜਟ, ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ।
- ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ।
- ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਸਮਰਪਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਸਬੰਧੀ ਤਾਲਮੇਲ।
- ਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਦੀ ਕੰਮ।
- ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ।

9.9.5 ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਇਕਾਈ (ਯੂਨਿਟ) (ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ)

ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਯੂਨਿਟ (ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸਾਲਾਨਾ ਰਾਜ ਕਾਰਜ ਲਈ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਿਯੰਤਰ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ, ਆਧਾਰ ਦਾ ਨਮੂਨਾ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਆਦਿ।

ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ 10 ਸਲਾਹਕਾਰ ਹੋਣਗੇ। 5 ਸਲਾਹਕਾਰ ਆਈ. ਟੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ 5 ਸਬੰਧਤ ਖੇਤਰਾਂ (ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ-ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਪੱਖ, ਸਾਖਰਤਾ, ਗਣਿਤ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤ ਸੰਚਾਰ ਮਾਹਿਰ) ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਟੀਅਰਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਾਲ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਧੂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਲਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

- ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ 5 ਸਾਲਾ ਖਾਕਾ ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਖਾਕਾ ਬਣਾਉਣਾ। ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਲਾਗੂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
- ਰਾਸ਼ਟਰ ਪੱਧਰ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਾਜ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਲਈ ਕਾਰਜਯੋਗ ਟੀਚੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨੇ।
- ਸੂਚਿਤ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਦਾ ਸਮਾਂਬੱਧ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਤਕ ਸੰਚਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਵਿਗਿਆਪਨ ਫਿਲਮਾਂ, ਰੇਡਓ ਵਿਗਿਆਪਨ, ਓ. ਓ. ਐਚ. ਆਦਿ) ਲਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਆਈ. ਈ. ਸੀ. ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।

- ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ. ਸਰੋਤਾਂ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖਰੀਦ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ-ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ. ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗ੍ਰਾਟਾਂ ਦੇ ਬਜਟ, ਵੰਡ, ਉਪਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ।
- ਹਰੇਕ ਮਿਸ਼ਨ ਭਾਗ ਲਈ ਮੁੱਖ ਸਫਲਤਾ ਮੈਟਰਿਕਸ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਮਜ਼ਬੂਤ ਅੰਕੜੇ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖਾਕਾ, ਡੈਸ਼ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਖਾਕਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ।
- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾਕਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।

9.10 ਰਾਜ ਮਿਸ਼ਨ

ਮਿਸ਼ਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਰਾਜ/ਯੂ. ਟੀ. ਪੱਧਰ ਤੇ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਇੱਕ ਢੁੱਕਵੇਂ ਢਾਂਚੇ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਰਾਜ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖਵੇਂ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਰਾਜ ਸੰਚਾਲਨ ਕਮੇਟੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸਕੱਤਰ (ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ) ਕਰਨਗੇ। ਕਮੇਟੀ, ਰਾਜ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਾਜ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ- ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਤੇ ਰਾਜ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਇੱਕ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ/ਐਸ. ਪੀ. ਡੀ. ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਸਮਰਪਿਤ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਲਾਗੂ ਯੋਜਨਾ (ਏ. ਆਈ. ਪੀ।) ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ, ਰਾਜ ਦੇ ਏ. ਆਈ. ਪੀ. ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜੇਗਾ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੇਗਾ। ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਫਤਰ ਅਤੇ ਸਬਦ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡੇਗਾ। ਰਾਜ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕੀ, ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ। ਮਿਸ਼ਨ ਰਾਜ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ/ ਇੰਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਲਈ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਪੈਸਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਪਿਛਲੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿੱਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਹੁੰਚ, ਖੋਜ, ਵਕਾਲਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

9.10.1 ਰਾਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੂਨਿਟ (ਇਕਾਈ) ਦੇ ਕੰਮ

- ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ. ਲਈ ਕਾਰਜਯੋਗ ਟੀਚੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨੇ।

- ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਸਿੱਖਿਆ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕਾਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕਾ, ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਡਾਇਟ, ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ।
- ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ।
- ਪੜ੍ਹਣ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਵੀਨਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਪੜ੍ਹਨ ਆਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਚਿਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।
- ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਸਬੰਧੀ ਕੰਮ ਦੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਆਈ. ਟੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਧਾਨ/ਐਸ. ਆਈ. ਐਸ/ਈ. ਗਵਰਨੈਂਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਆਈ. ਈ. ਸੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸੰਚਾਰ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਭਾਈਚਾਰਾ, ਮਾਪਿਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰਾਹੀਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ, ਬਲਾਕਾਂ, ਕਲਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਸੰਖੇਪ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਣੇ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।
- ਅਧਿਆਪਕਾ ਸਿੱਖਣ ਸਾਮਰਕੀ (ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ) ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ (ਟੀ. ਪੀ. ਡੀ) ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ. ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਨਾਲ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸਾ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।
- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅੰਕੜੇ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ, ਰਾਜ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ. ਅੰਕੜੇ ਇੱਕਤਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ।
- ਰਾਜ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਨੂੰ ਅੰਕੜੇ ਆਧਾਰਿਤ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

9.11ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ – ਮਹਿਲਾ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ, ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਥਾਨਕ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰ ਆਦਿ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੁਲੈਕਟਰ/ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ/ਸੀ. ਈ. ਓ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ/ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸੀ. ਈ. ਓ/ਏ. ਈ. ਓ , ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ, ਡਾਇਟ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਹਤ ਅਫਸਰ, ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ, ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ, ਆਈ. ਲੀ. ਡੀ. ਐਸ, ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਥਾਨਕ, ਸਵੈ-ਸਾਸ਼ਨ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਦਿ

ਇਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਚਾਲਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਟਰੈਕਿੰਗ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜ ਉੱਚਿਤ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਤੇ ਸੁਝਾਈ ਗਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ-

- ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਟੀਅਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ/ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾਇਟ ਮੈਂਬਰ ਸਕੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੂਨਿਟ (ਇਕਾਈ) ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ ਦੇ ਨਾਲ ਡਾਇਟ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਨਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਖੋਜ, ਚੰਗੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਕਰਨ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰੱਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

9.11.1 ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਕੰਮ (ਕਾਰਜ)

- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ 1 ਸਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ (ਡੀ. ਏ. ਪੀ) ਬਣਾਉਣਾ।
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਰਵੇਖਣ ਲਈ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਛਪਾਈ ਭਰਪੂਰ ਸਮੱਗਰੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸੁਤੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ।
- ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਡਾਇਟ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ।
- ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਸਕੂਲ-ਮੁਖੀਆਂ, ਐਸ. ਐਮ. ਸੀ/ਐਸ.ਡੀ. ਐਮ. ਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ, ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਆਈ. ਟੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਧਾਨ/ ਐਸ. ਆਈ. ਐਸ/ ਈ ਗਵਰਨੈਂਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।
- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੀ. ਐਸ. ਯੂ ਨੂੰ ਅੰਕੜੇ ਆਧਾਰਿਤ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਨੁਸਾਰ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡ ਵੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਕਾਮਯਾਬੀ (ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕਾਂ (ਕੇ ਪੀ ਆਈਜ਼ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ)।
- ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਡਾਇਟ ਅਤੇ ਬਲਾਕ/ਕਲਸ਼ਟਰ ਸਟਾਫ਼ ਨਾਲ ਸਮੀਖਿਆ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਸਬੰਧੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

- ਨੁੱਕੜ ਨਾਟਕਾਂ (ਸਿਨੇਮਾ) ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਕਾਰਜਕਾਲ, ਸਮੂਹਿਕ ਐਲ. ਈ. ਡੀ ਵੈਨਾਂ, ਰੈਲੀਆਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਧ ਕਰਨਾ ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ/ਐਸ. ਐਚ. ਜੀ. ਆਦਿ ਨਾਲ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਆਉਟਰੀਚ ਕਾਰਜਕਾਲ ਕਰਨਗੇ।
- ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ (ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ) ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ (ਟੀ. ਪੀ. ਡੀ) ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿੰਨ੍ਹੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।
- ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਉੱਪ- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਸੰਸਥਾਗਤ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਰਣਨੀਤਿਕ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਈ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

9.12 ਬਲਾਕ/ਕਲੱਸਟਰ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰ

ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਬਲਾਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਅਕਤੀ/ਕਲੱਸਟਰ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਇਕਾਈ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜ ਬਲਾਕ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੂਨਿਟ (ਬੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ) ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੀ. ਪੀ ਐਮ. ਯੂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪੁਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲਾਮਬੰਦੀ, ਸਿਖਲਾਈ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਐਸ. ਐਮ. ਸੀ. ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਬੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਯੂ. ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਹਾਇਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲ/ ਪਿੰਡ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ/ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ- ਰਾਜ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲੱਸਟਰ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰ (ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਬਲਾਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੀ. ਪੀ. ਹੋਣ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ। ਆਰ. ਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ-

- ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
- ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ।
- ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (ਖੇਡ ਆਧਾਰਿਤ/ਕਲਾ-ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ/ਖੇਡ-ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ/ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ/ ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ/ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਆਧਾਰਿਤ/ਆਈ. ਸੀ. ਟੀ. ਏਕੀਕ੍ਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਆਦਿ)
- ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟੀ. ਐਨ. ਐਮ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸਕੂਲੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖਰਚ ਜਾਂ ਘੱਟ ਲਾਗਤ (ਖਰਚ) ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਹਾਇਤਾ/ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ।
- ਆਈ. ਸੀ. ਟੀ. ਦੀ ਕੁਸ਼ਲ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਆਈ. ਸੀ. ਟੀ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਆਈ. ਸੀ. ਟੀ ਸਾਜੋ-ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨਾ।

- ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸੀ. ਡਬਲਿਊ. ਐਸ. ਐਨ. ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ 50 ਘੰਟੇ ਸੀ. ਪੀ ਡੀ. ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, ਸਰਕੂਲਰ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਦਿ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸਕੂਲ ਦੁਆਰਾ ਉਸਾਰੂ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ/ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸਕੂਲ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਸਕੂਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੇ. ਪੀ. ਆਈ. ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਅਤੇ ਠੀਕ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ/ਸੀ. ਆਰ ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ / ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤੇ ਠੀਕ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।

ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ/ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਪ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸ਼ਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਲਈ ਐਪ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

9.13 ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਭਾਗੀਦਾਰੀ

ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਐਸ. ਐਮ. ਸੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਡ ਅਨੁਸਾਰ/ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ, ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰੇਗੀ।

9.14 ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

9.14.1 ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਲਈ 5 ਸਾਲ ਦਾ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ (ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ, ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਮੇਤ) ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸਾਲਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਖਾਕਾ (2021-26) ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

9.14.2 ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲਤਾਪੂਰਵਕ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਭਰਤੀ, ਤਬਾਦਲਿਆਂ, ਨਿਯਮਤ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ/ਈ-ਗਵਰਨੈਂਸ ਅਤੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਸਮੇਤ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

9.14.3 ਤਬਦੀਲੀ (ਕਨਵਰਜੈਂਸ)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਰੋਤਾਂ/ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਕਨਵਰਜੈਂਸ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸ਼ਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੰਤਰਾਲੇ/ਵਿਭਾਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਬਾਇਲੀ ਮਾਮਲੇ, ਨੌਜਵਾਨ ਮਾਮਲੇ, ਖੇਡ, ਵਿਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ, ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਬਾਲ-ਵਿਕਾਸ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਭਲਾਈ, ਪੰਚਾਇਤੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿਧੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

9.14.4 ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ-ਸ਼ਾਸ਼ਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਪਛਾਨਣ ਅਤੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਧਾਰ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਕਾਦਮਿਕ, ਸਰੋਤ ਵਿਭਾਗ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ, ਆਰ. ਆਈ. ਈ, ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ., ਡਾਇਟ ਆਦਿ ਜੋ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਹੇਠ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਗੀਆਂ –

- ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ
- ਗ੍ਰੇਡ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਦਰਭੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ।
- ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸ਼ਡਿਊਲ (ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ।
- ਐਸ. ਐਸ. ਸੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਸੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ।

- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਦਾ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ।
- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਭਿਆਸ
- ਅਕਾਦਮਿਕ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜ
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜਾਰੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ।
- ਨਵੀਨਤਾ ਦੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਆਦਿ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ।

9.14.5 ਲੋੜ (ਜ਼ਰੂਰਤ) ਆਧਾਰਿਤ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿਖਿਆਰਥੀ, ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਪਾੜੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ, ਨਤੀਜਾ ਓਰੀਐਂਟਿਡ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਮਾਨ ਪਹੁੰਚ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਤਰ, ਬਰਾਬਰੀ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਕੇਂਦਰ ਸਮੂਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਵੈ-ਉਪਰੋਕਤ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੁਚਾਰੂ ਅਤੇ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਂਕੜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣਾ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਣਨੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

9.14.6 ਸਬੂਤਾਂ ਆਧਾਰਿਤ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਤਰਕਸੰਗਤ ਵੰਡ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਘੱਟ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਵੇਰਵਿਆਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣਾ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਈਕ੍ਰੋ-ਯੋਜਨਾ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਹਰ ਪੜ੍ਹਾਅ ਤੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਯੂਡਿਇਸ+ ਡਾਟਾਬੇਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ/ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ/ਸਾਂਝੇ (ਕੰਪੋਜਿਟ) ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦਰਜਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉੱਚ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਭੌਤਿਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਆਦਿ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

9.14.7 ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਇਕਾਈ (ਯੂਨਿਟ)

ਸੰਪੂਰਨ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁੱਕਵੀਂ ਇਕਾਈ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਯੂਨਿਟ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚਕਾਰ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਰਸਪਰ ਸਬੰਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਯੋਜਨਾ ਢਾਂਚਾ, ਮਾਇਕਰੋ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਐਸ. ਐਸ. ਸੀ/ਐਸ. ਡੀ. ਐਸ. ਸੀ, ਪੀ. ਆਰ. ਆਈ. ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

9.14.8 ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਰਾਜ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਏ. ਡਬਲਿਓ. ਪੀ ਐਂਡ. ਬੀ. ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਸ਼ਚਿਤ (ਪੱਕੇ) ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

- ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਭੋਤਿਕ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ/ਸਥਾਨ ਸਮੇਤ ਰਾਜ/ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵਾਂਝੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਸਥਾਨ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ।
- ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਾਤਮਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਧਿਆਪਕ ਸਥਾਨ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸਿੱਖਣ/ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਸਮੁੱਚੇ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਅਨੁਭਵੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮੁਲਾਂਕਣ।
- ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ, ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਰੁਕਣ ਅਤੇ ਗੁਣਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਦੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ।
- ਸ਼ਾਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਮਜ਼ਬੂਤੀ
- ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਥਾਵਾਂ/ਵਿਭਾਗਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣਾ।

ਏ. ਡਬਲਿਊ. ਪੀ. ਐਂਡ. ਬੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਏ. ਡਬਲਿਊ. ਪੀ. ਐਂਡ. ਬੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਟੀਮ, ਸਾਰੇ ਐਸ. ਡੀ. ਪੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੇਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ (ਇੱਕਠਾ) ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਬਜਟਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

9.15 ਪੈਸਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ, ਖਾਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ-

ਪੜਤਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੈਸਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੈਸਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਇੱਕ ਉੱਪ-ਕੰਪੋਨੈਂਟ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ ਅਤੇ ਭਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮੇਟਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਲ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੈਰ-ਦੁਹਰਾਈ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿਵਸਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਡਬਲਿਊ. ਪੀ. ਐਂਡ. ਬੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਤੇ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੈਸੇ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਦਖਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ-ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਾਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖਰੀਆਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀਆਂ ਤੇ ਉਪਯੋਗਤਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਸੰਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ-ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਮੀਡੀਆ, ਨਿਗਰਾਨੀ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਖੋਜ (ਐਸ. ਐਸ. ਐਮ. ਈ. ਆਰ) ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਪੈਸਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੈਸਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੋ ਕਿ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

9.16 ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

ਐਫ. ਐਲ. ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਨੈਕਸਚਰ 2 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਅਧਿਆਇ 10

ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ /ਟੀਚੇ ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਜਾਂ ਉਮਰ 5-6 ਸਾਲ, ਜਮਾਤ/ਜਾਂ ਉਮਰ 6-7 ਸਾਲ, ਜਮਾਤ 2 ਜਾਂ ਉਮਰ 7-8 ਸਾਲ, ਜਮਾਤ, 3 ਜਾਂ ਉਮਰ 8-9 ਸਾਲ
- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪੱਖ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ
- ਮਿਸ਼ਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ।
- ਐਫ. ਐਲ, ਐਨ, ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਉਣਾ।
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ।
- ਵਧੇਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਆਈ. ਈ. ਸੀ।
- ਆਂਕੜਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਆਈ. ਟੀ. ਵਿਵਸਥਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ- ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਣਨੀਤਿਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ। ਐਸ. ਈ. ਡੀ. ਜੀ. ਖੇਤਰਾਂ, ਐਸ. ਈ. ਜੇ. ਅਤੇ ਇੱਛਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਸਮਰਥਕ ਅਤੇ ਸਲਾਨਾ ਲਾਗੂ ਯੋਜਨਾ।

10.1 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮਾਪਣਯੋਗ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ (ਐਮ. ਓ. ਈ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਏਜੰਸੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਰਾਸ਼ਚਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਿਸ਼ਨ 2026-27 ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਪੱਧਰ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਗਤ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਪਣ, ਅਤੇ ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਦੇਣਾ। ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ-ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਵਸਤੂਆਂ ਅਥੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ 2026-27 ਤੱਕ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੁਆਰਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਰਣਨੀਤਿਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਵਿਆਪਕ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

10.1.1 ਟੀਚਾ ਨਿਰਧਾਰਨ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਹਰੇਕ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਲ 2026-27 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਲਾਨਾ ਨਤੀਜੇ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੀਚਿਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਕਲਪਿਕ ਸਾਲਾਂ (2021, 2024 ਅਤੇ 2027 ਵਿੱਚ ਐਨ. ਏ. ਐਸ. ਗ੍ਰੇਡ 1 ਲਈ 2022 ਅਤੇ 2025, ਗ੍ਰੇਡ 2 ਲਈ 2023 ਅਤੇ 2026) ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। 2021 ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਐਨ. ਏ. ਐਸ. ਨਮੂਨਾ ਸਰਵੇਖਣ, ਜਮਾਤ 3 ਲਈ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵੀਨਤਾ ਜਿਵੇਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਡੇਟਾਬੇਸ ਬਣਾਏਗਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਧਾਰ ਬਣੇਗਾ।

ਸਮੁੱਚਾ ਉਦੇਸ਼ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ, ਸਮਾਜ, ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੱਕ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਨ. ਸੀ. ਆਰ. ਟੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਓ. ਆਰ. ਐਫ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਲਈ ਓ. ਆਰ. ਐਫ. ਅਧਿਐਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਪਡੇਟ (ਸੁਧਾਰ) ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਦੇਸ਼ ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ ਸੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 3 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਉਦੇਸ਼

	ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਜਾਂ ਉਮਰ 5-6 ਸਾਲ
ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ	1. ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ। 2. ਤੁਕਾਂਤ/ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾਲ ਗਾਉਣਾ।
ਪੜ੍ਹਨਾ	1. ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ। 2. ਕੁੱਝ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਦੁਹਰਾਏ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ। 3. ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। 4. ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 2 ਤੋਂ 3 ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
ਲਿਖਣਾ	1. ਨਾਟਕ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਕਲ ਪਛਾਣਨ ਯੋਗ ਅੱਖਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। 2. ਸਵੈ -ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣਾ। 3. ਪੈਨਸਿਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣਨ ਯੋਗ ਅੱਖਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੜਣਾ। 4. ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਂ ਪਛਾਨਣਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ।
ਸੰਖਿਆ	1. ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਨਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨਾ। 2. 10 ਤੱਕ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ। 3. ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਘੱਟ/ਵੱਧ/ਬਰਾਬਰ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ। 4. ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆਵਾਂ/ਵਸਤੂਆਂ/ਆਕਾਰ/ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥ ਕਰਨਾ। 5. ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਮਾਪ ਦੰਡ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ। 6. ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ-ਲੰਬੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ, ਲੰਬਾ ਆਦਿ। ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਛੋਟਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਰੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਹਲਕਾ।

	ਜਮਾਤ 1 ਜਾਂ ਉਮਰ 6-7 ਸਾਲ
ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ	1. ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ। 2. ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਬਧ ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ। 3. ਕਾਰਜ ਦੁਆਰਾ ਤੁਕਾਂਤ/ਕਵਿਤਾਵਾਂ/ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਣਾ। (ਐਕਸ਼ਨ)
ਪੜ੍ਹਨਾ	1. ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਣਾ/ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ। ਪ੍ਰੌਪਸ ਅਤੇ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਐਕਟ ਕਰਨਾ। 2. ਖੋਜੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਧੁਨੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ। 3. ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 4-5 ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਅਗਿਆਤ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣਾ।
ਲਿਖਣਾ	1. ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸੰਦਰਭਾਂ (ਕਹਾਣੀ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਿੰਟ ਆਦਿ) ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ। 2. ਵਰਕਸ਼ੀਟ, ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸਣ ਅਤੇ ਨਾਂ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖਣਾ। ਪਛਾਣੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ/ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ।
ਸੰਖਿਆ	1. ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ 20 ਤੱਕ ਗਿਣਨਾ। 2. 99 ਤੱਕ ਨੰਬਰ ਪੜ੍ਹਣਾ ਤੇ ਲਿਖਣਾ। 3. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ 8 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ। 4. 3 ਡੀ ਅਕਾਰ (ਠੋਸ ਅਕਾਰ) ਦੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ। 5. ਹੱਥਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਗੈਰ-ਮਿਆਰੀ, ਗੈਰ-ਯੂਨੀਫਾਰਮ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾਈ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ ਤੇ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨਾ। ਸਪੈਨ, ਕਦਮਾਂ, ਉਂਗਲਾਂ ਆਦਿ ਤੇ ਗੈਰ-ਮਿਆਰੀ ਯੂਨੀਫਾਰਮ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਜਿਵੇਂ ਕੱਪ, ਚਮਚਾ, ਮੱਗ ਆਦਿ। 6. ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਛੋਟੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਮਨਾਉਣਾ

	ਜਮਾਤ 2 ਜਾਂ ਉਮਰ 7-8 ਸਾਲ
ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ	1. ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸਾਮਰਕੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ। 2. ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ। 3. ਗੀਤ/ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸੁਣਾਉਣਾ 4. ਕਹਾਣੀਆਂ/ਕਵਿਤਾਵਾਂ/ਪ੍ਰਿੰਟ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ
ਪੜ੍ਹਨਾ	1. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ/ਸਾਹਿਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁਣਾਉਣਾ। 2. ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਬਣਾਉਣਾ। 3. ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ 8-10 ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਿਆਤ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਉਚਿਤ ਗਤੀ ਨਾਲ (ਲਗਭਗ 45 ਤੋਂ 60 ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਮਿੰਟ ਦੀ ਸਮਝ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ।
ਲਿਖਣਾ	1. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਛੋਟੇ/ਸਧਾਰਨ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ। 2. ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਕਿਰਿਆ-ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ।
ਸੰਖਿਆ	1. 999 ਤੱਕ ਨੰਬਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਲਿਖਣਾ। 2. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ 99 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ, ਜੋੜ 99 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। 3. ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗ ਦਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਓ ਕਰਨਾ। 2, 3 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਪਹਾੜਿਆਂ ਦੀ ਫ਼ੈਂਡ/ਸ਼ੇਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ। 4. ਗੈਰ-ਮਿਆਰੀ ਯੂਨਿਟ ਜਿਵੇਂ ਡੰਡੇ. ਪੈਨਸਿਲ, ਧਾਗਾ, ਪੱਪ, ਚਮਚਾ, ਮੱਗ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾਈ, ਦੂਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਅਤੇ ਮਾਪ ਲੈਣਾ। ਸਧਾਰਨ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਭਾਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨਾ। 5. 2 ਡੀ ਅਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਆਇਤਕਾਰ, ਤ੍ਰਿਕੋਣ, ਅੰਡਾਕਾਰ ਆਦਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਰਤਣਾ। 6. ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਦੂਰ/ਨੇੜੇ, ਅੰਦਰ/ਬਾਹਰ, ਉੱਪਰ/ਹੇਠਾਂ, ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਆਦਿ 7. ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨਾ।

	ਜਮਾਤ 3 ਜਾਂ ਉਮਰ 8-9 ਸਾਲ
ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ	1. ਘਰ/ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ। 2. ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ। 3. ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ, ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣੇ। 4. ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਧੁਨ ਤੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਨਾਲ ਗਾਉਣਾ।
ਪੜ੍ਹਨਾ	1. ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ/ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੱਭਣਾ। 2. ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 60 ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਮਿੰਟ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਸਮਝਣੇ। ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਅਗਿਆਤ ਟੈਕਸਟ ਪੜ੍ਹਨੇ। 3. ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ। 4. ਅਣਜਾਣ ਕਹਾਣੀ 8-10 ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਪੈਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ 4 ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 3 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ।
ਲਿਖਣਾ	1. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਛੋਟੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਲਿਖਣਾ। 2. ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ਬਦ, ਨਾਮਕਰਨ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ। 3. ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਵਾਕ ਲਿਖਣਾ। 4. ਵਿਆਕਰਣ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਛੋਟੇ ਪੈਰੇ ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣਾ।
ਸੰਖਿਆ	1. 999 ਤੱਕ ਨੰਬਰ ਲਿੱਖਣਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਣਾ। 2. 999 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜ 999 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। 3. ਸੰਖਿਆ 2 ਤੋਂ 10 ਦੇ ਗੁਣਾ ਤੱਖਾਂ (ਟੇਬਲ) ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਭਾਗ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ। 4. ਮਿਆਰੀ ਯੂਨਿਟ ਜਿਵੇਂ ਮੀ. ਕੇ. ਮੀ. ਜੀ, ਕੇ. ਜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾਈ। ਦੂਰੀ, ਭਾਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਤੇ ਮਾਪ ਲੈਣਾ। 5. 2 ਡੀ ਅਤੇ 3 ਡੀ ਅਕਾਰਾਂ (ਠੋਸ ਅਕਾਰਾਂ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਕਰਨਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਹਿਰੇ, ਕਿਨਾਰੇ ਆਦਿ। 6. ਇੱਕ ਕੈਲੰਡਰ ਤੇ ਖਾਸ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ। ਘੜੀ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪੜ੍ਹਣਾ। 7. ਅੱਧੇ, ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ, ਤਿੰਨ ਚੌਥਾਈ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ। 8. ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਪੈਟਰਨਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਵਿਸਤਾਰ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ। ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।

10.1.2 ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਤ ਨਾਵਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਢਾਂਚਾ ਮਨੁੱਖੀ, ਨੈਤਿਕ, ਸਵਦੇਸ਼ਾਂ ਗਿਆਨ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੁਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁ ਭਾਸ਼ਾਈਵਾਦ, ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਿਭਿਨਤਾ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਰਾਹ ਵੀ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖਿਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 21ਵੀਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਗਿਆਨ, ਅਨੁਭਵ, ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ।

ਕੁੱਝ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

- 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸੰਚਾਰ, ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ।
- ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਵਨਾਤਮਕਤਾ, ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ/ਕਲਾਤਮ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ।
- ਕਲਾ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਖੇਡਾਂ, ਗੀਤਾਂ, ਘਰੇਲੂ-ਭਾਸ਼ਾ/ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਮੀਰ ਸਥਾਨਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਨੰਦਮਈ ਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਕਲਾ, ਖੇਡ. ਆਈ. ਸੀ. ਟੀ. ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ, ਖਿਡੌਣੇ, ਖੇਡਾਂ, ਪਹੇਲੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ।
- ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।
- ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਤਮਕਤਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ।
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ ਅੰਤਰ/ਅਨੁਸ਼ਾਸ਼ਨੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ, ਪਾਠ-ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ-ਦੇਣ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਹਰੇਕ ਪੜਾਅ ਤੇ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਏਕੀਕਰਨ ਕਰਨਾ।

10.1.3 ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ

ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ – ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ/ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ/ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਗ੍ਰੇਡ-ਅਧਿਆਪਨ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰੇ ਈ. ਸੀ. ਸੀ. ਈ. ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਗ੍ਰੇਡ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਤੇ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਗੀਤੀਵਿਧੀ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ।

ਬਾਹਰੀ ਭਾਈਵਾਲੀ- ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਝੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸਮਾਂਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਜਿਵੇਂ – ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਡਾਇਟ, ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ., ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਆਦਿ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਿਲਲੇਖ ਅਧੀਨ ਕੁੱਝ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ।

- ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ/ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ/ਸਿੱਖਿਆ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ।

- ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੁਖੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗਾ। (ਰਾਜ/ਯੂਟੀ ਇਸ ਲਿੰਕ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। htto://cbseacademic.nic.in/webmaterial/Manuals/Principals_Handbook.pdf)
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। (ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿੰਕਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। http://cbseacademic.nic.in/web_material/Manuals/Art Integration.pdf, ਅਤੇ // cbseacademic.nic.in/web_material/Manuals/Experimentallewing.pdf
- ਅਧਿਆਪਕ ਮੈਨੂਅਲ, ਈ. ਸੀ. ਸੀ. ਈ. ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਗ੍ਰੇਡ ਤੱਕ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਨਲਾਈਨ ਸਰੋਤ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਆਨੰਦਮਈ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਸਕੂਲ-ਮੁਖੀਆਂ, ਸੀ-ਆਰ. ਸੀ, ਬੀ.ਆਰ. ਸੀ, ਅਤੇ ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ (ਜਮਾਤ –ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀ ਸਮੇਤ) ਵਿੱਚ ਐਫ. ਐਲ, ਐਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਠਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਰੱਥਾ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ ਟੀ. ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਆਨਲਾਈਨ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਮੌਡਿਊਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੇਗਾ।

10.1.4 ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਭਿਆਸ

ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਾਸ ਮੂਲ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ (ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ, ਸੀ, ਬੀ. ਐਸ. ਈ, ਕੇ. ਵੀ. ਐਸ. ਅਤੇ ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ ਟੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਝੇਵੇਂ, ਆਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਸਿੱਖਣ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਾਧੂ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਚੁਟਕਲੇ ਅਖਾਣ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਿੱਸੇ, ਕਾਰਟੂਨ, ਵਿਅੰਗ, ਅਖਬਾਰੀ ਲੇਖ, ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ, ਆਨਲਾਈਨ ਸਰੋਤ, ਪੋਸਟਕਾਰਡ, ਰੈਪ ਗੀਤ, ਸੰਗੀਤ ਲਈ ਸੰਕਲਪ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੀਆਂ।

- ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸ਼ਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ/ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ. ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ।
- ਖਿਡੌਣੇ, ਖੇਡਾਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ, ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ/ਵਰਕਬੁੱਕਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖੇਡ/ਖੋਜ/ਗੇਮ/ਕਲਾ/ ਸਰਗਰਮੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ – ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਸਕੂਲ/ਜਨਤਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ/ਡਿਜੀਟਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ/ਖਿਡੌਣੇ-ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਰਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਧਾਰਨ ਮਾਪਣਯੋਗ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮੈਟਰਿਕਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਪੱਧਰਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ ਕਰਨਾ।
- ਸਾਰੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ/ਟੀਚੇ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਮਾਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਚਾਰਟ/ ਪੋਸ਼ਟਰ ਰਾਹੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ। ਐਲ. ਓ ਤੇ ਚਾਰਟ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਲਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਸਮਝ ਸਕਣ।
- ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਈ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੁੰਜੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।
- ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ/ਖੇਤਰ/ਸੱਭਿਆਚਾਰ/ਭਾਸ਼ਾ/ਜਾਤੀ/ਲਿੰਗ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦਾ ਨਾਮ ਬੋਰਡ, ਬੱਸ-ਸਟੈਂਡ ਦਾ ਨਾਂ, ਨੰਬਰ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ, ਹੋਰਡਿੰਗ, ਕੰਧ ਤੇ ਲਿਖੇ ਨਾਅਰੇ, ਪੈਕ ਕੀਤੇ ਸਮਾਨ ਤੇ ਲਿਖਣਾ, ਅਖਬਾਰਾਂ, ਟੀ.ਵੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਅਧਿਆਪਨ ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਗਿਆਨ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਤੱਕ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਆਦਿ ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥਤਾ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ (ਹਿਸਾਬ ਤੇ ਪੜ੍ਹਣ ਸਾਖਰਤਾ) ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਈ-ਲਰਨਿੰਗ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

10.1.5 ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ – ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਕਮੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਣ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਟੈਪ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਪਹਿਲੂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਰੁੱਚੀਂ, ਰਵੱਈਏ / ਵਿਵਹਾਰ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇੱਕਠੀ ਕਰਨਾ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਤੀਜੀ-ਧਿਰ ਨਿਯਮਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ (SBA) ਨੂੰ ਗੈਰ-ਖ਼ਤਰਨਾਕ, ਤਣਾਓ ਮੁਕਤ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਸਿਖਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ-ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ, ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਡ, ਸਮੂਹ ਕੰਮ, ਮੌਖਿਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। (nic.in/web_material/Manuals/Hardbook_for_Teachere.pdf) ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ- ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਨ. ਏ. ਐਸ, ਐਸ. ਏ. ਐਸ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਮੁਲਾਂਕਣ) ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ।

- ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਾਰਡ-ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਦੇ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਸੀ. ਬੀ. ਐਸ. ਈ. ਦੁਆਰਾ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ ਅਤੇ ਐਸ਼. ਸੀ. ਈ. ਆਰ ਟੀ. ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੋ ਕਿ ਤਰੱਕੀ ਦੀ 360 ਡਿਗਰੀ ਬਹੁ-ਅਯਾਮੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਬੋਧਾਤਮਕ, ਪ੍ਰਭਾਵੀ, ਸਮਾਜਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਮਾਈਕੋਮੋਟਰ ਡੋਮੇਨ ਦੇ ਨਾਲ –ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਵੇਗੀ।

10.1.6 ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਆਈ. ਈ. ਸੀ (ਜਾਣਕਾਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ)

ਵਧੇਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਆਈ. ਈ. ਸੀ. ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

- ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨਫੋਗ੍ਰਾਇਕਸ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟੀਚੇ।
- ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ, ਰਾਜਾਂ/ਯੂ. ਈ. ਤੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਸਕੂਲ ਦੀ ਸੰਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ ਆਦਿ। ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਾਣਾਏ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ. ਸ਼ੋਸ਼ਲ-ਮੀਡੀਆ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ, ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੀ. ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।
- ਸ਼ੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

- ਸਕੂਲਾਂ, ਸਕੂਲ ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ/ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸਵੈ/ਸਾਥੀਆਂ/ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- ਰਾਜ/ਯੂਟੀ/ ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ /ਡਾਇਟ/ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ/ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ/ਵਿਦਿਆਰਥੀ/ਮਾਪੇ/ਪੀ. ਟੀ. ਏ/ਐਸ. ਐਸ. ਸੀ/ ਪੀ ਆਰ. ਆਈਜ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ ਤੇ ਮੁਹਾਰਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਮੱਸ਼ਟ ਹੋਣਾ।

ਮਾਪਿਆਂ, ਐਸ. ਐਮ. ਸੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਲਾਮਬੰਦੀ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

- ਸਾਰੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਕਨੀਕ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਡਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਘਰ ਨੂੰ ਆਸਾਨ, ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਡੀ. ਆਈ. ਈ (Do it Yourself) ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਬੁੱਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੂਰਵ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਤ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਸਵੈ ਚਲਿਤ ਰੀਮਾਈਂਡਰ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- ਐਸ. ਐਮ. ਸੀ/ਐਸ. ਡੀ. ਐਸ. ਸੀ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਸਮੂਹਿਕ/ਸਥਾਨਕ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾਵਾਂ/ਲੈਕਚਰਾਂ/ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਲਈ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਮੀਡੀਆ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਸੀ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।
- ਸਕੂਲੀ ਤਿਆਰੀ ਮੇਲਾ, ਪੁਸਤਕ ਮੇਲਾ, ਪੜਨ ਸਮਾਗਮ, ਕਹਾਣੀ ਮੇਲਾ, ਗਣਿਤ ਮੇਲਾ ਸਮੇਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮੂਹਿਕ ਪੱਧਰੀ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ।

10.1.7 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਉਦੇਸ਼

ਵੱਡੇ ਡੇਟਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ ਏਮਬੇਡ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਈ. ਟੀ (ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲਜੀ) ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਰਥਕ ਹੋਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਧਨ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਈ. ਟੀ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੋਣਗੇ।

- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸ਼ਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕਾਂ, ਐਸ. ਐਸ, ਸੀ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਸਮੁਦਾਵਾਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਈ .ਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਿਕਸ਼ਾ ਹਰੇਕ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਵੇਗਾ। ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸ਼ਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇੱਕ ਆਈ. ਟੀ. ਆਧਾਰਿਤ ਟੂਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇੱਕ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡ ਵੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ, ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ. ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਛੜੇ ਬਲਾਕਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਰਾਜ/ਯੂ. ਟੀ ਪੱਧਰ- ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦਾ ਡੇਟਾਬੇਸ ਬਣਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਈ. ਟੀ ਪਲੇਟਫਾਰਮ (ਐਨ. ਡੀ. ਈ. ਏ. ਆਰ) ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸ਼ਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇ, ਜਮਾਤ, ਸਕੂਲ, ਬਲਾਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ-ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਅਸਮਰੱਥਤਾ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਛੇਤੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ। ਰਾਜ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਤੇ ਇੱਕਠੇ ਕੀਤੇ ਡਾਟਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ।

- ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ – ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਆਈ. ਟੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਸਮਕਾਲੀ ਤਕਨੀਕ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੂਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ, ਜਵਾਬ, ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਡਾਟਾ (ਤੱਥਾਂ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਕਨੀਕ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਿਰਜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਟੀਮ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਈ. ਸੀ. ਟੀ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਪੋਰਟੇਬਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਤਰੀਕੇ, ਮਲਟੀ ਮੀਡੀਆ ਫਾਰਮੈਟ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

10.2 ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਣਨੀਤਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

10.2.1 ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ

ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੁਮੇਲ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਕੀਤੇ ਤਿਆਰ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਦ ਕਿ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਿਕ ਸੁਧਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਲਪਿਤ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕੀ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸਮੱਰਥਕ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ-

10.2.2 ਸਾਲਾਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ

ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਡਮੈਪ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਝਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੇ ਲੰਬੇ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਝਾਂਚੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਲਾਨਾ ਲਾਗੂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ – ਸਾਲਾਨਾ ਲਾਗੂ ਯੋਜਨਾ (ਈ. ਆਈ. ਪੀ) ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਭੌਤਿਕ ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਮਾਸਿਕ ਅਤੇ ਤਿਮਾਹੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਏ. ਆਈ. ਪੀ. ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਏ. ਆਈ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਪੜਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਭਾਗ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਏ. ਆਈ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ –

- ਰਾਜ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਨੁਸਾਰ (ਸਰਕਾਰੀ, ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ, ਨਿੱਜੀ) ਪੜਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਮੱਧ ਸੈਕੰਡਰੀ) ਤੱਥ ਸੀਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਸੰਬੰਧਤ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ਪੜਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਟੀਚੇ – ਆਧਾਰ ਰੇਖਾ ਸਰਵੇਖਣ / ਐਨ. ਏ. ਐਸ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਅੰਤਰਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਰਾਜਾਂ/ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸ਼ਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ (2026/27 ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੀਚੇ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ) ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਸਾਲਾਨਾ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ

- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧਤਾ ਕਰਾਉਣਾ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਿਕ ਭਾਰ ਅਤੇ ਗੈਰ ਅਧਿਆਪਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਘੱਟ ਕਰਨਾ।
- ਅਕਾਦਮਿਕ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣਾ।
- ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਲਈ ਮੌਲਿਕ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਮੌਲਿਕ ਬਾਥਰੂਮ, ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਸਾਫ-ਸਫਾਈ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਕੂਲ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਖੁੱਲੇ ਕਮਰੇ, ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ ਆਦਿ।
- ਆਰ. ਟੀ. ਈ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਸਕੂਲੀ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ, ਸੀਨੀਅਰ/ਸੇਵੇ ਮੁਕਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚੋਂ ਸਲਾਹਕਾਰ ਚੁਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
- ਆਸ ਸਾਈਟ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਐਸ. ਸੀ. ਈ.ਆਰ. ਟੀ, ਡਾਇਟ, ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ, ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਾਉਣੇ।
- ਭਾਈਚਾਰਕ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ/ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਨ-ਅੰਦੋਲਨ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਮੁੱਦੇ।
- ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲ/ਜਮਾਤ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ. ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਢੁੱਕਵੀਂ ਬਜਟ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨਾ।

- ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ, ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਤਿਮਾਹੀ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਚਰਚਾਂਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਹਿਮਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਭੌਤਿਕ ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਉਪਲਬੱਧ ਕਰਾਉਣਾ । ਬਲਾਕਾਂ/ਕਲੱਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠਾ ਕਰਕੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਏ. ਆਈ. ਪੀ. ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਧਿਕਰਨ (ਅਥਾਰਟੀ) ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਕਰੇਗੀ।
- ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ।
- ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ।
- ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸ, ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਨਵੀਨਤਾਵਾਂ, ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਆਦਿ ਲਿਖਣਾ/ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤਿ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਲਾਨਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ।

- ਰਾਜ /ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਸ. ਸੀ. ਈ.ਆਰ. ਟੀ ਡਾਇਟ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੋ ਏ. ਆਈ. ਪੀ. ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।
- ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਜਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨਾ, ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ। ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ/ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ/ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਉਣਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ/ਐਸ. ਈ. ਡੀ. ਜੀ. ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਐਸ. ਈ. ਜੀ. ਅਤੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ

- ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪੀ. ਟੀ. ਆਰ. ਨੂੰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਯਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਸਮਾਂਬੱਧ ਤਰੀਕ ਨਾਲ ਯੋਗ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਭਰਨਗੇ।
- ਐਸ. ਈ. ਡੀ. ਜੀ. ਖੇਤਰਾਂ, ਐਸ. ਈ. ਜੈਡ. ਅਤੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨੂੰ ਰਾਜ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ.
- ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ।
    - ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾੜਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਢੁੱਕਵੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਰਣਨੀਤਿਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ।
    - ਸੰਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਐਮ. ਐਲ. ਈ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।
    - ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਿਕਸਿਕ ਕਰਨ।
    - ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ/ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
    - ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਐਮ. ਐਲ. ਈ ਦੀਆਂ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਲਈ ਦਸਤਾਵੇਜੀ ਕਰਨ ਕਰਨਾ।

ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ/ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਪਯੋਗੀ ਸਰੋਤ

ਅਧਿਆਇ 11

ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਿਰਾਂ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ

11.1 ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਸਕੂਲ ਐਜੁਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਲਿਟਰੇਸੀ (MOE)

ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਸਕੂਲ ਐਜੁਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਲਿਟਰੇਸੀ (MOE) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ 2021 ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਲ 2026-27 ਤੱਕ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਨਲਾਈਨ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਆਈ. ਟੀ ਆਧਾਰਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਟੂਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਡਾਟਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਡਿਜੀਟਲ ਪਲੇਟਫ਼ਾਰਮ DIKSHA ਆਦਿ ਵੀ ਹਰ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਏਗਾ। ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮਿਸ਼ਨ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸਲਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਮਿਸ਼ਨ ਸਾਰਵ ਜਨਿਨ ਵਸਤੂਆਂ 'ਚ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਤੱਦੀ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਨਤੀਜਾ ਐਪ ਸ਼ਿਖਵਾ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਉਪਲਬਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ।

11.2 ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ 2026-27 ਤੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ FLN ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

- ਮਿਸ਼ਨ – ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਟੀਚਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਬਹੁ-ਸਾਲੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ/ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, FLN ਸਾਰੇ ਫੋਕਸ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾ (Readmap) ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।
- ਸਾਲਾਨਾ ਟੀਚਿਆਂ (2026-27 ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ) ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪੁਗਤੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਟੂਲਸ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਟੀਚੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਪੜਾਅ-ਵਾਰ (ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਮਿਡਲ, ਸੈਕੰਡਰੀ) ਤੱਥ ਸੀਟਾਂ, ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।
- ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪਾਰ-ਵਾਰ 2021 ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ NAS ਵਿੱਚ ਪਹਿਚਾਣੇ ਗਏ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੜਾਅ ਵਾਰ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।
- ਪ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਨ। SEZ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ FLN ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ

ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ।

- ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਦਾ ਡੇਟਾਬੇਸ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਅਕਾਦਮਿਕ ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਵਰਦੀਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਲਈ ਅੱਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪੁਲ ਬਣਾਉਣਾ ਜੋ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ।
- SEDG ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾੜੇ (ਅੰਤਰ) ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਸਕੂਲ/ਜਨਤਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਉਪਲੱਭਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀਆ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਨਵੇਂ ਨਵਾਚਾਰ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- SMC ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਭਿਆਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਉਹ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਗ੍ਰੇਡਵਾਰ/ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਤਲ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ।

11.3 NCERT ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

NCERT ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੋਹਰੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਏਗਾ।

ਪਹਿਲਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਨਾਲ FLN ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ECE ਫਰੇਮਵਰਕ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਵਚਿ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਕਲਾਸ ਸਮੱਗਰੀ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ NCERT ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਢੁੱਕਵੇਂ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਰੱਥਾ ਪੈਕੇਜ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਤਰਜ਼ੀਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਸੂਚਕ ਅੰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਗ੍ਰੇਡ 1 ਤੋਂ 3 ਲਈ ਬੇਸਲਾਈਨ ਸਰਵੇਖਣ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਇੱਕ ਟੈਂਪਵੈਂਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੜਾਅ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਚਿਤ ਦਖਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

FLN ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ 3 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਲੇਅ ਆਧਾਰਿਤ ਤਿਆਰੀ ਸ਼ਡਿਊਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਜਮਾਤ ਪਹਿਲੀ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ।

NCERT ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਉਦੇਸ਼ਾਂ (LO) ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

- ਇਨਫੋਗਰਾਫਿਕਸ/ਪੋਸਟਰ/ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸਦੇ ਸਰਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਿਰਾਂ (ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਮਾਪੇ, ਸਮੁਦਾਇ) ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਹਰੇਕ (ਪ੍ਰੀ- ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ) ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਆਨਲਾਈਨ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ ਬਾਈਟ ਆਕਾਰ ਦੇ ਵੀਡਿਓਜ਼ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ।
- ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਉਦੇਸ਼ਾਂ (Los) ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵਾਧੂ ਸਰੋਤ ਜਿਵੇਂ ਵਰਕ ਬੁੱਕ/ਵਰਕਸ਼ੀਟ/ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ ਆਦਿ।
- ਹਰੇਕ ਜਮਾਤ (ਜਮਾਤ 3 ਤੱਕ) ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਜਾਂ ਉਸੇ ਗ੍ਰੇਡ ਜਾਂ ਹੇਠਲੇ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਿਖਲਾਈ ਉਦੇਸ਼ (LO) ਨਾਲ ਇੱਕ ਪਿਛਲਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ (LO) ਸਿਖਲਾਈ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ (LO) ਸਿਖਲਾਈ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। (LO) ਵਿਚਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛੜੇ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
- NCERT ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੇ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਜਮਾਤ 3 ਲਈ ਦਰਸਾਏਗਾ।
- NAS 2017 ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ NCERT ਦੁਆਰਾ HARD Sports ਹਾਰਡ ਸਪੋਰਟਸ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੋਸਟਰ/ ਸਮੱਗਰੀ/ ਇਨਫੋਗ੍ਰਾਫਿਰਸ) ਪ੍ਰਸਤੁਤੀ/ਸਰੋਤ ਹਾਰਡ ਸਪੋਰਟਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਦੋ ਫਾਰਮੈਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸੀਰੀਅਲ 1 ਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ NCERT ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਵਾਏਗਾ।

- ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਨਵਾਚਾਰ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਾਰਡ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੋ 360 ਡਿਗਰੀ ਬਹੁ-ਅਸਾਮੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੋਧਾਤਮਕ, ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਾਈਕੋਸਟੋਰ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਏਗੀ।

- FLN ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਰੀਡਿੰਗ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ DIKSHA APP ਟੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

11.4 CBSE ਦਾ ਰੋਲ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, CBSE, CBSE ਦੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ, ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮੈਟਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ DOSEL ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇਗਾ।

CBSE ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਕੋਡੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ NCERT ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਲਈ, ECCE ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ CBSE, NCERT ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਉੱਤਮ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪੂਲ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨਵੀਨਤਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਆਈਟਮ ਬੈਂਕ ਆਦਿ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਗੇ।

11.5 ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤ 3 ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਵਾਸਤੇ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। KVS ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ CBSE ਅਤੇ NCERT ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। KVS ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ KVS ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਜਮਾਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ KVS ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਹਰ ਬੱਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ 2026-27 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ।

11.6 SCERTs ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ SCERT ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ/ਅਨੁਕੂਲਤਾ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰੱਥਾ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਮਾਡਿਊਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਅ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਕਿ ਦਿਲਚਸਪ ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਨਵੀਨਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ /

FLN ਦੇ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ NCERT (KVS/JNV/CTSA/CBSE ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ) ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪੁਗਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ SCERTs ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਪਣਾਏਗਾ/ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ SCERT ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਲਈ ਆਈਟਮ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਗੇ ਜੋ ਹਰੇਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣਗੇ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰੀ ਮਾਪਦੰਡ ਰੈਟਰੈਂਸ ਟੇਸਟ (ਹਰ ਜਮਾਤ ਲੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 500 ਆਈਟਮ ਹਰ ਵਿਸ਼ਾ) ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਵ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਗੈਰ ਖਤਰਨਾਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿੱਤ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

11.7 DIETs ਦੇ ਰੋਲ

FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ DIET ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ DIET ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਉਭਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਚੀਲਾਪਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰੇਕ DIET ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ FLN ਲਈ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਪੂਲ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਿੱਖਿਅਕ ਅਧਿਆਪਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾਕਾਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ। SCERT ਨੂੰ ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਉੱਪ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ DIET ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਆਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

11.8 DEOs ਅਤੇ BEOs ਦੇ ਰੋਲ

DEOs ਅਤੇ BEOs ਜੀ ਭੂਮਿਕਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧੀਨ DEOs ਅਤੇ BEOs ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫੰਤ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਸਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵਰਦੀਆਂ, ਟੀਚਿੰਗ ਲਰਨਿੰਗ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵੰਡ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ FLN ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

11.9 BRCs ਅਤੇ CRCs ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

BRCs ਅਤੇ CRCs ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਨਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। BRCs ਅਤੇ CRCs ਦੋਵੇਂ ਬਲਾਕ ਕਲੱਸਟਰ ਪੱਧਰ ਤੇ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪੁਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਮੁੱਖ ਏਜੰਸੀ ਹੋਣਗੇ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੁਧਾਰ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। FLN, ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੇ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਕਨਵਰਜੈਂਸ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ

ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ FLN ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀ, ਸਮੁਦਾਇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

11.10 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿੱਘਾ ਬਰਾਬਰ ਸਿੱਖਣ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣਾ, ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਣਾਅ, ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਵਹਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਲੀਡਰ ਵਜੋਂ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ। ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਾਗੀਦਾਰ ਵਜੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੋਵੇਗੀ।

11.11 NGO/CSOs ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਲੰਬਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਰਮਿਆਨ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀਆਂ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵੀ ਹਨ। FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਲੰਬੀ ਅਵਧੀ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧ FLN ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮਾਹਿਰ NGO/CSOs ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਖੇਤਰ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੀ ਹਨ। ਇਹ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ।
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਮਿਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਨਿਰੰਤਰ ਲਾਮਬੰਦੀ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ।
- ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਲੇਖਾ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸਹੂਲਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਆਡਿਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ, ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੋਵੇਗੀ।

11.12 SMCs, ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ, ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ (ਕਮਿਊਨਿਟੀ) ਸਮੁਦਾਇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਲਈ SMCs ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਲੈਸ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ SMCs ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਬੁਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤੱਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮਾਪੇ ਅਤੇ SMCs ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਰੇਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ SMCs ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਵਾਏ। ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਇਹ ਯਕੀਨ ਬਣਾਉਣਗੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ ਤੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣ।

11.13 ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ 2026-27 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਜਮਾਤ 3 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਵਿੱਚ ਪੀਅਰ ਗਰੁੱਪਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਦ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਜਨਮ 3 ਤੱਕ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਟੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਆਪੀ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਜਿਹੇ ਪੀਅਰ-ਟਿਉਟੋਰਿਗ ਅਤੇ ਵਲੰਟੀਅਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਲ਼ਈ ਨਵੀਨਕਾਰੀ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਹਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਮੈਂਬਰ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ।

11.14 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ-

ਰਾਸ਼ਟਰੀ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ। UDISE (2019) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗਭਗ 50/ ਵਿਦਿਆਰਥੀ (120 ਮਿਲੀਅਨ) ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ 4.5 ਲੱਖ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਹਿੱਸਾ ਲਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ FLN ਦੇ ਟੀਚੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ। NEP 2020 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ/ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ/ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਮਾਪਦੰਡ, ਬੈਂਚ ਮਾਰਕਾਂ ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਆਵਾਂ SSSA ਦੁਆਰਾ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਨਲਾਈਨ ਅਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਜਨਤਕ ਖੁਲਾਸੇ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤੇ ਤੇ

ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਜਨਤਕ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਬਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮਿਸ਼ਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਧਿਆਇ 12

ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ ਅਤੇ DIETs ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਪੋਰਟ (ਸਹਾਇਤਾ)

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਆਇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ

- SCERTs ਅਤੇ DIETs ਨੂੰ ਆਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਏਜੰਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ।
- ਬਲਾਕ ਕਲਸਟਰ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ
- ਨਿਰੰਤਰ ਹੁਨਰ ਵਾਧੇ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ
- FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ

12.1 ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ SCERTs ਅਤੇ DIET ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ।

ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. ਟੀ. ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ- ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਸੁਧਾਰ ਲਈ 60 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (SEIs) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 1973 ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਐਜੁਕੇਸ਼ਨ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ (ਐਸ. ਸੀ. ਟੀ ਆਰ. ਟੀ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਨਾਲ SCERTs ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੇਵਾ ਕਾਲੀਨ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਠਕ੍ਰਮ ਬਣਾਉਣਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਪੂਰਕ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ, ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਮਾਗਰਦਰਸ਼ਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰੋਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ। ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਹੋਰ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਉਪ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਸੰਸਥਾਵਾਂ RTE ਐਕਟ 2009 ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ SCERTs ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ SCERTs, FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਗੇ।

DIETS ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ –ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ DIETS ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 1986 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1990 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਸਕੀਮ (CSSTE) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। DIETs, ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਸਥਾ ਲਈ ਸੀ ਜੋ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀ ਸਰਵਿਸ ਅਤੇ ਕਾਲੀਨ ਸਰਵਸ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ DIETs ਦਾ ਮੁੱਖ ਫੋਕਸ ਨਿਰੰਤਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ੇਵਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ/ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ

ਦੇ ਸੇਵਾ ਕਾਲੀਨ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰੀ ਸਕੂਲ ਸੁਧਾਰ ਪਹਿਲ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਨ ਦੇਣਾ।

FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ SCERT ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਮਾਡਿਊਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ (ECCE) ਤੋਂ ਜਮਾਤ ਤਿੰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਕਿ ਦਿਲਚਸਪ, ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਨਵੀਨਕਾਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰੇਕ DIET ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ FLN ਲਈ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਪੂਲ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾਕਾਰ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਫੈਕਲਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ SCERT ਅਤੇ DIETS ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਕੁੱਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

1. ਫੈਕਲਟੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਲਈ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁਜਾਇੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਮੀਨਾਰ ਅਡਵਾਂਸ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਕੋਰਨ ਅਤੇ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤੈਨਾਤੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।
2. SCERT ਅਤੇ DIETS ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸੰਰਚਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ SCERT ਫੈਕਲਟੀ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਵਧਾ ਕੇ ਅਤੇ SCERTs ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
3. FLN ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ SCERT ਅਤੇ DIET ਵੱਲੋਂ ਫੈਕਲਟੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ/ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨਾ।
4. ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਦੌਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
5. ਇਸ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਰ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਕਲਟੀ ਏਕਸਚੇਂਜ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
6. ਫੈਕਲਟੀ ਦੇ ਸਮਰੱਥਾਂ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫੈਕਲਟੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚਿਤ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਿਲ ਹੋ ਸਕੇ
7. FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੇ ਨਾਮਵਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਾ।
8. ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ, ਮੰਗ ਆਧਾਰਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ।

12.1.1 SCERT ਅਤੇ DIETsਦੀ ਭੂਮਿਕਾ –

SCERT ਨੂੰ ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਉਪ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ DIETS ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਵਾਲੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਆਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਸਕੇ। FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ SCERT ਅਤੇ DIETs ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

i) ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ SCERT ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨੋਡਲ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ।

ii) DIETS ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਉਭਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲਚੀਲੇਪਣ ਨਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

iii) ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਮੌਡਿਊਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

iv) ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਮਾਤ ਪ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ (ECCE) ਤੋ ਜਮਾਤ 3 ਲਈ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ, ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੀ।

v) ਰਾਜ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

vi) NCERT ਦੁਆਰਾ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਰੀਡਿੰਗ ਸਾਖਰਤਾ DIKSHA ਐਪ ਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ (NCERT ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ) ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

vii) FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਾਲਾਨਾ ਸੇਵਾ ਕਾਲੀਨ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

viii) ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ NCERT ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ ਅਤੇ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ix) ਹੋਲਸਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਾਰਡ (HPC) ਦੁਆਰਾ FLN ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ।

x) ਨਵੇਂ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ FLN ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਸਮੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।

xi) ਹਰੇਕ DIET ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਪੂਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾਕਾਰ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਫੈਕਲਟੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ।

xii) ਜਮਾਤ/ਸਕੂਲ/ਕਲੱਸਟਰ/ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸੱਮਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜ ਆਧਾਰਿਤ ਐਕਸ਼ਨ

ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜ ਆਧਾਰਿਤ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

12.2 BRC ਅਤੇ CRCs ਦੁਆਰਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ

BRC ਅਤੇ CRCs ਜਾ ਸਮਰੱਥਨ ਕਰਨ ਲਈ SCERTs ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ-

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਅਤੇ ਕਲਾਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਜਵਾਬ, ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਲਾਕ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕਲੱਸਟਰ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ DIETs ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕ ਇੱਕ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਭਾਵ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦੇ DIET ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ/ਫੈਸੀਲੀਟੇਟਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਕਾਲੀਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਆਨ-ਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਆਦਿ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। CRC ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ, ਰਸਮੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਲਪ ਸਿੱਖਿਆ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ BRC ਅਤੇ CRC FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, DIETs ਦੇ ਨਾਲ BRCs ਅਤੇ CRCs ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕਰਨ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਲਿਟਰੇਸੀ ਅਤੇ ਨਿਊਮੇਰੇਸੀ ਮਿਸ਼ਨ (FLN) ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਲਈ ਮੁੱਖ ਏਜੰਸੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਬਲਾਕ ਰਿਸੋਰਸ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ 6 ਵਿਸ਼ਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। FLN ਲਈ ਇਸ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਕੂਲ ਲਿੰਕਜ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ, ਸਰੋਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇਗਾ। FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ BRC ਅਤੇ CRC ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਨੇੜਲੀ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਡੇਟਾਬੇਸ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅੱਪਡੇਟ ਵੀ ਕਰਨਗੇ ਜੋ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਸਰੋਤ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਾਅ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

- BRC ਅਤੇ CRC ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਢਾਂਚੇ ਵਜੋਂ DIETs ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ।
- DIET ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨਾਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ।
- ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਦੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਾਲੀਨ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਜਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ।
- ਅਕਾਦਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ/ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਕਲੱਸਟਰ ਪੱਧਰ ਤੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਸੁਧਾਰ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੇ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਕਨਵਰਜੈਂਸ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਂਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- FLN ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕਣ ਤੋਂ ਸਕੂਲੋ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨਾ।

12.3 ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ

ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਢਾਂਚੇ ਵਜੋਂ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ, ਚੋਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਖੋਜ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ ਅਤੇ ਬੀ. ਆਰ. ਪੀ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਲਾਕ ਪਰਸਨ ਅਤੇ ਕਲੱਸਟਰ ਰਿਸੋਰਸ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। DEIT ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਨੂੰ ਆਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ, ਕਾਰਜਾਤਮਕ ਸਬੰਧ ਅਤੇ DIET ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਸਰੋਤ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੰਮ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਜਾਂ /ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਪਾਅ ਦੁਆਰਾ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗਾ।

- ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਆਰ. ਸੀ ਵੱਲੋਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਅਤੇ ਆਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ।
- FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਨੂੰ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਟ੍ਰੇਨਰਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ।
- ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਵਿੱਚ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਇੰਡਕਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ/ਰਿਫਰੈਸ਼ਰ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ ਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ

ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

- ਸਕੂਲ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਸਿਖਲਾਈ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੌਸ਼ਲ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਗਿਆਨ ਲਈ DIETs ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇਵਾਰ ਸਬੰਧ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਆਨਲਾਈਨ ਪਲੇਟਫ਼ਾਰਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ DIKSHA, E-PATHSHALA ਅਤੇ SWAYAM ਤੋਂ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਉਪਯੋਗ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਉਪਯੋਗ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
- B ਜੋ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ/ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪੂਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੁਆਰਾ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨਾ।
- ਸਕੂਲ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ।
- ਅਕਾਦਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ/ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੁਝਾਅ/ਫੀਡਬੈਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਫੋਰਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

12.4ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ

BRC ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ FLN ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਚੌਕਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਕਾਦਮਿਕ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ SSA ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਸਕੂਲ ਦੌਰੇ ਕਰਨ। ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਲਾਹ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ ਤੋਂ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ, ਸਿਖਲਾਈ ਤੇ ਫਾਲੋਅੱਪ, ਕਰਨ, ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ, (HARD SPORTS) ਹਾਰਡ ਸਪੋਰਟਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਡਲ ਪਾਠ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਸਰ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਸਿਰਫ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦਾ ਇੱਕ ਤੰਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁਧਾਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਹੈ। BRC ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੋਡਲ ਲੈਵਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ FLN ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਚੌਕਸ ਸੁਪਰਵਾਇਜ਼ਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

ਇਸ ਲਈ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਕੇਤਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੌਰੇ ਅਤੇ ਸਬੰਧਿਤ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਅਕਾਦਮਿਕ ਇਨਪੁਟ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁੱਝ ਸੰਕੇਤ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ੀਲਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਵਰੇਜ ਅਤੇ ਵਿਵਸਾ ਲਈ ਦੌਰਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ FLN ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਵਿਖੇ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ FLN ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਚੌਕਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਅਕਰਸ਼ਕ ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਟੀ. ਐਲ. ਐਨ. ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਧੀਆਂ ਉਪਯੋਗ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਕਲਾਸਰੂਮ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ ਨੂੰ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- FLN ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਚੈਕਲਿਸਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਫੀਡਬੈਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਮਾਪਦੰਡ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
- ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਫੀਡਬੈਕ ਨੂੰ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਸਾਂਝਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨਿਪੁੰਨ ਪਾਕੇਟ ਆਫ ਲਰਨਿੰਗ ਐਕਸੀਲੈਂਸ (ਨਿਪੁੰਨ ਪੋਲ)

- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
- ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੀਚੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਉਹ ਖੁਦ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੀ.ਆਰ. ਸੀ/ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ ਅਤੇ FLN ਦੇ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰੀ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਲਈ ਬੁਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਇ 13

ਦੀਕਸ਼ਾ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ

ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਚਰਚਾ ਬਿੰਦੂ

- ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ, ਇੱਕ ਡਿਜੀਟਲ ਪਲੇਟਫ਼ਾਰਮ ਵਜੋਂ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।
- ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ: ਊਰਜਾਵਾਨ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਐਫ.ਐਲ. ਐਮ. ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ: ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ, ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਜੋੜਨਾ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਆਨ-ਬੋਰਡਿੰਗ, ਸਿਖਲਾਈ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਆਊਟਰੀਚ।
- ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ: ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਲਈ, ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੈਂਕ।

13.1 ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ

ਦੀਕਸ਼ਾ (ਗਿਆਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਡਿਜੀਟਲ ਪਲੇਟਫ਼ਾਰਮ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਖੋਜ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪਰੀਸ਼ਦ (ਐਨਸੀਈਆਰਟੀ) ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਹੈ। ਦੀਕਸ਼ਾ ਨੂੰ 5 ਸਤੰਬਰ 2017 ਨੂੰ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ 35 ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ. ਅਤੇ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਨਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੀਕਸ਼ਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਡਿਜੀਟਲ ਸਿਖਲਾਈ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਮੁਫ਼ਤ ਮੋਬਾਇਲ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵੈਬ ਪੋਰਟਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਕਿਤੇ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

ਇੱਕ ਦੀਕਸ਼ਾ, ਕਈ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਦੀਕਸ਼ਾ ਇੱਕ ਹੈ ਜੋ ਅਨੇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਭਾਰਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਈ-ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਦੀਕਸ਼ਾ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ 'ਇੱਕ ਡਿਜੀਟਲ ਪਲੇਟਫਾਰਮ' ਹੈ। ਦੀਕਸ਼ਾ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਲਿੰਕਡ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੀ ਤਾਲਮੇਲ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਡਿਵਾਈਸਾਂ (ਲੈਪਟਾਪ/ਮੋਬਾਇਲ/ਡੈਸਕਟਾਪ/ਟੈਬਲੇਟ, ਟੀਵੀ ਅਤੇ ਰੇਡੀਓ) ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਦੀਕਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਹੱਲਾਂ, ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਡੇਟਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਚੋਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮੱਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ, ਊਰਜਾਵਾਨ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਵਰਗੇ ਕਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਸਰੋਤਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਵਰਟੀਕਲ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

13.2 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅਪਨਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ-

13.2.1 ਐਨਰਜੀਜ਼ਟ ਪਾਠਪੁਸਤਕ

ਐਨਰਜੀਜ਼ਟ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ (ਈਟੀਬੀ) ਕਿਊਆਰ ਕੋਡਾਂ ਨਾਲ ਏਮਬੇਡ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਊਆਰ ਕੋਡ ਰਾਜ/ਯੂਟੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ/ਬਣਾਏ ਗਏ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੀਕਸ਼ਾ ਐਪ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਕਿਊਆਰ ਕੋਡਾਂ ਨੂੰ ਸਕੈਨ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵੀਡੀਓ, ਪਰਸਪਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਈਟਮਾਂ, ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ, ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ 50 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਊਆਰ ਕੋਡ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

13.2.2 ਸਿੱਖੋ...ਘਰ

ਸਿੱਖੋ...ਘਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯਤ ਦਖਲਅੰਦਾਜੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮੱਗਰੀ ਪੈਕੇਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਘਰ 'ਚ ਹੀ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੱਟੇ-ਆਕਾਰ, ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਹਨ।

13.2.3. ਕੁਇਜ਼

ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕੁਇਜ਼ ਲੜੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

13.3 ਐਫਐਲਐਨ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ

ਦੀਕਸ਼ਾ ਪੋਰਟਲ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਅਕ-ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਐਫਐਲਐਨ 'ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ-ਸਿਖਲਾਈ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਕੇ, ਨਵੇਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ

ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਤੀਜਾ-ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਇਕੁਇਟੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਮਿਆਰੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਐਨਸੀਈਆਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਰੀਡਿੰਗ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 50 ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਤੀ ਗ੍ਰੇਡ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਆਰੀ ਆਈਟਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ।

ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ

- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਖੇਡ ਸਮੱਗਰੀ ਉਪਲਬੱਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਚਾਰਟ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪੋਸਟਰ, ਲੈਟਰ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਅੱਕਰ ਗਰਿੱਡ, ਡਾਈਸ, ਸ਼ਬਦ ਕਾਰਡ, ਸਧਾਰਨ ਡੀਕੋਡੇਬਲ ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨੰਬਰ ਕਾਰਡਾਂ ਲਈ ਰੀਡਿੰਗ ਕਾਰਡ, ਗਣਿਤ ਲਈ ਗਣਿਤ-ਮਾਲਾ, ਬਲਾਕ, ਕੈਲੰਡਰ ਆਦਿ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਧਾਰਨ, ਚਿੱਤਰਿਤ ਅਤੇ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਵਿਭਿੰਨ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸਰੋਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ, ਸਿਖਲਾਈ ਸ਼ੈਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਸਮੱਗਰੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੈਂਡਆਊਟਸ, ਵੀਡੀਓਜ਼, ਰੀਡਿੰਗ ਸਰੋਤ, ਕਿਊਆਰ ਕੋਡਡ/ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੋਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਹੈਂਡਬੁੱਕ, ਗਤੀਵਿਧੀ ਪੁਸਤਕਾ ਆਦਿ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।
- ਐਸਸੀਈਆਰਟੀ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਗੇ।

13.4 ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ

ਦੀਕਸ਼ਾ ਕੋਲ ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ 'ਕੋਰਸ' ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਹੈ। ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਆਨਲਾਈਨ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਡੇਟਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਫ਼ਲ ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੜਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ-

- ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਇਕੱਠ ਸਿਲਾਈ ਕੋਰਸ- 'ਕੋਰਸ ਕ੍ਰਿਏਸ਼ਨ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਕੋਰਸ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਜ ਟੀਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੋਰਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤ ਜਿਵੇਂ ਵੀਡੀਓ, ਪੀਡੀਐਫ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਈਟਮਾਂ।

- ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਡਿਜੀਟਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਨਬੋਰਡ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਵਿਚੋਂ ਲੌਗਿਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪੋਰਟਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਸਾਈਨ ਆਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪੋਰਟਲ ਵਜੋਂ ਦੀਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਾਈ ਇਨ ਕਰਨ ਲਈ ...ਉਪਭੋਗਤਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਪਾਸਵਰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਵੇਗਾ। ਦੂਜਾ ਤਰੀਕਾ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਸਾਇਨਅੱਪ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਬਕ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, DIKSHA ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ DIKSHA ਮੋਬਾਈਲ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਐਕਸੈਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹੋਣ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ

- ਰਾਜ ਸਹਾਇਤਾ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣਾ- ਇੱਕ ਸਹਾਇਤਾ ਟੀਮ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਪਰਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੱਧਰ ਬਣ ਸਕੇ। ਇਸ ਟੀਮ ਨੂੰ ਕੋਰਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਬਣਤਰ, ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠਣਾ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਆਊਟਰੀਚ- ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖਾਸ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਮਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਚਾਰ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

13.5 ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ-

- ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ- ਇੱਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਡਿਜੀਟਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਟੈਕਸਟ ਹਾਈਲਾਈਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਗਰੇਡਾਂ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਫੋਕਸ ਖੇਤਰ ਹੈ।
- ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ ਦੀ ਕਿਸਮ- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਅੰਸ਼ ਚੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸਮਝ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਉਸ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਵਿਆਕਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੈਂਕ- ਗਰੇਡ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇੰਟਰਐਕਿਟਵ ਵਿਆਕਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਈ-ਟੈਬ ਨਾਲ ਤੁਰੰਤ ਲਿੰਕ ਕਰਕੇ ਫੀਡਬੈਕ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ- ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ., ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਟਰੱਸਟ (ਐਨਬੀਟੀ), ਸੈਂਟਰਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਅਨ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ (ਸੀ.ਆਈ.ਐਲ.), ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰੀ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਅਤੇ ਕਾਮਿਸਕ ਸਮੇਤ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੀਕਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਅਤੇ ਡਾਈਟ ਰਾਹੀਂ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

13.6 ਗਣਿਤ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਗਣਿਤ ਦੀ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪੈਕੇਜ ਬਣਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਹੇਠਾਂ ਕੁੱਝ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ-

- ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵੀਡੀਓ ਕਿਸਮ- ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਾਂ ਲਈ ਛੋਟੇ ਵੀਡੀਓ-ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ।
- ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਵੀਡੀਓ ਕਿਸਮ- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਡੋਮੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗ਼ਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਛੋਟੇ ਵੀਡੀਓ।
- ਅਸਲੀ ਸੰਸਾਰ ਉਦਾਰਨ ਵੀਡੀਓ- ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਵੀਡੀਓ।
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਬੈਂਕ- ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਸਵਾਲਾਂ ਵਜੋਂ ਬਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਡੇਟਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹਨਾਂ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮਗੱਰੀ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ-

- ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਜਾਂ ਸਖ਼ਤ ਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿੰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਵੀਡੀਓਜ਼ 5-6 ਮਿੰਟਾਂ ਤੋਂ ਲੰਮੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।
- ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਖ਼ਪਤ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਈ-ਟੈਬ ਨਾਲ ਲਿੰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਈਟਮਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਫਾਰਮੈਟਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈਟਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ- ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰੋ, ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ, ਬਹੁਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ।

ਦੀਕਸ਼ਾ ਅਤੇ ਐਨਡੀਈਏਆਰ ਟੂਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਸਕੂਲ ਲੀਡਾਂ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ-

- ਸਕੂਲ, ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜੋ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ ਸਿਸਟਮ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣਗੇ।

- ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ/ਰਾਜ/ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ।
- ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਸਮੈਸਟਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਾਰਡ ਪ੍ਰਬੰਧਨ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਵਿਜ਼ੂਅਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸੂਝ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ।
- ਸਕੂਲ ਮਾਨਤਾ, ਸਕੂਲ ਸੁਧਾਰ ਫਰੇਮਵਰਕ, ਸਕੂਲ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਾਧਨ ਲਈ।

ਦੀਕਸ਼ਾ ਅਤੇ ਐਨਡੀਏਏਆਰ ਟੂਲ ਅਤੇ ਫਰੇਮਵਰਕ ਵੀ ਸੀਐਸਓ/ਐਨਜੀਓ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟ ਖਿਡਾਈਆਂ ਸਮੇਤ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਐਫਐਲਐਨ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਸਦ ਆਪਣੀ ਭਤੀਜੀ ਸਾਇਰਾ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਫ਼ਿਲਮ ਕਲਿੱਪ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਟੁੱਟਣ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਇਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬੱਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫ਼ਿਲਮ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਵੱਲ ਕਿਵੇਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸਦ ਨੇ ਇੱਕ ਸਿਮੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਵੈੱਬ 'ਤੇ ਪਾਇਆ। ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਾਇਰਾ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਖੇਡਣਾ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਕਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ।

ਉਪਯੋਗੀ ਸਰੋਤ

ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ https://ciet.nic.in/upload/Guidelines for eContent3.pdf
ਪ੍ਰਗਿਆਤਾ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ https://ncert.nic.in/pdf/announcement/ ਪ੍ਰਗਿਆਤਾ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਪੀਡੀਐਫ
ਅਪਾਹਜ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ https://ciet.nic.in/upload/CWSN eContent nGuidelines for MoE.pdf

ਅਧਿਆਇ 14

ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਚਰਚਾ ਬਿੰਦੂ

- ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕੇ-ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮ
- ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਤਸ਼ਾਹਨ
- ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਜਨਤਕ ਖੁਲਾਸਾ।
- ਹੋਮ ਬੇਸਡ ਲਰਨਿੰਗ ਸਪੋਰਟ- ਸਮੱਗਰੀ ਡਿਲੀਵਰੀ, ਗਤੀਵਿਧੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ, ਗਤੀਵਿਧੀ ਸਪੁੱਰਦਗੀ ਅਤੇ ਤਸਦੀਕ, ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਰੰਦਰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।

- ਸਿਵਿਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ- ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਕ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ, ਮਾਪਿਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਅਜਿਹੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਪੀਐਮਯੂ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਸਿਵਿਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਿਵਿਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਪਸੀ ਸਨਮਾਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੱਚੀ ਲੰਮੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਲਈ ਸਪੇਸ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਥਾਗਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿਵਿਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਵਿਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੁਆਰਾ। ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿਵਿਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈਵਾਲੀ ਵਿਆਪਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ- ਭਾਰਤ, ਉੱਚ ਗੈਰ ਹਾਜਰੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਘੱਟ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰਸਮੀ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਦਾ ਉਹ ਸਥਾਨ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ 80 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਸਕਾਰਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮਹਤੱਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਤੱਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਮਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਕੋਵਿਡ 19 ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਰਸਮੀ ਸਕੂਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਸਮਾਂ ਸਹੀ ਹੈ।

14.1 ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ

ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ

- ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ
- ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਗੱਲਬਾਤ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਲਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ)
- ਨਿਯਮਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੋ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। (ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ, ਕੰਧ ਲਿਖਣਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਚੌਪਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ) ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ
- ਘਰ ਦੇ ਦੌਰੇ
- ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਬਾਰੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ।
- ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬਾਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭੇਜੋ।
- ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਨਤੀਜਿਆਂ, ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ, ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰੋ।
- ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਫੀਡਬੈਕ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ/ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਭੇਜੋ।
- ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰੋ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਨਿਊਜ਼ਲੈਟਰ, ਈ-ਮੇਲ, ਮੈਮੋ ਆਦਿ ਇੱਕ ਨਿਯਮਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਉਹਨਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਜੋ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਫੀਲਡ ਵਿਜਟ, ਖੇਡਾਂ, ਕਲਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ, ਸਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਆਦਿ ਲਈ ਵਲੰਟੀਅਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ।
- ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਜੋ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ ਅਧਿਆਪਕ ਮਿਲਣੀ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਸਿਰਫ਼ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।
- ਇੱਛੁਕ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ। ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬੱਚਿਆਂ, ਸਕੂਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਤੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ।

ਮੁਹਿੰਮਾ, ਸਮਾਗਮਾਂ, ਘਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਹਾਇਤਾ, ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ-ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵਧਾਏਗੀ।

- ਮੁਹਿੰਮਾਂ, ਸਮਾਗਮਾਂ, ਘਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਐਫ.ਐਲ. ਐਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰਕ ਤਬਦੀਲੀ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ-ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵਧਾਏਗੀ।
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰੋ-ਤਕਨੀਕ ਆਧਾਰਿਤ ਮਾਸ-ਮੀਡੀਆ, ਰੇਡੀਓ, ਟੀ. ਵੀ. ਐਸ. ਐਮ. ਐਸ., ਆਈ. ਵੀ. ਆਰ. ਐੱਸ ਆਦਿ।
- ਇਹ ਸਭ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਰੀਡਿੰਗ ਇਵੇਂਟ ਰਾਹੀਂ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰਨੀਆਂ।
- ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀ, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ, ਮਦਰਜ਼ ਗਰੁੱਪਾਂ, ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।

- ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਲਈ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿਖਲਾਈ ਭਾਈਚਾਰਾ (ਪੀਐਲਸੀ) ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ

ਪੂਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਝਾਰਖੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟੀਮ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਆਧਾਰਿਤ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਲਾਈ (ਐਮ-ਟਾਲ) ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

- ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਰੋਤ ਸਮੂਹ[1] (ਸੀ.ਆਰ.ਜੀ.) ਦਾ ਗਠਨ ਬੀ.ਆਰ.ਸੀ/ਸੀ.ਆਰ.ਸੀ ਅਤੇ ਡਾਈਟ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਸਕੂਲ/ਕਲੱਸਟਰ/ਬਲਾਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ, ਗਾਇਕਾਂ, ਡਾਂਸਰਾਂ, ਸੰਗੀਤਕਾਰਾ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਬਣਉਣ ਵਾਲੇ, ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਕਾਮੇਡੀਅਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
- ਸੀਆਰਜੀ ਸਕੂਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਪਹਿਲੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਹੁਨਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਵੱਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਿਊਨਿਟੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।
- ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਜੀ ਵਿਚਕਾਰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ।
- ਸਕੂਲ ਇੱਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਸਮੂਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਕੂਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰੇਗਾ।

14.2 ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ।

ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਖੁਦ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਭੇਜਣ 'ਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਲਾ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਆਪਕ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੁਆਰਾ ਨਸਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬੋਧਾਤਮਕ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

1 ਸਿਖਲਾਈ ਸੀਆਰਸੀ, 2019 ਅਜ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮਾਜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਬਿਨੈ ਪੱਟਨਾਇਕ ਦੇ 'ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ' ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਸੀਆਰਜੀ ਦਾ ਝਾਰਖੰਡ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਾਜ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ 32 ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਜੋ ਲਗਭਗ 19 ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮੇਲਾ

(ਸਟੱਡੀ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਲਈ)

ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਮਾਤ 1 ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਆਧਾਰਿਤ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਮਾਵਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਟੇਢੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ, ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਜੰਪ ਕਰਨਾ, ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਫੋਲਡ ਕਰਨਾ, ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨਾ, ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ, ਰੰਗ, ਗਿਣਤੀ, ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ) ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬੋਧਾਤਮਕ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ ਢੁੱਕਵੇਂ ਬੁਨਿਆਦ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਚੌੜਾਈ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ, ਜਮਾਤ 1 ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮਾਵਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸੰਕਲਪ ਸਰੋਤ-ਪ੍ਰਥਮ

ਮਿਸ਼ਨ ਪਿਛਲੇ ਸਮਨ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ 'ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ' (ਐਸਬੀਐਮ), ਗੇਟਸ ਫਾਊਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਔਸਤਨ ਹਰ ਪੇਂਡੂ ਭਾਰਤੀ ਤੱਕ ਐਸ.ਬੀ.ਐਮ. ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 3,000 ਵਾਰ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਐਸ.ਬੀ.ਐਮ. ਆਖਰਕਾਰ ਸਫ਼ਲ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਜਨ ਅੰਦੋਲਨ ਜਾਂ ਲੋਕ ਅੰਦੋਲਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਮਿਸ਼ਨ ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰੁਝੇਵੇਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਯਮਤ ਬਾਰੰਬਰਤਾ ' ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ, ਸਥਾਨਕ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਪਿੰਡ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ	ਕੀ	ਕਾਉਨ	ਭਾਗੀਦਾਰ
FLN ਹਫ਼ਤਾ: ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਲਈ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ।	ਸਾਲਾਨਾ SMCs/ SDMCs	ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਈਵੈਂਟ: ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਆਧਾਰਿਤ ਮੇਲਾ, ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਮਾਵਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਟੇਢੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ, ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਛਾਲਣਾ, ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਫੋਲਡ ਕਰਨਾ, ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨਾ, ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ, ਰੰਗ, ਗਿਣਤੀ, ਰੰਗ, ਆਕਾਰ, ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ)	ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ/ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ	ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਬੱਚੇ, ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ
		ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਵਾਦ: ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸਮਾਗਮ		
		ਮਾਪੇ, ਬੱਚੇ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ		
ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਰ ਕੈਂਪ	ਪੰਦਰਵਾੜਾ/ ਮਾਸਿਕ/ਸਾਲਾਨਾ	ਪੜ੍ਹਨਾ/ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਸਕੂਲ ਰਾਜ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ DIET ਵਿਦਿਆਰਥੀ/ ਵਲੰਟੀਅਰ	ਮਾਪੇ, ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ
		ਰੇਡੀਓ, ਆਈ.ਵੀ.ਆਰ.ਐਸ., ਐਸ.ਐਮ.ਐਸ. ਰਾਹੀਂ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਣਾ		ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਬੱਚੇ
		ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਮਜ਼ੇਦਾਰ FLN ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ		

ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ: ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ: ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ/ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੇਂਟ ਕਰਨਾ, ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਬਲੈਕਬੋਰਡ, ਜਗ੍ਹਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ

14.3 ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈਏ

- ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਹਰੇਕ ਗਰੇਡ ਲਈ, ਹਰੇਕ ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੂਹ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

(ਬੁਨਿਆਦੀ ਰੀਡਿੰਗ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ) ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸੁਚਾਰੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਆਂਗਣਵਾੜੀ/ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਜਮਾ 1 ਤੱਕ ਸੁਚਾਰੂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਮਾਤ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤ 1 ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਗੇ, ਦਾਖਲੇ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਟੈਂਡ 1 ਸਕੂਲ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜਮਾਤ 1 ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਰਾਜਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤਿ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਐਸ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਵੱਲੋਂ ਦੱਸੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (ਪੀਆਰਟੀ) ਲਈ ਭੂਮਿਕਾ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੀਆਰਈ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਹੈ। ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਰਪੰਚ/ਵਾਰਡ ਮੈਂਬਰ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਈਵੈਂਟ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਲਈ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਇਕੱਠੇ ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਾਉਣਾ।
- ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
    - ਸਕੂਲਾਂ/ਚੌਪਾਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਸੁਣਾਉਣਾ ਜਿੱਥੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
    - ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਕੰਮ (ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ) 'ਤੇ ਓਰੀਐਂਟ ਕਰਨਾ-ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਤਰਖਾਣ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਦਰਜ਼ੀ, ਡਾਕਟਰ, ਆਦਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਸਮਝਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ

ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ	ਨਿਗਰਾਨੀ	ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ
1. FLN ਹਫ਼ਤਾ: GP + SMCs/SDMCs + ਸਕੂਲ (ਅਧਿਆਪਕ/HMs)	ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ/ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (ULB)	• ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ: MoE ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ/ਬਲਾਕਾਂ/ਕਲੱਸਟਰਾਂ/ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। • ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਲਈ ਫੰਡਿੰਗ; ਵਧੀਆ GP/ULB ਨੂੰ DM ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। • DIET ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਵਾਲੰਟੀਅਰ: ਗ੍ਰੇਡ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ, ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ
2. ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸੰਦੇਸ਼: ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ	ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ	
3. ਸਮਰ ਕੈਂਪ: DIET ਵਿਦਿਆਰਥੀ + ਵਾਲੰਟੀਅਰ	ਅਧਿਆਪਕ	
4. ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਮਾਗਮਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ	ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ/ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ	

14.4 ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਜਨਤਕ ਖੁਲਾਸਾ

ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਬਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇੱਕ ਕਦਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਸਾਰੇ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੇਲਾ ਐਫਐਐਨ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੇਲਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਯੂ.ਐਲ.ਬੀ. ਦੁਆਰਾ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਐਸਐਮਸੀ, ਐਸਡੀਐਮਸੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਕਰਸ਼ਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ, ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ, ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਾਂ, ਫ਼ਿਲਮਾਂ, ਆਡੀਓਜ਼, ਸ਼ੋਅ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ, ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਫੀਡਬੈਕ, ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ. ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਧਾਰ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤਰੱਕੀ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡੇਟਾ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਹੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

14.5 ਘਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਸਹਾਇਤਾ

ਸਾਰੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਡਲਾਂ ਨੂੰ ਤੈਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਘਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਬੁੱਕਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਸਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਯਮਤ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਪੂਰਵ-ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਲਾਂ, ਵੀਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਸਵੈਚਲਿਤ ਰੀਮਾਈਂਡਰ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਸਐਮਸੀ, ਐਸਡੀਐਮਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ (ਐਨਈਪੀ) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਇਸ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਹਰ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਮੈਂਬਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬਦਲ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਰਪਤਿ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਾਂ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ ਸਮਾਂ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

14.5.1 ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਡਿਲੀਵਰੀ

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਬੱਚੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਨਿਰਤਰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਘਰ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਹਰ ਘਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਿੱਟਾਂ ਨੂੰ ਡਿਲੀਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਡਿਲੀਵਰੀ ਮੋਡ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਾਪੇ ਦੀਕਸ਼ਾ ਪੋਰਜਾਵਾਨ ਸਕੂਲਿੰਗ,

ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ, ਟੀਵੀ, ਆਈ.ਵੀ.ਆਰ.ਐਸ. ਅਤੇ ਰੇਡੀਓ ਦੁਆਰਾ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਮਾਧਿਅਮਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਿੱਟ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਹਾਰਡ ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

14.5.2 ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ

ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨਿਯਮਤ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ। ਦਿਲਚਸਪ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਘਰ ਆਧਾਰਿਤ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਨੂੰ 'ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਿਖਾਓ' ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਵੱਧ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਪੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

14.5.3 ਗਤੀਵਿਧੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ਅਤੇ ਤਸਦੀਕ

ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਆਧਾਰਿਤ ਡਿਲੀਵਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਪੇ ਵਟਸਐਪ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਬਸ ਅਪਲੋਡ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਗਰੁੱਪ 'ਤੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਘਰੇਲੂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਅਪਲੋਡ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਰੀਵ ਧਾਰਨਾ ਦੋ-ਗੁਣਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਮਾਪੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਮਾਨ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਮਾਪਿਆਂ 1 ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਦੂਜਾ ਬੱਚੇ ਦੇਖ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਕਰ ਕੇ ਪੀਅਰ ਵੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਤਕਨਾਲੌਜੀ ਆਧਾਰਿਤ ਮਾਡਲ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸਕ ਪੇਰੈਂਟ ਗਰੁੱਪ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਸ.ਐਮ.ਸੀ., ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਸਕ ਪੇਰੈਂਟ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ-

- ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ।
- ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ।
- ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ।

14.5.4 ਪ੍ਰਗਤੀ

ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੁਆਰਾ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਟਰੈਕਿੰਗ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਡਾਇਗਨੌਸਟਿਕ ਅਭਿਆਸ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਤੈਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਕਨਾਲੌਜੀ ਆਧਾਰਿਤ ਮਾਡਲ ਲਈ, ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਟਰੈਕਿੰਗ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਵਟਸਐਪ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਇਕ ਸਵੈਚਲਿਤ ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਰਡ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਨਿਯਮਿਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੇਰੈਂਟ ਟਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਟੂਕਿੱਟ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਸਕ ਪੇਰੈਂਟ ਗਰੁੱਪ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ 'ਟਰੇਕਿੰਗ ਪ੍ਰਗਤੀ' ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮੁਕਾਬਲਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

14.5.5 ਸਥਾਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ

ਐਸ.ਐਮ.ਸੀ., ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ.ਸੀ. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਗਰਮ ਮਾਪੇ ਚੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਾਰਡ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਗਤੀਵਿਧੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਦਰ, ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਸਥਿਤੀ, ਮਾਪਿਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਉਤਸ਼ਾਹ ਆਦਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ 'ਨਿਪੁੰਨ ਪਰਿਵਾਰ' ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਲਖੀਮਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਧਨ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਸਧਾਰਨ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ, ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪੈਰਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ 5 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚੇ ਉਸੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਨ। ਮਹਿਲਾ ਸਰਪੰਚ ਛੁਨੀਦੇਵੀ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੁੱਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਪਿੰਡ ਲਈ 100 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਚੁਣੋਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹਰ ਘਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕੰਧ ਬਣਾਏਗਾ। ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਥਾਨਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੇਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੇਮ ਆਈਡੀਆ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹਰ ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਕੰਧ 'ਤੇ ਟਿੱਕ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਮੁੱਚੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਇਸ ਪੱਧਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਕੋਈ ਵੀ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰਾ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧਣ।

ਉਪਯੋਗੀ ਸਰੋਤ
...2005 ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਕੁਸ਼ਲ ਸਿਖਲਾਈ ਬੋਧਾਤਮਕ ਨਿਊਰੋਸਾਇੰਸ ਦੇ ਫਰੰਸਟੀਅਰ ਤੋਂ ਇਨਸਾਈਟਸ। ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ, ਡੀਸੀ. ਵਿਸ਼ਵਬੈਂਕ,
...ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, 2021, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਘਰ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼
ਪਟਨਾਇਕ ਬਿਨੈ, ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣਾ, ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਕਰ...

ਅਧਿਆਇ 15

ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੌਜੀ ਦਾ ਫਰੇਮਵਰਕ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਿਆਏ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ –

- FLN ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਨਿਗਰਾਨੀ ਫਰੇਮ ਵਰਕ।
- ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਕੇਤਕ ਡਾਟਾ ਬਿੰਦੂ।
- ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਜੀਟਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ – NDEAR ਅਤੇ NDEAR ਤੋਂ FLN ਕਰਨਾ।
- FLN ਅੰਕੜੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਲਈ ਫਰੇਮਵਰਕ ਅਤੇ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ।

15.1 ਮਿਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ –

ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਆਨਲਾਈਨ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਇੱਥ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫੋਕਸ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਮਾਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਪੱਧਰ, ਸਟੇਟ ਪੱਧਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਆਈ. ਟੀ ਦੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੱਲ ਦੁਆਰਾ ਮਿਸ਼ਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਪੱਧਰੀ ਬਾਲ-ਵਾਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇਗਾ-

ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਫਰੇਮਵਰਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ:

- ਸਾਲਾਨਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਰਵੇਖਣ- ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੇਂਦਰ ਪਰਖ/ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਤੀਜੇ ਪੱਖ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਸਮਕਾਲੀ ਨਿਗਰਾਨੀ- ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ MIS ਵਿੱਚ ਡੇਟਾ ਫੀਡ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ (ICT) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

15.2. ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਜੀਟਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ (NDEAR)

15.2.1 ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ-

(NDEAR) ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਊਰਜਾਵਾਨ ਅਤੇ ਉਤਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਡਿਜੀਟਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਏਕੀਕਰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਡਿਜੀਟਲ ਸਿੱਖਿਆ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਤਕਨੀਕੀ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਤਰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਬਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਵੇਂ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਹੱਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ NDEAR ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਡੀਜ਼ਿਟਲ ਮਾਪਣਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਇਕੋਸਿਸਟਮ ਜੋ ਸਵੈ-ਸੰਗਠਨ, ਮਾਪਣਯੋਗ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵੰਡਿਆ, ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸਮਾਜਿਕ-ਤਕਨੀਕੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ।

NDEAR ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ ਵਰਨਣ

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮੋਹਰੀ ਯਤਨ – ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਊਰਜਾਵਾਨ ਅਤੇ ਉਤਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਡਿਜੀਟਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ।

NDEAR ਸੰਘੀ, ਅਸੀਮ, ਅੰਤਰ ਸੰਚਾਲਿਤ, ਸੰਮਲਿਤ, ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ, ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਭਿੰਨ, ਸਬੰਧਿਤ, ਪ੍ਰਸੰਗਿਤ, ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਹੱਲ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨੀਤੀ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ।

15.2.2 NDEAR ਤੋਂ FLN ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ

FLN ਲਈ ਜੋ ਤਰਜੀਹਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ DIKSHA ਅਤੇ DDISE + ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ NDEAR ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਿਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਪਨ-ਸੋਰਸ ਟੂਲਸ, ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪਛਾਣਾਂ ਲਈ ਹੱਲ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਕੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। । ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

- ਮੌਜੂਦਾ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ FLN ਦੀ ਖਾਤਰ ਅੱਪਗਰੇਡ ਅਤੇ ਲਾਭ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- NDEAR ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਲਿਸੀ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- MOE ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ NDEAR ਸੰਸਥਾਗਤ ਢਾਂਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨੀਤੀ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਆਰਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਓਪਨ ਡਾਟਾ ਪਾਲਿਸੀ, ਡੇਟਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੀਤੀਆਂ, ਦੂਜਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ, ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਲਈ ਨੀਤੀਆਂ।

15.3 FLN ਡੇਟਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਮਾਪ ਲਈ ਫਰੇਮ-ਵਰਕ ਅਤੇ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ

- **ਡੇਟਾ ਆਰਕੀਚੈਕਚਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।**
    - ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਡਿਜੀਟਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੇਟਾ ਲੈਣ ਦੇ ਆਸਾਨ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਚਾਲਿਤ ਤਰੀਕੇ।
    - ਰਾਜ/ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਡੇਟਾ ਦਾ ਸਵੈਚਲਿਤ ਅਪਲੋਡ।
    - ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਇੱਕ ਮਿਆਰੀ ਫਾਰਮੈਟ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਡੇਟਾ ਦਾ ਨਿਕਾਸ।
    - ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਵਾਈ ਯੋਗ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਅਤੇ ਵਿਜ਼ੁਅਲਾਈਜੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ,
    - ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਲੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਸਵੈਚਲਿਤ ਪ੍ਰਸਾਰ।

- ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਕਈ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫ੍ਰੀਕੁਐਂਸੀ ਅਤੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਸਵੈਚਾਲਿਤ ਡਾਟਾ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫ੍ਰੀਕੁਐਂਸੀ ਅਤੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੁਲੈਕਸ਼ਨ ਡਰਾਈਵਾਂ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਿਸਟਮਾਂ ਤੋਂ ਡਾਟਾ ਖਿੱਚਣ, ਸਮਕਾਲੀ ਕਰਨ, ਮੈਨੂਅਲ ਅਪਲੋਡਿੰਗ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

15.4 ਡਾਟਾ ਸਰੋਤ

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਡਾਟਾ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

- ਹੋਲਿਸਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸ ਕਾਰਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ।
- ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ NAS ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਮੁਲਾਂਕਣ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਜਾਂ NAS ਦੁਆਰਾ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ।

- FLN ਦੇ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ, NCERT ਅਤੇ SCERTs ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਸਰਵਪੱਖੀ, 360 ਡਿਗਰੀ, ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਬਹੁ-ਆਯਾਮੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਕਿ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੋਧਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਾਈਕੋਮੋਟਰ ਡੋਮੇਨ ਦੇ ਨਾਲ –ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਪ੍ਰਗਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁਨਰਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਵੈ, ਸਾਥੀ, ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗੀ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਡੇਟਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਸਕੂਲ, ਬਲਾਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗੀ।
- ਗਿਆਨ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ/ਹੁਨਰ, ਰਵੱਈਏ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਆਦਿ ਅਤੇ AI ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਲਿਸਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸ ਕਾਰਡ ਲਈ ਐਪ ਆਧਾਰਿਤ ਰੁਪਰਿਕਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੀ. ਬੀ. ਐਸ. ਈ ਅਤੇ ਐਨਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ.ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਐਚ. ਪੀ. ਸੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਯੂਟੀ ਪੱਧਰੀ ਐੱਚ. ਪੀ. ਸੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਕਰੇਗਾ।
- ਐਚ. ਪੀ. ਸੀ. ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਮੂਨਾ ਆਧਾਰਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ ਵੀ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਬਦਲਵੇਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ (2021, 2024, 2027, 2022, 2025 ਵਿੱਚ ਐਨ. ਏ. ਐਸ.) ਗ੍ਰੇਡ 1 ਲਈ, 2023 ਅਤੇ 2026 ਗ੍ਰੇਡ 2 ਲਈ, ਇਹ ਸਰਵੇਖਣ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਖਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਡੇਟਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨਗੇ।
- ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ. ਐਸ. ਏ. ਐਸ. ਥਰਡ ਪਾਰਟੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਲਈ, ਸਕੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਡੇਟਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਿਲ੍ਹਾ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਸੰਕਲਪਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਡਾਟਾ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੰਕੇਤਕ ਸੂਚੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਨੁਸੂਚੀ 2 ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ FLN ਲਈ NDEAR ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਇ 16

ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਹ ਅਧਿਆਏ FLN ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਊ ਅਤੇ ਸਫਲ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਜੋਖਿਮਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਪੱਧਰ ਤਕ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਨੀਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਾਅ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਦਲਾਅ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਰਗੇ ਫਰੰਟਲਾਇਨ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਰਵੱਈਏ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੁਆਰਾ। ਸਿਖਲਾਈ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ। ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਟਕਾਊ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਖਪਾਤ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਰੱਥਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਆਦਰਸ਼ ਨਿਰਮਾਣ, ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਵਹਾਰ ਤਬਦੀਲੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਵੱਛਤਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ- ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ, ਪੋਸ਼ਣ ਅਭਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਨਵੇਂ ਸਧਾਰਨ ਨੇਵੀਗੇਟਿੰਗ ਤੇ ਕੋਵਿਡ – 19 ਐਡਵਾਇਜਰੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ/ਮਿਸ਼ਨ ਟਿਕਾਊ ਹੋਣ ਲਈ, ਵਿਵਹਾਰ ਤਬਦੀਲੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਪਰਿਵਰਤਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਬਦਲਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਟਰੈਕ, ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ (ਹੇਠਾਂ ਚਿੱਤਰ ਵੇਖੋ)

ਮਿਸ਼ਨ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਲੈਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਕਈ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ –

- ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸੈਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇੱਕਲੇਪਣ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿਖਲਾਈ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਤਜ਼ਰਬਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਬਹੁਤੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਝੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਟੱਲ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਉਣਾ
- ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਰੁਕਾਵਟਾਂ-
    - ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮਾਪੇ ਦੋਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
    - ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ।
    - ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਸੀਮਤ ਸਮਰਥਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ।
    - ਘੱਟ ਆਮਦਨੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀਮਤ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਮਰੱਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੁੜੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਹਨ।

16.1 ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਸਫ਼ਲ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

16.1 ਪੋਲੀਓ ਖਾਤਮਾ

ਗਲੋਬਨ ਪੋਲੀਓ ਖਾਤਮੇ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਖੇਤਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਪੋਲੀਓ ਵਾਇਰਸ (ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. ਵੀ) ਨੂੰ ਖੰਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਹੱਤਪੂਰਨ ਔਕੜਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 2014 ਵਿੱਚ ਪੋਲੀਓ-ਮੁਕਤ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਘਣਤਾ, ਵਿਆਪਕ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਦਸਤ, ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ, ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. ਵੀ. ਸਰਕੂਲੇਲਣ ਦੀ ਉੱਚ ਦਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੱਤ

WPV ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਨੇ 1988 ਵਿੱਚ ਪੋਲੀਓ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦਿਵਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਲਸ ਪੋਲੀਓ ਟੀਕਾਕਰਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ 1995 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2014 ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੋਲੀਓ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਗਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ । ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ 10 ਪੂਰਕ ਪੋਲੀਓ ਟੀਕਾਕਰਨ ਡਰਾਈਵ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਟਰੈਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਟੀਕਾਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਵਿੱਚ 35 ਫਰੇਮਵਰਕ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ੳ. ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਸਰਲ-

1. ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੈਂਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੈਕਸੀਨ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋਈਆਂ। ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਈਆਂ।

2. ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਉਪਾਅ- ਇੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚ 5 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ, ਨਵ-ਜੰਮੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕਵਰੇਜ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅ. ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ-

1. ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘੀ ਮਾਲਕੀ, ਪੀ. ਐਮ. ਓ. ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

2. ਮਾਹਿਰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਮੂਹ ਦਾ ਗਠਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਪੋਲਿਓ ਮਾਹਿਰ।

3. ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਕੈਬਨਿਟ ਸਕੱਤਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਆਧਾਰਟੀ ਨਾਲ ਮਾਸਿਕ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

4. ਡੀ. ਐਸ. ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਟਾਕਸ ਫੋਰਸਾਂ ਨੇ ਪੋਲੀਓ ਖਾਤਮੇ ਬਾਰੇ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ।

ੲ. ਸਾਂਝਾ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ-

1. ਰੋਟਰੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੋਲੀਓ ਇਰਫੀਕੇਸ਼ਨ ਚੈਂਪੀਅਨ ਅਵਾਰਡ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਵਾਰਡ ਨੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤੀ ਦਿੱਤੀ।

16.1.2 ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ

ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ 2014 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ 2019 ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੌਚ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੱਥੀਂ ਮਲ-ਮੂਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਸਫਾਈ ਸਵੱਛਤਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਿਵਹਾਰ ਪਰਿਵਰਤਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੱਤ

I. ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ।

II. PM-CM-DM-VM ਫਰੇਮਵਰਕ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਕਰਨਾ।

III. ਜ਼ਮੀਨੀ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਬਣਾਉਣਾ।

IV. ਮਾਸ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ।

V. ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਰੱਖਣਾ।

VI. ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ।

ਮਾਸਮੀਡੀਆ ਪਰਸਪਰ ਅੰਤਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਸਰਲ ਸੁਨੇਹਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ। ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਟਰੈਕਿੰਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਣ ਦੁਆਰਾ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪਛਾਣ, ਨਵੀਂ ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੁਆਰਾ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ।

- **ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਸਰਲ-**

  ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਜਨ-ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਦੂਤਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਨੌਜ਼ਵਾਨ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਵੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਗੇਮਾਂਈਡਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਇਸਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਵਾਂ ਲਈ ਭੋਜਨ ਲੜੀ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸੌਚ ਦੇ ਜ਼ੋਖਮ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਧਾਰਨ, ਸਥਾਨਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਜ਼ੋਖਮ ਵਾਲੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਮੈਪਿੰਗ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਟਾਇਲਟ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਨੁੱਕੜ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।

- **ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸਮਰਥਨ-**

  ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥਨ ਦੇਣ ਲਈ, ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲੱਗੇ ਹਏ ਸਨ। ਵਾਰ-ਵਾਰ, ਉੱਚ ਨਿਸ਼ਠਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ (ਸਮੇਤ ਐਫਲੂਐਂਟ ਮਾਨੀਟਰਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਟੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ (ਫਾਲੋ-ਅੱਪ) ਨੇ ਅਸਲ ਤਬਦੀਲੀ ਵੱਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਤੀ ਲੈਣ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

- **ਸਥਿਰ ਤਬਦੀਲੀ-**

  ਨਿੰਰਤਰ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਦੋ ਪੱਖੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾ, ਸਕੀਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਮਾਨਤਾ ਸੀ। DMs ਬਲਾਕ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ DDF ਹੋਣ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਮਾਗਮਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜਯੰਤੀ ਤੇ ਸਵੱਛ ਗ੍ਰਹਿ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਲੰਟੀਅਰ, ਮਹਿਲਾ ਦਿਵਸ ਤੇ ਮਹਿਲਾ ਸਰਪੰਚ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਵੇਂ ਪਾੜੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ DDF + ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਠੋਸ ਅਤੇ ਤਰਲ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਇਨਸਾਈਟਸ

- ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਨਿਗਰਾਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫਤਰ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੁਲੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਯੂ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪੂਰੀ ਆਊਟਰੀਚ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
- ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਾਰੀਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਟਰੈਕਿੰਗ ਅਤੇ ਮਾਪ ਕਮਜ਼ੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ, ਟੀਚੇ ਤੱਕ ਦੂਰੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਨਤਾ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟੀਚੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਿਰਮਾਣ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਫੋਕਸ।
- ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪੱਧਰਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਪੱਧਰ ਤਕ ਉੱਚ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ।
- ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।

16.2 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ- ਜੋਖਮ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ

ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ (FLN) ਮਿਸ਼ਨ, ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਹੁਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ 2026-27 ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਟਿਕਾਊ ਹਨ, ਮੁੱਖ ਜੋਖਮਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਇੱਕ-ਅਕਾਰ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਛਿੱਟ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਨਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਫਰੇਮਵਰਕ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਫੰਡ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ MOE ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, MOE ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਪਾਵਾਂ ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕੋਵਿਡ – 19 ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਜੋਖਿਮ- ਜਿਵੇਂ ਕਿ MOE FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਸਥਾਈ ਬੰਦ (6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਧਿਐਨ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ-ਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਘਾਟ ਤੋਂ

ਇਲਾਵਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਛੜੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਰਥਿਕ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਰਿਮੋਟ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮਦਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਕੂਲ ਦੁਬਾਰਾ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਤੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੇ ਉੱਚ ਜ਼ੋਖਮ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੇਡਾਂ (ਕਲਾਸਾਂ) ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰਾਂ ਅਤੇ ਉਪਚਾਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਅਨੁਬੱਧ 3 ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਮੁੱਖ ਜ਼ੋਖਮ ਦੇ ਕਾਰਕ, ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਅਤੇ MOE ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਧਿਆਇ 17

ਖੋਜ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਲਈ ਲੋੜ

ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ

ਇਸ ਅਧਿਆਏ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ।

- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
- ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨ।
- ਸੰਚਾਲਨ ਮੁਲਾਂਕਣ – ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੁਲਾਂਕਣ।
- ਚੰਗੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜੀਕਰਨ – ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ।

17.1 ਖੋਜ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ

ਖੋਜ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਲੋੜ- ਖੋਜ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਣਵੱਤਾ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਹ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਨ। ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਰਗਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਖੋਜ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਖੋਜ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਐਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਰਪੇਸ਼ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਸ਼ਨ ਰਿਸਰਚ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਲਾਕ, ਕਲੱਸਟਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਇਨਪੁਟਸ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ। ਇਨਪੁਟਸ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਖੋਜ ਦੇ ਤਰਜੀਹੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਧਰਾ ਤੇ ਸਰੋਤ ਸਮੂਹਾਂ ਜਾ ਖੋਜ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਪ- ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਅਧਿਅਪਕ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਰ, ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ, ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਬੀ. ਆਰ. ਸੀ/ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ/ ਡੀ. ਆਈ. ਦੀ. ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਆਦਿ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਖੋਜਕਾਰਤਾਵਾਂ, ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਾਸਰੂਮ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ – ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ PMU, NCERT, NIEPA ਅਤੇ ਹੋਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ,ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ

ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ, SCERT, DIETs, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਖੋਜ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

ਡੇਟਾ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਸਿਸਟਮ- ਇੱਕ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਸਟੇਕਹੋਲਡਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ, ਕਲਾਸਰੂਮ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ, ਅਧਿਆਪਕ-ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਗਿਆਨ, ਵਿਵਹਾਰ, ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਡੇਟਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

17.2 ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨ

ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਕੇਤ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ/ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਧਾਰਨ ਆਦਿ। FLN ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੇ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮੁੱਖ ਸੂਚਕਾਂ, ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਕੋਰਸ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਫਾਲੋ-ਅੱਪ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਬਾਲ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਤਰਜੀਹੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨ ਕਰਵਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ, ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਟਰੇਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਖੋਜ ਅਧਿਐਨਾਂ ਤੋਂ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਮਿਊਨਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

17.3 ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨਾ

FLN ਮਿਸ਼ਨ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲਾਂ ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੇਗਾ। FLN ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ – ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜੋ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਜੋ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਾਪਦੇ ਹਨ ਕਿ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। FLN ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਦਲਣ, ਇਨਪੁਟਸ ਅਤੇ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

- ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣਗੇ। FLN ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ।

- ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ FLN ਮਿਸ਼ਨ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਬੇਸਲਾਈ, ਮਿਡਲਾਈ ਅਤੇ ਐਂਡ ਲਾਈਨ। ਬੇਸਲਾਈਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਨੈਪਸ਼ਾਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਮਿਡਲਾਈਨ (ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਮੱਧ-ਪੁਆਇੰਟ) ਬੇਸਲਾਈਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਫਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੱਧ-ਮਾਰਗ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਲਾਈਨ ਡੇਟਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਨੈਪਸ਼ਾਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਤੀਜਾ ਸੂਚਕਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਢੁੱਕਵੀਂ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕੰਮ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼), ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ। FLN ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨ ਜੋ ਇਸ ਸੂਖਮ ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਮਾਪਦੇ ਹਨ, ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਹਨਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਨਮੂਨੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਨਮੂਨਾ ਫਰੇਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊਆਂ ਅਤੇ ਫੋਕਸ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ, ਕਲਾਸਰੂਮ ਨਿਰੀਖਣ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ।

17.4 ਚੰਗੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜੀਕਰਨ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਅਤੇ ਆਨੰਦਮਈ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਆਦਿ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ 1 ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜੀਕਰਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਿਉਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਲਈ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸ਼ਗਨ ਰਿਪੋਜ਼ਟਰੀ: MoE ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲਕਦਮੀ

The Shagun Responsitory ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਵੀਨਤਾਰੀ ਅਤੇ ਸਫਲ ਮਾਡਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਫਲ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਕੇਲ ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਪੋਰਟਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨਾਮ ਸ਼ਗਨ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਲਾ ਭਾਵ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਭਾਵ ਗੁਣਵੱਤਾ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਗਨ ਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਯਾਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆਂ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭੰਡਾਰ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਹਤਰ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਪੋਰਟਲ ਇੱਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਵੀਨਤਾਵਾਂ/ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਨਤੀਜੇ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰੋ। ਇਹ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸ ਸਟੱਡੀਜ ਵੀਡੀਉਜ਼, ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

17.5 ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਵੋਤਮ ਅਭਿਆਸ

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਸ਼ਸੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਨੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਿਨਾਸ ਗੇਰੇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਬੱਚੇ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਣਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਨੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁਨਰਾਂ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਫੰਡਾ ਵਾਂਡੇ, ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ। ਫਿਲੀਪੀਨਜ ਨੇ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਸਾ ਪਿਲੀਪੀਨਸਾਂ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ। ਕੀਨੀਆ ਨੇ USAID ਅਤੇ DFID ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ 7 ਮਿਲੀਅਨ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਟੂਸੋਮ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਬੰਧ 4 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

17.6 ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਰਿਆਣਾ, ਉੜੀਸਾ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਹਨ-

ਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਭਰ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧੀਨ 16 ਲੱਖ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਠੋਸ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ-ਵਿਆਪੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰੇਂਜ ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਕੱਟੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਲਈ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸੋਚੀ ਨੇ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਲਈ ਗ੍ਰੇਡ 1.5 ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਤਿਮਾਹੀ ਮੁਲਾਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਰਡ ਰਾਹੀਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸ਼ਕਸ਼ਮ ਹਰਿਆਣਾ, ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਿਲ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜੂਨ 2017 ਵਿੱਚ 3 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਕੁਆਲਿਟੀ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (2014-17) ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ QIP / 2017 ਤੋਂ ਮਿਸ਼ਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ, ਤਬਾਦਲੇ, ਐਸ. ਆਈ, ਐੱਸ ਅਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਸੇਵਾ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਪਤੀ, ਯੋਗਤਾ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਤਾ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੁਧਾਰ, ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਫਰੇਮਵਰਕ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਆਧਾਰਿਤ ਮਲਟੀਲਿੰਗੁਅਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (MLE) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਡੀਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 2005 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 21 ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ 1500 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ 70,000 ਬੱਚੇ ਸਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਆਦਿਵਾਸੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਰਤਾਂ

ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। MLE ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਾਂਝੇ ਕਬਾਇਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ (11) ਤੋਂ ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ (12) ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾ (13) ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। MLE ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉੱਚਿਤ ਬੋਧਤਮਕ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਲ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਦੂਜੀ (ਉਡੀਆ) ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ) ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। NCERT ਦੁਆਰਾ 2011 ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ MLE ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਮਾਨ ਗੈਰ MLE ਸਕੂਲਾਂ ਜਿੱਥੇ MOI L2 ਸੀ। ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਹਾਜ਼ਰੀ, ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ, ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਫੀਡਬੈਕ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵੱਲ ਅਗਰਵਾਈ ਕੀਤੀ।

ਗਨੀਤਾ ਕਾਲਿਕਾ ਅੰਦੋਲਨ – ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਨੇ ਗਨੀਤਾ ਕਾਲਿਕਾ ਅੰਦੋਲਨ ਕੇ. ਏ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਇੱਕ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਅੰਦੋਲਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮੈਥ ਟੀਚਿੰਗ ਲਰਨਿੰਗ ਮਟੀਰੀਅਲ (TLMS) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਕੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੜੋ ਪੰਜਾਬ, ਪੜ੍ਹਾਓ ਪੰਜਾਬ- ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ 'ਪੜ੍ਹੋ ਪੰਜਾਬ ਪੜ੍ਹਾਓ ਪੰਜਾਬ' ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲ ਕੇਂਦਰਿਤ ਟੀਚਾ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ (ਕਲਾਸਾਂ 3-5) ਭਾਸ਼ਾ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਰਦੂ) ਗਣਿਤ, ਵਿਗਿਆਨ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ (ਕਲਾਸਾਂ : 6-10) ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ (ਕਲਾਸਾਂ 11-12) ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਿੱਤਰ, ਕੇਸ ਸਟੱਡੀਜ਼, ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਵੀਡੀਓ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪੱਤਰ https://repository.seshagun.nic.in 'ਤੇ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਲੋਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ।

ਅਨੁਲੱਗ

ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ 1

ਬੱਚੇ ਚੰਗੇ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ(ਹੋਮਵਰਕ)

ਮੁੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ

- ਸਵੈ-ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ
- ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਵੈ-ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
- ਸਵੈ-ਨਿਯਮ
- ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨਾ
- ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
- ਸਵੈ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਿਹਤਮੰਦ ਆਦਤਾਂ, ਸਫਾਈ, ਸਵੱਛਤਾ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
- ਕੁੱਲ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
- ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਅੱਖ-ਹੱਥ ਤਾਲਮੇਲ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
- ਵਿਅਕਤੀਅਤ ਅਤੇ ਟੀਮ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ

ਹੋਮਵਰਕ 1 ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 2 ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 2	ਹੋਮਵਰਕ 3 ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 3	ਹੋਮਵਰਕ 4 ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 5 ਜਮਾਤ 2	ਹੋਮਵਰਕ 6 ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 3
ਹੋਮਵਰਕ 1.1 ਸ਼ੈਲੀ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਭੌਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.1** ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.1** ਸਰੀਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿੰਗ, ਰੁੱਚੀਆਂ, ਪਸੰਦਾਂ, ਨਾਪਸੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.1** ਸਰੀਰ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.1** ਸਹੀ ਆਸਣ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.1** ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਹੋਮਵਰਕ 1.2 ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇੜੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.2** ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.2** ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਹੋਮਵਰਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.2** ਅੰਦੋਲਨ, ਤਤਕਾਲ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.2** ਅੰਦੋਲਨ, ਤਤਕਾਲ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.2** ਤਤਕਾਲ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪਰਿਵਾਰ, ਦੋਸਤਾਂ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਪਾਲਤੂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਹੋਮਵਰਕ 1.3 ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.3** ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਰੁੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.3** ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.3** ਕਸਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਖੇਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਸਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.3** ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤੇ ਮੂਵਮੈਂਟ ਅਤੇ ਲੈਅ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਖੇਡ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.3** ਪਹਿਲਕਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹੋਮਵਰਕ 1 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 2 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 2	ਹੋਮਵਰਕ 3 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 3	ਹੋਮਵਰਕ 4 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 5 ਜਮਾਤ 2	ਹੋਮਵਰਕ 6 ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 3
ਹੋਮਵਰਕ1.4 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਸਧਾਰਨ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.4** ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਲਾਈਨ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਹਦਾਇਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.4** ਸਰੀਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿੰਗ,	**ਹੋਮਵਰਕ 4.4** ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਹਦਾਇਤਾਂ/ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.4** ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹਦਾਇਤ/ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.4** ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹਦਾਇਤ/ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੋਜੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਨਿਯਮ ਤਿਆਰ ਕਰਦ ਹਨ।
ਹੋਮਵਰਕ 1.5 ਨਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.5** ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਬਣਾਉਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.5** ਰੁਟੀਨ/ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਦਲਾਅ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.5** ਰੁਟੀਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.5** ਰੁਟੀਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.5** ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰੁਟੀਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
ਹੋਮਵਰਕ 1.6 ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਵੈ ਚੋਣ ਤੇ ਫੋਕਸ ਜਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਲਕ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.6** ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਵੈ ਚੋਣ ਤੇ ਫੋਕਸ ਜਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਲਕ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.6** ਦੂਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉਦੇਸ਼/ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.6** ਵਧੇ ਹੋਏ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਪੇਸ ਨੂੰ ਚੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.6** ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.6** ਚਾਲੂ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਦ ਹਨ।
ਹੋਮਵਰਕ 1.7 ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਅੱਜ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.7** ਉਸਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁੱਸੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਮੇਰਾ ਬਲਾਕ ਟਾਵਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.7** ਉਸਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਕਰਦ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਕਾਰਨ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਉਸ ਮੇ ਮੇਰਾ ਬਲਾਕ ਟਾਵਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.7** ਉਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕਿਉਂ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.7** ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.7** ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਹੋਮਵਰਕ 1.8 ਆਪਣੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਰਜੀਹਾਂ, ਦਿਲਚਸਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.8** ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ, ਰੁੱਚੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.8** ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ ਤੇ ਰੁੱਚੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.8** ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਖੇਡਦਾ ਹੈ, ਭੱਜਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰੁੱਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.8** ਖੇਡ/ਖੇਡਣ ਦੇ ਸਾਜ਼ੋ ਸਮਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ, ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਵਿਆਹ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.8** ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ/ ਖੇਡ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਣਾ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
ਹੋਮਵਰਕ 1.9 ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਮਾਮੂਲੀ ਵਿਵਾਦਾਂ 1 ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.9** ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। (ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ)	**ਹੋਮਵਰਕ 3.9** ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਢੁੱਕਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.9** ਨਾਬਾਲਗ ਨਾਲ ਡੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੇਡ ਜਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੌਰਾਨ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਹੱਲ ਸੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.9** ਮਾਮੂਲੀ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਬਾਲਗ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ਤੇ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.9** ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਡ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਂਦਾਂ ਹਨ, ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਮਿਨਾਰ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ਤੇ ਹੱਲ ਕਰਦਾਂ ਹਨ।

ਹੋਮਵਰਕ 1 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 2 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 2	ਹੋਮਵਰਕ 3 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 3	ਹੋਮਵਰਕ 4 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 5 ਜਮਾਤ 2	ਹੋਮਵਰਕ 6 ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 3
ਹੋਮਵਰਕ 1.10 ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਵੇਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 2.10** ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਖੇਡਣਗੇ	**ਹੋਮਵਰਕ 3.10** ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦੌਰਾਨ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 4.10** ਖੇਡਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਹਿਕਾਰਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ/ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਜਾਂ ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 5.10** ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ/ਪਹਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 6.10** ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖੇਡਾਂ (ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਹੋਮਵਰਕ 1.11 ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 2.11** ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਵਹਾਰ (ਗਲੇਵੇਂ, ਹਿੱਸੇ) ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ੇਅਰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 3.11** ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਲੋੜਵੰਦ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 4.11** ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਮਦਦ, ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 5.11** ਟੀਮ ਭਾਵਨਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 6.11** ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਦੇਖ-ਭਾਲ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਹੋਮਵਰਕ 1.12 ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਾਤੀ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਮਰਥਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ) ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 2.12** ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਵਿਭਿੰਨ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 3.12** ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਵਿਭਿੰਨ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 4.12 a** ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, **ਹੋਮਵਰਕ 4.12 b** ਆਦਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ	**ਹੋਮਵਰਕ 5.12** ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 6.12** ਦੂਸਰਿਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭੋਜਨ, ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ, ਸਵੀਕਾਰਯੋਗਤਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਹੋਮਵਰਕ 1.13 ਬਾਲਗ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਫੌਰੀ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 2.13** ਬਾਲਗ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਸਵੱਛਤਾ ਅਭਿਆਸਾਂ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 3.13** ਵਧੀ ਹੋਈ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਹਤ, ਸਫਾਈ, ਸਵੱਛਤਾ ਅਭਿਆਸਾਂ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 4.13 a** ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਖਾਣ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ **ਹੋਮਵਰਕ 4.13 b** ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਰਬਾਦੀ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਊਰਜਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 5.13 a** ਟਾਇਲਟ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ, ਟਾਇਲਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਸਫਾਈ (ਸਵੈ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ), ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਖਾਣ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ **ਹੋਮਵਰਕ 5.13 b** ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ, ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਵਾਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਮੌਸਮੀ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਫਲਾਂ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.13 a** ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ, ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ, ਪਖਾਨੇ ਅਤੇ ਬਾਥਰੂਮ, ਘਰ, ਕਮਰੇ, ਭਾਂਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਸਫਾਈ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ **ਹੋਮਵਰਕ 6.13 b** ਭੋਜਨ (ਊਰਜਾ, ਸਰੀਰ ਨਿਰਮਾਣ, ਸੁਰੱਖਿਆ) ਵਸਤੂਆਂ, ਜੰਕ ਫੂਡ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਭੋਜਨ ਲੈਣ ਦੀ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ

ਹੋਮਵਰਕ 1 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 2 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 2	ਹੋਮਵਰਕ 3 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 3	ਹੋਮਵਰਕ 4 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 5 ਜਮਾਤ 2	ਹੋਮਵਰਕ 6 ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 3
					ਹੋਮਵਰਕ 6.13 c ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਖੁਰਾਕ ਖਾਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਹੋਮਵਰਕ 1.14 ਅਜਨਬੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਸਪਰਸ਼ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਛੋਹ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਛੋਹ (ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ) ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 2.14** ਚੰਗੇ ਸਪਰਸ਼ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਛੋਹ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਨਾਲ)	**ਹੋਮਵਰਕ 3.14** ਚੰਗੇ ਸਪਰਸ਼ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਛੋਹ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜ਼ਨਬੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 4.14** ਚੰਗੇ ਸਪਰਸ਼ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਛੋਹ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜ਼ਨਬੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 5.14** ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਛੋਹ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜ਼ਨਬੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 6.14** ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾੜੇ ਸਪਰਸ਼/ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਨੋਟਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ
ਹੋਮਵਰਕ 1.15 ਆਮ ਖਤਰਿਆਂ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 2.15** ਆਮ ਖਤਰਿਆਂ/ਜੋਖ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 3.15** ਘਰ, ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 4.15** ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਕੂਲ, ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ, ਸੜਕ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਖੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਜਾਂ ਆਮ ਦੁਰਘਟਨਾਵਾਂ, ਅਜਿਹੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਪਾਅ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ	**ਹੋਮਵਰਕ 5.15** ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ (ਕਲਾਸਰੂਮ/ਖੇਡ ਦਾ ਮੈਦਾਨ) ਸੱਟ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 6.15** ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਬਾਲਗ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ; ਸੱਟ/ਦੁਰਘਟਨਾ/ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਹੋਮਵਰਕ 1.16 ਖੇਡ/ਰੁਟੀਨ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਦਲ ਚੱਲਣਾ, ਦੌੜਨਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਚੜ੍ਹਨਾ, ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਕਲ ਮੋਟਰ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.16** ਪੈਦਲ ਚੱਲਣਾ, ਦੌੜਨਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਚੜ੍ਹਨਾ, ਚੜ੍ਹਨਾ, ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਮੋਟਰ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.16** ਵਧੇਰੇ ਤਾਲਮੇਲ, ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁੱਲ ਮੋਟਰਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਦੌੜਨਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਸੁੱਟਣਾ, ਕਿੱਕ ਮਾਰਨਾ, ਅਤੇ ਪਕੜਨ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਆਦਿ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.16** ਕੁੱਲ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰਾਂਵਿੱਚ ਤਾਕਤ, ਨਿਰਣੇ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 5.16** ਅੱਖ-ਹੱਥ ਅਤੇ ਤੰਤੂ-ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਫਿੱਟਨੈੱਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ, ਨਿਰਣੇ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 6.16** ਤੰਤੂ-ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ, ਹਰਕਤਾਂ ਦੀ ਕਪਲਿੰਗ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪੈਦਲ ਚੱਲਣ ਅਤੇ ਦੌੜਨ, ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ, ਅੱਗੇ ਦੌੜ ਦਾਸੁਮੇਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ

ਹੋਮਵਰਕ 1 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 2 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 2	ਹੋਮਵਰਕ 3 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 3	ਹੋਮਵਰਕ 4 ਪ੍ਰਸੀਕੂਲ 1	ਹੋਮਵਰਕ 5 ਜਮਾਤ 2	ਹੋਮਵਰਕ 6 ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 3
ਹੋਮਵਰਕ 1.17 ਸੰਗੀਤ, ਨਾਚ, ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹਰਕਤਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ /ਦੀ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 2.17** ਸੰਗੀਤ, ਨਾਚ, ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹਰਕਤਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ /ਦੀ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 3.17** ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਹਿਲਜੁੱਲ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ/ਦੀ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 4.17** ਸੰਗੀਤ, ਨਾਚ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹਰਕਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ/ਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਅ, ਨਾਟਕੀਕਰਨ, ਆਦਿ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.17** ਰਚਨਾਤਮਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਨਾਚ, ਸੰਗੀਤ, ਨਾਟਕ, ਰੋਲ ਪਲੇਅ, ਨਕਲ, ਨਕਲ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.17** ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਅ, ਨਾਟਕੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦਾ/ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ/ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਦਾ/ਕਰਦੀ ਹੈ/ ਆਗਵਾਨੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਮੂਲੇਸ਼ਨ, ਨਕਲ, ਆਦਿ।
ਹੋਮਵਰਕ 1.18 ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਮੁਹਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸਰਲ ਅੱਖ-ਹੱਥ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਕਰਿਬਲਿੰਗ, ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ, ਥਰੈਡਿੰਗ, ਕਲਰਿੰਗ,ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੋਲਡਿੰਗ, ਪਾੜਨਾ ਅਤੇ ਪੇਸਟਿੰਗ, ਆਦਿ।	**ਹੋਮਵਰਕ 2.18** ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ, ਫ੍ਰੀ ਹੈਂਡ ਡਰਾਇੰਗ, ਕਲਰਿੰਗ, ਧਾਗੇਦੇ ਮਣਕੇ, ਸਟਰਿੰਗਿੰਗ, ਨਕਲ ਕਰਨਾ, ਪਾਟਣਾ, ਪੇਸਟਿੰਗ, ਲੇਕਿੰਗ, ਆਦਿ, ਸਟੀਕਤਾ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਔਸਤ ਪੱਧਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ।	**ਹੋਮਵਰਕ 3.18 a** ਸਟੀਕਤਾ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 4.18 a** ਸਟੀਕਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਲਾ ਏਕੀਕਿਰਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ/ ਡਰਾਇੰਗ/ਕਲਰਿੰਗ, ਕੋਲਾਜ ਬਣਾਉਣ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 5.18 a** ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਡਰਾਇੰਗ, ਰੰਗ ਭਰਨਾ, ਲਿਖਣ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਟੀਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.18 a** ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਡਰਾਇੰਗ, ਰੰਗ ਾ, ਲਿਖਣ, ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਟੀਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।
		ਹੋਮਵਰਕ 3.18 b ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਲਮੇਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਲਾਈਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੱਟਣਾ, ਵਰ੍ਹਾਉਣਾ, ਬਟਨ ਲਗਾਉਣਾ	**ਹੋਮਵਰਕ 4.18 b** ਕੈਂਚੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ, ਬਟਨ ਲਾਉਣ, ਜੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਸ ਕਰਨ, ਲਿਖਣ ਲਈ ਤਾਲਮੇਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ,	**ਹੋਮਵਰਕ 5.18 b** ਲਿਖਣ/ਰੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਲਮੇਲ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ਹੋਮਵਰਕ 6.18 b** ਲਿਖਣ/ਰੰਗ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਲਮੇਲ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ
		ਹੋਮਵਰਕ 3.18 c ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਿੰਨਸਰ ਗਰਿੱਪ (ਕਿਸੇ ਆਈਟਮ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਅਤੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ਹੋਮਵਰਕ 4.18 c** ਪੈਨਸਿਲ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਕੜਦਾ ਹੈ, ਸਰਲ, ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤੀ ਉਂਗਲਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅੱਖਾਂ-ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੁਹਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਡੁੱਲ੍ਹ-ਵਲੀਟ, ਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ)	**ਹੋਮਵਰਕ 5.18 c** ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਡਰਾਇੰਗ ਔਜ਼ਾਰਾਂਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਦਬਾਅ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ	**ਹੋਮਵਰਕ 6.18 c** ਗਰੇਡ-ਉਚਿਤ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਸਟੀਕਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮੱਗਰੀਆਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟੋ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਓ ਕਰੋ ਮੋਜ਼ੇਕ, ਕੀ-ਬੋਰਡਿੰਗ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ)

ਵਿਕਾਸ ਸਬੰਧੀ ਟੀਚਾ 2

ਬੱਚੇ ਅਸਰਦਾਰ ਸੰਚਾਰਕਰਤਾ ਬਣਦੇ ਹਨ (EC)

ਮੁੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ1 :

ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੁਣਨਾ

- ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ
- ਰਚਨਾਤਮਕ ਸਵੈ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ
- ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸੋਚਣੀ
- ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਾਸ
- ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ
- ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮਤਲਬ-ਭਰਪੂਰ ਵਰਤੋਂ

ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ

- ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਬੰਧਨ ਬਣਾਉਣਾ
- ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਅਰਥ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕਰੋ
- ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰੋ
- ਫ਼ੋਨੋਲੋਜੀਕਲ ਜਾਗਰੂਕਤਾ
- ਧੁਨੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਾਂਝ
- ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ।
- ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਮਕਸਦਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ।

ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ

- ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ
- ਸਵੈ-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇਲਈ ਲਿਖਣਾ
- ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਧੁਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਉਸਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਲਿਖਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ ਹੈ।
- ਰਵਾਇਤੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ
- ਡਰਾਇੰਗਾਂ/ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਮਤਲਬ-ਭਰਪੂਰ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ
- ਰਿਮਿੰਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ
- ਨਾਮਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਮਤਲਬ-ਭਰਪੂਰ ਵਾਕ ਲਿਖੋ
- ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਨੇਹੇ ਲਿਖੋ
- ਮਿਸ਼ਰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਕੋਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ
- ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਖੇ ਵਿਭਿੰਨ ਮਕਸਦਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖੋ , ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣਾ, ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਜਾਂ ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਲਿਖਣਾ, ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼/ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ, ਆਦਿ।

ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ					
ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 1	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 2**	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 3**	**ECL4 ਜਮਾਤ 1**	**ECL5 ਜਮਾਤ 2**	**ECL6 ਜਮਾਤ 3**
ECL 1 1.1 a ਗਿਆਤ/ਅਗਿਆਤ ਬੱਚਿਆਂ/ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ/ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ/ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL1 2.1** ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਣਜਾਣ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਨਵੇਂ ਦੋਸਤਾਂ, ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਮਲੇ, ਹੋਰ ਬਾਲਗਾਂ, ਆਦਿ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 3.1** ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਣਜਾਣ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਨਵੇਂ ਦੋਸਤਾਂ, ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਮਲੇ, ਹੋਰ ਬਾਲਗਾਂ, ਆਦਿ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 4.1** ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਜਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ/ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ।	**ECL 1 5.1** ਵਿਭਿੰਨ ਮਕਸਦਾਂ ਵਾਸਤੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਜਾਹਰ ਕਰਨ, ਪੁੱਛਣ ਲਈ, ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।	**ECL 1 6.1** ਆਪਣੀਆਂ ਪਸੰਦਾਂ-ਨਾ-ਪਸੰਦਾਂ, ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ/ਘਟਨਾਵਾਂ/ਰੇਡੀਓ/ਟੀਵੀ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਜਾਹਿਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ/ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ
ECL 1 1.1 b ਗੱਲਬਾਤ/ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ, ਸੰਕੇਤਾਂ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।					

1 ECL1 – ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ- ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ/ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ/ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਤਾਮਿਲ, ਤੇਲਗੂ, ਖਾਸੀ, ਗੋਂਡੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਆਦਿ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

**ECL 2: ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ - ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ/ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ,ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਈ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਟੀਚਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ।

ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ					
ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 1	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 2**	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 3**	**ECL4 ਜਮਾਤ 1**	**ECL5 ਜਮਾਤ 2**	**ECL6 ਜਮਾਤ 3**
ECL 1 1.2 ਵੱਡੇ ਫੌਂਟ ਵਾਲੀਆਂ ਸਚਿੱਤਰ ਕਿਤਾਬਾਂ/ਪੋਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 2.2** ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਕਲਾਸ ਕਰੋ।	**ECL 1 3.2** ਕੋਨੇ/ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਪਾਠਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।	**ECL 1 4.2** ਕੋਨੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ/ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੀ/ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।	**ECL 1 5.2** ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਪਾਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।	**ECL 1 6.2** ਜ਼ਬਾਨੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਹਾਣੀ/ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ECL1 1.3 a ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪਸੰਦ-ਨਾਪਸੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ/ ਸਰੀਰਕ ਭਾਸ਼ਾ।	**ECL 1 2.3** ਖੇਡਣ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ/ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਪੈਨਸਿਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟ੍ਰੇਨ/ਸਕੂਟਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ ਅਤੇ ਇੰਜਣ/ਹਾਰਨ ਵਰਗੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 3.3** ਕਵਿਤਾਵਾਂ/ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 4.3 a** ਨਿੱਜੀ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ/ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 5.3 a** ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ੈਲੀ/ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 6.3 a** ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਪੋਸਟਰ, ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਿਗਿਆਪਨ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।
ECL 1 1.3 b ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ/ਪੰਛੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੌਕ/ਪਸੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ- ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।			**ECL 1 4.3 b** ਆਪਣੀਆਂ ਮਨਪਸੰਦ ਖੇਡਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 5.3 b** ਜਮਾਤ/ਸਕੂਲੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ, ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ/ਦੀ ਹੈ।	**ECL 1 6.3 b** ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਪਾਤਰਾਂ, ਥੀਮ, ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਜਿਵੇਂ- ਕਹਾਣੀ/ਕਵਿਤਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।
				ECL 1 5.3 c ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ/ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 6.3 c** ਸਰਗਰਮੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ- ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ ਆਦਿ। ਅਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਪੀ/ਬੋਰਡ/ਡਿਸਪਲੇ ਬੋਰਡਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦੀਦਾ ਸਰਗਰਮੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ
ECL 1 1.4 a ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦਿਲਚਸਪ ਕਵਿਤਾ/ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਲਬੱਧ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ/ਦੀ ਹੈ।	**ECL 1 2.4** ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਲਚਸਪ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗਾਉਂਦਾ/ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਲਬੱਧ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 3.4 a** ਦਿਲਚਸਪ ਕਵਿਤਾਵਾਂ/ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਉਚਿਤ ਸੁਰ-ਬੁਰ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਮਾਡਿਊਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 4.4.** ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 5.4** ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 6.4 a** ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਹਾਸੇ-ਮਜ਼ਾਕ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ, ਕਵਿਤਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਵਾਜ਼, ਗਤੀ, ਧਾਰਾ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਮਾਡਿਊਲੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ					
ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 1	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 2**	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 3**	**ECL4 ਜਮਾਤ 1**	**ECL5 ਜਮਾਤ 2**	**ECL6 ਜਮਾਤ 3**
ECL1 1.4 b ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ/ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ/ਗੁੰਜਦਾ/ਗੁੰਜਦਾ ਹੈ।		**ECL1 3.4 b** ਉਚਿਤ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ।			**ECL1 6.4 b** ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੈਅ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ, ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ECL1 1.5 ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਚੁਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਫਲਿੱਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL1 2.5** ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL1 3.5 a** ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨਪਸੰਦ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	**ECL1 4.5** ਪੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਕਰਕੇ ਪਾਠ (ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ) ਦੇ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL1 5.5 a** ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸੰਦਰਭਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।	**ECL1 6.5 a** ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਸਮਝਦੇ ਸਮੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।
		ECL1 3.5 b ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਢ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।		ECL1 5.5 b ਆਪਣੇ ਜਵਾਬਾਂ, ਪਸੰਦਾਂ-ਨਾ-ਪਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।	**ECL1 6.5 b** ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ – ਪੰਨਾ ਨੰ. 45,76,21
				ECL1 5.5 c ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ- ਪ੍ਰਿੰਟ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਧੁਨੀ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਸਾਂਝ, ਪੂਰਵ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।	**ECL1 6.5 c** ਵਿਭਿੰਨ ਲਿਖਤਾਂ (ਅਖਬਾਰ, ਬਾਲ ਰਸਾਲਾ, ਆਦਿ) ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
ECL1 1.6 ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਮਾਤ/ਘਰ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ- ਦੇ ਰੈਪਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ/ਪੜ੍ਹਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਨਪਸੰਦ ਟੌਫੀ ਜਾਂ ਬਿਸਕੁਟ।	**ECL1 2.6 a** ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਲੇਬਲ , ਆਦਿ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ - ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ/ ਚਿੰਨ੍ਹ।	**ECL1 3.6 a** ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ।	**ECL1 4.6** ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।	**ECL1 5.6** ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਕਹਾਣੀ/ ਕਹਾਣੀ ਬੋਰਡ (ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। (ਰਿਵਾਇਤੀ ਲਿਖਤ)	**ECL1 6.6a** ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਹਾਣੀਆਂ/ ਕਵਿਤਾਵਾਂ/ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ (ਨਾਮਕਰਨ ਸ਼ਬਦ, ਕਿਰਿਆ ਸ਼ਬਦ, ਦੁਹਰਾਓ, ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
	ECL1 2.6 b ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ECL1 3.6 b** ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ/ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਕੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।			**ECL1 6.6 b** ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਨਾਮਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਕਿਰਿਆ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਦੁਹਰਾਓ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ					
ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 1	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 2**	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 3**	**ECL4 ਜਮਾਤ 1**	**ECL5 ਜਮਾਤ 2**	**ECL6 ਜਮਾਤ 3**
					ECL1 6.6 c ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਸੂਝ-ਬੂਝ, ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਮਾਡਿਊਲੇਸ਼ਨ, ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਲਿਖਤਾਂ (ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਚਾਰਟ, ਜਮਾਤ ਦਾ ਨਾਮ, ਪਸੰਦੀਦਾ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ, ਆਦਿ)ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
ECL 1 1.7 ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 2.7** ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ- ਨਾਮ, ਮੇਲ, ਨੈੱਟ ਵਿੱਚ 'ਨ' ਧੁਨੀ।	**ECL1 3.7** ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ/ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 4.7** ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ (ਘਰ, ਸਕੂਲ, ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ) ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੋਜੀ ਹੋਈ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ/ਰਵਾਇਤੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 5.7** ਪਾਤਰਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲਿਖਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।	**ECL 1 6.7 a** ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ - ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼, ਅਤੇ **ECL1 6.7 b** ਕਾਪੀ/ਬੋਰਡ/ਡਿਸਪਲੇਅ ਬੋਰਡ (ਹਰੀਪੱਤੀ) ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ। ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਨਪਸੰਦ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
ECL 1 1.8 ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ- ਵਰਖਾ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਹਿਕਣਾ ਆਦਿ।	**ECL 12.8** ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 3.8 a** ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਧੁਨੀਆਂ , ਸ਼ਬਦਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। **ECL 1 3.8 b** ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ, ਪਿਛਲੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਅੱਖਰ-ਧੁਨੀ ਦੇ ਸਬੰਧ, ਆਦਿਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਲਿਖਤੀ ਪਾਠ ਬਾਰੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 4.8** ਕਹਾਣੀ, ਕਵਿਤਾਵਾਂਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 5.8** ਢੁੱਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ/ਵਾਕਾਂ (ਰਵਾਇਤੀ ਲਿਖਤ) ਅਤੇ ਹਾਵ-ਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 6.8** ਵਿਸ਼ਿਆਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ, ਪਾਤਰਾਂ, ਸਿਰਲੇਖ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
ECL 1 1.9 ਲਾਈਨਾਂ ਖਿੱਚ ਕੇ, ਲਿਖ ਕੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 2.9** ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚ ਕੇ, ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ, ਆਕਾਰ ਆਦਿ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 1 3.9** ਲਿਖਣ (ਕਾਢ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ) ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਨਾਮ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ।	**ECL 1 4.9** ਸਵੈ-ਉਲੀਕੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲੇਬਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਖੋਜੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ)	**ECL 1 5.9** ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ।	**ECL1 6.9** ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਛੋਟੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ - ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨੀਲਾ ਚੱਕਰ ਗੁਆ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ/ਲੱਭਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੋ।

ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ					
ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 1	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 2**	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 3**	**ECL4 ਜਮਾਤ 1**	**ECL5 ਜਮਾਤ 2**	**ECL6 ਜਮਾਤ 3**
ECL 2 2.1 ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਰੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣਾ	**ECL 2 2.1** ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ, ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਸੁਣਨਾ	**ECL 2 3.1** ਦੋ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦੱਸਣਾ	**ECL 2 4.1.a** ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨਾ, ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾਵਾਂ, ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ/ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਮੈਂ ਠੀਕ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਆਦਿ	**ECL 2 5.1 a** ਕਹਾਣੀ ਵਿਚਲੇ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਨਾਪਸੰਦ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਾਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ/ ਸਾਤਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ	**ECL 2 6.1 a** ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਪਾਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣੇ
			ECL 2 4.1 b ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਛਪੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨਾ	**ECL 2 5.1 b** ਸਧਾਰਨ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਰਵਾਜਾ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਲਿਆ, ਕੇ ਦੇਵੋ ਆਦਿ	**ECL 2 6.1 b** ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ
ECL 2 1.2 ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ	ECL 2 2.2 ਛੋਟੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂਤ	ECL 2 3.2 ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਗੀਤ ਜਾਂ ਤੁਕਾਂਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ	**ECL 2 4.2** ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 5.2** ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਗੀਤਾ ਜਾਂ ਤੁਕਾਂਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।	**ECL 2 6.2** ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ/ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ECL 2 1.3 ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਨ ਦਾ ਆਨੇਦ ਲੈਣਾ	**ECL 2 2.3** ਦੋਭਾਸ਼ੀ ਟੈਕਸਟ ਨਾਲ ਤਸਵੀਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 3.3** ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੈਭਾਸ਼ਈ ਕੰਮ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਪਲਟਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 4.3** ਵਿੱਚੋਂ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਚੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 5.3** ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦੋਭਾਸ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 6.3** ਉਸਦੀ ਪਸੰਦੀਦਾ ਕਹਾਣੀ ਕਿਤਾਬ/ਪਾਤਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ECL 2 1.4 ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਖੇਤਰ/ਖੇਡਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ECL 2 1.4 b ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪੋਸਟਰਾਂ/ ਉਪਲੱਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ/ਪੜਚੋਲ	**ECL 2 2.4** ਦੋ ਭਾਸ਼ੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੋ ਭਾਸ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ECL 2 3.4** ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ECL 2 4.4** ਕਹਾਣੀਆਂ/ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਦੋਭਾਸ਼ੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 5.4** ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ, ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਸੰਕੇਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ (ਵਾਕਾਂਸ਼/ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ) ਵਿੱਚ	**ECL 2 6.4** ਉਚਿਤ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ/ਦੋ ਭਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰੋਲ ਪਲੇ/ਸਕਿਟ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ECL 2 1.5 ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 2.5** ਕੁਝ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ	**ECL 2 3.5** ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਆਵਾਜ਼ਾਂ	**ECL 2 4.5** ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਧੁਨੀ-ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਖੋਜੀ ਸਪੈਲਿੰਗ ਲਿਖਣ ਲਈ	**ECL 2 5.5** ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਦੋ ਭਾਸ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਓ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਿਉਹਾਰ ਵਰਗਾ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 6.5** ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦ/ਵਾਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ					
ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 1	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 2**	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 3**	**ECL4 ਜਮਾਤ 1**	**ECL5 ਜਮਾਤ 2**	**ECL6 ਜਮਾਤ 3**
ECL 2 1.6 ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਖੇਤਰ/ਖੇਡਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 2.6** ਲੇਬਲ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ, ਨਾਮਾਂ, ਆਦਿ ਦੀ ਪਛਾਣ	**ECL 2 3.6** ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼	**ECL 2 4.6** ਵਾਤਵਰਣ ਵਿਚ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗੋ ਅਤੇ ਲੇਬਲਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 5.6** ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ/ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਦਾ/ਰੱਖਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 6.6** ਕਲਾਸਰੂਮ/ਸਕੂਲ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ: ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਪੋਸਟਰ, ਚਾਰਟ, ਆਦਿ।
ECL 2 1.7 ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਪਸੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 2.7** ਪਿਕ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪੋਸਟਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।	**ECL 2 3.7** ਪਿਕ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪੋਸਟਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।	**ECL 2 4.7** ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 5.7** ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਅਣਜਾਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਡੀਕੋਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 6.7** ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਟੈਕਸਟ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
ECL 2 1.8 ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 2.8** ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਲਟਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ	**ECL 2 3.8** ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ	**ECL 2 4.8** ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੋਡ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੀ/ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 5.8** ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਵੈ-ਨਿਰਮਿਤ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 6.8** ਪੋਸਟਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ECL 2 1.9 ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰੋ।	**ECL 2 2.9** ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਖਿਡੌਣੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 3.9** ਉਸਦੇ ਮਨਪਸੰਦ ਖਿਡੌਣੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 4.9** ਖਿਡੌਣਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 5.9** ਖਿਡੌਣੇ ਲਈ ਉਸਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਪੋਸਟਰ ਖਿੱਚਾਦ ਹੈ।	**ECL 2 6.9** ਖਿਡੌਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਨੇਹਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਥਕਾ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਦੋਸਤ ਹੋ।
ECL 2 1.10 ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗਾਏ/ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਸ਼ਬਦ/ ਲਾਈਨਾਂ/ਗਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ/L21	**ECL 2 2.10** ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਤੁਕਬੰਦੀ	**ECL 2 3.10** ਬੇਲੋੜੇ ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 4.10** ਉਪਲਬਧ ਟੈਕਸਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 5.10** ਜੋੜੇ ਵਿੱਚ ਚੋਣਵੇਂ ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 6.10** ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ECL 2 1.11 ਕ੍ਰੇਅਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕ੍ਰਿਬਲਮ।	**ECL 2 2.11** ਦੋਸਤ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਭੈਣ-ਭਰਾ ਆਦਿ ਘਟਨਾ/ ਸਥਿਤੀ/ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 3.11** ਕੁਝ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ/ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2 4.11** ਇੱਕੋ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।	**LEC 2 5.11** ਆਕਾਰ, ਸ਼ਕਲ, ਰੰਗ, ਭਾਰ, ਟੈਕਸਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਵੱਡਾ', 'ਛੋਟਾ', 'ਗੋਲ', 'ਗੁਲਾਬੀ', 'ਲਾਲ', ' ਭਾਰੀ', 'ਹਲਕਾ', 'ਨਰਮ' ਆਦਿ।	**ECL 2 6.11** ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵਾਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
ECL 2 1. 12 ਇਕਾਈਆਂ ਇਕੱਤਰ ਕਰੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪੱਤੇ, ਟਹਿਣੀਆਂ, ਕੰਕਰ, ਖੰਭ ਆਦਿ। ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੋ ਭਾਸ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ।	**ECL 2 2. 12** ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੋਸਟਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਪਰਿੰਟ ਕਰੋ ਕਲਾਸਰੂਮ।	**ECL 2 3. 12** ਵਿਚਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਵਾਤਾਵਰਣ	**ECL 2 4. 12** ਆਬਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਲੇਬਲ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਰਨੀਚਰ / mat/ ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡ/ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਖੇਤਰ, ਆਦਿ।	**ECL 2 5.12** ਹੋਰ ਪੜ੍ਹੇ ਟੈਕਸਟ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆਦਿ।	**ECL 2 6.12** ਸੰਖੇਪ ਲਿਖੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦੋ ਭਾਸ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਡਰਾਇੰਗ, ਆਦਿ।

ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ					
ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 1	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 2**	**ECL1 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ 3**	**ECL4 ਜਮਾਤ 1**	**ECL5 ਜਮਾਤ 2**	**ECL6 ਜਮਾਤ 3**
ECL2- 1. 13 ਕਾਰਟੂਨ ਵੇਖਦਾ ਹੈ / ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਅੰਤਰਾਲ	**ECL2- 2. 13** ਦੇਖਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣੋ ਪਸੰਦੀਦਾ ਕਾਰਟੂਨ/ ਫ਼ਿਲਮਾਂ	**ECL2- 3. 13** ਦੇਖਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣੋ ਉਮਰ-ਮੁਤਾਬਕ ਕਾਰਟੂਨ/ ਫ਼ਿਲਮਾਂ	**ECL2- 4. 13** ਆਪਣੀਆਂ ਪਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਾਰੇ ਕਾਰਟੂਨ/ਫ਼ਿਲਮ।	**ECL2- 5. 13** ਛੋਟਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਾਕ ਕਾਰਟੂਨ/ ਫਿਲਮ। ਛੋਟਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਾਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਪੂਰਾ ਸਟਾਪ।	**ECL2- 6. 13 a** ਛੋਟਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਵਾਕ ਫੁੱਲ ਸਟਾਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ। **ECL2- 6. 13 b** ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫੇਰੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਲਈ / ਪਾਰਕ ਨੇੜੇ ਹੀ/ਦੋਭਾਸ਼ੀ ਤੌਰ ਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ।
ECL2- 1. 14 ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ	**ECL2- 2. 14** ਛੋਟੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਗੀਤ/ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੰਛੀਆਂ/ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਆਦਿ ਬਾਰੇ।	**ECL2- 3. 14** ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੰਛੀਆਂ/ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ /ਰੁੱਖ	**ECL2- 4. 14** ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਵਿਚਾਰ/ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੰਛੀਆਂ/ਜਾਨਵਰਾਂ/ ਰੁੱਖਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ	**ECL2- 5. 14** ਇੱਕ ਉਲੀਕੇ ਜਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਵਾਕ ਵਾਤਾਵਰਣ (ਪੰਛੀ, ਪੌਦੇ, ਬਗੀਚਾ, ਆਦਿ) ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ।	**ECL2- 6. 14** ਲਈ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦਾ ਡਿਸਪਲੇਅ ਪੋਸਟਰ।
ECL 2-1.145 ਦੋਸਤਾਂ, ਸਕੂਲ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ECL 2-2.15** ਡਰਾਇੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ	**ECL 2-3.15** ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਉਲਕੀਦਾ ਹੈ	**ECL 2-4.15** ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰਡ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ECL 2-5.15** ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਪੇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਧਾਰਨ, ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।	**ECL 2-6.15** ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਦੇ (ਅਹਾਤੇ, ਕਲਾਸਰੂਮ, ਬਾਗ, ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ, ਆਦਿ) ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ।

ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਟੀਚਾ 3

ਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ (IL)ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ

ਮੁੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ:

ਸੰਵੇਦੀ ਵਿਕਾਸName	ਬੌਧਿਕ ਹੁਨਰ	ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ
• ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਧੁਨੀ, ਛੋਹ, ਗੰਧ, ਸਵਾਦ	• ਨਿਰੀਖਣ, ਸ਼ਨਾਖਤ, ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ, ਮੇਲ, ਕਲਾਸੀ, ਪੈਟਰਨ, ਲੜੀਵਾਰ ਸੋਚ, ਰਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ, ਤਰਕ ਕਰਨਾ, ਉਤਸੁਕਤਾ, ਪ੍ਰਯੋਗ, ਪੜਚੋਲ	• ਕੁਦਰਤੀ-ਜਾਨਵਰ, ਫਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਭੋਜਨ • ਭੌਤਿਕ - ਪਾਣੀ, ਹਵਾ, ਰੁੱਤ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾ, ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ • ਸਮਾਜਕ – ਮੈਂ, ਪਰਿਵਾਰ, ਆਵਾਜਾਈ ਸਾਧਨ, ਤਿਉਹਾਰ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਹਾਇਕ, ਆਦਿ।
ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ • ਰੰਗ, ਸ਼ਕਲਾਂ, ਦੂਰੀ, ਮਾਪ, ਆਕਾਰ, ਲੰਬਾਈ, ਭਾਰ, ਉਚਾਈ, ਸਮਾਂ • ਸਥਾਨਿਕ ਸਮਝ • ਇਕੱਲੇ-ਨਾਲ-ਇਕੱਲੇ ਦਾ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ	• ਨੰਬਰ ਸੈਂਸ • ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿੰਨੇ • ਅੰਕੀ ਪਛਾਣ • ਆਰਡਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ (ਕਿਸੇ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ 10 ਤੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ)	ਨੰਬਰ ਓਪਰੇਸ਼ਨ • ਸ਼ਾਮਿਲ • ਘਟਾਓ • ਗੁਣਾ • ਡਿਵੀਜ਼ਨ
ਮਾਪ • (ਲੰਬਾਈ, ਪੁੰਜ, ਆਇਤਨ, ਤਾਪਮਾਨ)	• ਸ਼ਕਲ (2 ਡੀ ਸ਼ਕਲਾਂ, 3D ਸ਼ਕਲਾਂ, ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ, ਮੁੜੀ ਹੋਈ ਰੇਖਾ, ਸਮਤਲ ਅਤੇ ਮੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਤਹਾਂ)	• ਡਾਟਾ ਹੈਂਡਲਿੰਗ • Pattern • ਕੈਲੰਡਰ ਸਰਗਰਮੀ • ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 3 (ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ)	ਕਲਾਸ 1	ਕਲਾਸ 2	ਕਲਾਸ 3
IL 1.1 ਸਾਡੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ	**IL 2.1** ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਰੀਖਣ ਤੇ ਜਾਣ – ਪਛਾਣ	**IL 3.1** ਸਾਡੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਰੀਖਣ ਤੇ ਜਾਣ -ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 4.1** ਤਤਕਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਵਿਵਰਨ ਜਿਵੇਂ ਰੰਗ, ਧੁਨੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਤਹ, ਜਾਨਵਰ, ਪੰਛੀ ਆਦਿ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 5.1** ਤਤਕਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬੂਟੇ, ਜਾਨਵਰ ਆਦਿ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 6.1** ਤਤਕਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਪੰਛੀਆਂ, ਤਨਾਂ, ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਜੜ, ਜਾਨਵਰ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ, ਬਾਰੇ ਆਮ ਨਿਰੀਖਣ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
IL 1.2 ਆਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਧੁਨੀਆਂ, ਲੋਕ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਜਾਨਵਰ, ਪੰਛੀ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ	**IL 2.2** ਆਮ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਧੁਨੀਆਂ, ਲੋਕ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਜਾਨਵਰ, ਪੰਛੀਆਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 3.2** ਤਤਕਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਆਮ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਧੁਨੀਆਂ, ਲੋਕ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਜਾਨਵਰ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਬਰੀਕ ਵਿਆਖਿਆ ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 4.2 a** ਤਤਕਾਲੀ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਆਮ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਬੂਟੇ, ਬੇਰਡਾਂ ਉੱਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਦੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 5.2 a** ਤਤਕਾਲੀ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਚਿੰਨ੍ਹ, ਥਾਵਾਂ ਆਮ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 6.2 a** ਘਰ, ਸਕੂਲ, ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਚਿੰਨ੍ਹ, ਥਾਵਾਂ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ
			IL 4.2 b ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਕੈਚ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ	**IL 5.2 b** ਤਸਵੀਰਾਂ/ਸਕੈਚ ਵਿੱਚ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਘਰ ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 6.2 b** ਚੀਜ਼ਾਂ/ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਥਾਵਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ (ਘਰ/ਜਮਾਤ/ਸਕੂਲ) ਮੌਖਿਕ, ਸੰਕੇਤ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ

ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 3 (ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ)	ਕਲਾਸ 1	ਕਲਾਸ 2	ਕਲਾਸ 3
IL 1.3 a ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦੇਖੀਆਂ 2-3 ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ	**IL 2.3 a** ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦੇਖੇ 2-3 ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ	**IL 3.3 a** ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦੇਖੀਆਂ 4-5 ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ	**IL 4.3 a** ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦੇਖੀਆਂ 5-6 ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ	**IL 5.3 a** ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦੇਖੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕੱਲ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ	**IL 6.3 a** ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਖੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕੱਲ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ
IL 1.3 b ਦੇਖੀ ਹੋਈ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖੋਏ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ	**IL 2.3 b** ਕਿਸੇ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ 3-5 ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ/ਪਛਾਣਨਾ	**IL 3.3 b** ਕਿਸੇ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਸਤੂ ਦੇ 3-5 ਗੁਆਚੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ	**IL 4.3 b** ਕਿਸੇ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਸਤੂ ਦੇ 4-6 ਗੁਆਚੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ	**IL 5.3 b** ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ/ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ	**IL 6.3 b** ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ/ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ
IL 1.4 ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ 3-4 ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ	**IL 2.4** ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ 4-5 ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 3.4** ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ 5-6 ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਸਮਝ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਵਿਚਲੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਪਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ)		
IL 1.5 ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ- ਲੰਬਾਈ, ਭਾਰ ਜਾਂ ਆਕਾਰ	**IL 2.5** ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਰੰਗ, ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਦੋ ਕਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤਂ ਕਰਕੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ (ਵੱਡਾ/ਛੋਟਾ, ਲੰਬਾ/ ਛੋਟਾ)	**IL 3.5** ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤਿੰਨ ਕਾਰਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਕਾਰ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਬਜੈਕਟ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਿਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ (ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦੰਰ ਹੇਠਾਂ) ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 4.5** ਵਸਤੂਆਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ	**IL 5.5** ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 6.5** ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
IL 1.6 2-3 ਵਸਤੂਆਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ- ਸ਼ਕਲ, ਆਕਾਰ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਆਦਿ ਅਨੁਸਾਰ।	**IL 2.6** 3-4 ਵਸਤੂਆਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ- ਸ਼ਕਲ, ਆਕਾਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਆਦਿ ਅਨੁਸਾਰ।	**IL 3.6** 4-5 ਵਸਤੂਆਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ- ਸ਼ਕਲ, ਆਕਾਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਆਦਿ ਅਨੁਸਾਰ।	**IL 4.6** 5 ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਥਿਤ ਕਰਨਾ।	**IL 5.6** ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਮਾਪਾਂ,ਆਦਿ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨਾ।	**IL 6.6** ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ, ਚੜ੍ਹਦੇ-ਉਤਰਦੇ ਸੰਖਿਆ, ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
IL 1.7 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	**IL 2.7** ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਬੇਤਰਤੀਬ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 3.7** ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੋਣ ਆਇਆ ਆਦਿ।	**IL 4.7** ਰੋਜਮਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਵਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੌਣ ਆਇਆ, ਆਦਿ।	**IL 5.7** ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕੀ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।	**IL 6.7** ਦਿਨ/ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਘੰਟਿਆ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ
IL 1.8 a ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਂ ਬਾਲਗ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ	**IL 2.8 a** ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।	**IL 3.8 a** ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਾਰਨ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।	**IL 4.8 a** ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਨਾਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਲਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**IL 5.8 a** ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**IL 6.8 a** ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 3 (ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ)	ਕਲਾਸ 1	ਕਲਾਸ 2	ਕਲਾਸ 3
IL 1.8 b ਵਿੱਚ ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਹੌਲ ਬਾਰੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।	**IL 2.8b** ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਹੌਲ ਬਾਰੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ (ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ)	**IL 3.8 b** ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਪੁੱਛਗਿੱਛ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।	**IL 4.8 b** ਉਤਸਕੁਤਾ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ , ਅਨੁਮਾਨ ਉਲੀਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 5.8 b** ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਤਰਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 6.8 b** ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
IL 1.8 c ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ-ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ)	**IL 2.8 c** ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ- ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ, ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨਾ, ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ)	**IL 3.8 c** ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ(ਉਦਾਹਰਨ-ਨਾ ਕਰੋ), ਰੰਦਾ ਪਾਣੀ, ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਆਦਿ	**IL 4.8 c** ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ(ਉਦਾਹਰਨ- ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ ਲਗਾਉਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ, ਰੁੱਖ ਲਗਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨਾ, ਆਦਿ)	**IL 5.8 c** ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ(ਉਦਾਹਰਨ- ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਕੂੜਾ-ਕਰਕਟ ਨੂੰ ਕੂੜਾਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣਾ, ਰੱਖਣਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਭੋਜਨ ਆਦਿ)	**IL 6.8 C** ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਾ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ, ਜਾਨਵਰਾਂ/ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ, ਆਦਿ।
IL 1.9 ਤਿੰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਤੱਕ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।	**IL 2.9** ਪੰਜ ਵਸਤੂਆਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਗਿਣਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ	**IL 3.9** 10 ਵਸਤੂਆਂ ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।	**ILM 4.9** 20 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਠੋਸ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ILM 5.9** ਦਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ 100 ਤੱਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 6.9** ਦਸਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ 1000 ਤੱਕ ਗਿਣਦਾ ਹੈ।
IL 1.10 ਪੰਜ ਤੱਕ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਨਾਮਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਵਿਤਾਵਾਂ/ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 2.10** ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨੰਬਰ ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।	**IL 3.10** ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨੰਬਰ ਤੋਂ 9 ਤੱਕ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।	**ILM 4.10** ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨੰਬਰ 'ਤੇ 20 ਤੱਕ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।	**ILM 5.10** ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸੰਖਿਆ ਤੋਂ 99 ਤੱਕ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।	**ILM 6.10** ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸੰਖਿਆ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ 999 ਤੱਕ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ
IL 1.11 ਕਵਿਤਾ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ 5 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	**IL 2.11** 5 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਨਾਲ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 3.11** 9 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਨਾਲ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 4.11** 99 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਨਾਲ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 5.11** 999 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।	**IL 6.11** ਕਰਦੇ ਹੋਏ 9999 ਤੱਕ ਨੰਬਰਾਂ ਦੇ ਮਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਿਖਦਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ।
	IL 2.12 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ/ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ/ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ(ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ ਇੱਕ ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ)	**IL 3.12** ਇਸ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਟਾਹਣੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ 3 ਪੰਛੀ ਸਨ ਦੋ ਦਰੱਖਤ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਉੱਡ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਖਾ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ)	**ILM 4.12** ਜੀਰੋ ਦੀ ਸਮਝ/ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 5.12** ਸਥਾਨ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ੀਰੋ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 6.12** ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਜੋੜ-ਘਟਾਓ ਅਤੇ ਗੁਣਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ੀਰੋ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 3 (ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ)	ਕਲਾਸ 1	ਕਲਾਸ 2	ਕਲਾਸ 3
IL 1.13 3 ਤੱਕ ਦੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੱਧ ਅਤੇ ਘੱਟ	**IL 2.13** 5 ਤੱਕ ਦੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ	**IL 3.13** 10 ਤੱਕ ਦੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ	**ILM 4.13** 20 ਤੱਕ ਦੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ	**ILM 5.13** ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਦੇ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ(ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਦੁਹਰਾਓ ਦੈ)।	**ILM 6.13** ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਤਿੰਨ ਅੰਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ(ਦਿੱਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਦੁਹਰਾਓ ਦੇ)
	IL 2.14 5 ਵਸਤੂਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 3.14** 9 ਵਸਤੂਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 4.14** 18 ਤੱਕ ਕੰਕਰੀਟ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 5.14** ਦੋ ਸੰਖਿਆਵਾਂ (ਜੋੜ 99 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ) ਜੋੜਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 6.14** ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜੋੜ 999 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਸੰਖਿਆ ਜੋੜਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 4 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ, ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 2 ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੱਕ	**IL 2.15** ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਤੋਂ 5 ਵਸਤੂਆਂ ਤੱਕ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 3.15** ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਵਿੱਚੋਂ 9 ਤੱਕ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 4.15** 9 ਤੱਕ ਕੰਕਰੀਟ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 5.15** ਦੋ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ 99 ਤੱਕ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 6.15** 999 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਘਟਾਓ ਦੀ ਯੋਗਤਾ 4 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ, ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 2 ਪੜਾਅ			**ILM 4.16** ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ	**ILM 5.16** ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ILM 6.16** 3 ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਅਦ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਲਾਸ 1 ਤੱਕ			**ILM 4.17** 10 ਤੱਕ ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋੜ 20 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ	**ILM 5.17** ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦਾ 2,3 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ILM 6.17** ਵਿੱਚ 5 ਤੋਂ 10 ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਗੁਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਰਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਣਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ, ਕਲਾਸ 1 ਤੱਕ				**ILM 5.18** ਭਾਗ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ/ ਸ਼ੇਅਰਿੰਗ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 6.18** ਬਰਾਬਰ ਗਰੁੱਪਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਨਾਲ-ਵਾਰ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ 12/3 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 3 (ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ)	ਕਲਾਸ 1	ਕਲਾਸ 2	ਕਲਾਸ 3
7 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਗ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਲਾਸ 2 ਤੱਕ				**ILM 5.19** ਜਾਣੂ ਪਰਸਿਥਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾ ਦਾ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨਾ।	**ILM 6.19** ਇੱਕ ਢੁੱਕਵੀਂ ਕਾਰਵਾਈ (ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ
IL 1.20 ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 2.20** ਭਾਰਤੀ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ	**IL 3.20** ਭਾਰਤੀ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ	**ILM 4.20** 20 ਨੋਟ/ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ILM 5.20** 100 ਨੋਟਸ ਅਤੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ILM 6.20** ਸਮੂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ (500 ਰੁਪਏ ਤੱਕ) ਜੋੜਦਾ ਅਤੇ ਘਟਾਉਂਦਾ
IL 1.21 ਕਵਿਤਾ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਚੁਟਕਲੇ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲੰਬਾਈ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 2.21** ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੀ ਲੰਮੇ ਤੋਂ ਮਧਰੇ ਦੀ	**ILM 3.21** ਤਿੰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੀ, ਲੰਮੇ ਤੋਂ ਮਧਰੇ ਦੀ।	**ILM 4.21** ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਮਾਪ ਤਰੀਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਂਗਲਾਂ, ਬਾਂਹ, ਕਦਮਾਂ, ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾਈ/ਦੂਰੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ILM 5.21** ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਮਾਪ ਤਰੀਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੇਮਸਿਲ, ਹਾਡ, ਧਾਗਾ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾਈ/ਦੂਰੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।	**ILM 6.21** ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਜਾਂ ਮੀਟਰ ਵਰਗੀਆਂ ਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਦੂਰੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
IL 1.22 Vocaary ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਬੰਡਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 2.22** ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ,ਚੁਟਕਲੇ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ	**IL 3.22** ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ILM 4.22** ਤਿੰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 5.22** ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸਧਾਰਨ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਭਾਰੇ/ਹਲਕੇ ਵਜੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।	**ILM 6.22** ਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ-ਸਧਾਰਨ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ
IL 1.23 ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 2.23** ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਚੁਟਕਲੇ ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ	**IL 3.23** ਬੋਤਲਾਂ, ਗਲਾਸ, ਬਾਲਟੀ, ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਦੋ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੈ ਹੈ।	**ILM 4.23** ਇੱਕ ਕੱਪ/ਚਮਚ/ਮੱਗ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਗੈਰ-ਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੰਟੇਨਰਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮਾਪਦਾ ਹੈ।	**ILM 5.23** ਗੈਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੰਟੇਨਰਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕੱਪ/ਚਮਚ/ਬਾਲਟੀ,ਆਦਿ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ।	**ILM 6.23** ਲਿਟਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੰਟੇਨਰਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਬਾਲਟੀ 1 ਲੀਟਰ ਦੀਆਂ 15 ਬਤੋਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ
ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਲਾਸ 1 ਤੱਕ			**ILM 4.24** ਵਸਤੂਆਂ/ਮੌਸਮ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਗਰਮ ਜਾਂ ਠੰਡੇ ਵਰਗੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 5.24** ਗਰਮ ਸੰਘਣਾਪਣ/ਭਾਫ਼ ਵਰਗੇ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਗੁਣਾ, ਆਦਿ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ILM 6.24** ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ ਮਾਪਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 3 (ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ)	ਕਲਾਸ 1	ਕਲਾਸ 2	ਕਲਾਸ 3
ILM 1.25 ਆਮ ਆਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਗੇਂਦ, ਬੂਟਾਂ ਦਾ ਡਿੱਬਾ, ਜਨਮ-ਦਿਨ ਦੀ ਟੋਪੀ ਆਈਸਕ੍ਰੀਮ ਦੀ ਕੋਨ ਆਦਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ	**ILM 2.25** ਵੱਖ-ਵੱਖ ਠੋਸਾਂ/ਅਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਸ਼ਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭੌਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਗੇਂਦ ਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕੋਈ ਕੋਨੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇੱਕ ਬਾਕਸ ਸਲਾਈਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਨੇ ਹਨ ਆਦਿ	**ILM 3.25** ਇੱਕ ਪੱਧਰੀ ਤਹਿ 'ਤੇ 3D ਅਕਾਰਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ 2D ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 4.25** 3D ਅਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬੂਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਘਣ ਹੈ ਇਸਦੇ 6 ਚਿਹਰੇ, 8 ਕੋਨੇ, ਇੱਕ ਗੇਂਦ ਗੋਲਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਕੋਨੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕਈ ਸਮਤਲ ਸਤਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇੱਕ ਗੋਲ ਸਤਹ ਵਾਲਾ ਸਿਲੰਡਰ ਹੈ।	**ILM 5.25** ਮੂਲ 2D ਅਕਾਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਇਤਕਾਰ , ਤਿਕੋਣ, ਚੱਕਰ, ਉਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਅਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੰਨੇ ਆਇਤਾਕਾਰ ਹੁਨਰ ਤੇ 4 ਪਾਸੇ 4 ਕੋਨੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਚੂੜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕੋਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ	**ILM 6.25** ਸਿੱਧੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਂ ਉਂਝ ਹੀ ਹੱਥ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ (ਲੰਬੀਆਂ, ਚੌੜੀਆਂ, ਟੇਢੀਆਂ) ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਖਿੱਚਦਾ/ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਨਰ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਬਾਅਦ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪ੍ਰੀਸਕੂਲ 3 ਪੜਾਅ		**IL 3.26** ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅੱਧੀ ਰੋਟੀ/ਅੱਧਾ ਗਲਾਸ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 4.26** ਪੇਪਰ ਮੋੜਨਾ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੱਧੇ ਤੇ ਪੂਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿਵੇਂ ਰੋਟੀ, ਸੈਂਡਵਿਚ, ਆਦਿ ਦੇ ਕੱਪੜੇ (ਚਾਦਰ, ਰੁਮਾਲ) ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰਨਾ	**ILM 5.26** ਕਾਗਜ਼ ਮੋੜਦੇ ਹੋਏ ਅੱਧੇ, ਚੌਥਾਈ ਤੇ ਪੂਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਦ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜੋਂ ਰੋਟੀ, ਸੈਂਡਵਿਚ ਤੇ ਕੱਪੜੇ (ਚਾਦਰ, ਰੁਮਾਲਾਂ ਨੂ ਤਹਿ ਕਰਨਾ)	**ILM 6.26** ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਤਹਿ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ, ਇੱਕ-ਚੌਥਾਈ, ਪੂਰੇ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾਈ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
IL 1.27 ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਅਨੁਸਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜੀ ਮਾਰਨਾ, ਉਂਗਲਾਂ 'ਤੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰਨਾ, ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਟੈਪ ਕਰਨਾ ਆਦਿ	**IL 2.27** ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਇਕਾਈ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ	**IL 3.27** ਪੱਤਾ ਛਾਪਣ ਜਾਂ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਛਪਾਈ ਆਦਿ ਨਾਲ ਨਵਏਂ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ	**ILM 4.27** ਅਕਾਰਾਂ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਸੰਗੀਤਕ/ਧੁਨੀ ਦੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ, ਵਧਾਉਂਦਾ ਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਰ/ਵਸਤੂ/ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ 1,2,3,4,5-------- 1,3,5------2,4,6,------ 1,2,3,1,2 2,4,6..... 1,2,3,1,2 ਆਦਿ।	**ILM 5.27** ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਣਾ ਸਾਰਨੀਂ 1-100 ਨੰਬਰ ਗਡਿੱਡ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ	**ILM 6.27** ਗੁਣਾ ਸਾਰਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪੈਟਰਨ, 1000 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆ ਚਾਰਟ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਵਰਗੇ ਤਿੰਨ ਅੰਕਾਂ ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਤੇ ਸਧਾਰੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
IL 1.28 ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਂਗ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ/ ਗਿਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਹੱਥ, 1 ਨੱਕ ਆਦਿ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਉਲੀਕਦਾ ਹੈ।	**IL 2.28** ਸਧਾਰਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਸਦੇ/ ਉਸਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ 2 ਚੱਮਚ ਲਿਆਓ ਆਦਿ।	**IL 3.28** ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਹਨ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨੀਲੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਲ ਪੈਨਸਿਲ ਹਨ।	**IL 4.28** ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਸਧਾਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਤਸਵੀਰਾਂ/ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ) ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਉਦਾਹਰਨਣ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਬਗੀਚੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਗਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਸ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ)	**IL 5.28** ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੀਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅੰਜਲੀਨਾ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਰ ਚਾਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਸਤੂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ, ਆਦਿ।	**ILM 6.28** ਟੇਲੀ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਡੇਟਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਸਵੀਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 3 (ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ)	ਕਲਾਸ 1	ਕਲਾਸ 2	ਕਲਾਸ 3
IL 1.29 ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ,ਕੱਲ੍ਹ (ਬੀਤਿਆ ਹੋਇਆ) ਅਤੇ (ਆਉਣ ਵਾਲਾ) ਕੱਲ੍ਹ	**IL 2.29** ਖਾਸ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ, ਛੁੱਟੀ, ਆਦਿ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।	**IL 3.29** ਹਫਤੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 4.29** ਦਿਨ/ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਹਫਤੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**IL 5.29** ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹਫਤੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	**ILM 6.29** ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਬੰਧਿਤ ਡੇਓਨਾ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
IL 1.30 ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਬਧ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਕਨੀਕੀ ਸਾਧਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੀਵੀ, ਰਿਮੋਟ, ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	IL 2.30 ਟੀਵੀ, ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	IL 3.30 ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਤਕਨੀਕੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ILM 4.30 ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਉਪਲਬਧ ਕੁੱਝ ਤਕਨੀਕੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ILM 5.30 ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੀਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ/ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.	ILM 6.30 ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਕਨੀਕੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ EVS ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ EVS ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। **EVS 6.2**					EVS 6.1 ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪੱਤਿਆਂ, ਤਣੇ ਤੇ ਪੌਦਿਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਫੈਰੀ ਮਾਹੌਲ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ(ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਆਕਾਰ, ਰੰਗ, ਬਣਤਰ, ਖੁਸ਼ਬੂ)
					EVS 6.2 ਸਧਾਰਨ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰਕਤ, 45 ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਲੱਭੇ/ਰੱਖੇ ਗਏ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
					EVS 6.3 ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
					EVS 6.4 ਵਸਤੂਆਂ,, ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਜਹਾਜ਼, ਸਟੋਵ, ਆਵਾਜਾਈ, ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਆਵਾਜਾਈ, ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ, ਆਦਿ) ਸਥਾਨਾਂ (ਘਰਾਂ/ਸ਼ੈਲਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ, ਪੈਟਰੌਲ ਪੰਪ, ਆਦਿ) ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਕੰਮ) ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਘਰ/ਸਕੂਲ/ਗੁਆਂਢੀ ਹੁੱਡ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 3 (ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ)	ਕਲਾਸ 1	ਕਲਾਸ 2	ਕਲਾਸ 3
					EVS 6.5 ਹਰੇਕ ਉਮਰ ਸਮੂਹ, ਜਾਨਵਰਾਂ/ ਪੰਛੀਆਂ ਲਈ ਭੋਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਘਰ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
					EVS 6.6 ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ (ਗੁਣਾਂ/ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਤਾਵਾਂ/ਆਦਤਾਂ/ਅਮਲ) ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਮੌਖਿਕ ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰਦ ਹੈ।
					EVS 6.7 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇੰਦਰੀਆਂ (ਜਿਵੇਂ – ਦਿੱਖ, ਛੱਡਣ ਦਾ ਸਥਾਨ, ਭੋਜਨ, ਹਰਕਤ, ਪਸੰਦ ਨਾ-ਪਸੰਦ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਤਾਵਾਂ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ/ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੂਹ ਵਸਤੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ।
					EVS 6.8 ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਜਿਵੇਂ – ਕੱਪੜੇ /46/ਭਾਂਡੇ/ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ, ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜ) ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕਰਨਾ।
					EVS 6.9 ਸਧਾਰਨ ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਘਰ/ਜਮਾਤ/ਸਕੂਲ) ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਵਸਤੂਆਂ, ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਚਿਨ੍ਹਾਂ/ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ।
					EVS 6.10 ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ/ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ/ਗੈਰ ਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ (ਹੱਥ, ਲੰਬਾਈ-ਚੌੜਾਈ, ਚਮਚ, ਮੱਗ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਤਸਦੀਕ (ਪਛਾਣ) ਕਰਨਾ।

ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 1	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 2	ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ 3 (ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ)	ਕਲਾਸ 1	ਕਲਾਸ 2	ਕਲਾਸ 3
					EVS 6.11 ਨਿਰੀਖਣਾਂ, ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ, ਵਸਤੂਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ (ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਦਾ ਆਕਾਰ, ਰੁੱਤਾਂ)
					EVS 6.12 ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਮਰੇ, ਘਰ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਨਕਸ਼ੇ, ਡਰਾਇੰਗ ਡਿਜ਼ਾਇਨ, ਨਮੂਨੇ, ਮਾਡਲ, ਉਪਰਲਾ, ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸਲੋਗਨ ਲਿਖਣੇ।
					EVS 6.13 ਖੇਡਾਂ (ਸਥਾਨਕ, ਬਾਹਰ, ਅੰਦਰਲੀਆਂ) ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਕੰਮ
					EVS 6.14 ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਸਪਰਸ਼ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਰਾਏ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਖੇਡਣ/ਭੋਜਨ ਲਈ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ ਲਿੰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੁਰਵਰਤੋਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਜਾਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ
					EVS 6.15 ਪੌਦਿਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਵੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਅਪਾਹਜ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ (ਵਿੰਭਿਨਤਾ ਲਈ ਦਿੱਖ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਪਸੰਦ/ਨਾਪਸੰਦ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ, ਆਸਰਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ)

ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ, ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ ਸੂਚਕ

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
1.	**ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ (ECCE)**				
ਟੀਚਾ: • **ਉਚਿਤ ਉਮਰ ਦੇ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ, ਉਸ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ।** • **ਹਰ ਬੱਚਾ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।** • **ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ (ਬਫ਼)/ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ (SCF) ਅਨੁਸਾਰ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ (ECCF) ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਯੋਗ ਹੋਣਾ।** • **ਹਰ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ/ਗਰੇਡ-1 ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਬੌਧਾਤਮਕ/ਪ੍ਰਭਾਵੀ/ਸਰੀਰਕ ਕਰਾਜ ਆਦਿ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੇ।** • **ਹਰੇਕ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੋਵੇ।**				
1	**ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ**	**ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦਖਲ ਨਾਲ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤਾ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ (ECCF) ਵਲੋਂ ਨਾ ਤਬਦੀਲ** • ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਨੂੰ (co-location) • ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਫਰੇਮਵਰਕ (SCP FECCE) ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲਾ/ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕਸਾਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਵੱਲੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ।	• ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਕਾਸ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਹਾਇਤਾ/ਸਮਗ੍ਰੀ ਲਈ ਸਲਾਨਾ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ • ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਬੱਚਾ 500 ਰੁਪਏ, ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ, ਦੇਸੀ ਖਿਡੌਣੇ, ਖੇਡਾਂ, ਖੇਡ ਆਧਾਰਤ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਲਈ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ	**ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ** • 3 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਜੀ.ਈ.ਆਰ. /ਐਨ.ਟੀ.ਆਰ. • ਸਾਲ ਦੇ ਕੁਲ ਕੰਮਕਾਜੀ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ **ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤ** • ਦਾਖਲਾ ਅਨੁਪਾਤ ਬਨਾਮ ਔਸਤ ਹਾਜ਼ਰੀ • ਪੀਣ ਯੋਗ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ (ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ /2 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ/6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ/ਕਦੀ ਨਹੀਂ • ਕੱਲ੍ਹ ਦਾਖਲਾ ਬਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।	**I. ਦਾਖ਼ਲਾ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ** • ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਆਂਗਨਵਾੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਆਂਗਨਵਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਗਈ। • ਬਾਲ ਵਾਟਿਕ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਜੀ.ਈ.ਆਰ/ਐਨ.ਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਦਬਦੀਲੀ • ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਮਾਤ ਅਨੁਪਾਤ • ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ/ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਨੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕੀਤਾ • 100% ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • 80-100% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • 60-8-% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • 40-60% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • 40% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਔਸਤ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਥਾਨਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਹਾਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ 'ਬਚਪਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੇ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ'(ECCE) ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਲ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾ, ਖੇਡਾਂ, ਗੀਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। **(ਐਨ.ਈ.ਪੀ..ਪੰਨਾ 1.3)** • ਪ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਵਾਧੂ, ਕਮਰੇ, ਪਖਾਨੇ, ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਆਦਿ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। • ਐਨ,ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਗ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਮਾਸਟਰ ਟ੍ਰੇਨਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ • ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਾਲ ਦੈਰਾਨ ਸਿਖਲਾਈ ਵਚ ਕਲਾ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ, ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਅਤੇ ਖਿਡੌਣੇ ਆਧਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਸ਼ਾਮਲ(ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਦਾਖ਼ਲਾ)	• ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਸਹਿਸਥਾਪਤ ਆਂਗਨਵਾੜੀਆਂ ਲਈ ਪੰਜ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹਰੇਕ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗੈਰ ਆਵਰਤੀ ਗ੍ਰਾਂਟ, ਬਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸਤਾਵਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਫਰਨੀਚਰ, ਬਾਹਰੀ ਖੇਡ ਸਮੱਗਰੀ, ਆਦਿ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।	**ਸਿਖਲਾਈ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਪਾਤ:** • ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ/ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਰ ਅਨੁਪਾਤ • ਪ੍ਰੀ-ਸਕਲੂ ਲਈ ਕੁਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ: ਕੁਲ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ • ਸੀ.ਆ ਰ.ਸੀ/ਸੀ.ਆ ਰ.ਸੀ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ/ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਕਲਾ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ, ਅਨਭੀ ਤੇ ਖਿਡੌਣੇ ਆਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	**II. ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤ** • ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਮਾਪੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਮਾਪਦੰਡ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ • ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਗਨਵਾੜੀ, ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸੁਚਾਰੂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਹੇ ਪਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਪ੍ਰ-ਸਕਲੂ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਸਹਿ-ਸਾਥਰਿਤ ਆਂਗਨਵਾੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ।ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪੀਣ ਦੀ ਗੁਣਵਤਾ/ਯੋਗਤਾ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ(ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਾਰ/ਦੋ ਮਹੀਨਾਂ ਵਿੱਚ/ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ/ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ) • ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। **III. ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਖਿਅਕ ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਗਤਾ** • ਆਂਗਨਵਾੜੀ/ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਲ ਅਧਿਆਪਕ/ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਈ.ਸੀ.ਸੀਈ. ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
				1. ਆਂਗਨਵਾੜੀ/ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਕੋਲ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ (ਕਲਾ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਖੇਡਾਂ, ਗੀਤਾ ਆਦਿ ਸਮੇਤ) ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜਾਰੀ (ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ) 2. ਐਚ.ਪੀ.ਸੀ. ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਸੈਟਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਲਈ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਛਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ/ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ।	• ਕਲਾ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ/ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਕਲਾ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ/ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ (ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ) • ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਂਗਨਵਰੀ ਵਰਕਰਾਂ/ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਖਿਡੌਣੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਾਰਰਂ/ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ • ਅਪਾਹਜ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵਰਤੋ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 3. ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ/ਸਰੋਤ • ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਵਰਤੀ/ਗੈਰ-ਆਵਰਤੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। • ਆਂਗਨਵਾੜੀਆਂ/ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਢੁੱਕਵੇਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਖਿਡੌਣੇ/ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ/ਖੇਡਾਂ/ਬੋਰਡ ਮੇਮਾਂ ਆਦਿ ਨਹ। • ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ. ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮਾਂ. ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਟੀ.ਐਲਐਮ. ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਗੇ। • ਇੰਟਰਨੈਟ ਕਨੈਕਟੀਵਿਟੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਆਈ.ਟੀ. ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
					4. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ/ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ • ਸੀ.ਆਰ.ਸੀ./ਬੀ.ਆਰ.ਸੀ./ਆਈ.ਸੀ.ਡੀ.ਐਸ. ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ • ਸੀ.ਆਸ.ਸੀ./ਬੀ.ਆਸ.ਸੀ/ਆਈ.ਡੀ.ਐਸ. ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਐਪ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁਬਰਿਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। • ਸੀ.ਆਸ.ਸੀ./ਬੀ.ਆਸ.ਸੀ/ਆਈ.ਡੀ.ਐਸ. ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ/ਬਾਲ ਵਾਟਿਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਦੌਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ- ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ/ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ/ਤੀਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ/ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ/ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। • ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ/ਕਰਨ ਲਈ ਐਪ ਆਧਾਰਿਤ ਹੌਲਿਸਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸ ਕਾਰਡ ਰੁਬਰਿਕਸ ਵਲ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।
II.	**ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ (FL & N)**				
ਟੀਚਾ: • **6 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ-3 ਤਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।** • **ਉੱਚ ਗੁਣਵਤਾ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਰੋਤ/ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੰਦਮਈ ਮਾਹੌਲ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ।** • **ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮਡਿਊਲ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।** • **ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਗ੍ਰੇਡ-1 ਤੋਂ 5 (ਨਵੇਂ) ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀਆਂ ਰਦਾਇਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ।** • **ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਤਕਨਾਲੌਜੀ ਸਮਰਪਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਧੀ (ਨਵੀਂ) ਦਾ ਵਿਕਾਸ।**				
2.	**ਨਵੀਂਨਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ (ਨਵਾਂ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣਾ।**	• ਕੋਰ ਈ.ਐਲ.ਐਮ. ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਲਈ ਹਰੇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਮਾਂ ਬੋਲੀ/ਘਰੇਲੂ ਬੋਲੀਆਂ/ਸਥਾਨਕ ਬੋਲੀਆਂ ਸਮੇਤ।	• ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਾਜ ਵਿਸੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਪ੍ਰਤੀ ਬੱਚੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ 500 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ	• ਐਸ.ਸੀ.ਐਂਡ.ਐਸ.ਟੀ. 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਐਨ.ਸੀ.ਈ. ਆਰ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਕੋਰ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ. ਦਾ ਵਿਕਾਸ	• ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੋਰ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। • ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਦੀ ਕੋਰ .ਐਲ.ਐਮ. ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। • ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਗਰੇਡਡ ਸਮੱਗਰੀ (Supplementary Graded Materail) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
	(ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ/ਵਰਕਬੁੱਕ/ ਰੀਡਿੰਗ ਕਾਰਡ /ਪੂਰਕ ਗ੍ਰੇਡ ਸਮੱਗਰੀ ਆਦਿ ਸਮੇਤ)	• ਪੂਰਕ ਗਰੇਡਡ ਸਮੱਗਰੀ :ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਸਿਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ: ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ, ਵਰਕਬੁੱਕ, ਕਵਿਜ਼ ਆਦਿ। • ਪੂਰਕ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ : ਬੌਧਾਤਮਕ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾ ਪ੍ਰਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਿਵੇ: ਖਿਡੌਣੇ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ, ਖੇਡਾਂ, ਬੋਰਡ ਗੇਮਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਿੱਸੇ, ਚੁਟਕਲੇ, ਸਥਾਨਕ ਗੀਤ, ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ ਗੀਤ/ ਧਾਰਾ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਾਕਰੀ, ਔਨਲਾਈਨ ਪੁਹੰਚ ਆਦਿ। • ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ (ਆਂ) ਦੁਆਰਾ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਮੱਗਰੀ 'ਦਿਕਸ਼ਾ' (Kiksha) 'ਤੇ ਅਪੋਲਡ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ।		• ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ (ਜਮਾਤ 1 ਤੋਂ 3) ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਰ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ. ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ. • ਪੂਰਕ ਗ੍ਰੇਡਡ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ : ਐਸ.ਸੀ. ਐਫ.ਐਸ.ਟੀ. ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਐਸ.ਸੀ. ਈਆਰ.ਟੀ. ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ। • ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ (ਜਮਾਤ 1 ਤੋਂ 3) ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰਕ ਗ੍ਰੇਡਡ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। • ਪੂਰਕ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ. ਦਾ ਵਿਕਾਸ/ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਧੂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਸੀ.ਟੀ.ਆਰ.ਟੀ. ਵੱਲੋਂ. ਜਿਵੇਂ: ਖਿਡੌਣੇ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਕਠਪੁਲੀਆਂ, ਖੇਡਾਂ, ਬੋਰਡ ਗੇਮਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਿੱਸੇ,ਚੁਟਕਲੇ, ਸਥਾਨਕ ਗੀਤ, ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ ਗੀਤ/ ਧਾਰਾ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ, ਔਨਲਾਈਨ ਪੁਹੰਚ ਆਦਿ।	• ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰਕ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ. ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਲਿਆ/ਪੜ੍ਹਾਇਆ। • ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਆਈ.ਈ.ਸੀ. ਸਮੱਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤਿਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਕੂਲ ਦੁਆਰਾ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ (ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਰਾਹੀਂ) ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਾਪੇ/ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਸਾਂਝੀ ਸਿਖਲਾਈ (ਪੀਅਰ ਲਰਨਿੰਗ) ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਆਈ.ਈ.ਸੀ. ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਰਾਜਾਂ /ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਰਲ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਸੰਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ, ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ ਸਕੂਲ ਲਈ ਸੰਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਰਾਫਿਕਸ ਆਦਿ। • ਵਾਂਝੇ ਜਾਂ ਐਸ. ਈ.ਡੀ. ਜੀ. ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਐਸ. ਈ. ਜੈੱਡ. ਅਤੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੀ.ਟੀ.ਆਰ. ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਉਣਗੇ।		• ਦਿਕਸ਼ਾ (Diksha) 'ਤੇ ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਦੀ-ਸਮੱਗਰੀ • ਆਈ.ਟੀ.ਸੀ. ਸਮੱਗਰੀ ਐਸ.ਸੀਟਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਸਰਲ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੰਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ। • ਪੂਰਕ ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ. ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ (ਜਮਾਤ 1ਤੋਂ 3) ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ • ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਉਧਾਰ ਲੈਣ/ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿੱਥੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਇੱਕ ਵਾਰ/ਦੋ ਵਾਰ/ ਚਾਰ ਵਾਰ /ਪੰਜ ਵਾਰ /ਛੇ ਵਾਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।	

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਰਾਜ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੇਡ-3 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਐਫ. ਐਲ.ਐਮ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵੱਧ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੀਅਰ ਗਰੁੱਪਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਥਾਨਕ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ। ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰ/ ਸਰੋਤ/ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ- ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ। (ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ)		• ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿੱਥੇ ਮਾਪੇ/ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਦੇ ਅਸੂਲ (ਫਚਤਕ) ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। • ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿੱਥੇ ਸਾਂਝੀ ਸਿਖਲਾਈ ਹੈ। • ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ-1-3 ਵਿੱਚ ਪੀ. ਟੀ. ਆਰ. • ਐਸ.ਈ.ਜੈਡ. ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਵਿੱਚ ਪੀ.ਟੀ.ਆਰ	
3.	**ਸਾਰੇ ਜਮਾਤ-1 (ਨਵਾਂ) ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਮਾਡਿਊਲ**	• ਗ੍ਰੇਡ-1 ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤਰਿਮ ਖੇਡ ਆਧਾਰਤਿ ਸਕੂਲ ਲਈ ਆਰੀ/ ਤਿਆਰੀ ਮਾਡਿਊਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਸਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਫਰੇਮਵਰਕ ਤਿੰਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।		**ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ** • ਗ੍ਰੇਡ-1 ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲਾ ਹੋਏ ਜੋ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮਾਡਿਊਲ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ। • ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। • ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। • ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।	• ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਮਾਡਿਊਲ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਮਾਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਮਾਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਪੱਧਰ/ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਮਾਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਬਾਲ ਵਾਟਿਕ ਤੋਂ ਜਮਾਤ-1 : ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਬਾਲ ਵਾਟਿਕਾ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ -1 ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਜਮਾਤ 1 ਤੋਂ ਜਮਾਤ 2 ਤੱਕ ਕੁੱਲ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ, ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਸੀ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ.ਐਨ. • ਜਮਾਤ-2 ਤੋਂ ਜਮਾਤ -3 ਤੱਕ ਕੁੱਲ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ, ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜ ਬੱਚੇ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
					• ਜਮਾਤ 3 ਤੋਂ ਜਮਾਤ 4 ਤੱਕ ਕੁੱਲ ਬੱਚੇ,ਕੁੜੀਆਂ,ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਸੀ.ਡਬਲਿਊ. ਐਸ.ਐਨ • ਜਮਾਤ 4 ਤੋਂ ਜਮਾਤ 5 ਤੱਕ ਕੁੱਲ ਬੱਚੇ, ਕੁੜੀਆਂ, ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਸੀ. ਡਬਲਿਊ. ਐਸ.ਐਨ
4.	**ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀ/ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈਂਡਬੁੱਕ(ਨਵੀਂ)**	• ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਮੈਨੂਅਲ, ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ। • ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ/ ਆਫਲਾਈਨ/ ਔਨਲਾਈਨ ਮਿਸ਼ਰਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਤੇ ਇੱਥੇ ਪੂਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਗੇ, ਜੋ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ	• ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ 150 ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ (provision)	• ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਤੋਂ ਜਮਾਤ-5 ਤੱਕ ਮਾਪੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਰ ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲੇ ਵੀਡੀਓ ਦੀ ਦੀਕਸ਼ਾ ਨੇ ਉਪਲਬਧਤਾ • ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ. ਟੀ. ਵੱਲੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਐਫ. ਐਲ.ਐਨ. ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਮੈਨੂਅਲ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈਂਡਬੁੱਕ, ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। • ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ • ਅਧਿਆਪਨ ਮੈਨੂਅਲ, ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈਂਡਬੁੱਕ, ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀ ਕਿਊ. ਆਰ.(QR) ਕੋਡਿਡ ਜਾਂ ਦਿਕਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਟੈਗਿੰਗ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। • ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਾਹਜ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸੇਸ਼ ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ. ਟੀ. ਵੱਲੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।	• ਗ੍ਰੇਡ 1 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਦੀਕਸ਼ਾ () ਤੇ ਅਪੋਲਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। • ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਸ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੋਟੇ ਅਕਾਰ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵੀਡੀਓ (5-10ਮਿੰਟ) ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਕਸ਼ਾ ਤੇ ਅਪਲੋਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। • ਆਨਲਾਈਨ ਆਈਟਮ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਆਈਟਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰੇਡ 1-5 ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਸੰਦਰਭੀ ਆਈਟਮ ਬੈਂਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। • ਗ੍ਰੇਡ 1-5 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈਂਡਬੁੱਕ/ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। • ਗ੍ਰੇਡ 1-5 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜੋ ਕਲੱਸਟਰੀ ਕੰਪਲੈਕਸ/ ਬਲਾਕ/ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਨਲਾਈਨ /ਆਫਲਾਈਨ ਸਰੋਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। • ਗ੍ਰੇਡ 1-5 ਅਸਰਥਤਾ ਵਾਲੇ/ਹੋਣਹਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਮੈਨੂਅਲ/ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਸਰੋਤ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
				• ਐਸਸੀਈਆਰਟੀ ਦਾ ਆਰਾ ਆਨਲਾਈਨ ਆਈਟਮ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਆਈਟਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ, ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ (ਘੱਟੋ- ਘੱਟ 500) ਦੇ ਮਪ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਲਾਸ 1 ਤੋਂ 5 ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ – ਸੰਦਰਭ ਆਰਈਟਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਾ • ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ। • ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਦਾ ਅਧਿਆਪਨ ਕੱਲਸਟਰ / ਕੰਪਲੈਕਸ/ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ/ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। • ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ। • ਆਫਲਾਈਨ/ ਆਨਲਾਈਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ।	

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
5.	**ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਤੋਂ 5 ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ**	• ਐਫ.ਐਲ. ਅਤੇ ਐਨ. 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮੇਟਕ ਨਿਯਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ ਐਨਸੀਈਆਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਠਾ ਦੁਆਰਾ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। • ਐਫਐਲਐਨ- ਨਿਸ਼ਠਾ ਮਾਡਿਊਲ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ/ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾ/ ਘਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਡਿਊਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਗੇ। • ਐਫਐਲਐਨ- ਨਿਸ਼ਠਾ ਵਿਚ ਸਾਥੀ ਸਿਖਲਾਈ 'ਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਾਡਿਊਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। • ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਠਾ – ਐਫਐਲਐਨ ਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈਣ ਦਾ ਕੰਮ ਐਸਸੀਆਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।	• ਇਨ- ਸਰਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ।	• ਐਨਸੀਈਆਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਫਐਲਐਨ ਨਿਸ਼ਠਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ ਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ। • ਐਸਸੀਆਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੁਆਰ ਐਫਐਲਐਨ- ਨਿਸ਼ਠਾ ਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈਣਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ। • ਗਰੇਡ 1 ਤੋਂ 3 ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਟਾ ਮਾਡਿਊਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ। • ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਫਐਲਐਨ (ਮੁਲਾਂਕਣ, ਆਈਸੀਟੀ, ਚਾਈਲਿਡ, ਟ੍ਰੈਕਿੰਗ ਆਦਿ) • ਸੀਆਰਸੀ/ ਬੀਆਰਸੀ ਸਕਲੂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਲਈ ਐਪ ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿਖਲਾਈ। • ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਮਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਆਰਸੀ/ ਬੀਆਰਸੀ ਸਕੂਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ – ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਾਰ/ ਦੋ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਾਰ/ ਦੋ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਹੀਨੇ/ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ/ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ/ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ/ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਜਾਂ ਵੱਧ।	• ਐਫਐਲਐਨ- ਨਿਸ਼ਠਾ ਵਿਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੀਆਰਸੀ/ ਬੀਆਰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੌਰ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿਚ ਖਿਡੌਣੇ/ ਖੇਡ-ਅਦਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। • ਗ੍ਰੇਡ 1-5 ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀਆਰਸੀ / ਬੀਆਰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। • ਗ੍ਰੇਡ 1-5 ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲਾ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ, ਖੇਡ-ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਲੀਮਿੰਗ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਕਹਾਣੂ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀਆਰੀਸ/ ਬੀਆਰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੀਆਰਸੀ/ ਬੀਆਰਸੀ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ। • ਆਪਣੀ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗਰੇਡ 1-5 ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਸੀ ਆਰ ਸੀ/ ਬੀਆਰਸੀ ਦੁਆਰਾ। • ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜੋ ਮਾਤ ਭਾਸਾ ਨੂੰ ਲਿੰਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਕੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਐਸਸੀਈਆਰ ਟੀ ਨਿਸ਼ਠਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪੂਰਕ ਇਨ- ਸਰਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਚ ਨੋਡਲ ਏਜੰਸੀ ਹੋਵੇਗੀ। • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਵੈ- ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਟੀ ਐਲ ਐਮ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। • ਐਸਈਡੀਜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। • ਗਰੇਡ 1-3 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਐਫਐਲਐਨ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨਤਾਵਾਂ- ਕਲਾ-ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ / ਖੇਡ-ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ / ਖਿਡੌਣੇ-ਆਧਾਰਿਤ / ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ/ ਅਨੁਭਵ/ ਆਈਸੀਟੀ-ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ/ ਸਰਗਰਮੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ।		• ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਡੌਣੇ / ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀਆਰਸੀ/ ਬੀਆਰਸੀ ਵਿਜ਼ਿਟ। • ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੀ ਆਰ ਸੀ/ ਬੀ ਆਰ ਸੀ ਵਿਜ਼ਿਟ। • ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੋਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ। • ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸਰੂਮ ਲਈ ਟੀ ਐਲ ਐਮ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ। • 1-3 ਦੇ ਗਰੇਡਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿੰਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।	

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
6.	**ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸੁੰਤਤਰ, ਆਵਰਤੀ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ**	• ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ 2 ਤੇ ਇੱਛਿਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ। • ਐਫਐਲਐਨ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ/ਯੂਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਚਾਰ ਪੱਧਰਾਂ (ਸਕੂਲ-ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਐਸਐਐਸ ਥਰਡ ਪਾਰਟੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਅਤੇ ਐਨਏਐਸ) 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ। • ਪਹਿਲੇ ਪੱਧਰ ਲਈ, ਯਾਨੀ ਸਕੂਲ- ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਲਈ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਐਨਸੀਆਰਟੀ (ਕੇਵੀਐਸ/ ਜੇਐਨਵੀ/ਸੀਬੀਐਸਈ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ) ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। • ਐਸਸੀਆਰਟੀ ਗਿਆਨ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ/ਹੁਨਰ, ਰਵੱਈਏ, ਕਦਰਾਂ- ਕੀਮਤਾਂ ਆਦਿ ਆਲ-ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਸ਼ੇਲਸ਼ਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੋਲਿਸਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸ ਕਾਰਡ ਲਈ ਇੱਕ ਐਪ ਆਧਾਰਿਤ ਰੁਬਰਿਕਸ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੇਗਾ। • ਇਹ ਸੀਬੀਐਸਈ ਅਤੇ ਐਨਸੀਈਆਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਐਚਪੀਸੀ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜ/ ਯੂਟੀ ਪੱਧਰ ਐਚਪੀਸੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ।	ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ 10 ਤੋਂ 20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ।	• ਐਫਐਲਐਨ ਸਕੂਲ ਵਾਰ/ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰੁਬਰਿਕਸ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। • ਐਫਐਲਐਨ ਸਕੂਲ-ਵਾਰ, ਵਿਸ਼ਾ-ਵਾਰ, ਅਤੇ ਗਰੇਡ-ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰੁਬਰਿਕਸ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। • ਸੂਝ-ਬੂਝ ਸਾਰੇ ਡੋਮੈਨਾਂ ਵਿਚ ਐਫਐਲਐਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਆਰਸੀ/ ਸੀਆਰਸੀ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰੁਬਰਿਕਸ, ਗਰੇਡ 1 ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਚ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। • ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਗਰੇਡ ਵਿਚ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਐਚਪੀਸੀ। • ਐਚਪੀਸੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰੇਡ 2 ਵਿਚ ਸਾਖਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। • ਐਚਪੀਸੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰੇਡ 2 ਵਿਚ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਐਚਪੀਸੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ।	• ਐਚਪੀਸੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰੇਡ 1-5 ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਮੁਹਾਰਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਐਨਏਐਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਗਰੇਡ 1 ਤੋਂ 5 ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। • ਐਸਏਐਸ ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਗਰੇਡ 1 ਤੋਂ 5 ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕਮਹੁਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਗਿਣਤੀ। • ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰ ਓਆਰਐਫ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। • ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਾਧੂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਤਾਇਨਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ- ਸਾਥੀ ਸਿੱਖਿਆ , ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਜੋਂ ਮਾਪੇ ਆਈਸੀਟੀ ਏਕੀਕਰਣ, ਸੀਆਰਸੀ/ ਸਕੂਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਦਿ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਐਚ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ/ ਤਿੰਨ ਵਾਰ। • ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.ਟੀ. ਵਿਚ ਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਾਂ ਗਰੇਡ 2 ਤੋਂ 9 ਲਈ ਓਰਲ ਰੀਡਿੰਗ ਫਲੂਐਂਸੀ ਓਆਰਐਫ। • ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ-ਪੱਧਰ, ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨਾ ਕਰਨਾ। • ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਧਿਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤੈਨਾਤ। • ਵਧੀਕ ਰਣਨੀਤੀਆਂ – ਰੀਅਰ ਲਰਨਿੰਗ, ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਜੋਂ ਮਾਪੇ, ਆਈ.ਸੀ.ਟੀ. ਏਕੀਕਰਣ, ਸੀ.ਆਰ.ਸੀ./ ਸਕੂਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਦਿ।		• ਗਰੇਡ 3 ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਐਚਪੀਸੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ। • ਗ੍ਰੇਡ 3 ਵਿਚ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਐਚਪੀਸੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। • ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਓਐਂਸ ਵਿਚ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। • ਐਏਐਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰੇਡ 2 ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ। • ਗ੍ਰੇਡ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਗ੍ਰੇਡ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਐਨਏਐਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਗ੍ਰੇਡ 2 ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆ ਵਿਚ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ	

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
				• ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗਰੇਡ 3 ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ NAS ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ • ਗਰੇਡ 3 ਵਿੱਚ ਅੰਕ-ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਗਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ NAS ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ • ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰੇਡ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪੱਧਰ ORF।	
7.	**ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਸਮਰਥਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਧੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (ਨਵਾਂ)**	• ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬੇਸਲਾਈ ਡੇਟਾ ਬੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ। • ਸਕੂਲ/ ਸੀਆਰ ਸੀ/ ਬੀਆਰਸੀ / ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਡੈਸਬੋਰਡ ਦਾ ਵਿਕਾਸ। • ਐਫਐਲਐਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ (ਐਨਈਪੀ ਪੈਰਾ 2.2 ਅਤੇ 3.2)	• ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪੋਨੈਂਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਵਸਥਾ। • ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਐਮ ਆਈ ਐੱਸ ਕੰਪੋਨੈਂਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਾਈਲਡ ਟ੍ਰੈਕਿੰਗ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।	• ਐਨਏਐਸ ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ। • ਐਏਐਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ। • ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਓਆਰਐਫ਼ • ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਤੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ/ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸਕੂਲ-ਵਾਰ/ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਡੇਟਾ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ। • ਬੀਆਰਸੀ, ਸੀਆਰਸੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ/ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਵਾਰ ਪ੍ਰਗਟੀ ਡੇਟਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ। • ਐਫਐਲਐਨ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ 1 ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਰਾਜ-ਪੱਧਰੀ ਡਾਇਨਾਮਿਕ ਅਤੇ ਰੀਅਲ ਟਾਈਮ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ।	• ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਡੇਟਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਬੀਆਰਸੀ, ਸੀਆਰਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ/ਤਿੰਨ ਵਾਰ। • ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬੱਧਤਾ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
8.	**ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੀਐਮਯੂ ਦਾ ਗਠਨ (ਨਵਾਂ)**	• ਰਾਜ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੀ.ਐਮ.ਯੂ. ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ /ਆਈ.ਟੀ. ਕਰਮਚਾਰੀ ਡਾਟਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। • ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ / ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਐਮ. ਯੂ. ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਕਾਰ, ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ /ਦਾਖਲੇ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। • ਐਫ ਐਲ ਅਤੇ ਐਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੋਕਸ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। • ਸਾਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟੀਚੇ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਜਾਣਗੇ। • ਸਕੂਲਾਂ / ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ / ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਸੀ ਆਰ ਸੀ / ਬੀਆਰਸੀ ਦਿਸ਼ਾ- ਨਿਰੇਦਸ਼।	• ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੀ. ਐੱਮ.ਯੂ. ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪੋਨੈਂਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਵਸਥਾ। • ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੀਐੱਮਯੂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਲਾਗਤ ਲਈ, ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗੀ। 6 ਤੋਂ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ।	• ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ। • ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਐਫ.ਐਲ.ਐਨ. ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ। • ਝੁਕਾਅ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰਨ ਸੰਬਧਤ ਡੇਟਾ ਦੀ ਤਿਮਾਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ। • ਹਰ ਤਿਮਾਹੀ/ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ/ ਹਰ ਸਾਲ ਉਪਚਾਰ/ਕੋਰਸ ਸੁਧਾਰ ਦਾਖਲ। • ਕੋਰਸ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ। ਕੋਰਸ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਵਾਧੂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ।	• ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪੀ.ਐਮ.ਯੂ. ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਬੱਚਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ (ਸੀ ਡਬਲਯੂ ਐਸ ਐਨ ਸਮੇਤ) ਡੇਟਾ (ਸਕੂਲ/ ਬਲਾਕ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ ਰਾਜ) ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਸਿਖਲਾਈ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
III. ਬੀਮਾਰ. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ					
ਟੀਚਾ: • **ਸੰਪੂਰਨ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸੁਵਿਧਾ (CWSN) ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ**					
	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸੁਵਿਧਾ (CWSN)	• ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਜ਼ੋਰ ਆਮ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ। ਫੀਡਿੰਗ ਯੂਡਾਈਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਦਾਨ ਕੀਤੇ ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਦੇ ਡੇਟਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੋਵੇਗੀ। • ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਲਰਨਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਆ, ਹੋਮ ਸਕੂਲਿੰਗ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਲੇ ਅਧਿਆਪਨ, ਉਪਚਾਰਕ ਅਧਿਆਪਨ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ-ਆਧਾਰਤ ਪੁਨਰਵਾਸ (ਸੀਬੀਆਰ) ਅਤੇ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਕਰੇਗਾ। • ਰਾਜਾਂ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਬਲਬਧ ਸਕੂਲੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ, ਅਸਮਰਥ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਸਮੇਤ, ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।	• ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਜਵੀਜ਼ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ 3500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਉਪਕਰਨ ਅਧਿਆਪਨ ਸਮੱਗਰੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। • ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾ 30 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲੱਸਟਰਜ/ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। • ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਆਰ ਸੀ ਆਈ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।	• ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਧਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ • ਬੀਡਬਲਿਊਡੀ ਐਕਟ (21 ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ (21 ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ) ਓ.ਓ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਦੀ ਪਛਾਣ ਓ .ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ. ਐੱਸ.ਐਨ. ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ। • ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਲਈ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ. ਐਨ. ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਉਪਕਰਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਟੀ ਐਲ ਐ ਮ ਐ ਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸੀਡਬਲਿਊਐੱਸ ਐਨ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। • ਬੈਰੀਅਰ- ਮੁਕਤ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (ਰੇਲਿੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਰੈਂਪ, ਸੀ ਡਬਲਿਊਐੱਸ ਐਨ ਦੋਸਤਾਨਾ ਟਾਇਲਟ) • ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।	• ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਜੀਈਆਰ ਅਤੇ ਐਨਈਆਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਨ ਦਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ। • ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਦੀ ਗਿਣਤੀ (ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਨੁਸਾਰ) • ਓ ਓ ਐ ਸ ਸੀ ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। • ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਉਪਕਰਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ) ਟੀਐਲਐਮਐਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ। • ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਦੀ ਗਿਣਤੀ (ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਨੁਸਾਰ) • ਓ ਓ ਐਸ ਸੀ ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। • ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਉਪਕਰਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ) ਟੀ.ਐਲ.ਐਮ.ਐੱਸ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ। • ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ(ਕਲਾਸ/ ਸਕੂਲ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ਰਾਜ) ਉਪਰੋਕਤ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼/ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਲਾਕ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਬਲਾਕ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ. ਅਨੁਕੂਲ ਪਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ) • ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜੋ ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। • ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐਨ.ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਅਪਾਹਜ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਛੇਤੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰੋ • ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਪਰੇਟਰੀ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਗੇ। (ਅਧਿਆਇ 6) • ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਅਪਾਹਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ ਕਰਨਗੇ। • ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਨਲਾਈਨ/ ਆਫਲਾਈਨ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀਆਰਸੀਐੱਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਗੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਰਸੀਐੱਸ ਗੰਭੀਰ ਜਾਂ ਕਈ ਅਸਮਰਥਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕੇ। • ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਕੰਪਲੈਕਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ/ ਕਲੱਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਅਯੋਗਤਾ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ।	• ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐੱਨ. ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਰੁਪਏ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ 200 ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ, ਪ੍ਰੀ- ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਵਿਦਆਰਥੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ। • ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਕੈਂਪ 10000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੈਂਪ। ਇਹ ਅਸਮਰਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.ਡੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਾਸ਼ਿਤ ਅਪਾਹਜਤਾ ਦਿਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਰਾਜਾਂ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਡੇਟਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਗਿਆ।	• ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ • ਘਰ ਆਧਾਰਿਤ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ •ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐੱਨ. ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ • ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪਛਾਣ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸੀ.ਡਬਲਿਯੂ.ਐੱਸ.ਐੱਨ. ਦੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ	

ਯੂਸ ਸੰਖਿਆ	ਜਰੂਰੀਵਾਂਵਾਂ	ਪ੍ਰਮੁਖਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਰਮਲ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਟ
		• ਆਰ.ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.ਡੀ.ਏ.ਸੀ. 2016 ਵਿਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀਡਬਲਿਊਐਸਐਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਰਵਿਤਾ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਈਸੀਸੀਈ ਕਲਾਸਾਂ ਤੋਂ ਪਹਲਯੰਚ ਰਵੇਗੀ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ। (ਐਲਟੀਪੀ ਪੈਰਾ 6.10) • ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਲ ਕੇ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰ (ਦੀ ਐਲਐਮ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ) ਰੰਤੀਰ ਜਾਂ ਕਈ ਅਸਮਰਥਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਘਰੇਲੂ ਸਕੂਲਿੰਗ ਅਤੇ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ/ ਸਰਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ। ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ (ਐਲਟੀਪੀ ਪੈਰਾ 6.12) • ਰੰਤੀਰ ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਅਪਾਹਜਤਾ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹਨ, ਘਰੇਲੂ, ਘਰੇਲੂ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ (ਐਲਆਏਐਸ / ਐਸਆਈਓਐਸ) ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ, ਜਿਥੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ) ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ। (ਐਲ ਈਪੀ ਪੈਰਾ 6.12)	• ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈਸ ਕਰਨਾ @ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਬਲਾਕ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰ (ਇੱਕ ਵਾਰ) 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ) ਮੁੜ-ਦਸਾਏ ਲਈ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ CWSN ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਾਲ। • ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਸੇਵਾ-ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਹਿੱਸਾ		

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
IV. ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ					
10.	**ਦੀਕਸ਼ਾ (ਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਧਿਆਪਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ)**	ਸਹਾਇਤਾ ਇਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ: • ਦਿਕਸ਼ਾ ਲਈ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਵਿਕਾਸ/ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟੀਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਡਿਜ਼ਿਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ, ਕਰਿਊਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ, ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਡਰਾਈਵ ਆਦਿ। • ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਿਊਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਲੋਡ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। • ਡਿਜ਼ਿਟਲ ਢਾਂਚੇ ਉੱਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕ-ਗਣਿਤ ਉੱਤੇ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ-ਅਲ-ਭੰਡਾਰ ਉਪਲੱਬਧ ਹੋਵੇਗਾ ਗਿਆਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ (ਦੀਕਸ਼ਾ) ਲਈ। (NEP ਪੈਰਾ 2.6)	5 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 5 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ ਰੈਜ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਟੀ. ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ 50 ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ	• SCERT ਵੱਲੋਂ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ 1-12ਵੀਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ • ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਪੰਗ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਡੀਓ ਫੰਨਗੀ ਵਿੱਚ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ 1 ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਾਸਤੇ SCERT ਵੱਲੋਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ • ਜਮਾਤ 1 ਤੋਂ 12 ਤੱਕ ਲਈ SCERT ਵੱਲੋਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਊਰਜਾ-ਯੁਕਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ • ਦੇ QR ਕੋਡਾਂ ਲਈ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਊਰਜਾਵਾਨ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ (ETB) • ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ DIKSHA 'ਤੇ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ, ਜੋ ਕਿ ਗਰੇਡ-ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਰਾਜ/ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਲੋਂ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ	• ਜਮਾਤ 1 -12 ਵਾਸਤੇ SCERT ਵੱਲੋਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਐੱਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਵੱਲੋਂ 1 ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਅਪਲੋਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। • ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਪੰਗ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਡੀਓ ਫੰਨਗੀ ਵਿੱਚ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ 1 ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਾਸਤੇ SCERT ਵੱਲੋਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • 1 ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਲਈ ਐੱਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਊਰਜਾ-ਯੁਕਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਐਨਰਜੀਾਈਜ਼ਡ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ (ETB) ਦੇ QR ਕੋਡਾਂ ਨਾਲ ਟੈਗ ਕੀਤੇ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਗਰੇਡ 1 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ । • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 1 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ । • ਗਰੇਡ 2 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ । • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 2 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ । ਗਰੇਡ 3 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		ਔਨਲਾਈਨ ਟੀਚਿੰਗ ਪਲੇਟ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਟੂਲਜ਼: ਦੀਕਸ਼ਾ ਵਰਗੇ ਮੌਜੂਦਾ ਈ-ਲਰਨਿੰਗ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾਗਤ, ਉਪਭੋਗਤਾ-ਅਨੁਕੂਲ, ਸਿਸਟਰੇਟਿਵ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਅਮੀਰ ਸੈੱਟ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ। (ਨਕਲੀ) 24. 4 (c)) ਲਈ		• ਉਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ • ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਰਾਜ/ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਮੌਡਿਊਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਮੌਡਿਊਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਾਸਰੂਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦੀਕਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ • ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ICT ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਿਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ • ਇੱਕ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ • ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸੇਵੇਰਾ ਟੁਕੜੇ ਸਨ ਵਿਦਿਆਦਾਨ 'ਤੇ ਰਾਜ/ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।	• ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 3 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ। • ਗਰੇਡ 4 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ । • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 4 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ । • ਗਰੇਡ 5 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ । • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 5 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ । • ਗਰੇਡ 6 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ । • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 6 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ । • ਗ੍ਰਾਡੀ 9 ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ। • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 7 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ । • ਗਰੇਡ 8 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ । • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 8 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ । • ਗਰੇਡ 9 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ । • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 9 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ । • ਗਰੇਡ 10 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ । • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 1 0 ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
					• ਗਰੇਡ 11 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ। • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 11ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ। • ਗਰੇਡ 12 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ। • ਉਹਨਾਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰੇਡ 12ਵਾਸਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ। • ਦੀਕਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਲੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਅਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ। • ਉਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਅਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। • ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਰਾਜ/ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਮੌਡਿਊਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਨੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਿਊਲ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ। • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਾਸਰੂਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਕਲਾਸਰੂਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ ਦੀਕਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਨੇ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤਾ। • ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਵਿਦਿਆਦਾਨ 'ਤੇ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
11.	**ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਵਾਸਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਅਧਿਆਪਕ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਐਜੂਕਾ ਟੋਰਸ**	• ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਐੱਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਰਾਹੀਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਨੋਡਲ ਏਜੰਸੀ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਸੀ.ਟੀ.ਈਜ਼ ਅਤੇ ਆਈ.ਏ.ਐਸ.ਈਜ਼ ਨਾਲ ਨੇੜਲੇ ਤਾਲਮੇਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। • ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ./ ਬੀ.ਆਰ.ਸੀ./ ਸੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸੀਸੀਈ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਈਸੀਸੀਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਟੀਨਿਊਅਸ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ (ਸੀਪੀਡੀ) ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (NEP ਪੈਰਾ 1.7) • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ – ਲਗਾਤਾਰ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ - ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕ-ਗਣਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ। (ਐਨਈਪੀ ਪੈਰਾ ੨) ।3)	ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ: ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ: • ਬਲੈਂਡਡ ਰਿਫਰੈਸ਼ਰ ਇਨ-ਸਰਵਿਸਦੇ 10 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ (ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ, ਅਤੇ ਹੈਡਮਾਸਟਰਾਂ/ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਸਮੇਤ), ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 5 ਦਿਨ ਔਨਲਾਈਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ, @ 500 / - ਪ੍ਰਤੀ ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਤੱਕ (ਰਕਮ ਓਨਲਿਨਈ ਅਤੇ ਔਫਲਾਈਨ ਕੰਪੋਨੈਂਟਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ;)। • ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਸਤੇ 10 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਇੰਡਕਸ਼ਨ ਸਿਖਲਾਈ। (ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ) @ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ 500/- ਪ੍ਰਤੀ ਅਧਿਆਪਕ ਤੱਕ (ਰਕਮ ਔਨਲਾਈਨ ਅਤੇ ਆਫਲਾਈਨ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ)।	• ਅਧਿਆਪਕ-TEI ਅਨੁਪਾਤ: ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਿਲ੍ਹੇ/ ਰਾਜ/ਰਾਸ਼ਟਰਾਈ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ • ECCE ਸਿੱਖਿਅਕ -CRC / ਬੀਆਰਸੀ ਅਨੁਪਾਤ: ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਕਈ ਸੀਆਰਸੀ/ ਬੀਆਰਸੀ (BRC) ਨਾਲ ECCE ਸਿੱਖਿਅਕ s/p ਰੀ-ਪ੍ਰਾਈਮਰ y ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ • ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਨੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 50 ਘੰਟੇ ਸੀਪੀਡੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ • ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ / ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਨੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 50 ਘੰਟੇ CPD ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ • HEI ਸਹਿਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • CTE ਅਤੇ IASE ਸਹਿਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ	• ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਠਾ ਔਨਲਾਈਨ ਨਿਸ਼ਠਾ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਦੀਕਸ਼ਾ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਠਾ ਔਨਲਾਈਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਨੋਡਲ ਏਜੰਸੀ ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ । • ਸੇਵਾ-ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ DIETs ਦੀ ਸੰਖਿਆ । • ਅਧਿਆਪਕ-ਟੀ.ਈ.ਆਈ. ਅਨੁਪਾਤ : ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ ਰਾਜ/ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ'ਤੇ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾਅਨੁਪਾਤ | • ਈਸੀਸੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸੀਸੀਈ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਸੀਆਰਸੀ / ਬੀਆਰਸੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। • ਈਸੀਸੀਈ ਸਿੱਖਿਅਕ -ਸੀ ਆਰਸੀ / ਬੀਆਰਸੀ ਅਨੁਪਾਤ:ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਪ੍ਰੀਪਾ ਰਾਸ਼ਨ ਲਈ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਸੀਆਰਸੀ /ਬੀਆਰਸੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਈਸੀਸੀਈ ਸਿੱਖਿਅਕ/ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ। • ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। • ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। • ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ online/ ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਮੌਡਿਊਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਯੇ ਆਰ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ੫੦ ਘੰਟੇ ਸੀ.ਪੀ.ਡੀ. ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। • ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 50 ਘੰਟੇ ਸੀਪੀਡੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• In- se RVI Language c ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਬੀਮਾਰ ਕੋਲ ਹੈvਅਤੇ ਵਿੱਚ ਸਾ ਫੈਟਵਾਈ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ-ਸਥਾਨ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਇਹਨਾਂ ਲੋੜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (NEP) ਪੈਰਾ 5. 9) • ਸਵੈ-ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮੋਡ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ, ਔਨਲਾਈਨ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਿਊਲ, ਆਦਿ। (ਨਕਲੀ) 5. 15 ਲਈ) • ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਤੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 50 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਹਰ ਸਾਲ CPD ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ। (ਨਕਲੀ) 5. 16 ਲਈ)	• 10ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਮਾਸਟਰ ਵਾਸਤੇ ਦਿਨ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਰੀਫ੍ਰੈਸ਼ਰ ਸਿਖਲਾਈ ਸਿੱਖਿਅਕ, BRC ਅਤੇ CRC ਫੈਕਲਟੀ, ਡਾਈਟ ਫੈਕਲਟੀਆਂ, ਅਤੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਨੂੰ RPs ਵਜੋਂ ਮਨੋਨੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 5 ਦਿਨ ਔਨਲਾਈਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ, @ @ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ 100 0/- ਤੱਕ। • ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ/ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਲਈ ਐੱਨ. ਆਈ.ਈ.ਪੀ.ਈ/ਸਟੇਟ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਕੈਡਮੀ 8 00 0 / -(ਲਗਭਗ 16 ਦਿਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 8 ਦਿਨ ਔਨਲਾਈਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, @ 500 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ) ਪ੍ਰਤੀ ਹੈੱਡਮਾਸਟਰ / ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਪ੍ਰਤੀ ਯੋ ਏਆਰ।	• ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ SW ਚਿਕਨ/ ਦੀਕਸ਼ਾ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਔਨਲਾਈਨ ਸਿਖਲਾਈ • ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ / ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਇੰਡਕਸ਼ਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਵੇਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ • ਸਕੂਲ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਪ੍ਰਿੰ.ਆਈ.ਸੀ. ਪੀ.ਏ.ਆਈ. ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ	• ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਐਸਸੀਈਆਰਟੀ, ਡੀਆਈਈਟੀਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਬੀਆਰਸੀਜ਼ / ਸੀਆਰਸੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਾਸਟਰ ਰਿਸੋਰਸ ਪਰਸਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ HEIs, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਐੱਚਈਆਈ ਸਹਿਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸੀਟੀਈਜ਼ ਅਤੇ ਆਈਏਐਸਈਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ | • CTE ਅਤੇ IASE ਸਹਿਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਔਨਲਾਈਨ ਸਿਖਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ SW ISਉੱਤੇ/ ਦੀਕਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਕ - ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ / ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਵਿਆਪਕ ਸਲਾਨਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ SCERTs/ ਸਟੇਟ e/ ।!.!UT ਦੁਆਰਾ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਲੰਡਰ • ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਮੈਨੂਅਲਾਂ / ਹੱਥ-ਪੁਸਤਿਕਾਵਾਂ / ਗਾਈਡਬੁੱਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ (ਔਨਲਾਈਨ) • ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇੰਡਕਸ਼ਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। • ਸਕੂਲ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਟ੍ਰੈਟਰਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੰਡਕਸ਼ਨ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਗਿਣਤੀ । ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ

ਕੁਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ	ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸਾਧਨ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸੀ.ਟੀ.ਈ. ਅਤੇ ਆਈ.ਏ.ਐਸ.ਈ. ਦੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਦੂਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ-ਅਧੀਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਜਾਂ ਸੇਵੰਡਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਡਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. • ਸੀਟੀਈਜ਼ ਅਤੇ ਆਈਏਐਸਈਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਿਤ ਮਦਰ ਸੇਵਰ ਮੱਲ ਬਰਾਮ ਤੈਸ਼ਨਲ ਮਿਸ਼ਨਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ (PMMMNMTT), ਧਾਸ ਕਰਕੇ ਡੈਵਲਪੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਾਸਤੇ। • ਤਕਨੀਕੀ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਵੇਂ ਕਿ ਸਵੈਮ / ਦੀਕਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਆਨਲਾਈਨ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਆਰੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਰੋਰਟ ਅਵਧੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਐਨਟੀਪੀ ਪੈਰਾ 15)।1।0)	• ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ 5 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਦੀ ਸਿਸਤਰ ਸਿਖਲਾਈ: ਰਿਜਾਇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਵਾਸਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 3 ਦਿਨ ਐਨਲਾਈਨ ਹੋਣਗੇ ਮੋਡ, @ @ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ 1000 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਿਖਲਾਈ • 10 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਬਲੈਂਡਡ ਏਕਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਟੀਚਰ ਐਜੂਕੇਟਰਸ (ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ., DIETs, CTEs, IASEs) ਸਕੂਲ ਪਰਸੋਨੈਲਸ ਵਾਸਤੇ, / ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲ ਸਿਸਟੇ 5 ਦਿਨ ਐਨਲਾਈਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਰਹੇਗਾ, @ ਤੱਕ 1000/- ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ		

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਡਿਜੀਟਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਹਮਣੇ-ਸਾਹਮਣੇ ਦੀ ਆਹਮਣੇ-ਸਾਹਮਣੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਤੀ। (ਪੈਰਾ 24.4(i))	• ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਇੰਡਕਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਦੀ, @ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ500/- ਤੱਕ / n ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਮਾਡਲ, ਔਨਲਾਈਨ ਤੋਂ ਆਫਲਾਈਨ ਅਨੁਪਾਤ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 50:50 ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਨੂੰ 100% ਔਨਲਾਈਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।		
12.	**BRC/URC/CRC ਰਾਹੀਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾ**	• ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ BRC/CRC ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ, 2020 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ • ਬੀਆਰਸੀ / ਯੂਆਰਸੀ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਪਚਾਰਕ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਉਣਾ।	ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਬੀਆਰਸੀ/ ਯੂਆਰਸੀ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ: BRC/ URC ਲਈ: • ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ BRC ਹੋਵੇਗਾ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ (CD) ਬਲੋਕ। ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਉਪ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕੀ ਢਾਂਚਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ	• ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ CRC/BRC ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ • ਸੀ.ਆਰ.ਸੀ./ਬੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਐਪ ਬੇਸਡੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਫਾਰਮੈਟ / ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ • ਬੀਆਰਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਰਿਸੋਰਸ ਪਰਸਨਜ਼/ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰਾਂ ਲਈ ਸੁਧਰੇ ਹੋਏ ਚੋਣ ਮਾਪਦੰਡ। • ਬੀਆਰਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਰੋਤ ਸਹਿਯੋਗ	• ਕੁੱਲ ਨੰਬਰ। BRCs ਅਤੇ CRCs ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਪਰਸੋ ਐਨਐਸ/ ਕੋਓ ਰਡੀਨੇਟਰ ਦਾ (ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ) • ਸੇਂਟ ਐਟ/ਯੂਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸੀਆਰਸੀ / ਬੀਆਰਸੀ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ। • C RC/BRC ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਐਪ-ਆਧਾਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਫਾਰਮੈਟ/ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ • BRCs ਅਤੇ CRCs ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਪਰਸੋ ਐੱਨਐੱਸ/ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰਾਂ ਲਈ ਸੁਧਰੇ ਹੋਏ ਚੋਣ ਮਾਪਦੰਡ । • ਬੀਆਰਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। • CRC ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਕੂਲੀ ਫੇਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਬੀ.ਆਰ.ਸੀ./ਯੂ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਕੂਲ ਦੌਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ।

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਐੱਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਇੱਕ ਸਮੁੱਚੀ ਰਣਨੀਤਕ ਯੋਜਨਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰਸੀਆਰਸੀਜ਼, ਬੀਆਰਸੀਜ਼, ਅਤੇ ਡੀ.ਆਈ.ਈ.ਟੀ.ਜ਼ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਸੁਰਜੀਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰੇਗੀ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ (NEP) ਪੈਰਾ . 8. 5) BRCs/URCs ਅਤੇ CRCs ਉਹ ਮੁੱਖ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਔਨ-ਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬੀਆਰਸੀ/ਯੂਆਰਸੀ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀਜ਼ ਲਈ ਫੈਕਲਟੀ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੇਗਾ।	• ਬਲਾਕਾਂ ਜਾਂ ਸਰਕਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ-ਖੇਤਰਸੀ.ਡੀ. ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਰਾਜ ਅਜਿਹੀ ਹਰੇਕ ਉਪ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੀਡੀ ਬਲਾਕ ਵਿੱਚ ਬੀਆਰਸੀ 'ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਆਵਰਤੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਆਵਰਤੀ ਖਰਚੇ, ਉਸ ਖਰਚੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਜੋ ਕਿ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁੰਦੇ, ਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬੀਆਰਸੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਬੀਆਰਸੀ ਹੁੰਦੀ • CD ਬਲਾਕ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੀਆਰਸੀ ਬਲਾਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ।	• ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ CRC/BRC ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 5 ਤੋਂ 6 ਵਾਰ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ • ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਾਸਤੇ CRC/BRC ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਦੇ ਵੀ ਫੇਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਗਈ ਅਤੇ • ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ CRC/BRC ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ BRC ਅਤੇ CRC ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਔਨਲਾਈਨ (ਐਪ-ਆਧਾਰਿਤ) ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੌਂਪਣਾ • CRC/BRC ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ 25 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ • CRC/BRC ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਹਫਤਾ 10 ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ • ਡੀਆਈਈਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਬੀਆਰਸੀਜ਼/ਸੀਆਰਸੀਜ਼ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ	• ਬੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਅਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਸੀ. ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏ.ਸੀ.ਏ. ਡੈਮਿਕ ਸਰੋਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। • ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ CRC/BRC ਦੁਆਰਾ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦਸ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਵਾਰ ਦੌਰਾ ਕੀਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ । • ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਔਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੀਆਰਸੀ/ਬੀਆਰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਤੋਂ ਦਸ ਵਾਰ ਦੌਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ । • ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਔਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੀਆਰਸੀ/ਬੀਆਰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਛੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਵਾਰ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। • ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਔਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੀਆਰਸੀ/ਬੀਆਰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਛੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵਾਰ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ । • ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਔਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੀਆਰਸੀ/ਬੀਆਰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਲਵਿੱਚ ਚਾਰ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। • ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ CRC/BRC ਦੁਆਰਾ ਸਾਲਵਿੱਚ ਦੋ ਜਾਂ 1 ਵਾਰ ਦੌਰਾ ਕੀਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ । • ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਔਨਸਾਈਟ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ CRC/BRC ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਦੇ ਵੀ ਦੌਰਾ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਬੀਆਰਸੀ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਔਨਲਾਈਨ (ਐਪ ਆਧਾਰਿਤ) ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀਆਰਸੀ/ਬੀਆਰਸੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਡੀਆਈਈਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਬੀਆਰਸੀਜ਼/ਸੀਆਰਸੀਜ਼ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ CRC/ BRC ਦੁਆਰਾ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ, ਚੋਣ ਮਾਪਦੰਡ, ਕੰਮ ਕਾਜ, ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ। BRC/CRC/URC ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਗੇ। I. ਸਕੂਲ ਦੇ ਨਿਯਮਿਤ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨਿਰੀਖਣ ਦੌਰੇ। II. ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਆਨਸਾਈਟ ਸਹਿਯੋਗ/ਸਹਿਯੋਗ/ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ। III. ਇੱਕ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ।	BRC/URC ਲਈ ਨਿਯਮ ਲਿਖਤ ਸਰੋਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਸਰੋਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। I. ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਛੇ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਨੂੰ BRC ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। II. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ। ਲਈ ਦੋ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀ। III. ਇੱਕ MIS ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਡਾਟਾ ਐਂਟਰੀ ਆਪਰੇਟਰ। IV. ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੇਖਾਕਾਰ ਕਮ ਸਹਾਇਕ ਸਟਾਫ। ਇਹ ਅਕਾਉਂਟੈਂਟ ਮੋਬਾਇਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਬਲਾਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ।		• ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆ ਸਕੂਲ ਦੌਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਚਸਪ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਖਰਚੇ ਜਾਂ ਘੱਟ ਲਾਗਤ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਹਾਇਤਾ/ਟੂਲ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। • Crc/brc ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ 25 ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ।, • CRC/BRC ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ 15-20 ਘੰਟੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • CRC/ BRC ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ 10 ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • BRC/CRC ਦੇ ਲਈ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ।

ਕੁਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ	ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸਾਧਨ ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਸਾਧਨ	ਵਿੱਤੀ ਸਾਧਨ	ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਰਮਲ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪ੍ਰਬੰਧਿਟ
		I. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਰੀਨਰਜ਼ਵਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸਾਣ-ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ (ਕਲਾ-ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ/ਖੇਡ – ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ/ਸਰਗਰਮੀ- ਆਧਾਰਿਤ/ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ/ ਕਹਾਣੀ-ਕਥਨ-ਆਧਾਰਿਤ/ਆਈ.ਸੀ.ਟੀ. ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਆਦਿ) II. ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ tlm ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। III. ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਹਤਰ ਲਰਨਾਉ ਨਾਂ ਘੱਟ ਲਰਨਾਉ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਾਧਨਾਂ/ਟੂਲਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਰਲਸ਼ਣ। IV. Ict ਉਪਕਰਨਾਂ ਅਤੇ ict ਆਧਾਰਿਤ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਕੁਸ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ict ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। V. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਸਾਧਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ।	I. ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸਰਾਇਤਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਾਲਨਾ ਤੱਕ ਦੀ ਵਾਧੂ ਗ੍ਰਾਂਟ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ. ਅਤੇ BRC/URC ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਵਰਤੀ ਖਰਚੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। • ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ BRC/URC ਸਕੂਲ ਕੈਂਪਸ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਾਰੀ ਲਾਗਤ ਦਰਾਂ (SSOR)/CPWD ਦਰਾਂ ਜੋ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋਵੇ, ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। • ਵਰਨੀਯਰ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਲਈ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ BRC/ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ।		

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		I. ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ/ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। II. CWSN ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। III. ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ 50 ਘੰਟੇ CPD ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ। IV. ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ, ਸਰਕੂਲਰ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਪਿਛਲੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਆਖਰੀ ਅਧਿਆਪਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। V. ਸਕੂਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸਾਰੂ ਮਾਪਿਆਂ/ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। VI. ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਸਕੂਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਡਿਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। VII. ਸਕੂਲ ਦੁਆਰਾ KPIS ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਅਤ ਸਹੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। VIII. BRC/CRC ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ / ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਅਤੇ ਸਹੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। IX. CRC / BRC ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਐਪ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ/ ਯੂ.ਟੀ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ CRC ਅਤੇ BRC ਦਿਸ਼ਾ – ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਐਪਸ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।	• BRC/URC ਦੇ ਲਈ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ TLE/TLM ਆਵਰਤੀ ਖਰਚੇ, ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਆਦਿ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ। • CRC ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਲਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਦਰਾਂ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। CRC ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ CRC ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। • ਇੱਕ CRC ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਲਾਕ ਵਿਚਲੇ 18 ਸਕੂਲਾਂ ਤੱਕ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। • CRC ਦੇ ਲਈ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਰਨੀਚਰ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਲਈ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।		

ਕੁਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ	ਜਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ	ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਸਿੱਖਿਆ	ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਰਮਲ ਸੁਝਾਵ	ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਯਾਪਤਿ
		• ਹਰ ਕੀਆਰਸੀ/ਯੂਆਰਸੀ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰਾਂ ਅਤੇ ਫੈਕਲਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਚੋਣ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਚੋਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੀਆਰਸੀ/ਯੂਆਰਸੀ, ਸੀਆਰਸੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਅਤੇ ਫੈਕਲਟੀ ਪੋਸਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵਰ ਹੋਣੇ ਜਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਆਪਨ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। • ਹਰ ਕੀਆਰਸੀ/ਯੂਆਰਸੀ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਅਤੇ ਫੈਕਲਟੀ ਦੇ ਕੁਲ ਵਾਧਿਤ ਲਈ ਰਿਰੰਤਰ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਜਰੂਰੀ ਹਨ। • DIETs ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਪੱਧਰੀ ਸਰੋਤ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਕੀਆਰਸੀ/ਯੂਆਰਸੀ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀ ਵਿਚਕਾਰ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।	• ਸੀਆਰਸੀ ਲਈ 1 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਹਰ ਸਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧ, TLE/TLM, ਆਵਾਜਾਈ ਖਰਚੇ, ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਸੰਚਾਲਨ, ਆਦਿ ਲਈ। • 2020-21 ਵਿੱਚ PAB ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਾਈਡ ਉਪਯੋਗ ਸਰਾਇਜ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ BRC ਅਤੇ CRC ਦੇ ਤਰਮਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵੰਦਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸਰਾਇਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।	

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
		• ਬੀਆਰਸੀ ਅਤੇ ਸੀਆਰਸੀਜ਼ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ - 10 • ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੀਆਰਸੀ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ 10-15 ਸੀਆਰਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਜੇ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਜਾਂ ਕਸਬੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਮਲਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ URL ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। • ਔਸਤਨ, ਇੱਕ CRC ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਨੂੰ charge ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਬਲਾਕ ਵਿੱਚ 18 ਤੱਕ ਸਕੂਲ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੇਜੀਬੀਵੀ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਸਕੂਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ			

ਕ੍ਰਮ ਸੰਖਿਆ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ		ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ	ਡਾਟਾ ਪੁਆਇੰਟ
		ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਮਾਪਦੰਡ	ਵਿੱਤੀ ਮਾਪਦੰਡ		
V.	**ਵਿਚ। ਸਕੀਮ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ**				
13.	**ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੂਚਨਾ ਸਿਸਟਮ ਜਾਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ**	• ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਮ. ਆਈ. ਐਸ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯੂ.ਡੀ. ਆਈ. ਐਸ. ਈ. ਸ਼ਗੁਨ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਟਰੈਕਿੰਗ ਆਦਿ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਮੱਦਦ • ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਟਰੈਕ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਭਾਗੀਦਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ। (ਐਨ. ਈ. ਪੀ. ਪੈਰਾ 3.2)	• ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਯੀ. ਡੀ. ਆਈ. ਐਸ. ਈ +ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਬੰਬਿਤ ਕੁੱਲ ਦਾਖਲੇ ਅਨੁਸਾਰ 2 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ • ਰੁਪਏ 3 ਤੱਕ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਥਾਈਲਡ ਟ੍ਰੈਕਿੰਗ ਲਈ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। **(ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਦਾਖਲਾ)**	• ਯੂ. ਆਈ. ਐਸ. ਈ + ਦੀ ਉਚਿੱਤਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ। • ਰਾਜਾਂ/ਯੂ. ਟੀ. ਐਸ. ਵਿੱਚ ਐਮ. ਆਈ. ਐਸ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ • ਯੋਗ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਐਸ. ਆਈ. ਐਸ. ਅਮਲੇ • ਸ਼ਗੁਨ ਰਿਪੋਜ਼ਟਰੀ ਵੀਡੀਉਜ, ਕੇਸ ਸਟੱਡੀ ਤੇ ਟੈਮਟੀ ਮੋਨੀਆਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪੱਦਰ ਤੇ ਚਿੱਤਰ • ਰਾਜਾਂ/ਯੂ. ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਸਿੱਕਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨਾਮ ਟਰੈਕ ਕੀਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ।	• ਰਾਜ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ MIS ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ • MIS ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ/ਅਮਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ। • ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ SHAGUN ਪੋਰਟਲ 'ਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓਜ਼, ਕੇਸ ਸਟੱਡੀਜ਼, ਪ੍ਰਸੰਸਾ-ਪੱਤਰ ਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। • ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਟਰੈਕਿੰਗ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ । • ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨਾਲ ਟਰੈਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ

ਅੰਤਿਕਾ- III

ਜੋਖਮ ਅਤੇ ਘਟਾਉਣਾ

ਜੋਖਮ 1: ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਸ਼ਨ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਘਾਟ		
ਸੁਝਾਈਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ	**MOE ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਭੂਮਿਕਾ**	**ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਅਤੇ ਕੇਸ ਅਧਿਐਨ**
I. ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਸ਼ਨ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰੇ। II. ਇਹ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਐਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। **ਟੀਚੇ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ – ਖਾਸ. ਮਾਪਣਯੋਗ ਤੇ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨ** • ਸਰਵੇਖਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਟਰੈਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰੇਡ 3 ਦੇ ਅੰਤ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਬੰਧਿਤ ਸੂਚਕ) • ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਖਾਸ, ਮਾਪਣਯੋਗ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸੌਖੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। • ਦੱਸੇ ਗਏ ਮਿਸ਼ਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਮਾਪਦੰਡ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਨ. ਐਸ 2021 ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। • ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੈਨਲ / ਦਸਤਾਵੇਜ ਦੁਆਰਾ। **ਸੰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ 8** • ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਬਦਲਾਅ ਲਈ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਚਾਰ ਮਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। • ਮਾਨਯੋਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ • ਮੰਤਰੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਨ ਜਨ ਅੰਦੋਲਨ/ਬਣਾਉਣ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। • ਐਮ. ਉ. ਈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਇਸ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਰੀਡਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮੀਨਿੰਗਾਂ ਤੇ ਮਾਸ ਮੀਡੀਆ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਧਿਆਨ ਟਿਕਾਉਣ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।	• ਗ੍ਰੇਡ ਤਿੰਨ ਦੇ ਅੰਤ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੇ। • ਸਾਖਰਤਾ – ਗ੍ਰੇਡ ਤਿੰਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਸਮਝ ਨਾਲ 30-35 ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਿੰਟ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ। • ਸੰਖਿਆ – ਗ੍ਰੇਡ ਤਿੰਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਅੰਕ ਜੋੜ, ਘਟਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਂਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਡੀ. ਅਕਾਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। • ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਲਈ ਬੈਂਚ ਮਾਰਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐਨ. ਏ. ਐਸ 2021 ਨਤੀਜੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ। • ਆਈ. ਈ. ਸੀ ਭਾਗ ਜਾਂ ਕੰਪੋਨੈਂਟ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਫੰਡਿੰਗ ਕਰਾਉਣੀ।	ਸਰਵੇਖਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਉਦਾਹਰਨ ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਅਭਿਆਨ • ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸੌਚ ਮੁਕਤ (ਉ.ਡੀ. ਐਫ) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਲ, ਖਾਸ ਤੇ ਮਾਪਣਯੋਗ ਹੈ। • ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਬਹੁ ਸਾਲਾਂ, ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਚਾਰ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਅਤੇ ਮਾਧਿਅਮਾਂ ਨੇ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ। • ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮੁੱਦੇ ਲਈ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਬਦਲਾਵ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। • ਉਦਾਹਰਨ 2 ਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਯੂ.ਪੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਟੀਚਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ। • ਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਯੂ. ਪੀ ਸਰਕਾਰ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਾ। • ਹਰੇਕ ਗ੍ਰੇਡ 1-5 ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹਿੰਦੀ (ਭਾਸ਼ਾ) ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਲਈ ਆਖਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ, ਮਾਪਣਯੋਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜੋਖਮ 2 – ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ।		
ਸੁਝਾਈਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ	**MOE ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਭੂਮਿਕਾ**	**ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਅਤੇ ਕੇਸ ਅਧਿਐਨ**
ਆਧਾਰਿਤ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਵਿਸਵਾਸ਼ ਯੋਗ ਅਤੇ ਵੈਧ ਡਾਟਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਢਾਸਤੂ ਕਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜ ਤੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਉਪਲਬੱਧ ਹੈ। **ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਡਾਟਾ ਢਾਸਤੂਕਲਾ** <u>ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ</u> 1. ਐਨ. ਡੀ. ਈ. ਏ ਆਰ. 2. ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਜੀਯ ਸਤਰ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੀਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ (ਐਨ. ਏ. ਐਸ) ਏ ਮਿਆਦਾ- ਅੰਤਰਾਲ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਬੀ ਉ. ਆਰ. ਐਫ. ਮਾਪਦੰਡ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਉਰਲ ਰੀਡਿੰਗ ਫਲੂਐਂਸੀ (ਉ. ਆਰ. ਐਫ) ਅਧਿਐਨ **ਰਾਜ ਪੱਧਰ** 1. ਰਾਜ-ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਰਵੇਖਣ (ਐਸ. ਐਲ. ਐ. ਐਸ) 2. ਗ੍ਰੇਡ ਤਿੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਪੜਾਅ (ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਗ੍ਰੇਡ ਤਿੰਨ 2023 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ। 3. ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਲਕਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਡਾਟਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਯੋਗ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ।	ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਲਈ ਐਮ ਉ. ਈ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਤੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਹੋਵੇ। **ਐਨ. ਏ. ਐਸ ਤੇ ਐਮ. ਉ. ਈ. ਨੂੰ** 1. ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉ ਕਿ ਐਨ. ਏ. ਐਸ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। a. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਹੁਨਰ ਤੇ ਮੁੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ, ਤਰਜੀਹ ਤੌਰ ਤੇ ਨੀਚੇ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਤੱਕ ਐਨ. ਏ. ਐਸ ਡਾਟਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਹੋ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਕਰਨਾ। 2. ਅੱਡ ਅੱਡ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਲਈ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉ. ਆਰ. ਐਫ. ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਐਸ. ਸੀ. ਈ ਆਰ. ਟੀ. ਐਸ ਨੂ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ। **ਮੁਲਾਂਕਣ** 1. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡਾਟਾ ਦਾ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰੋ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਡੇਟਾ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗਤਾ ਸਕੋਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਪਣਾ। 2. ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਣ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਸ ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ।	ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਤੇ ਮਾਨਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸੰਖੇਪ ਜਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦਕਿ ਸੁਤੰਤਰ ਅਧਿਐਨ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਡਾਟਾ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕੁੱਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡਾਟਾ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਾਅ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡੇਟਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਹੁੰਚਾ ਅਤੇ ਮਾਡਲਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। **ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡਾਟਾ ਇੱਕਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਬਲੇਟ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।** <u>ਉਦਾਹਰਨ – ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼</u> • 2019 ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ 4 ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ (ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਟੈਸਟ ਪੇਪਰ) ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਪਰ ਤੇ ਟੈਬਲੇਟ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। • 768 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕਾ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਗਏ ਪੈਨ ਪੇਪਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਦ ਕਿ 1,694 ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਟੈਬਲੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ। • ਸੁਤੰਤਰ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕਰਾਏ ਗਏ ਦੁਬਾਰਾ ਟੈਸਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਖਾਇਆ ਕਿ ਪੈਨ ਪੇਪਰ ਦੇ ਸਕੋਰ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋਰ ਵੱਧ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 2,462 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਟੈਬਲੇਟ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਟੈਸਟ ਸਕੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਾਟਾ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਸਕੋਰ ਉਤਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹੁੰਚ ਮਾਡਲ (ਰਾਜ ਅਗਵਾਈ) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦੀ ਦੀਵਾਰ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ • ਵਾਲ ਆਫ ਫੇਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੋਂ 9 ਲਈ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀ, ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ ਜਾਂ ਕਾਂਸੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 75 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਤੀ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। • ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਕੂਲ ਸਵੈ ਨਿਯੁਕਤ, ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ. • ਸਕੂਲ ਉੱਚਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮੁੜੇ ਟੈਸਟ ਕੀਤੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਜਾਂ ਛੂੰਹਦੇ ਹਨ। ਮਾਡਲ 2 (ਰਾਜ ਅਗਵਾਈ ਨੇਸਟਡ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨਾਲ) ਡਾਟਾ ਦੀ ਮੁੜ ਤਸਦੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਉਦਾਹਰਨ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ, ਝਾਰਖੰਡ • ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ, ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ ਇੱਥੇ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਰੋਸਯੋਗ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡਾਟਾ ਉਤਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚ। 1. ਡਾਟਾ ਦੀ ਗਲਤ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕਰਨਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ, ਲੀਉ ਟੈਰਿੰਗ ਨੂੰ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ, ਟਾਇਮ ਸਵੈਪਿੰਗ, ਨਕਲ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇੰਸ਼ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਟੈਸਟ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। 2. ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਡਾਟਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਯੋਗ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਕੋਰ ਬਣਾਉਣਾ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਡੇਟਾ ਦੀ ਸਚਾਈ ਮੁੜ ਜਾਂਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗ ਬਾਹਰੀ ਏਜੰਸੀ ਆਦਿ।	a. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਪੀ. ਜੀ. ਆਈ. ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਜੇ ਡਾਟਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਪਾਤਰਤਾ/ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਪ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। • ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਇਨਪੁਟਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਮਾਡਲਾਂ ਅਤੇ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਡਾਟਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਤੇ ਸਕੋਰ ਵੀ ਭਰੋਸਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ। • ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਫੰਡ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣਾ। ਉਚਿਤ ਡਾਟਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।	• ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਕੋਰਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। • ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਰੀ ਟੈਸਟ ਦੁਬਾਰਾ ਟੈਸਟ ਮਾਡਲ (ਬਾਹਰੀ ਤੀਜੀ ਧਿਰ) ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। <u>ਮਾਡਲ -3 (ਬਾਹਰੀ ਤੀਜੀ ਪਾਰਟੀ) ਸੁਤੰਤਰ ਬਾਹਰੀ (ਨਿੱਜੀ) ਏਜੰਸੀ ਉਦਾਹਰਨ – ਸਕਸ਼ਮ ਘੋਸ਼ਣਾ ਰਿਆਣਾ</u> • ਸਕਸ਼ਮ ਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗੀ ਮਾਡਲ ਅੰਤਰ ਬਲਾਕ ਸਕਸ਼ਮ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਲਾਕ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਕਸ਼ਮ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੇ ਯੋਗ ਜਾਂ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। • ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨਾ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ. • ਹਰ ਬਲਾਕ ਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕਦਮ ਸੈਂਪਲ ਚੁਣਨਾ। ਸਖਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਡੀ. ਐਡ. ਅਤੇ ਬੀ ਐ ਡੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋਖਮ 3 : ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਆਧਾਰਿਤ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ		
ਸੁਝਾਈਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ	**MOE ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਭੂਮਿਕਾ**	**ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਅਤੇ ਕੇਸ ਅਧਿਐਨ**
1. ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਰਾਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਕੁੱਝ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਜੋ ਕਿ ਸਬੂਤ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ, ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ. ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਮਰਪਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ 90 ਮਿੰਟ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਲਈ 60 ਮਿੰਟ ਸਕੂਲ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। 2. ਪ੍ਰਿੰਟ ਰਿਚ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਾਤਾਵਰਣ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਦੀਵਾਰ, ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰਾਂ ਜਾਂ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੋਸਟਰ	1. ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਟੀ. ਐਲ ਐਮ. ਸੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਰਜ ਪੁਸਤਿਕਾ, ਗ੍ਰੇਡ ਰੀਡਿੰਗ ਬੁੱਕ, ਵੱਡੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਮੈਨੀਪੁਲੇਟਣ ਜਾਂ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ, ਅਧਿਆਪਕ ਮੈਨੂਅਲ (ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ) ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲਈ ਉਚਿਤ ਫੰਡਿਗ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। 2. ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਟੀ. ਐਲ .ਐਮ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ. ਐਨ. ਸੀ. ਆਰ. ਟੀ. ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਅੰਕਾਂ ਲਈ ਸੁਝਾਇਆ ਗਿਆ ਲਰਨਿੰਗ ਆਊਟਕਮ ਫਰੇਮਵਰਕ (ਐਲ. ਉ. ਐਫ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਾਂਝ ਕਰੋ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਂ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 3. ਰਾਜ ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।	ਵਿਹਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਿੱਖਿਆ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਉਦਾਹਰਣ 1 : ਟੂਸੋਮ (ਕੀਨੀਆ) ਸਟਰਕਚਰਡ ਪੈਡਾਗੋਜੀ ਬਾਰੇ ਕੀਨੀਆ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਡੀਐੱਫਆਈਡੀ ਅਤੇ ਯੂਐਸਏਆਈਡੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤੁਸੋਮ ਹੋਸ ਨੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਲਾਭ ਦਿਖਾਇਆ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ: • ਸਿਖਿਆਰਥੀ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇਪੈਰਵਾਈ ਕਲੱਸਟਰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਰਾਹੀਂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਸਮਰੱਥਾ। • 1: 1 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ • ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੱਤਰ ਰੱਸੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇਬ ਚਾਰਟਾਂ ਵਰਗੇ ਪੂਰਕ ਐਮਏ ਟੇਰੀਅਲ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤਰਿਤ ਕਿਤਾਬਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਬਾਰੇਕਦਮ-ਦਰ-ਕਦਮ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ

3. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ. ਦੀ ਉਪਲਬੱਧਤਾ (ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਰਜ ਪੁਸਤਿਕਾ, ਗ੍ਰੇਡਡ ਰੀਡਿੰਗ ਬੁੱਕ ਵੱਡੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੈਨੀਪੁਲੈਟਿਵ ਜਾਂ ਹੇਰਾ-ਫੇਰੀ, ਅਧਿਆਪਕ ਪੁਸਤਿਕਾ, ਪਾਠਯੋਜਨਾ, ਰਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼। 4. ਇੱਕ ਈ. ਐਲ. ਐਨ.ਯੋਗਤਾ ਫਰੇਮ ਵਰਕ ਜਾਂ ਢਾਂਚਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ ਵਾਰ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਕ੍ਰੋ ਜਾਂ ਸੂਖਮ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ (ਟੀ. ਐਲ. ਐਮ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ ਤੇ ਟਰੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 5. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਜਾਂ ਕੌਸ਼ਲਾਂ, ਐਮ, ਜੀ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ (ਮਲਟੀ ਗ੍ਰੇਡ, ਮਲਟੀ ਲਰਨਿੰਗ) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸਰੂਮ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ।		• ਵਧੀ ਹੋਈ ਪੜ੍ਹਾਈopp-ਆਧਾਰਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ d ਸੁਪਰ ਵਿਜ਼ਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਅਸਲ-ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਡੈਟਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ । ਉਦਾਹਰਨ 2: ਮਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ FLN 'ਤੇ ਯੂਪੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫਲੈਗਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ: • ਹਰੇਕ ਗਰੇਡ L -5, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸੂਚੀ ਵਾਸਤੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਵਾਸਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਟੀਚੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦਾਣੇਦਾਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਸੂਖਮ-ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। • ਵਿਸਤਰਿਤ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ, TLM (ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਰਜ ਪੁਸਤਿਕਾਵਾਂ, ਗਰੇਡਬੱਧ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ, ਹੇਰਾਫੇਰੀਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ), ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬੈਂਕ ਜੋ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਵੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪੇਡਐਗਿਕਲ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਔਨਲਾਈਨ FLN 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ MOOC

ਜ਼ੋਖਮ 4- ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਐਫ. ਐਲ. ਐਨ ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ

ਸੁਝਾਈਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ	MOE ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਭੂਮਿਕਾ	ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਅਤੇ ਕੇਸ ਅਧਿਐਨ
• ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ (ਜਾਂ ਢੁੱਕਵੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈ) ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਬਣਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ। • ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਪਹੁੰਚ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਉਰਜਾਵਾਨ ਬਣਾਉਣ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਸੰਰੇਖਿਤ ਜਾਂ ਇਕਸਾਰ ਕਰਨ ਮਾਲਕੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਤਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। • ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕੀ ਢਾਂਚੇ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰਿਸ਼ਦ ਪੀ. ਆਰ. ਆਈ. ਐਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਆਪਣੇ 2 ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਉੱਚਿਤ ਜਾਂ ਢੁੱਕਵੀਂ ਇਕਾਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਦਾਅ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਯਤਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।	• ਐਮ. ਉ. ਈ. ਸੰਭਵ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਵਾਰ ਗੇ ਮਾਿ ਫ ਕੇ ਸ਼ ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕੁੱਝ ਫੰਡਿਗ ਨੇਮਾਂ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।	ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਉਦਾਹਰਨ – 1. ਸਕਸ਼ਮ ਹਰਿਆਣਾ, ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਲੈਗਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡ ਪੱਧਰ ਦੇ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। • ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗੀ ਮਾਡਲ, ਸਕਸ਼ਮ ਮਾਡਲ, ਸਕਸ਼ਮ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਲਾਕ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਸਕਸ਼ਮ ਸਨ, ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਜਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। • ਮੁਕਾਬਲਾ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀਆਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਲਾਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਗਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕਸਾਰਤਾ ਯਕੀਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। • ਉਦਾਹਰਨ – ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ (ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ, ਕਾਂਸਾ) ਉੜੀਸਾ, ਝਾਰਖੰਡ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲੀ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। • ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਸੋਨੇ, ਚਾਂਦੀ ਜਾਂ ਕਾਂਸੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ. ਜਾ ਬਾਹਰੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਸਦੀਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਯੋਗਤਾ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅੰਤਿਕਾ- IV

ਟੂਸਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਕੀਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਖਰਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਪਿੱਠਭੂਮੀ – 2012 ਵਿੱਚ ਕੀਨੀਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਕਲਾਸ ਦੇ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬੱਚੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਖਰਤਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਸਫ਼ਲ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (ਪੀ. ਆਰ. ਈ. ਐਮ. ਆਰ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2015 ਵਿੱਚ ਕੀਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਆਈ. ਡੀ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰੇਡ 1,2 ਅਤੇ 3 ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਟੂਸੋਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤਾ । ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਗ੍ਰੇਡ 1-3 ਦ 7 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਲਗਭਗ 23000 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ 1500 ਘੱਟ ਲਾਗਤ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ 70000 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਿਆ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਨਤੀਜੇ-

- ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਲਾਸ 2 ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ 38 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ 12 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ 12 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 47.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
- 70000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤ ਆਧਾਰਿਤ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।
- ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ 24 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵੰਡੀ ਗਈ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ 1:1 ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਕੋਚਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਔਸਤਕ 90 ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਨਿਗਰਾਨੀ/ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਦੀ ਸੈਟਿੰਗ ਜਾਂ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਵਾਧਾ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਟੀਚੇ-

- ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸ ਵਹਿਲੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।

ਨਿਰਦੇਸ਼ਤਾਮਕ ਡਿਜ਼ਾਇਨ

- ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 30 ਹਫਤਿਆਂ ਨੂੰ 3 ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਪੜਾਅ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ।
  - ਪੜਾਅ 1 (ਹਫ਼ਤਾ 1 ਤੋਂ 6) ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ
  - ਪੜਾਅ 2 (ਹਫ਼ਤਾ 7 ਤੋਂ 8) ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿੱਖਣ ਲਈ ਤਬਦੀਲੀ
  - ਪੜਾਅ 3 (ਹਫ਼ਤਾ 9 ਤੋਂ 30) ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿੱਖਣਾ।
- ਹਰੇਕ ਪੜਾਅ ਦੇ ਫੋਕਸ/ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਨਾਲ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

- ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ-ਧੁਨੀ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ, ਅਰਥ ਆਧਾਰਿਤ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ ਵਰਗੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਜਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ।

ਕਲਾਸਰੂਮ ਸਰੋਤ –

ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

- 30 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਦਿਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਹਰ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਲਈ 5 ਪਾਠ (ਹਰੇਕ ਪੰਜਵਾਂ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਇੱਕ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਯੋਜਨਾ ਹੈ)
- ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਪਾਠ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮਿਆਦ।
- ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰਨਾਂ ਦਾ ਸਨੈਪਸ਼ਾਟ
- ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਰਜ-ਪੁਸਤਕਾ ਨਾਲ ਮੈਪ ਕੀਤੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਦਰਭ ਸਮੱਗਰੀ।
- ਹਰ ਪਾਠ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿ ਕਾਰਜ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਗ੍ਰਹਿ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲ ਚਿਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- ਆਰੰਭਿਕ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਲਿੱਪੀਬੱਧ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਢਾਂਚਾਗਤ ਯੋਜਨਾਵਾਂ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਕਲਾਸਰੂਮ ਸੰਸਾਧਨ

- ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਗ੍ਰਹਿ ਕਾਰਜ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿੱਖਣ ਅਤੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਅਭਿਆਸ, ਉਮਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਨ ਲਈ ਰੁਝੇਵੇਂ ਭਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਰਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ –

- ਥੰਬਮ ਐਪ ਅਤੇ ਡਾਊਨ ਵਰਗੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਠ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਾਰਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨਿਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਦਕਾ ਹੈ. ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ
- ਪਾਠ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਤਰ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵਾਲਾ
- ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਅਤੇ ਉਪਚਾਰ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਾਰਜ ਪੁਸਤਕਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ

- ਵਿਸ਼ੇ – ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੈਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ (ਧੁਨੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪੂਰਨ ਕਰਨਾ) ਦੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਕੋਸ਼ਲ ਜਾਂ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ – ਸਿਖਲਾਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਡਲਿੰਗ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਹੀ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

- ਅਭਿਆਸ – ਟੂਸੋਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਲਾਸ 2 ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ 1 ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਵੇਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਥੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਸਟਰੀ ਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਸਕੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਕੋਰਿੰਗ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਜਾਂ ਮੁਹਾਰਤ ਜਾਂਚ ਸੂਚੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਆ, ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਿਲ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- ਤਕਨਾਲੋਜੀ – ਵਿਡਿਉ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੁੱਝ ਕੌਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਵਰਨਮਾਲਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਗ੍ਰਹਿ ਕਾਰਜ – ਹਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿ ਕਾਰਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਕੈਸਕੇਡ – ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਸਕੈਡ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਕੈਸਕੇਡ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਸਤਤਰ ਤੇ ਛੋਟ, ਦੁਹਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਇੰਟਰਪਰਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਮਿਆਦ- ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾਦਮ ਯੋਗ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਸਹਾਇਤਾ (ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਜਾਂ ਕੋਚਿੰਗ)

- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸਹਾਇਤਾ ਅਫਸਰਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਕੋਚਾਂ ਨੇ ਵਿਹਾਰਕ ਕਲਾਸਰੂਮ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।
- ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਰੱਖ ਰਖਾਓ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ – ਇੰਟਰ ਐਕਟਿਵ ਪਾਠ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜੋ ਕਿ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ ਅਤ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਰਪਾ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇੰਗੀਤ (ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਕਰਦੇ ਬੱਚੇ ਟਰੈਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਿਗਰਾਨੀ

- ਨਿਗਰਾਨ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਿਤ ਦੌਰੇ, ਢਾਂਚਾਗਤ ਨਿਰੀਖਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਪੁਸ਼ਟੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੀ. ਐਸ. ਉ. ਐਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੈਬਲੇਟ ਆਧਾਰਿਤ ਐਫ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ।
- ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਨਿਰੀਖਣ ਜਾਂਚ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਚ ਜਾਂ ਟ੍ਰੇਨਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸੰਗਠਿਤ ਰਚਨਾਤਮਕ ਰੀਡਿੰਗ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜੋ ਕੋਚ ਜਾਂ ਟ੍ਰੇਨਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪੁਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਚਾਨਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਲੇਖ ਨੂੰ ਮਿਨਟ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਟੈਬਲੇਟ ਤੇ ਦਿਨ ਦੀ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਡਿਜੀਟੀਲਜ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।

- ਸੀ. ਐਸ. ਉ. ਐਸ. ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਦੋ ਪੰਨਿਆਂ ਸੰਖੇਪ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੀਨੀਅਰ ਜਾਂ ਵਰਿਸ਼ਠ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਅਵਲੋਕਨ ਜਾਂ ਪਰੀਖਣ ਲਈ ਟੂਲ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਐਪ ਅਤੇ ਹਾਰਡ ਕਾਪੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ।

ਡਾਟਾ ਸਿਸਟਮ –

- ਕਲਾਸਰੂਮ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਪੋਰਟਲ ਰਾਹੀਂ ਅੱਪਲੋਡ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾਟਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੀਡਿੰਗ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਡਾਟਾ ਐਮ. ਉ. ਈ. ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

MoE ਅਤੇ NCERT ਦੀ ਕੋਰ ਡਰਾਫਟਿੰਗ ਟੀਮ

ਐਸ.ਈ .ਉ .

ਅਨੀਤਾ ਕਾਰਬਲ
ਸਕੱਤਰ, ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

ਮਨੀਸ਼ਾ ਗਰਗ
ਸੰਯੁਕਤ, ਸਕੱਤਰ ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ, ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

ਰਾਸ਼ੀ ਸ਼ਰਮਾ
ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ, ਸਕੂਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

ਪੂਰਬੀ ਪਟਨਾਇਕ
ਮੁੱਖ ਸਲਾਤਕਾਰ, ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

ਤਾਰਾਮਣੀ ਨੌਰੇਸ
ਮੁੱਖ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ

ਐਨੀਟ .ਰਆ .ਈ .ਿਸ .

ਪ੍ਰੋ: ਸ਼ੀਧਰ ਸ਼੍ਰੀਣਾਮਵ
ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਆਈ/ਸ) ਐਨ. ਸੀ. ਈ.ਆਰ. ਟੀ.

ਪ੍ਰੋ: ਸੁਨੀਤੀ ਸਾਂਵਲ
ਹੈਡ/ਮੁਖੀ, ਡੀ. ਡੀ. ਈ. ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ

ਪ੍ਰੋ- ਅਨੁਪ ਰਾਜਪੂਤ
ਹੈਡ/ਮੁਖੀ ਪੀ. ਡੀ, ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ

ਪ੍ਰੋ - ਇੰਦਰਾਣੀ ਭਾਦੁੜੀ
ਈ. ਐਸ. ਡੀ, ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ

ਪ੍ਰੋ - ਰੰਜਨਾ ਅਰੋੜਾ
ਹੈਡ/ਮੁਖੀ, ਡੀ. ਟੀ.ਈ. ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ

ਪ੍ਰੋ- ਉਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ
ਡੀ. ਈ. ਈ, ਐਨ. ਸੀ ਈ. ਆਰ. ਟੀ

ਡਾ. ਮੀਨਾਕਸ਼ੀ ਖਾਰ
ਡੀ. ਈ. ਐਲ. ਐਨ. ਸੀ. ਈ.ਆਰ. ਟੀ.

ਡਾ. ਰੋਮਿਲਾ ਸੋਨੀ
ਡਾ. ਈ. ਈ., ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ.

ਡਾ. ਰੀਤੂ ਚੰਦਰਾ
ਡੀ. ਈ. ਈ, ਐਨ. ਸੀ ਈ. ਆਰ. ਟੀ

Punjabi Translation of National Initiative for Proficiency in Reading with understanding and Numeracy

NIPUN BHARAT

(A National Mission on Fundamental Literacy and Numaracy)

PATRON

Sh. H. Rajesh Prasad, Principal Secretary (Education), Delhi

ADVISOR

Sh. Rajanish Kumar Singh, Director, SCERT Delhi

ACADEMIC ADVISOR

Dr. Nahar Singh, JOINT DIRECTOR, SCERT Delhi

Translation Team:

Sh. Sunil Kumar	PGT PUNJABI, GGSSS, SAKARPUR, DELHI
S. Prakash Singh Gill	PGT PUNJABI, GHKPS, LONI ROAD SHAHDRA, DELHI
Sh. Mohinder Pal	PGT PUNJABI, SV (Co-Ed), L-BLOCK HARINAGAR, DELHI
S. Jasvinder Kaur	Retd. PGT PUNJABI, GHKPS, INDIA GATE, NEW DELHI
Dr. Rajni Hans	TGT PUNJABI, GGSSS, ANANDVAS, DELHI
Smt. Monika	TGT PUNJABI, GGSSS, D-BLOCK ASHOK VIHAR, DELHI
S. Charanpreet Singh	TGT PUNJABI, SBV, SECTOR-16, ROHINI, DELHI
Sh. Nanak Singh	TGT PUNJABI, GBSSS GAZIPUR, Delhi
S. Ravinder Kaur	Retd. Principal, Sant Sujan Singh International School, Swroop Nagar
Sh. Pardeep Kumar	Assistant Professor, DIET Karkardooma

Vetting and Review Committee:

Dr. Daljit Singh	Assistant Professor, SGND Khalsa College, Delhi University
S. Mandeep Singh	Assistant Professor, Lakshmi Bai College, Delhi University
S.Rajdeep Singh Sidhu	Research Scholar, Deptt. Of Punjabi, Delhi University
S. Satnam Singh	Research Scholar, Deptt. Of Punjabi, Delhi University

Subject Coordinator:

Pardeep Kumar,	Assistant Professor, DIET Karkardooma

Nodal Officers

Dr. RitikaDabas,	Assistant Professor, SCERT Delhi
Dr. Geeta Khatri,	Assistant Professor, SCERT Delhi

Publication Officer:

Dr. Mukesh Yadav,	SCERT Delhi

Publication Team :

Mr. Dinesh Kumar Sharma	SCERT, Delhi.
Ms. Fouzia	(BRP), SCERT Delhi.

Printed By : M/s Star Forms, 8710, Rahat Ganj, Roshnara Road, Delhi-110007

Published by : State Council of Educational Research and Training, Delhi

''ਸਮਝ ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ'' ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ

(ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਕਤਾ ਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ)

ਪੈਟਰਨ

ਸ੍ਰੀ. ਐੱਚ. ਰਾਜੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੈਕਟਰੀ (ਸਿੱਖਿਆ), ਦਿੱਲੀ

ਸਹਾਲਕਾਰ

ਸ੍ਰੀ. ਰਾਜੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ

ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਾਲਕਾਰ

ਡਾ. ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਜੋਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ

ਅਨੁਵਾਦ ਟੀਮ:

ਸ੍ਰੀ. ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ	ਪੀਜੀਟੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਜੀ.ਜੀ.ਐਸ.ਐਸ., ਸ਼ੁਕਰਪੁਰ, ਦਿੱਲੀ
ਸ੍ਰੀ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	ਪੀਜੀਟੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਜੀ.ਐਚ.ਕੇ.ਪੀ.ਐਸ., ਲੋਨੀ ਰੋਡ ਸ਼ਾਹਦਰਾ, ਦਿੱਲੀ
ਸ੍ਰੀ. ਮੋਹਿੰਦਰ ਪਾਲ	ਪੀਜੀਟੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਐਸ.ਵੀ. (ਕੇ-ਐਡ), ਐਲ-ਬਲੌਕ ਹਰਿਨਗਰ, ਦਿੱਲੀ
ਸ੍ਰੀ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ	ਰੀਟ. ਪੀਜੀਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀ.ਐਚ.ਕੇ.ਪੀ.ਐਸ. ਇੰਡੀਆ ਗੇਟ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ
ਡਾ. ਰਜਨੀ ਹੰਸ	ਟੀਜੀਟੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਜੀ.ਜੀ.ਐਸ.ਐਸ.ਐਸ., ਅਨੰਦਵਾਸ, ਦਿੱਲੀ
ਸ੍ਰੀਮਤੀ. ਮੋਨਿਕਾ	ਟੀਜੀਟੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਜੀ.ਜੀ.ਐਸ.ਐਸ.ਐਸ., ਡੀ—ਬਲੌਕ ਅਸ਼ੋਕ ਵਿਹਾਰ, ਦਿੱਲੀ
ਸ੍ਰੀ. ਚਰਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ	ਟੀਜੀਟੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਐਸ.ਬੀ.ਵੀ., ਸੈਕਟਰ —16, ਰੋਹਿਨੀ, ਦਿੱਲੀ
ਸ੍ਰੀ. ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ	ਟੀਜੀਟੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਜੀ.ਜੀ.ਐਸ.ਐਸ.ਐਸ. ਗਾਜੀਪੁਰ, ਦਿੱਲੀ
ਸ੍ਰੀਮਤੀ. ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ	ਰੀਟ. ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਸੈਂਟ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ, ਸਰੂਪ ਨਗਰ
ਸ੍ਰੀ. ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ	ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਡੀ.ਆਈ.ਈ.ਟੀ. ਕੁਡਕੁਡਡੂਮਾ

ਜਾਚ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ :

ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ	ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਐਸ ਜ਼ੀ.ਐਨ.ਡੀ. ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਸ੍ਰੀ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ	ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਲਕਸ਼ਮੀ ਬਾਈ ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਸ੍ਰੀ.ਰਾਜਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ	ਰਿਸਰਚ ਸਕਾਲਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਸ੍ਰੀ. ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ	ਰਿਸਰਚ ਸਕਾਲਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ

ਵਿਸ਼ਾ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ:

ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ,	ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਡੀ.ਆਈ.ਈ.ਟੀ. ਕੁਡਕੁਡਡੂਮਾ

ਨੋਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ

ਡਾ. ਰਿਤਿਕਾ ਦਾਸ,	ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ
ਡਾ. ਗੀਤਾ ਖੱਤਰੀ,	ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ:

ਡਾ. ਮੁਕੇਸ਼ ਯਾਦਵ,	ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ, ਦਿੱਲੀ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਟੀਮ :

ਸ੍ਰੀ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ,	ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ
ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਫੌਜੀਆ,	(ਬੀਆਰਪੀ) ਐਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ

ਦੁਆਰਾ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ : ਐਮ/ਐਸ ਸਟਾਰ ਫਾਰਮਸ, 8710, ਰਾਹਤ ਗੰਜ, ਰੋਸ਼ਨਾਰਾ ਰੋਡ, ਦਿੱਲੀ -110007

ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ: ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ, ਦਿੱਲੀ

ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਭਾਗ

ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

Printed at : M/s Star Forms, 8710, Rahat Ganj, Roshnara Road, Delhi-110007